

PENDIDIKAN NEGARA BANGSA

Buku ini sesuai digunakan terutamanya sebagai bahan rujukan bagi pelajar Kursus Diploma Perguruan Malaysia yang mengambil subjek Pendidikan Negara Bangsa. Ia juga sebenarnya penting untuk dibaca oleh semua peringkat pembaca, sama ada mahasiswa-mahasiswi, para pelajar Sijil Tinggi Persekolahan Malaysia khusus bagi mata pelajaran Pengajian Am, kakitangan awam yang akan menduduki Peperiksaan Am Kerajaan dan kepada sesiapa sahaja yang berminat mengenai sejarah, perkembangan negara dan bangsa Malaysia.

17 AUG 2003

m
959.5

2UL

NASKAH PEMELIHARAAN
PERPUSTAKAAN NEGARA MALAYSIA
APB 01120775

PTS PUBLICATIONS & DISTRIBUTORS SDN BHD

2003

PTS PUBLICATIONS & DISTRIBUTOR SDN. BHD.

Kampus PTS,
6147 Cemperoh, Janda Baik,
28750 Bentong,
Pahang Darul Makmur.
Tel: 09-233 0485 Fax: 09-233 0486
e-mail: sales@pts.com.my

© Zulhilmi Paidi & Rohani Abdul Ghani
Terbitan Pertama 2003

Hakcipta terpelihara. Setiap bahagian daripada terbitan ini tidak boleh diterbitkan semula, disimpan untuk pengeluaran atau dipindahkan kepada bentuk lain, sama ada dengan cara elektronik, gambar, rakaman dan sebagainya tanpa izin pemilik hakcipta terlebih dahulu.

Pernustakaan Negara Malaysia Data Pengkatalogan-dalam-Penerbitan

Zulhilmi Paidi

Pendidikan Negara Bangsa / Zulhilmi Paidi, Rohani Abdul Ghani
(Siri Pendidikan)

ISBN 983-192-252-2

1. Malaysia - History. 2. Malaysia - Politics and government.
3. Education and state - malaysia. I. Rohani Abdul Ghani. II. Judul
959.5

Ketua Editor : Ainon Mohd. (ainonm@pts.com.my)

Editor Perolehan : Fauzul Na'im (fauzuln@pts.com.my)

Editor : Nurulhilyati Abdul Halim
Yusliza Abdul Rahman
Hasmariza Md. Hashim

Visualizer : Hisham Salmin (hishamsalmin@pts.com.my)

Pereka Grafik : Izwan Ariff Ibrahim

Taipsetter : Zuzana Ahamad

Dicetak oleh:

PERCETAKAN CERGAS (M) SDN. BHD.

No. 29, Jalan 2/148A,

Tmn. Sg. Besi Industrial Park,

57100 Kuala Lumpur

Kandungan

Prakata	i
---------	---

Bahagian Satu-Konsep

Bab 1 Pembinaan Insan	1
Bab 2 Pembinaan Warga	16
Bab 3 Pembinaan Negara Bangsa	30

Bahagian Dua-Latar Belakang Dan Keunikan Negara

Bab 4 Pembentukan Negara Malaysia	58
Bab 5 Kesultanan Melayu	110
Bab 6 Perpaduan Dalam Kepelbagaian	148
Bab 7 Tokoh Dan Artifak	177
Bab 8 Pencapaian Negara	210

Bahagian Tiga-Pengukuhan Negara

Bab 9 Perpaduan Dan Integrasi Nasional	245
Bab 10 Kedaulatan Negara	266
Bab 11 Halatuju Negara	290

Bahagian Empat-Negara Bangsa Dan Pendidikan

Bab 12 Profesion Perguruan dan Pembinaan Negara Bangsa	308
--	-----

PRAKATA

Dengan Nama Allah Yang Maha Pemurah Lagi Maha Mengasihani.

Setinggi-tinggi kesyukuran dipanjatkan kehazrat Allah kerana dengan izinNya buku ini dapat disiapkan. Buku ini ditulis terutamanya bagi keperluan dan rujukan para pelajar Pendidikan Negara Bangsa yang merupakan kursus wajib di setiap Kursus Diploma Perguruan Malaysia. Pada masa yang sama ia juga sebagai kegunaan umum para pelajar di seluruh IPTA dan IPTS dan tidak ketinggalan masyarakat umum secara keseluruhannya.

Buku ini disediakan dalam **empat** bahagian utama. Bahagian pertama dimulakan dengan perbincangan bagi memperkenalkan konsep-konsep asas dalam memahami subjek ini. Pada bahagian ini diperkenalkan konsep insan, warga dan juga negara bangsa secara umum. Bahagian dua pula dibentuk bagi membicarakan tentang keunikan negara ini menerusi proses perkembangan yang berlaku. Pada bahagian ini diperjelaskan secara umum sejarah latar belakang negara ini dari sudut sejarah, Sistem kehidupan masyarakat Melayu Tradisi sebagai masyarakat asal, kewujudan masyarakat majmuk, kewujudan tokoh dan nilai tamadun masyarakat di negara ini. Bahagian ketiga pula memberi penekanan kepada aspek-aspek penting yang

merupakan tunjang penting demi memantapkan dan mengukuhkan lagi proses perkembangan pembinaan negara yang diusaha dan dimatlamatkan. Bahagian keempat dan terakhir pula memberikan satu rumusan kepada perkembangan, dan kepentingan profesion perguruan dalam konteks pembangunan negara Malaysia seterusnya. Selanjutnya buku ini memberikan gambaran secara umum kepada perihal perkembangan negara serta cabaran yang perlu dihadapi oleh negara kita sebagai sebuah negara yang bebas dan berdaulat dalam era globalisasi.

Akhir sekali diharapkan buku ini akan dapat dimanfaatkan kepada para pelajar dan semua pembaca dalam mendapatkan maklumat dan pemahaman mengenai asas, kesinambungan dan perubahan yang berlaku di negara kita yang lebih merupakan satu proses dalam pembentukan negara untuk muncul sebagai sebuah negara yang pragmatik, adil dan berdaya saing.

Zulhilmi Hj. Paidi

Rohani Hj. Ab.Ghani

Sekolah Pembangunan Sosial

Universiti Utara Malaysia

Bahagian Satu
Konsep

Pembinaan Insan

Pembinaan Insan

Alam ini dicipta oleh Allah SWT sebagai tempat untuk didiami oleh makhluk-makhlukNya. Antara pelbagai makhluk ciptaanNya itu, Allah SWT telah mencipta makhluk yang istimewa yang digelar insan atau manusia. Insan ataupun manusia merupakan watak penting dalam pembinaan sesebuah masyarakat dan negara. Insan diciptakan supaya hadir di dunia ini sebagai memikul tanggungjawab. Tanggungjawab yang dipikul itu amat besar sebagai Khalifah Allah atau wakil di muka bumi ini.

Tanggungjawab ini tidak mampu dipikul oleh makhluk-makhluk Allah yang lain tetapi diterima oleh manusia. Ini dijelaskan dalam firman Allah SWT: *"Sesungguhnya Kami telah bentangkan tanggungjawab amanah Kami kepada langit dan bumi serta gunung ganang untuk memikulnya, maka mereka enggan memikulnya dan bimbang tidak dapat menyempurnakannya (kerana tidak ada pada mereka persediaan untuk memikulnya) dan pada ketika itu manusia*

dengan persediaan yang ada padanya sanggup memikulnya (Ingatlah!) Sesungguhnya tabiat kebanyakan manusia adalah suka melakukan kezaliman dan suka pula membuat perkara-perkara yang tidak patut dikerjakan”.

Surah al-Ahzab, ayat 72.

Justeru itu, pembinaan insan adalah agenda yang amat penting dalam konteks pembangunan di dunia ini. Islam dan semua agama yang ada di dunia ini sangat mengambil berat terhadap pembinaan insan sebagai faktor utama dalam mewujudkan sebuah masyarakat dan negara yang berjaya.

Menerusi langkah-langkah yang betul dan tepat, pembinaan insan akan membantu sesebuah negara melahirkan masyarakat yang akan memastikan kejayaan masa depan negara tersebut. Kesilapan dalam pembinaan insan di sesebuah negara boleh memudaratkan masyarakat dan negara itu sendiri. Oleh itu, adalah menjadi tanggungjawab utama kepada semua pihak mencari jalan dalam usaha pembinaan insan ini supaya dapat dibentuk dan diterapkan nilai-nilai murni yang perlu sebagai persediaan masyarakat negara ini dalam menghadapi ancaman asing seperti globalisasi terhadap negara pelbagai kaum seperti Malaysia.

Hakikat Kejadian Manusia

Al-Quran dan Sunnah Nabi Muhammad SAW mendefinisikan insan sebagai manusia iaitu makhluk yang bertanggungjawab, yang diciptakan dengan sifat-sifat kemuliaan. Manusia diciptakan oleh Allah sebagai sebaik-baik ciptaanNya. Ini kerana manusia dikurniakan akal fikiran yang dapat membezakan di antara kebaikan dengan keburukan. Ketinggian taraf manusia terletak kepada keupayaannya mengawal sifat hawa nafsunya menerusi kawalan akal budi yang dikurniakan (Manja Mohd Lodin, 1990).

Secara umumnya ilmu pengetahuan daripada al-Quran telah menjelaskan bahawa manusia dijadikan daripada setitik air mani daripada ibu bapanya. Sperma daripada air mani bapa akan bercantum dengan telur atau ovum daripada ibu lalu membentuk zigot. Zigot atau sel yang terbentuk hasil cantuman sperma dengan ovum di dalam rahim membesar sebagai janin dan berkembang menjadi makhluk yang bernama manusia (Jamilah Jamaluddin, 1998).

Al-Quran telah menunjukkan dengan lengkap kejadian ini seperti yang firman Allah SWT; *"Dan sesungguhnya Kami telah menciptakan manusia daripada satu sari pati (berasal) dari tanah. Kemudian Kami jadikan sari pati itu air mani di dalam tempat yang kukuh (rahim). Kemudian air mani Kami jadikan segumpal darah, lalu segumpal darah itu Kami jadikan tulang belulang, lalu tulang belulang itu Kami bungkus dengan daging. Kemudian Kami jadikan dia makhluk yang berbentuk lain. Maka Maha Suci Allah, Pencipta yang Paling baik"*.

Surah al-Mu'minin, ayat 12-14.

Dalam melihat perkembangan manusia ini kita harus ingat bahawa pertumbuhan manusia merupakan suatu proses yang berlaku secara berterusan. Pertumbuhan dan perkembangan manusia berlaku dengan pesat di dalam rahim. Ketika itu zigot yang terbentuk berkembang sebagai embrio dan janin. Pertumbuhan peringkat ini dinamakan sebagai *pertumbuhan pranatal*. Selepas bayi dilahirkan, pertumbuhan dan perkembangan berlaku bukan sahaja pada peringkat kanak-kanak, tetapi juga pada peringkat remaja dan peringkat dewasa. Selepas beberapa lama, proses penuaan bermula dan akhirnya perubahan-perubahan berlaku kepada semua organ tubuh. Fungsi organ-organ tubuh mulai merosot dan seseorang itu mungkin kembali semula seperti keadaan asalnya iaitu semasa peringkat kanak-kanak (Jamilah Jamaluddin, 1998).

Ini digambarkan dengan jelas dalam al-Quran, Allah berfirman; *"Allah menciptakan kamu, kemudian mematikan*

kamu dan di antara kamu ada yang dikembalikan kepada umur yang paling lemah, supaya dia tidak mengetahui lagi sesuatu pun yang pernah diketahuinya. Sesungguhnya Allah Maha Mengetahui lagi Maha Kuasa”.

Surah an-Nahl , ayat 70

Konsep Pembinaan Insan

Kejadian manusia sebagai makhluk istimewa seharusnya menjadi motivasi supaya menjalankan amanahnya sebagai khalifah Allah yang bertanggungjawab memakmurkan muka bumi ini. Oleh sebab tanggungjawab sebagai Khalifah Allah adalah suatu tugas berat, maka manusia mempunyai bermacam-macam kewajipan ke atas dirinya yang perlu disempurnakan supaya status manusia sebagai makhluk istimewa dapat dipertahankan. Oleh kerana itu pembinaan insan ini amat penting bermula sejak awal lagi seperti yang jelaskan oleh hadis Nabi Muhammad SAW; *“Bahawasanya tidak ada seorang bayi pun yang dilahirkan kecuali dengan fitrahnya (kesuciannya), kedua orang tuanyalah yang kelak akan menjadikannya sebagai seorang Yahudi, Nasrani ataupun Majusi.”*

Bagi memastikan manusia yang lahir dalam keadaan fitrah ini dapat menjalankan peranannya sebagai khalifah berdasarkan ajaran tauhid maka manusia perlu menekankan perhatian dan tumpuan kepada 3 perkara pokok iaitu iman, ilmu dan amal (Harun Din, 1988).

Iman dalam pengertian ringkasnya ialah keyakinan kepada kewujudan dan kebesaran Allah SWT dan kepatuhan kepada wahyu yang disampaikan melalui Nabi dan Rasul. Keyakinan dan kepatuhan adalah dua perkara pokok bagi mematuhi pengertian iman. Seseorang itu tidak dianggap beriman sekiranya dia percaya tetapi tidak patuh dan begitu juga sebaliknya. Implikasi paling utama daripada iman ialah komitmen kepada ajaran wahyu, berupa ketaatan mutlak bagi

membentuk corak hidup berasaskan peraturan dan undang-undang wahyu yang dikenali sebagai syariah dengan segala kerelaan dan kesediaan menghadapi risiko dunia mahupun akhirat.

Konsep ilmu dalam Islam adalah bersepadu iaitu meliputi ilmu-ilmu yang diperoleh melalui akal dan pengalaman serta ilmu yang diterima melalui wahyu yang disampaikan oleh Allah SWT kepada para nabi dan rasul. Ilmu wahyu adalah sebagai pembimbing kepada ilmu yang diperoleh melalui akal dan pengalaman. Oleh itu sekiranya manusia hanya berdasarkan akal dan pengalaman sahaja tanpa bantuan wahyu menyebabkan manusia tidak dapat memahami kewujudan Allah SWT dan realiti adanya akhirat, yang hanya dapat difahami melalui maklumat yang disampaikan oleh wahyu dan sunnah. Konsep ilmu dalam Islam jelas menunjukkan bahawa manusia dibawa mengenal erti kebesaran Allah.

Konsep amal dalam Islam pula adalah sesuatu perbuatan yang ditentukan batas-batasnya oleh iman dan ilmu yang mempunyai fungsi khusus menyelamatkan manusia dan membawanya kepada kejayaan dunia dan akhirat. Amal dalam pengertian inilah yang terkandung dalam konsep amal salih iaitu perbuatan-perbuatan yang baik yang diredai Allah dan amal dalam pengertian inilah yang dimaksudkan sebagai ibadat.

Pelaksanaan ketiga-tiga elemen ini dalam pembinaan insan sememangnya amat penting. Biarpun ketiga-tiganya menonjolkan Islam sebagai tumpuan perbincangan tetapi secara umumnya nilai yang dibawa ketiga-tiga elemen itu turut wujud dalam agama-agama lain di dunia. Nilai-nilai yang ditonjolkan Islam sememangnya berbentuk sejagat dan sesuai dengan semua keadaan dan masa. Oleh yang demikian ia sebenarnya dapat juga diterapkan dalam pembinaan insan secara menyeluruh tanpa tertumpu pada satu-satu kumpulan saja.

Apabila setiap individu telah menghayati konsep ilmu, iman dan amal maka lahirlah pembinaan insan yang akan melahirkan insan yang sedar tanggungjawab masing-masing. Ini akan mewujudkan keadaan seperti berikut:

- Pemimpin negara akan menjalankan tugas kepimpinannya dengan bersih, cekap dan amanah. Ini dapat memastikan kemajuan dan kemakmuran negara berdasarkan kesabaran dan sentiasa membuat muhasabah diri mengenai perkara-perkara yang sudah dilakukan sebagai seorang pemimpin.
- Sebagai rakyat pula, sentiasa berusaha bersama-sama pemimpin bagi memajukan negara agar proses pembangunan dapat berjalan dengan lancar.
- Sebagai ketua jabatan, mestilah berusaha bersungguh-sungguh bagi memastikan jabatan itu dapat meningkatkan produktiviti negara. Oleh itu ketua jabatan hendaklah menyusun langkah yang lebih teratur dan mewujudkan suasana kerja yang baik serta semangat kerja sepasukan hendaklah diutamakan dalam hubungan antara pekerja dengan majikan.
- Sebagai pekerja pula mestilah berganding bahu dengan majikan dan merasakan kerja itu sebagai amal ibadat dan bukan sekadar untuk mendapat gaji semata-mata.
- Sebagai suami mestilah menjalankan peranan sebagai ketua keluarga yang bertanggung jawab serta mewujudkan suasana harmoni dalam rumahtangga. Begitu juga dengan isteri sentiasa bergandingan dengan suami dalam menjaga keharmonian rumahtangga.
- Sebagai anak mestilah sentiasa hormat dan patuh kepada ibu bapanya selama kedua-duanya tidak menyimpang daripada lulas-lunas Islam.
- Sebagai pelajar mestilah sentiasa menjalankan amanahnya menuntut ilmu dan menyebarkan ilmu yang diperoleh.

Gambaran yang dilahirkan hasil daripada bentuk pembinaan insan yang tepat jelas menonjolkan kekukuhan masyarakat dan negara yang akan dapat dibina dan juga teguh dalam menghadapi sebarang cabaran masa depan.

Pendidikan di Malaysia dan Pembinaan Insan

Kementerian Pendidikan Malaysia menerusi Sasaran Kerja Utama (1994) menegaskan bahawa misinya ialah mewujudkan sistem pendidikan yang terbaik bagi menghasilkan insan yang mempunyai daya ketahanan tinggi bagi memenuhi aspirasi dan kehendak individu, masyarakat dan negara. Misi ini selaras dengan Falsafah Pendidikan Negara yang mengatakan;

'Pendidikan di Malaysia adalah suatu usaha berterusan ke arah memperkembangkan lagi potensi individu secara menyeluruh dan bersepadu bagi melahirkan insan yang seimbang dan harmonis daripada segi intelek, rohani, emosi dan jasmani, berdasarkan kepercayaan dan kepatuhan kepada Tuhan. Usaha ini adalah bertujuan melahirkan rakyat Malaysia yang berilmu pengetahuan, berketrampilan, berakhlak mulia, bertanggungjawab dan berkeupayaan mencapai kesejahteraan diri serta memberikan sumbangan terhadap keharmonian dan kemakmuran keluarga, masyarakat dan negara'.(INTAN, 1991).

Laporan Jawatankuasa Kabinet 1979 menekankan pentingnya mata pelajaran Pendidikan Islam yang memainkan peranan dalam pembentukan insan ini. Jawatankuasa ini menegaskan:

'Pendidikan Islam bertujuan mewujudkan masyarakat yang berdisiplin dengan nilai akhlak yang tinggi. Unsur disiplin dan nilai akhlak ini merupakan asas yang kukuh bagi membentuk sebuah masyarakat yang bersatu padu, kerana Pendidikan Islam menanamkan nilai-nilai dan sikap hidup

yang baik serta membentuk kelakuan yang bersopan santun dan hormat menghormati di antara satu dengan lain'.

Bagi memastikan hasrat ini tercapai, jawatankuasa ini memperakukan mata pelajaran ini bukan sahaja wajib dipelajari malahan wajib diambil dalam peperiksaan oleh pelajar-pelajar Islam. Tahun 1995, Bahagian Dakwah dan Kepimpinan (BDK), Jabatan Pendidikan Islam dan Moral, Kementerian Pendidikan Malaysia telah diwujudkan (dahulunya Unit Dakwah dan Kepimpinan) Bahagian Pendidikan Islam, Kementerian Pendidikan Malaysia). BDK bertanggungjawab memantapkan penghayatan Islam di kalangan pelajar. Berikutnya BDK telah menetapkan pernyataan peranannya iaitu membentuk generasi pelajar dan warga pendidikan yang berkualiti dan cemerlang daripada segi sahsiah, akhlak dan kepimpinan.

Demi mencapai hasrat ini, BDK telah diberi tanggungjawab melaksanakan fungsi-fungsi berikut iaitu merancang dan menyelaraskan aktiviti dakwah dan program hari-hari kebesaran Islam, pengukuhan nilai dan kawalan ajaran sesat, peningkatan kemahiran dakwah guru-guru Pendidikan Islam, perancangan dan penyelarasan majlis kegiatan dakwah Islamiah sekolah-sekolah serta penerbitan risalah dakwah dan kepimpinan. Hasil daripada usaha-usaha ini boleh melahirkan individu yang mempunyai kesepaduan antara unsur intelek, rohani, emosi dan jasmani.

Asas kepada usaha Kementerian Pendidikan menonjolkan kepentingan pendidikan Islam dalam usaha pembinaan insan ini sememangnya tepat dengan hakikat nilai-nilai Islam itu sendiri yang sememangnya telah sedia bersifat sejagat. Nilai-nilai yang ditonjolkan melalui pendidikan ini pada hakikatnya adalah merupakan nilai-nilai murni yang sentiasa disokong oleh kepercayaan dan agama yang lain. Setiap agama atau kepercayaan sentiasa mengusahakan nilai-nilai murni yang dapat dikongsi oleh setiap lapisan masyarakat. Inilah yang dilahirkan oleh nilai-nilai Islam yang sejagat tersebut. Walau

bagaimanapun supaya tidak menimbulkan kekeliruan dan salah faham, langkah yang digunakan hendaklah dilaksanakan secara berperingkat-peringkat dan dengan cara yang bijaksana.

Nilai-Nilai Murni Islam Dalam Proses Pembinaan Insan

Dalam proses pembinaan insan yang mantap dan sejati beberapa nilai murni Islam yang bersifat sejagat dan wajar dikongsi oleh semua golongan manusia dapat dimanfaatkan secara bersama. Nilai-nilai ini adalah amanah Allah yang dijelaskan oleh Imam al-Ghazali sebagai *Sifat-sifat Mahmudah* (yang terpuji) dan *Sifat-sifat Mazmumah* (yang dikeji). Daripada kedua-duanya itu lahirlah nilai-nilai murni Islam yang berbentuk sejagat ini. Nilai-nilai ini perlu dibangunkan supaya ianya dapat membentuk perilaku kehidupan yang sebenar dalam pembinaan insan dan membantu negara maju ke hadapan. Nilai-nilai tersebut ialah:

- Berperikemanusiaan
- Bertanggungjawab
- Adil
- Amanah
- Sabar
- Jujur
- Toleransi dan Bertimbang rasa
- Benar
- Berani
- Menghormati Tetangga dan Hak Mereka
- Memuliakan ibu bapa, orang-orang lebih tua dan guru
- Ukhuwah Islamiyah
- Bercita-cita dan berwawasan
- Berdisiplin
- Bekerja ikhlas kerana Allah

- Akauntabiliti

- Bersifat kasih sayang dan hormat menghormati

Nilai-nilai yang dinyatakan di atas jika dibina dalam perilaku pembinaan kehidupan insan, maka sifat-sifat negatif yang melemahkan pembinaan dan perkembangan hidup insan dapat dikikis. Sifat-sifat negatif yang akan mengancam pembinaan insan yang sebenar dan perlu dijaui serta dihindari ialah:

- Hasad dengki

- Pentingkan diri sendiri

- Angkuh/Takbur

- Meminta-minta belas kasihan orang lain

- Kurang usaha dan lemah

- Malas

- Membuang asa

- Tidak bercita-cita

- Tamak dan Kedekut

- Menipu / Berbohong

- Tidak berilmu / Jahil

- Tidak menjaga maruah

- Bertindak mengikut perasaan

- Sombong dan riak

- Materialistik

Menerusi usaha dan pelaksanaan kepada perkara-perkara yang menjadi amanah Allah supaya ditunaikan ini, maka lahirilah insan-insan sejati dan berkualiti yang akan membangunkan masyarakat dan negaranya di atas landasan yang benar. Insan berkualiti itu ialah insan yang mempunyai niat ikhlas dalam amalan dan perbuatannya. Allah akan memberi ganjaran kepada amalan yang dilakukannya. Hanya dengan memperbaiki amalan dari semasa ke semasa akan lahirilah insan berkualiti. Insan

berkualiti secara umumnya ialah insan yang baik dan bermanfaat kepada diri dan masyarakat serta negaranya.

Cabaran Pembinaan Insan

Pembinaan insan merupakan cabaran yang amat besar kepada semua pihak yang bertanggungjawab. Pada ketika proses pembinaan insan sedang berlaku kita tidak dapat mengelakkan elemen-elemen penghalang yang akan menggugat usaha membina insan yang sebenar. Antara elemen-elemen tersebut ialah:

Kurang Kematangan

Apa yang sering diperkatakan apabila berlakunya masalah dalam masa proses pembinaan insan ialah ketidakmatangan mereka menangani cabaran dan permasalahan hidup. Ketidakmatangan ini selalunya dihubungkan dengan faktor-faktor seperti pembesaran, persekitaran, pergaulan dan tanggungjawab yang diberikan. Kurang kematangan pada kebiasaannya adalah berkaitan dengan kurangnya peluang pendidikan dan juga pendedahan kepada seseorang manusia itu. Akibat kurangnya kematangan ini menyebabkan keputusan yang diambil kurang mantap dan tindakan yang diambil serta hasilnya juga tidak memuaskan. Ini akan merugikan negara jika dikira daripada sudut produktiviti dan menyebabkan masyarakat dan negara ketinggalan daripada segi pembangunan dan mungkin membawa kepada kemudaratan (Abdul Halim Ahmad, 1998).

Pendidikan

Selepas penjajahan Inggeris, sistem pendidikan yang berteraskan kepada sistem sekular ataupun ala British telah diterima pakai hampir di semua sekolah di Malaysia. Sistem ini sedikit sebanyak telah menukar gaya hidup masyarakat ke arah lebih 'keduniaan' iaitu meletakkan kelayakan akademik mengatasi segala-galanya.

Ibu bapa yang menghantar anak-anak mereka ke sekolah mengharapakan anak-anak tersebut berjaya di dalam akademik seperti lulus satu-satu peperiksaan dengan cemerlang yang akhirnya menjejak kaki ke menara gading dan mendapat pekerjaan dan pendapatan yang baik. Pengharapan ini lama-kelamaan menjadi suatu budaya di dalam masyarakat. Apa yang menyedihkan, mereka meletakkan kelayakan akademik sebagai kayu-ukur kejayaan seseorang. Mana-mana pelajar yang berjaya akan dipuji dan disanjung dan yang 'lembap' dalam bidang akademik dipinggirkan atau dipaksa supaya berjaya. Budaya ini lantas menjadi satu 'momokan' tidak hanya kepada ibu bapa malah juga kepada para pelajar.

Desakan supaya berjaya dengan jayanya di dalam akademik mengakibatkan sesetengah ibu bapa dan anak-anak meninggalkan pengetahuan-pengetahuan hidup yang lain yang perlu dimiliki dan diketahui oleh manusia terutamanya yang berkenaan dengan fardu ain dan fardu kifayah bagi orang Islam, lantas menjadikan mereka jahil dalam pengetahuan agama. Malangnya, ramai yang terlalu inginkan kejayaan akademik sehingga melupakan unsur-unsur kematangan hidup anak-anak yang sukar diperoleh daripada sudut pembacaan sahaja (Abdul Halim Ahmad, 1998).

Persekitaran dan Proses Perbandaran

Persekitaran yang baik juga amat penting bagi melahirkan insan yang mantap dan berjaya. Namun begitu dengan realiti yang wujud pada hari ini bagi memperoleh persekitaran yang baik adalah hampir tidak pasti. Bahkan jika dinilai, persekitaran hari ini lebih kepada merangsang kewujudan ancaman terhadap pembinaan insan yang sebenar. Peranan kebanyakan media massa yang seakan menyuntik unsur-unsur yang jauh daripada nilai-nilai murni dan keagamaan memekatkan lagi kemelut ini. Ditambah pula dengan ketidakmatangan remaja hari ini, persembahan yang disogok oleh idola-idola mereka diveduk terus ke dalam pembangunan diri dan sahsiah remaja.

Proses perbandaran sekarang ini juga sedikit sebanyak merencanakan sistem ekologi kesempurnaan masyarakat hari. Apa yang nyata, hampir di semua tempat yang mengalami proses pembandaran akan membawa bersama nilai kebendaan. Secara tidak langsung nilai sebeginilah menyukarkan usaha pembinaan insan sejati dan berkualiti. Proses tersebut juga menghilangkan nilai-nilai atau budaya kekampungan, suatu nilai ataupun budaya yang merangsang pertumbuhan sistem ekologi sosial yang sihat lebih-lebih lagi dalam isu mematangkan manusia. Faktor yang mungkin menghilangkan nilai dan budaya ini ialah kerana kesibukan dan kealpaan kepada tanggungjawab individu di dalam masyarakat dek kerana mencari kebendaan (Abdul Halim Ahmad).

Krisis Nilai

Krisis nilai dalam diri remaja juga boleh menjadi penghalang kepada usaha pembinaan insan yang sebenar. Masyarakat melihat sendiri insan remaja hari ini tidak berupaya secara matang bagi menilai 'nilai' itu sendiri. Apatah lagi apabila sesuatu nilai itu kadangkala berubah mengikut interpretasi orang yang menilai itu sendiri. Sebagai contoh, nilai muzik rock akan dinilai enak dan terbaik bagi seorang penyanyi ataupun pencipta lagu tersebut. Justeru itu, nilai yang diambil oleh pendengar atau peminat lagu tersebut adalah sama dengan yang melagukan atau yang mereka lagu itu. Apatah lagi jika penyanyi lagu tersebut menjadi idola seseorang.

Dalam konteks remaja masa kini, persoalan terdapat-cari nilai yang hakiki sering diungkapkan. Golongan inilah yang banyak terlibat di dalam krisis nilai sehingga kadangkala berubah dari masa ke semasa dalam mentafsirkan sesuatu nilai itu dan berkait rapat dengan '*role model*' remaja tersebut yang sering dipaparkan melalui media massa.

Sehubungan dengan itu, pengertian nilai yang sebenar dan betul perlulah diserapkan di kalangan remaja. Nilai itu mestilah

bersesuaian dan bertepatan dengan kehendak agama dan budaya masyarakat Malaysia. Langkah-langkah yang betul dan bersistematik perlu ditanam di segenap lapisan masyarakat supaya tidak timbul kepincangan dalam memahami nilai itu sendiri. Dalam usaha pembinaan insan, sejak awal lagi perlu diberi pengisian yang betul supaya matang dalam memahami dan mencari nilai yang sejati. Media massa juga perlu mengambil tanggungjawab sosial dalam membentuk nilai remaja itu sendiri. Mereka perlulah peka dalam menjuruskan remaja bagi mencari nilai yang baik dan bersesuaian dengan kehendak agama dan negara (Abdul Halim Ahmad, 1998).

Kesimpulan

Pembinaan insan secara keseluruhannya adalah agenda paling penting dan asas utama kepada perkembangan pembangunan negara. Manusia memikul tanggungjawab besar sebagai Khalifah Allah dan sebagai wakilnya ia perlu menunaikan pelbagai tanggungjawab. Dalam waktu memikul tanggungjawab ini setiap insan perlu mempersiapkan diri dengan *iman*, *ilmu* dan *amal*. Menerusi penerapan tiga elemen utama ini maka dapatlah dibangunkan masyarakat dan negara seperti yang diamanahkan. Ini disokong juga dengan penerapan dan pembangunan nilai-nilai murni Islam yang berbentuk sejagat. Ini bagi memberi ruang perkongsian bagi masyarakat pelbagai kaum di negara ini dalam membina masyarakat yang berjaya dan berakhlak serta bermoral tinggi.

Manusia sentiasa diperingatkan bahawa adanya perbezaan darjat, rezeki, kuasa dan kedudukan adalah ujian Allah semata-mata untuk melihat siapakah yang lebih bertanggungjawab kerana sesungguhnya darjat manusia itu ditentukan oleh ketakwaannya kepada Allah semata-mata. Segalanya itu tidak mungkin dapat dicapai tanpa iman, ilmu dan amal serta nilai-nilai murni yang diamanahkan. Insan yang berkualiti ialah insan yang mempunyai niat ikhlas dalam amalan dan perbuatannya.

Allah akan memberi ganjaran kepada amalan yang dilakukannya. Dengan memperbaiki amalan dari semasa ke semasa akan melahirkan insan berkualiti. Insan berkualiti ialah manusia yang baik dan bermanfaat kepada diri dan masyarakat serta negaranya.

Bibliografi

- Abdul Halim Ahmad, Zulhilmi Paidi & Mohd Afandi Salleh. *Gejala Sosial di Negeri Kedah*. Kertas Penyelidikan Universiti Utara Malaysia, Sintok, 1998.
- Bucaille, Maurice. *What is the Origin of Man*. A.S. Noordeen, Kuala Lumpur, 1989.
- Harun Din. *Manusia dan Islam*. Hizbi Sdn Bhd, Shah Alam, 1988.
- INTAN. *Malaysia Kita*. Institut Tadbiran Awam Malaysia, Kuala Lumpur, 1991.
- Jamaliah Jamaluddin. *Perkembangan Manusia dari Janin ke Dewasa*. Dewan Bahasa & Pustaka, Kuala Lumpur, 1998.
- Manja Mohd Ludin. *Psikologi Sosiologi dan Falsafah dalam Pendidikan*. Dewan Bahasa & Pustaka, Kuala Lumpur, 1990.
- Mohd. Yusoff. *Bimbingan Akhlak Mulia yang Murni dan Terpuji*. Jasmin Enterprise, Kuala Lumpur, 1995.
- Syed Ali Ashraff (diterjemahkan oleh Ismail Ahmad). *Horizon Baru dalam Pendidikan Islam*. Dewan Bahasa & Pustaka, Kuala Lumpur, 1994.
- Rozumah Baharuddin. *Perkembangan Kanak-Kanak*. Dewan Bahasa & Pustaka, Kuala Lumpur, 1997.
- Syeikh Muhd Syakir. *Membentuk Akhlak dan Jiwa Remaja*. Darul Nu'man, Kuala Lumpur, 1994.
- Zafar Afaq Ansari (ed.). *Qur'anic Concepts of Human Psyche*. The International Institute of Islamic Culture, Kuala Lumpur, 1992.

Pembinaan Warga

Pengenalan

Warga atau rakyat secara umumnya ialah penduduk atau ahli dalam sesebuah negara yang kerakyatannya diperakukan melalui undang-undang. Daripada sudut teori politik dan undang-undang, warga merujuk kepada hak dan peranan setiap anggota di dalam sebuah negara-bangsa.

Oleh yang demikian, pembinaan warga lebih merujuk kepada usaha-usaha membentuk ahli atau individu yang menjadi rakyat dalam sesebuah negara sebagai seorang individu yang bertanggungjawab bukan sahaja kepada dirinya sendiri serta keluarga malah mereka turut merasa bertanggungjawab terhadap negara dan tanahair mereka. Ia termasuklah perasaan untuk mempertahankan negara, memajukan negara, membela kedaulatan bangsa dan agama serta terpanggil supaya berada di barisan hadapan apabila mereka diperlukan oleh negara dalam apa jua keadaan.

Dengan kata lain warga yang baik ialah mereka yang sanggup dan rela berkorban demi kepentingan negara, agama dan bangsa.

Mereka juga merupakan golongan yang meletakkan kepentingan negara sebagai suatu yang menjadi keutamaan berbanding dengan kepentingan-kepentingan lain. Perasaan dan rasa tanggungjawab ini juga yang membentuk warga yang patriotik. Walau bagaimanapun pembentukan dan pembinaan warga yang baik dan bertanggungjawab adalah suatu usaha yang memakan masa yang panjang dan menyeluruh.

Menurut Ahmad bin Mohamad Said (1993), teori pembangunan bangsa yang merujuk pada perspektif Barat menyatakan bahawa setiap negara harus melalui tiga tahap perkembangan iaitu;

- Pembentukan kuasa pusat atau *centre formation* yang merujuk kepada usaha-usaha menguatkuasakan kewibawaan awam ke seluruh negara.
- Pembentukan negara atau *state formation* dengan tujuan memupuk rasa sepuinya, patriotisme dan semangat kesetiaan di kalangan rakyat.
- Pembangunan negara bangsa atau *nation building* yang merujuk kepada usaha menggerakkan seluruh sumber manusia dan material bagi mencapai kemajuan dan perpaduan.

Berbanding dengan negara-negara Eropah yang mempunyai kesempatan masa yang panjang untuk menyelesaikan peringkat yang terawal pembangunan negara bangsa iaitu peringkat pertama dan kedua sebagaimana yang dinyatakan di atas, negara-negara yang mencapai kemerdekaan selepas Perang Dunia Kedua seperti Malaysia tidak mempunyai peluang yang sedemikian. Oleh yang demikian, Negara-Negara Dunia Ketiga termasuk Malaysia terpaksa melaksanakan ketiga-ketiga proses tersebut secara serentak dan dengan kadar yang lebih cepat berbanding dengan negara-negara maju.

Pembentukan negara Malaysia adalah selari dengan pembentukan warganya. Secara imbas lalu, pembentukan warga

atau penduduk di negara ini adalah terbentuk hasil daripada sejarah tanahair yang melalui pelbagai proses seperti penjajahan, kemerdekaan serta sejarah selepas merdeka. Corak kewarganegaraan Malaysia dibentuk oleh sejarah kolonialisasi iaitu pembentukan masyarakat majmuk. Asas yang sedia ada ini kemudiannya cuba dibentuk mengikut keperluan negara pada masa itu lalu terbentuk perkongsian politik yang membawa kemerdekaan negara pada 31 Ogos 1957. Pentingnya pembinaan warga dalam sesebuah negara kerana warga yang sejati merupakan teras kepada kekuatan dan keutuhan negara.

Cita-cita pembentukan bangsa Malaysia ialah satu bangsa yang membentuk '*nation-state*' iaitu sebuah negara yang berdaulat yang rakyatnya tidak dapat dicirikan dengan perbezaan menurut kaum, keturunan atau warna kulit. Cita-cita pembentukan bangsa atau warga oleh pemimpin-pemimpin negara mengambil konsep yang lebih luas iaitu negara-bangsa yang berteraskan konsep '*nation-building*'.

Ciri-Ciri Yang Mempengaruhi Pembinaan Warga

Warga Malaysia yang dicita-citakan adalah bangsa yang berjiwa murni, cenderung kepada semangat perpaduan dan mempunyai rasa kepunyaan atau '*sense of belonging as a proud Malaysian citizen with its own home-made Malaysian identity*'. Warga yang mempunyai rasa sepunya yang tinggi dan berbangga dengan negara mereka akan mampu memberi erti yang besar kepada negara dari segi menyediakan persekitaran yang harmoni, toleransi, aman damai, penyayang dan budaya kerja yang akan menjadi pemangkin ke arah Malaysia yang lebih maju dan berwibawa.

Seterusnya warga yang baik ialah mereka yang mempunyai nilai-nilai positif, berkeperibadian mulia, sensitif kepada persekitaran, pengasih dan penyayang, kreatif serta inovatif.

Namun apa yang lebih penting ialah mereka perlu tampil sebagai seorang individu yang sentiasa bersyukur dan berterima kasih dengan kemakmuran yang dikecapi dalam sebuah negara yang bebas dan merdeka. Dengan kata lain warga yang baik ialah mereka yang mempunyai semangat patriotik yang tinggi. Dr. Mahathir dalam satu ucapannya menyebut bahawa pentingnya belia (warga) memupuk semangat patriotisme demi kedaulatan bangsa dan negara. Menurut beliau lagi, semangat patriotisme itu merangkumi kecintaan dan kesetiaan terhadap negara serta mengamalkan semangat kekitaan dan berbangga menjadi rakyat Malaysia.

Peranan Keluarga

Dalam usaha membina warga yang baik dan cemerlang, peranan keluarga khususnya merupakan mekanisme yang penting. Ini kerana pembentukan anak-anak bermula di rumah. Ibu bapa memikul tanggungjawab yang cukup besar dalam membina sahsiah anak-anak supaya menjadi warganegara yang baik dan sempurna. Pembentukan ini sangat penting kerana anak-anak zaman kini merupakan aset kepada negara pada masa yang akan datang. Tambahan pula mereka merupakan pelapis kepada kepimpinan negara. Oleh yang demikian warga yang memiliki kualiti yang cemerlang perlu dijana sejak awal lagi bagi menentukan corak dan kulaiti kepimpinan negara pada masa yang akan datang.

Dalam soal ini ibu bapa merupakan pendidik permulaan dan terakhir untuk anak-anak. Anak-anak adalah amanat daripada Allah SWT dan mereka dilahirkan dalam keadaan yang bersih dan suci. Ibu bapa bertanggungjawab mencorakkan mereka kerana ibu bapa merupakan pembentuk akhlak anak-anak melalui contoh dan teladan yang ditunjukkan. Dalam konteks yang sama, mereka juga berperanan menerapkan nilai-nilai murni, adat istiadat, pegangan dan kepercayaan, mengajar nilai-nilai keagamaan di kalangan anak-anak serta mematuhi (Suid bin Hanafi, 44).

Peranan Pendidikan

Pendidikan memainkan peranan utama dalam menyediakan warga yang bermutu yakni berupaya mengangkat martabat bangsa dan negara ke tahap yang disegani dan dicontohi oleh negara-negara lain. Generasi baru yang berdisiplin, produktif, progresif, berketrampilan, cekap dan mahir diharap dapat dilahirkan melalui pendidikan yang bermutu (Lim Lai Ching, 1996).

Sistem pendidikan di Malaysia bermatlamat membentuk masyarakat yang bersatu padu, berdisiplin dan berpengetahuan, bertanggungjawab, berkebolehan dan berwawasan serta terlatih. Ia terkandung dengan jelas dalam *Falsafah Pendidikan Negara*. Warga yang baik perlu mempunyai nilai-nilai murni sistem pendidikan negara. '*....matlamat pendidikan di Malaysia... mendidik setiap individu supaya perkembangan dirinya seimbang melalui pertumbuhan jasmania, intelek, emosi, moral dan perasaan estetika yang ada padanya untuk menjadi rakyat Malaysia yang mendukung prinsip-prinsip Rukun negara*' (Jabatan Pendidikan Kedah Darulaman, 29).

Objektif Kementerian Pendidikan pula ialah:

- Melahirkan bangsa Malaysia yang taat setia dan bersatu padu;
- Melahirkan insan yang beriman, berakhlak mulia, berilmu, berketrampilan dan sejahtera;
- Menyediakan sumber tenaga manusia untuk kepeluan dan kemajuan negara;
- Memberikan peluang-peluang pendidikan kepada semua warganegara Malaysia.

Seterusnya perlaksanaan Kurikulum Baru Sekolah Menengah (KBSM) bertujuan membentuk penduduk Malaysia menjadi warganegara yang mampu mencarum kepada keharmonian dan kemakmuran negara (Siew Kam Sum, 23). KBSM juga diatur untuk mencapai perpaduan dan meningkatkan aspek-aspek

intelektual, kerohanian, emosian dan kejasmanian agar para pelajar mampu menghadapi kehidupan nanti dan memainkan peranan yang sewajarnya dalam masyarakat.

Pembentukan warga yang baik dan bersatu padu di kalangan rakyat pelbagai kaum terutamanya di kalangan kanak-kanak sekolah dapat dipupuk melalui pembentukan *Sekolah Wawasan*. Konsep sekolah ini dilihat sebagai salah satu inisiatif bagi melahirkan anak bangsa yang lebih bersifat cintakan negara (Zakaria Abd. Wahab, 2000).

Sekolah wawasan merujuk kepada Pengelompokan Sekolah Kebangsaan (SK), Sekolah Jenis Kebangsaan (SJK) Cina dan SJK Tamil dalam satu kawasan yang sama. Sekolah yang dahulunya berasingan antara satu sama lain kini disatukan dalam satu sistem pendidikan yang seragam dan selari dengan hasrat negara menghasilkan rakyat yang mempunyai semangat baru bagi meneruskan wadai wawasan negara. Terdapat dua model Sekolah wawasan di Malaysia iaitu di Lurah Bilut, Bentong, Pahang dan Teluk Sengat, Kota Tinggi, Johor.

Daripada segi konsepnya, Sekolah Wawasan bertujuan memenuhi hasrat murni kerajaan dalam meningkatkan perpaduan antara kaum. Sekolah integrasi ini berpegang kepada konsep belajar bersama-sama di bawah satu bumbung atau satu kawasan yang sama tanpa mengira kaum dan agama. Konsep ini bermaksud dua atau tiga buah sekolah yang berlainan aliran dan pentadbiran dibina dalam kawasan yang sama dan berkongsi kemudahan-kemudahan asas seperti padang permainan, dewan, pusat sumber, bilik komputer, kantin dan sebagainya.

Sekolah Wawasan juga melaksanakan secara bersama berbagai-bagai aktiviti sekolah seperti perhimpunan mingguan, aktiviti kokurikulum, temasya sukan sekolah, Hari Kecemerlangan Pelajar, Hari Kantin dan sebagainya. Rasionalnya, perkongsian kawasan, kemudahan sekolah dan pelaksanaan berbagai-bagai aktiviti ini memungkinkan usaha-

usaha penerapan nilai-nilai masyarakat majmuk, memupuk semangat persefahaman dan tolenransi antara kaum, khusus di kalangan murid-murid sekolah rendah dapat dilaksanakan (Mohd Izham Hj. Mohd Hamzaah dan Jamalul Lail Abdul Wahab, 2000).

Rasional Sekolah Wawasan ialah ia mampu menjana integrasi nasional melalui pendidikan formal secara lebih berkesan. Ia juga dilihat sebagai suatu langkah yang lebih berkesan bagi para murid berinteraksi dengan lebih mudah. Ia sekali gus dapat merapatkan jurang komunikasi serta seterusnya mampu memupuk persefahaman antara kaum semenjak mereka di alam persekolahan lagi.

Asas yang ditanam sejak kecil lagi di kalangan murid-murid melalui pendidikan secara formal ini merupakan langkah awal ke arah menjayakan wawasan 2020 untuk membangunkan warga Malaysia menjadi masyarakat yang bersatu, yakin, mempunyai nilai etika dan moral yang kukuh, hidup dalam masyarakat demokratik, liberal dan bertolak ansur, penyayang, adil daripada segi pengagihan ekonomi, progresif dan makmur (Dewan Masyarakat, Julai 1991).

Semangat kewarnegaraan yang positif juga boleh dibentuk melalui beberapa perkara dalam sistem pendidikan di negara kita seperti melalui pendidikan mata pelajaran sejarah. Pendidikan sejarah juga merupakan suatu alat yang utama ke arah mendukung pemupukan semangat kewarganegaraan dan patriotisme. Menurut Wan Mohd. Zahid bin Mohd. Nordin (1992), di Indonesia, mata pelajaran Sejarah merupakan salah satu mata pelajaran yang penting untuk Sekolah Dasar (Sekolah Rendah) dan Sekolah Menengah Umum (Sekolah Menengah). Salah satu komponen penting dalam kandungan pendidikan sejarah ialah perjuangan bangsa Indonesia dari masa ke semasa. Ia bertujuan membangkitkan semangat nasionalisme di kalangan para pelajar, membangkitkan keinsafan, kesedaran, rasa terima

kasih, bangga dan yakin kepada negara (Wan Mohd. Zahid bin Mohd. Nordin, 1992).

Pendidikan sejarah juga dapat menjadi tunjang kepada pendirian sikap dan pendirian seseorang. Seseorang warga yang baik adalah individu yang mempunyai prinsip hidup yang tekal dan tegas. Menurut Zainal Abidin bin Abdul Wahid (1985), sukatan pelajaran bagi mata pelajaran Sejarah di negara kita mempunyai matlamat berikut:

- Mengenalni keperibadian bangsa melalui sejarah tanah air.
- Mewujudkan perasaan kekitaan terhadap masyarakat dan negara sebagai satu unit tunggal.

Sejarah juga menjadi teras kepada pendidikan kewarganegaraan. Mata pelajaran ini sangat penting dalam menjana masyarakat pelbagai kaum di negara kita ke arah membentuk sikap kekitaan di kalangan para pelajar. Dalam usaha ini masalah utama yang perlu diatasi terlebih dahulu ialah alam fikiran terpecah atau *fragmented worldview* di Malaysia pada masa kini. Dari zaman kanak-kanak mereka mesti ditanam dengan istilah dan konsep 'kami' dan 'kita' bangsa Malaysia dan bukan mengikut kaum-kaum Melayu, Cina dan India serta sebagainya. Sikap yang terpecah ini sekali gus menafikan kebenaran wujud sebagai bangsa Malaysia (Zainal Kling, 1985). Ke arah mengatasi sikap yang terpecah inilah pendidikan kewarganegaraan ini sangat diperlukan dalam pendidikan di negara kita.

Warga yang baik juga merupakan mereka yang memiliki budi pekerti yang mulia. Walaupun sistem pendidikan di negara kita menekankan kepada pencapaian akademik tetapi dalam masa yang sama ia juga turut menitik beratkan soal-soal pembentukan sahsiah ataupun keperibadian pelajar. Selaras dengan tujuan tersebut mata pelajaran Pendidikan Moral diperkenalkan di sekolah-sekolah di negara kita khusus bagi murid-murid bukan Islam. Ia merupakan satu mata pelajaran teras dalam KBSM yang menekankan aspek kerohanian, kemanusiaan dan

kemasyarakatan. Sukatan pelajaran yang terdapat di dalamnya ditumpukan kepada pemupukan nilai-nilai murni masyarakat Malaysia yang terdapat dalam agama, tradisi dan adat resam pelbagai kaum di negara ini serta selaras pula dengan nilai-nilai moral sejagat.

Objektif Pendidikan Moral adalah supaya pelajar dapat:

- Memperkukuhkan dan mempertingkatkan amalan tabiat dan tingkah laku yang selaras dengan sikap dan nilai moral yang diperolehi pada peringkat sekolah rendah.
- Menyedari, memahami dan menghayati norma dan nilai murni masyarakat Malaysia.
- Membentuk pemikiran yang rasional berasaskan prinsip-prinsip moral.
- Memberikan pelbagai sebab yang munasabah berdasarkan pertimbangan moral dalam membuat sesuatu keputusan.
- Menggunakan pertimbangan berlandaskan prinsip-prinsip moral sebagai panduan dalam amalan kehidupan seharian.

Menurut Ahmad Jaffni H.M. Hassan (1985/1986), pendidikan moral mampu membentuk manusia atau murid-murid yang serba lengkap ataupun '*wholesome*'.

Nilai positif ini juga yang turut diterapkan dalam mata pelajaran Agama Islam di sekolah-sekolah dan matlamat pendidikan bersepadu yang antara bertujuan:

- Memupuk akhlak mulia iaitu membentuk tingkah laku yang baik dan sempurna, dapat mencetuskan hubungan di antara manusia dengan Allah, manusia sesama manusia dan manusia dengan makhluk-makhluk Allah yang lain.
- Menyedarkan manusia tentang peranan sebagai khalifah Allah iaitu manusia dijadikan supaya memimpin makhluk yang lain kerana mereka mempunyai kelebihan daripada segi akal dan fikiran. Manusia juga dicipta untuk memberikan kebaikan di atas dunia ini dan bukan melakukan kerosakan.

- Pembentukan insan yang soleh iaitu insan yang bertakwa dan bertawakal kepada Allah.
- Pembentukan masyarakat yang soleh iaitu masyarakat yang menjunjung kebenaran daripada segi beragama dan amalan-amalan mereka.

Sebagaimana yang dinyatakan di bahagian yang sebelumnya pembinaan warga memerlukan usaha-usaha yang komprehensif daripada semua pihak.

Dalam usaha ini juga, kerajaan memainkan faktor yang cukup signifikan melalui pembentukan pelbagai dasar nasional seperti Dasar Kebudayaan Kebangsaan, Dasar Pelajaran Kebangsaan, membentuk falsafah negara melalui Rukun Negara, Wawasan 2020 dan lain-lain lagi. Namun demikian, dalam usaha pembinaan warga Malaysia yang baik dan berdaya saing. Kepentingan dasar-dasar dan falsafah negara ini adalah untuk membentuk masyarakat Malaysia yang maju, dinamik dan progresif setanding dengan masyarakat di negara-negara maju tetapi mengikut acuan Malaysia.

Cabaran-Cabaran Dalam Pembinaan Warga

Pembinaan warga juga merupakan teras kepada pembinaan bangsa Malaysia. Pembinaannya perlu dimulakan dengan kesediaan masyarakat dalam usaha-usaha tersebut. Menurut Jayum A. Jawan (1997), pembinaan bangsa merujuk kepada proses memupuk penghayatan dan pengalaman sifat-sifat kenegaraan. Sebuah negara yang bertaraf bangsa yang sudah mencapai suatu tahap integrasi dan perpaduan yang sempurna. Dalam konteks negara kita, ia tidak akan dicapai tanpa wujud konsensus daripada semua rakyat terhadap keputusan-keputusan kerajaan ke atas dasar-dasar dan usaha yang dijalankan ke arah tersebut.

Banyak usaha kerajaan yang dinilai sebagai baik ke arah pembinaan warganegara yang baik tidak mendapat persetujuan

daripada setengah-setengah pihak. Contohnya, terdapat beberapa golongan yang menentang keputusan kerajaan memperbanyakkan Sekolah Wawasan walaupun daripada segi prinsipnya, ia merupakan satu langkah yang sangat praktikal ke arah membentuk warga yang bersemangat muhibah. Dalam hal ini masyarakat perlu memahami keperluan semasa dan menukar '*mind-set*' kepada keadaan yang lebih rasional.

Perubahan sikap masyarakat adalah penentu kepada sebarang kejayaan dalam usaha-usaha kerajaan. Bagaimanakah usaha-usaha penukaran '*mind set*' ini boleh dilaksanakan? Ia memerlukan komitmen yang kukuh daripada badan-badan politik yang merupakan penghubung utama antara kerajaan dan rakyat dan saluran bagi rakyat dalam menyatakan hasrat mereka. Parti-parti politik dan para pemimpin juga tidak ketinggalan organisasi-organisasi bukan kerajaan (NGO) juga berperanan dalam memberikan pemahaman mengenai tujuan dan hasrat kerajaan dalam perlaksanaan sesuatu dasar.

Cabaran yang kedua ialah '*political fragmentation*'. Fenomena ini mencetuskan banyak gejala yang bersifat pro dan kontra di negara kita. Dalam pada ia merupakan antara faktor pengimbang terhadap banyak perkara-perkara yang berbentuk politikal, ia juga merupakan penghalang kepada pembinaan warga apabila terdapat setengah parti politik yang memanipulasikan rakyat demi kepentingan mereka secara sewenang-wenangnya. Ia boleh menimbulkan gejala meminggirkan kepentingan negara dan kepentingan nasional berbanding dengan kepentingan-kepentingan lain. Oleh yang demikian kematangan dalam berpolitik, kemahiran menganalisis sebab-musabab di kalangan rakyat dan suasana berinformatif serta seimbang perlu diwujudkan di dalam masyarakat.

Cabaran yang ketiga ialah pengaruh-pengaruh dari luar yang tidak terkawal. Banyak faktor yang membolehkan pengaruh luar menular di negara kita. Pertama ialah akibat daripada kebanjiran pendatang asing. Kebangkitan ekonomi negara terutamanya di

pertengahan tahun-tahun 1990-an dan kemerosotan ekonomi di negara-negara jiran di akhir tahun-tahun 1990-an dan awal 2000-an mendorong kepada kemasukan pendatang asing sama ada secara sah ataupun tidak. Pada akhir tahun 2001 dianggarkan terdapat kira-kira 2 juta pendatang asing di Malaysia dan sebgaaian daripada mereka ialah yang tidak mendapat permit yang sah.

Dalam konteks pembinaan warga, kehadiran mereka yang membawa bersama-sama budaya luar yang sebahagian besarnya bertentangan dengan nilai-nilai murni masyarakat Malaysia juga akan merosakkan usaha-usaha pembinaan warga oleh pihak kerajaan. Contohnya budaya 'dangdut' dan tumbuhnya kelab-kelab 'dangdut' merata-merata di bandar-bandar yang menjadi tumpuan pendatang asing Indonesia turut menjangkiti rakyat tempatan. Ia adalah suatu gejala yang meleakakan, membazirkan dan merosakkan akhlak rakyat di negara kita.

Pengaruh luar yang mampu mengancam pembinaan warga di negara kita juga tidak semestinya perkara-perkara yang berlaku di negara kita sahaja. Ia boleh juga berbentuk fenomena yang berlaku di luar negara dan boleh diases secara langsung melalui media massa, internet dan lain-lain. Budaya-budaya asing seperti pop Barat, rock sama ada yang berbentuk sederhana ataupun berat merupakan elemen-elemen hiburan yang tidak melambangkan ciri-ciri nasional dan meleakakan. Ia ditambah lagi dengan pengaruh-pengaruh ke arah penyalahgunaan dadah merupakan parasit kepada pemikiran golongan muda hari ini.

Implikasi daripada fenomena ini membentuk warga yang tidak berfikiran serius, gemar kepada perkara-perkara yang remeh-temeh, cenderung kepada kenakalan dan kesalahan juvana, mengamalkan budaya lepak dan lain-lain. Ia akan menjadi wabak yang merbahaya menjangkiti warga Malaysia terutamanya generasi muda.

Kemelut yang menimpa generasi Malaysia hari ini juga mendorong kerajaan memikirkan supaya mengadakan *Dasar Sosial Negara*. Ia dilihat sebagai suatu mekanisme yang sangat wajar dan berguna dalam membentuk suatu garis panduan bagi membendung masalah sosial di negara kita. Tidak dapat dinafikan lagi bahawa negara kita dilanda oleh masalah sosial yang tenat dan ia melibatkan sebahagian besar generasi Melayu. Oleh yang demikian cadangan ke arah pembentukan Dasar Sosial Negara adalah tepat pada masanya.

Kesimpulan

Pembinaan insan dan pembinaan warga merupakan asas penting ke arah pembentukan negara bangsa Malaysia. Ia merupakan suatu perkara yang sangat kompleks dan berasaskan kepada beberapa perkara yang saling berkaitan antara satu sama lain sebagaimana yang sudah dibincangkan sebelum ini. Apa yang penting ialah kesediaan setiap daripada kita mencapai matlamat pembinaan tersebut dan kesediaan kita berubah demi kepentingan bersama.

Bibliografi

- Ahmad bin Mohamad Said, Wawasan 2020: Model Pembangunan Negara dan Implikasi Pendidikan, *Jurnal Guru*, Keluaran 5, 1993.
- Ahmad Jaffni H.M. Hassan, Pendidikan Moral Ke Arah Memupuk Manusia Yang 'Wholesome', dalam *Suara Pendidik*, Vol. 11-12, No. 4 Disember 1985/86.
- 'Humanisma Di Dalam Pendidikan' dalam Jabatan Pendidikan Kedah Darulaman, tanpa tahun.
- Jayum A. Jawan (1997), 'Pembinaan Negara Bangsa Malaysia', dalam *Jurnal Perpaduan*, bil. 2/98, Jabatan Perpaduan Negara, Kementerian Perpaduan Negara dan Pembangunan Negara.
- Mohd Izham Hj. Mohd Hamzaah dan Jamalul Lail Abdul Wahab, 'Sekolah Wawasan: Mengoptimalkan Sumber Untuk Kepelbagaian Pelajar', dalam *Kepelbagaian Pelajar: Cabaran dan Strategi Pengajaran*, Seminar Prosiding Pendidikan Kebangsaan, Siri Penerbitan Fakulti Pendidikan, UKM., 2000.

- Suid bin Hanafi, 'Perubahan Sikap Ibu Bapa Perlu Dalam Mengembalikan Disiplin Pelajar di Sekolah', dalam *Jurnal Pendidikan*, Jemaah Nazir Sekolah Persekutuan, Kementerian Pendidikan Malaysia, Kuala Lumpur, Disember 1989.
- Wan Mohd. Zahid bin Mohd. Nordin, 'Pendidikan Sejarah Di Sekolah Rendah dan Menengah (KBSR/KBSM): Objektif dan Pencapaian', dalam *Sejarah Dalam Pendidikan, Persatuan Sejarah Malaysia*, Cawangan Wilayah Persekutuan, Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur, 1992.
- Zainal Abidin bin Abdul Wahid, 'Peranan Sejarah Dalam Proses Pengajaran dan Pembelajaran Untuk Menanamkan Semangat Cintakan Negara', dalam *Pendidikan dan Kewarganegaraan Di Malaysia*, Gabungan Pelajar-pelajar Melayu Semenanjung, Kuala Lumpur, 1985.
- Zakaria Abd. Wahab, 'Di Sebalik Tabir Sekolah Wawasan' dalam *Dewan Masyarakat*, Oktober 2000.

Pembinaan Negara Bangsa

Pengenalan

Persoalan negara bangsa selalunya tidak asing dalam mana-mana sesi perbincangan berkenaan sesebuah negara dan perkembangannya, lebih-lebih lagi dalam menghadapi cabaran abad ke-21. Di Malaysia, perihal negara bangsa sudah diperkatakan dalam banyak perbincangan dan wacana sebelum perbicaraan mengenainya dianggap serius apabila Perdana Menteri Dr. Mahathir Mohamad mencetuskan idea bangsa Malaysia dalam Wawasan 2020 yang dipeloporinya.

Pembinaan negara bangsa sering kali menjadi matlamat utama yang hendak dicapai oleh sesebuah negara terutamanya negara yang didiami oleh masyarakat pelbagai kaum. Keupayaan membina sebuah negara bangsa dilihat sebagai kemuncak kejayaan sesebuah negara, pentadbiran dan penduduknya.

Pembinaan negara tanpa mempedulikan persoalan mewujudkan bangsa yang satu bagi keseluruhan rakyat negara tersebut mungkin akan merugikan negara secara keseluruhan pada masa hadapan. Tanpa perpaduan yang kukuh dan rasa

kekitaan sebagai satu kumpulan bangsa bagi masyarakat pelbagai kaum memungkinkan perpecahan, pergaduhan kaum dan huru-hara yang sekali gus menyebabkan kegawatan ataupun ketidakstabilan politik. Akibatnya, ia turut menyebabkan kerugian ekonomi apabila para pelabur asing tidak berani melibatkan diri dalam perdagangan di negara tersebut.

Oleh itu persoalan negara bangsa adalah satu perkara yang tidak dapat disangkal kepentingannya dalam proses perkembangan sesebuah negara untuk menjadi negara maju dan berjaya terutamanya dalam menghadapi cabaran utama abad ke-21 iaitu globalisasi.

Konsep Negara Bangsa

Secara umumnya mengenali negara bangsa haruslah menerusi pengenalan kepada komponen-komponen utamanya. Pada kebiasaannya negara bangsa merupakan gabungan tiga komponen utama iaitu:

- Negara
- Individu
- Bangsa

Negara

Negara secara mudahnya boleh dirujuk kepada wilayah kewujudan kelompok manusia. Negara atau '*state*' adalah suatu unit politik yang mempunyai kedaulatan, tanggungjawab dan kuasa menjalankan hal ehwal pentadbiran sendiri. Sains politik mendefinisikan perkataan negara sebagai sekumpulan manusia yang menduduki sesebuah wilayah yang tetap berada di bawah penyelenggaraan kerajaan dan tidak tertakluk kepada kuasa luar (K. Ramanathan, 1992). Justeru itu, sebuah negara menurut undang-undang antarabangsa haruslah mempunyai elemen-elemen berikut:

- Penduduk (Rakyat atau Populasi)

- Wilayah (Sempadan)
- Kerajaan
- Kedaulatan

Penduduk (Rakyat atau Populasi)

Setiap negara wujud apabila rakyat ataupun penduduk yang mengakui dan mengiktiraf bumi yang dipijak ataupun wilayah yang didiami itu sebagai tanah leluhurnya. Adalah jelas bahawa rakyat atau penduduklah yang membina sesebuah negara (AC Kapur, 2001). Kerajaan Melayu tradisional dibentuk oleh rakyatnya yang membuka sesebuah kawasan dan pengiktirafan bagi kekuasaan kerajaan adalah berlandaskan sejauh mana rakyat mengiktiraf kekuasaan kerajaan tersebut. Tanpa penduduk atau rakyat, sebuah negara tidak akan dapat dibina.

Wilayah (Sempadan)

Wilayah adalah merupakan suatu kemestian bagi pembentukan sesebuah negara. Wilayah sering dirujuk sebagai tanah leluhur ataupun tanah tumpah darah ataupun tempat kelahiran dan berkembangnya sesebuah bangsa. Wilayah menjadi petunjuk kepada pemilikan kawasan, sumber-sumber semula jadi dan hak oleh sesebuah bangsa. Pembentukan wilayah selalunya berlandaskan kepada keadaan geografi dan sudah menjadi amalan, penentuan sempadan kekuasaan sesebuah negara itu dibuat berasaskan keadaan alam seperti bukit bukau, gunung ganang, sungai, lembah ataupun laut (AC Kapur, 2001). Keluasan wilayah tidak menjadi persoalan penting. Yang paling utama ialah kawasan itu mestilah mewujudkan sebuah negara (K. Ramanathan, 1992).

Kerajaan

Negara secara umumnya sering kali dikenali juga sebagai kerajaan. Kerajaan adalah lambang kehidupan kelompok manusia dalam keadaan yang teratur dan tersusun serta bersistem. Ia merupakan lambang ketamadunan kelompok manusia tersebut. Tanpa kerajaan, kehidupan sesebuah bangsa

akan menjadi sukar disebabkan perpecahan dan perebutan kuasa. Ini berlaku kerana tiada kawalan daripada pihak yang mempunyai kekuasaan ataupun kerajaan. Ia juga boleh mengakibatkan penindasan daripada bangsa lain dan sekali gus tidak dapat wujud sebagai sebuah negara yang baik (AC Kapur, 2001).

Kedaulatan

Kewujudan sesebuah negara akan menjadi sia-sia tanpa pengiktirafan negara-negara lain di sekelilingnya ataupun pihak antarabangsa. Tanpa pengiktirafan kepada kedaulatan sesebuah negara mungkin sahaja ia dicerobohi dan penduduknya ditindas tanpa ada pembelaan. Menerusi kedaulatan kewujudan bangsa dan wilayah serta sempadannya akan dihormati. Ia memudahkan kerjasama politik, ekonomi dan sosial yang boleh membawa kemajuan kepada negara. Kebiasaannya kedaulatan di sesebuah negara atau badan pemerintah dipelihara oleh rakyat dalam negara tersebut (K. Ramanathan, 1992).

Individu

Secara umumnya individu adalah manusia. Pembinaan negara bangsa tidak akan tercipta dan sempurna tanpa kewujudan individu. Individu adalah tenaga penggerak kepada terbinanya bangsa dan seterusnya negara. Inilah yang dimaksudkan akan kepentingan kepada wujudnya individu dalam proses pembinaan negara bangsa.

Individu secara bersendirian tidak mungkin membina negara tetapi hubungan sesama individu akan menggerakkan individu lain dan seterusnya membentuk kumpulan yang berkongsi ciri-ciri persamaan dan kepentingan. Kumpulan ataupun kelompok ini kemudiannya akan membentuk bangsa yang motif kewujudannya ialah pemerintahan sendiri dan mewujudkan negara (Kellas, 1998). Ini secara automatik menjadi penggerak kepada terbentuknya negara. Negara bangsa sememangnya tidak dibina oleh individu secara bersendirian tetapi individulah yang

menjadikan pembentukannya sesuatu yang realiti dan bukan impian.

Bangsa

Bangsa pula secara umumnya merupakan suatu kesatuan manusia yang hidup dalam sesebuah negara. Ia selalu diertikan sebagai kewujudan dalam kumpulan manusia dengan beberapa ciri yang sama. Persamaan ini boleh terjadi daripada pelbagai perkara seperti unsur-unsur jasmani, politik dan kebudayaan.

Bangsa ialah suatu kumpulan besar yang ahli-ahlinya mempunyai kepercayaan bahawa mereka semua terikat atas asas perkongsian identiti sebagai suatu kumpulan manusia atau masyarakat. Masyarakat ini biasanya terikat oleh persamaan hubungan sejarah, kebudayaan dan nenek moyang yang sama (Sodaro, 2001).

Bangsa juga umumnya mempunyai beberapa objektif kumpulan iaitu daripada sudut pemilikan wilayah leluhur, bahasa, agama dan bermatlamatkan pemerintahan sendiri oleh mereka (Kellas, 1998). Kumpulan ini bersifat eksklusif dan menganggap mereka yang di luar kumpulan sebagai orang asing.

Justeru itu, negara bangsa secara khususnya merujuk kepada kombinasi masyarakat dan negara yang berfungsi dalam wilayah yang mengkhusus persempadannya (Sodaro, 2001). Ia adalah berkenaan hidup dalam keadaan yang terintegrasi tanpa wujud perbezaan antara mereka dan sekali gus dapat menyumbang kepada kestabilan dan kemakmuran negara kerana mereka terhindar daripada sebarang konflik kaum yang merugikan.

Ciri-Ciri Sebuah Negara Bangsa

Sesebuah negara bangsa itu terdiri bukanlah hanya dengan menggabungkan dua perkataan yang dibincangkan sebelum ini iaitu negara dan bangsa. Oleh kerana itu adalah kurang tepat sekiranya ada pihak yang menganggap negara bangsa terbina

dengan hanya menggabungkan dua faktor fizikal tersebut tanpa proses penghayatan terhadap konsep itu sendiri. Sesebuah negara bangsa hanya akan dapat dibina di sesebuah negara apabila ia dapat memenuhi syarat-syarat yang diperlukan.

Terdapat tiga syarat utama yang sering dihubungkan dengan pembentukan sebuah negara bangsa, iaitu:

- Kehidupan masyarakat dalam negara tersebut adalah bersatu padu tanpa berlaku sebarang pemisahan ataupun diskriminasi dalam masyarakat yang tinggal di situ. Masyarakat yang terdapat dalam negara tersebut tidak dipisahkan ataupun dibezakan atas dasar perkauman ataupun oleh sebab-sebab perbezaan kepercayaan, bahasa, kebudayaan, jenis pekerjaan, penempatan atau apa jua sebab dan rangsangan yang boleh membawa kepada perpecahan dan kehuru-haraan dalam masyarakat.

Penduduk dalam negara itu juga pada masa yang sama dapat menerima hakikat kehidupan bersama kaum-kaum yang lain dalam masyarakat majmuk yang secara bersama dibina oleh datuk nenek mereka. Mereka juga perlu menerima nilai-nilai kebangsaan yang sama untuk dikongsi bagi mengikat semua orang dalam satu kumpulan atau satu bangsa yang satu. Nilai-nilai kebangsaan itu boleh sahaja datang dalam pelbagai bentuk seperti bendera kebangsaan iaitu Jalur Gemilang, lagu kebangsaan juga dasar-dasar kerajaan seperti Dasar Pendidikan Kebangsaan dan Dasar Kebudayaan Kebangsaan. Kesemua nilai yang sama dan cuba diwujudkan kerajaan itu adalah sebagai suatu nilai kebangsaan bagi keseluruhan masyarakat supaya dikenali sebagai bangsa Malaysia.

- Di samping itu, penduduk dan rakyat negara itu juga mestilah berkongsi pegangan kepada suatu ideologi politik yang sama. Terdapat pendapat yang menyatakan ideologi politik yang menjadi keutamaan untuk diikuti oleh masyarakat ialah demokrasi liberal.

Ada juga negara seperti Soviet Union pada satu ketika dahulu membentuk kepercayaan ideologi politik bagi keseluruhan rakyatnya atas asas ideologi Komunisme. Biarpun begitu kejatuhan Soviet Union menjadi petunjuk secara keseluruhan yang demokrasi liberal adalah ikutan terbaik buat masa ini, lebih-lebih lagi dalam membentuk negara bangsa yang berdasarkan kepada masyarakat pelbagai kaum dan memerlukan tolak ansur juga keadilan dalam sistem sosial. Sekiranya terdapat perbezaan ia hanyalah daripada segi kaedah atau cara bagi mencapai matlamat sahaja. Dengan tiadanya perbezaan ideologi politik maka tidak akan wujud kegawatan politik yang akan menggugat keadaan negara kerana semua pihak sudah bersetuju supaya menerima dan mempunyai matlamat politik yang sama iaitu *demokrasi*.

- Selain itu, penduduk dalam negara tersebut juga haruslah mempunyai kepercayaan dan keyakinan yang sepenuhnya terhadap sistem pemerintahan dan undang-undang negara. Keyakinan itu harus dibina daripada pemahaman rakyat bahawa sistem dan undang-undang sedia ada sudah dikaji dan dibincangkan keperluannya oleh pihak yang bertanggungjawab sebelum ia dilaksanakan.

Kewujudan perbezaan dan kekurangan tidak dapat dielakkan tetapi penerimaan rakyat atas apa yang sudah dibentuk oleh masyarakat terdahulu adalah penting bagi memastikan keseluruhan sistem berjalan lancar. Ini dilakukan dengan menghormati dan mematuhi undang-undang yang diwujudkan tanpa meragui kebenarannya. Pada masa yang juga rakyat harus meyakini sistem pemerintahan dan amalan undang-undang yang diwujudkan itu adalah untuk memberikan kebaikan kepada semua pihak. Tidak ketinggalan juga ia berkemampuan melindungi dan memberikan keadilan kepada keseluruhan masyarakat dalam negara tersebut (Mohd. Idris Salleh, 1999).

Ketiga-tiga ciri utama di atas akan dapat dipenuhi apabila wujudnya kerjasama dan saling mempercayai di antara rakyat dan kerajaan. Maka oleh itu hanya menerusi penghayatan daripada pemimpin dan penduduk dari dalam negara itu sendiri dapat merealisasikan pembentukan sesebuah negara bangsa.

Faktor Yang Boleh Mempengaruhi Negara Bangsa

Biarpun proses pembinaan negara bangsa dilihat sukar tetapi dengan penghayatan kepada ciri-ciri utama di atas proses ini boleh dicapai oleh semua pihak. Pada masa yang sama juga kita tidak seharusnya alpa akan adanya beberapa faktor yang sering mempengaruhi kejayaan ataupun kegagalan pembentukan sesebuah negara bangsa.

Sekiranya semua pihak memejamkan mata terhadap perkara-perkara tersebut dan mengetepikan kepentingannya dan perhatian tidak diberikan secara serius, adalah dibimbangkan impian membentuk sebuah negara bangsa dengan satu masyarakat yang bersatu padu dan berkongsi nilai-nilai yang sama hanya akan menjadi angan-angan dan khayalan belaka.

Justeru itu perlulah dalam proses pembinaan sesebuah negara bangsa, demi kebaikan dan kemakmuran yang lebih bermakna kepada generasi akan datang sepuluh perkara berikut haruslah diberi perhatian (Abdul Rahim, 1996).

Perbincangan mengenai faktor-faktor yang mempengaruhi pembinaan negara bangsa ini lebih jelas difahami apabila sepuluh faktor tersebut dibahagikan kepada dua kumpulan faktor iaitu:

Lima faktor yang menjadi pemangkin kepada pembinaan sesebuah negara bangsa:

- Integrasi
- Nasionaliti

38. Pendidikan Negara Bangsa

- Nasionalisme
- Patriotisme
- Demokrasi

Lima faktor yang menjadi ancaman pembentukan sesebuah negara bangsa;

- Globalisme
- Kepelbagaian Budaya
- Pluralisme
- Neo-Feudalisme
- Liberalisme

Faktor-Faktor Pemangkin Kepada Pembinaan Negara Bangsa

Proses pembinaan negara bangsa secara umumnya sentiasa dipengaruhi oleh pelbagai faktor sebelum ia dapat dicapai. Antara faktor-faktor tersebut ada yang sememangnya wujud sebagai pemangkin dan dapat menggalakkan pembinaan negara bangsa yang diinginkan. Faktor-faktor pemangkin ini merupakan penggerak dan pada masa yang sama faktor yang membantu pengekalannya sesebuah negara bangsa. Faktor-faktor tersebut ialah:

Integrasi

Integrasi merupakan suatu proses mewujudkan suatu identiti nasional di kalangan kumpulan-kumpulan yang sudah terpisah daripada segi kebudayaan, sosial dan lokasi dalam sesebuah unit politik. Integrasi terdiri daripada integrasi wilayah, ekonomi, kebudayaan dan sosial juga integrasi pendidikan dan politik.

Integrasi adalah merupakan perkara asas bagi proses pengukuhan perpaduan dan penyatuan masyarakat dalam sesebuah negara. Aktiviti integrasi adalah bermatlamat

menghilangkan perasaan perkauman atau kenegerian atau apa jua fahaman kebangsaan yang sempit yang boleh mengancam matlamat paling utama negara bangsa iaitu mengutamakan matlamat kebangsaan yang mewakili negara dan semua pihak yang berada di dalamnya. Ini secara automatik akan membantu mengukuhkan usaha membina negara bangsa yang sebenar.

Nasionaliti

Nasionaliti secara mudahnya boleh diertikan sebagai kewarganegaraan. Ia merupakan elemen penting dalam menjadi pemangkin kepada terbentuknya sesebuah negara bangsa. Elemen ini mewujudkan suatu bentuk identiti kepada semua orang di dalam negara itu iaitu sebagai penduduk atau warganegara tersebut. Ini dibuktikan dengan suatu pengenalan identiti seperti kad pengenalan yang sama pada semua warganegara dan 'pasport' sebagai pengenalan yang sama bagi keperluan antarabangsa bagi penduduk negara tersebut. Konsep asas di sini ialah pemilikan nilai-nilai bersama akan mengikat seorang warganegara yang baik menjadi suatu bangsa yang mempunyai kesetiaan, sayang dan sanggup berkorban untuk negara. Faktor kebersamaan dan perasaan berkongsi milik dalam hal seperti budaya kebangsaan, sistem politik dan bahasa boleh menjadi faktor penyatuan rakyat yang diiktiraf sebagai suatu bentuk Nasionaliti kebangsaan yang mewakili semua orang.

Nasionalisme

Nasionalisme secara mudahnya bolehlah dimaksudkan sebagai perasaan cinta kepada tanah leluhur. Perasaan ini boleh dilahirkan menerusi tindakan seperti penentangan terhadap penjajah atau boleh juga dilahirkan dengan sentimen kebangsaan seperti menyanyikan lagu kebangsaan atau menaikkan bendera negara (Sodaro, 2001). Ia merupakan suatu elemen penting yang dijadikan sebagai pemangkin kepada pembentukan sesebuah negara bangsa.

Ini dapat kita fahami kerana dengan semangat cintakan tanah leluhur yang sama, ia dapat memberi nilai perkongsian yang tiada batas kepada semua pihak dalam sesebuah negara. Ini kerana mereka semua berkongsi dan tinggal, mencari rezeki dan hidup makmur di tanah leluhur tersebut yang sama-sama mereka diami. Justeru itu, nasionalisme adalah asas membina semangat kekuatan, keyakinan diri, penyatuan dan perpaduan nasional. Kekuatan semangat nasionalisme yang digembleng menerusi tenaga, keazaman dan cita-cita serta usaha supaya maju juga mengutamakan kepentingan nasional daripada kepentingan kaum masing-masing akan menjadi faktor kejayaan pembentukan negara bangsa.

Patriotisme

Elemen ini merupakan lanjutan daripada perasaan cintakan tanah leluhur atau '*motherland*' iaitu nasionalisme. Elemen patriotisme hadir selepas wujudnya perasaan nasionalisme. Secara umumnya, ia adalah elemen penting berkenaan kasih serta kesedaran seseorang terhadap kewarganegaraannya dan betapa ia cinta terhadap tanah leluhurnya.

Pada kemuncaknya, patriotisme adalah kesetiaan teragung oleh rakyat yang bersedia berkorban nyawa untuk tanah air yang dicintainya (Kellas, 1998). Menerusi faktor patriotisme, bangsa akan menjadikan kuat dan mampu berjuang membangunkan bangsa daripada mengalami kemunduran dan penindasan. Hanya bangsa kuat yang akan berjaya dalam menghadapi cabaran abad ke-21. Bagi membentuk bangsa yang kuat bangsa yang kuat perlu kepada rakyat yang mempunyai keberanian, ketahanan mental, emosi dan fizikal dalam membentuk ketahanan nasional.

Demokrasi

Dimaksudkan secara mudah sebagai '*daripada rakyat untuk rakyat kepada rakyat*'. Ia jelas menunjukkan peranan demokrasi itu sendiri sebagai alat mewujudkan keutuhan pentadbiran yang

direstui rakyat secara keseluruhan. Demokrasi wujud kerana adanya rakyat dan dicipta bagi kesejahteraan rakyat dan negara. Negara bangsa hanya wujud apabila wujudnya kefahaman mendalam berkenaan demokrasi yang memberikan ruang kepada semua orang terlibat dalam pentadbiran negara.

Kekuatan demokrasi dalam membantu pembentukan negara bangsa ialah daripada sudut pemberian hak kepada semua warganegara berkongsi ideologi yang satu dalam memilih pemerintahan negara. Penerimaan setiap hakikat yang dilahirkan oleh proses demokrasi ialah keyakinan terhadap suatu ideologi yang akan memastikan terhindarnya sebarang kegawatan politik. Ini akan mewujudkan keamanan dengan tiadanya proses politik lain yang negatif seperti demonstrasi atau *kudeta*. Selain itu apa yang penting ia membantu rakyat bersatu hati dalam menerima pentadbiran yang memenangi proses demokrasi yang dijalankan secara adil dan saksama.

Faktor-Faktor Ancaman Kepada Pembinaan Negara Bangsa

Selain daripada faktor yang sentiasa memangkin pembinaan negara bangsa, terdapat juga faktor-faktor persekitaran yang memungkinan kegagalan pembinaan sesebuah negara bangsa. Faktor-faktor ini dilihat sebagai ancaman pada suatu sudut tetapi apabila ia ditangani dengan cara yang betul, faktor-faktor ini secara umumnya dapat memberikan manfaat kepada pembinaan negara bangsa yang kukuh. Kejayaan menangani faktor-faktor ancaman ini selalunya bergantung kepada sekukuh mana faktor-faktor pemangkin dan pengekalannya negara bangsa seperti yang dijelaskan di atas difahami, dihayati dan diaplikasikan. Antara faktor-faktor yang menjadi ancaman kepada pembinaan negara bangsa sekiranya tidak ditangani dengan betul ialah:

Globalisme

Globalisme dikenali secara mudah sebagai kesejagatan ataupun dunia tanpa sempadan. Menurut Kenichi Ohmae, globalisme adalah dunia tanpa sempadan dengan setiap negara terpaut kepada jaringan aliran maklumat secara global yang ditunjangi kecanggihan teknologi.

Pertukaran maklumat yang cepat dan pantas menjadikan dunia begitu kecil tanpa sempadan (Ohmae, 1995). Pada pendapat beliau sempadan negara bangsa akan berakhir. Kenyataan tersebut memberi gambaran betapa globalisme adalah suatu ancaman besar kepada konsep negara bangsa yang sedia ada. Ini memang tidak dapat dinafikan tetapi sekiranya ditangani secara bijak, globalisme adalah suatu hal yang memberi manfaat besar kepada setiap negara bangsa tanpa terkorbannya konsep negara bangsa yang sedia wujud. Ancaman dan manfaat ekonomi yang diperoleh daripada globalisme dapat diimbangi dengan memastikan kekuatan nasionalisme dan patriotisme sebagai benteng terakhir yang kukuh demi mempertahankan negara bangsa.

Kepelbagaian Budaya

Pembentukan masyarakat majmuk dalam proses perkembangan sesebuah negara sering kali mewujudkan dilema baru kepada penduduk negara tersebut. Tidak dapat tidak akan wujud kepelbagaian budaya hasil daripada perbezaan cara hidup juga kepercayaan. Kewujudan pelbagai aliran kebudayaan yang menjadi amalan penduduk di sesebuah negara bermasyarakat majmuk tidak dapat dinafikan boleh mewujudkan ancaman besar kepada proses pembinaan sesebuah negara bangsa.

Seperti mana globalisme, ancaman ini harus ditangani dengan bijak di mana kebimbangan terhadap ancaman perpecahan itu dapat diimbangi dengan menggunakan kekuatan kepelbagaian budaya wujud sebagai suatu cara melahirkan bangsa yang maju dan berjaya juga berdaya saing. Oleh yang demikian, keperluan

kepada suatu budaya kebangsaan yang dapat diterima oleh semua kelompok atau kaum adalah suatu kewajiban yang tidak dapat dielakkan.

Pembentukan budaya tersebut perlu dipupuk dan dimajukan sehingga ia diterima secara terbuka oleh semua sebagai suatu identiti kebangsaan. Hanya dengan penerimaan terhadap satu identiti kebangsaan dapat memastikan terbentuk dan kekalnya sebuah negara bangsa.

Pluralisme

Pluralisme ataupun sifat kepelbagaian yang terbentuk daripada proses kepelbagaian penduduk. Pada kebiasaannya, ia terbina hasil daripada proses penjajahan di sesebuah negara. Dasar-dasar kepenjajahan seperti '*Divide and Rule*' ataupun '*Pecah dan Perintah*' sering kali mewujudkan pembahagian kaum daripada segi penempatan sosial, kegiatan ekonomi dan jenis pekerjaan juga politik berbentuk perkauman. Dasar ini dilakukan sebagai memenuhi prinsip kolonialisme bagi menghalang sebarang penyatuan yang memungkinkan pemberontakan massa.

Akibat daripada dasar ini kemudiannya menjadi nanah kepada negara yang terjajah apabila dimerdekakan. Ini secara jelas menjadi ancaman kepada konsep kesatuan dalam pembinaan negara bangsa.

Biarpun begitu, faktor-faktor ancaman yang lain seharusnya ditangani dengan menyediakan pertahanan kukuh yang perlu dan dapat membantu memastikan terbina dan kekalnya sesebuah negara bangsa. Ini boleh dilakukan dengan pelaksanaan dasar-dasar mantap yang dapat menyusun semula kekurangan masyarakat, mengurangkan ataupun merapatkan sebarang jurang perbezaan yang wujud sama ada daripada segi ekonomi politik atau pun sosial di kalangan rakyat. Sebagai contoh ialah Dasar Pendidikan yang seragam, Dasar Kebudayaan, Dasar Ekonomi seperti Dasar Ekonomi Baru di Malaysia juga

pembentukan parti berbilang kaum seperti Barisan Nasional (Mohd Idris Salleh, 1999).

Neo-Feudalisme

Neo-Feudalisme merujuk kepada sistem konservatif berkaitan pemerintahan yang terbentuk dalam cara baru pada masa kini. Sistem feudalisme yang dirujuk ialah sistem pemerintahan oleh golongan elit yang menguasai segala aspek ekonomi, politik dan sosial sesebuah negara. Sekiranya wujud kaedah yang seumpamanya pada hari ini dibimbangkan teretusnya pemerintahan yang penuh dengan penyalahgunaan kuasa, penyelewengan, penipuan dan kuku besi. Ini kerana akibat pengawalan secara mutlak satu pihak sahaja dalam pemerintahan tanpa ada faktor pengimbang. Ini jelas menggambarkan ancaman yang boleh dilahirkan oleh kewujudan neo-feudalisme ini.

Kebijaksanaan menangani kewujudannya akan dapat membantu proses pembinaan negara bangsa tanpa menyetepikan kepentingan faktor ini. Pemerintahan tidak dapat lari daripada wujudnya kelompok elit dan birokrat. Birokrat yang bijak akan memakmurkan negara bangsa secara keseluruhan tetapi pada masa yang sama ia perlu ditangani dalam bentuk yang mana kuasanya boleh diseimbangkan oleh faktor lain. Pertahanan yang kukuh diperlukan bagi menghadapinya ialah dengan kewujudan perlembagaan dan undang-undang yang sentiasa kebal dalam mempertahankan keadilan.

Liberalisme

Liberalisme secara umumnya bermaksud kesederhanaan ataupun keterbukaan. Ia merupakan suatu keperluan yang nyata bagi kewujudan sesebuah negara bangsa. Biar pun begitu keterbukaan dan kesederhanaan yang keterlaluan dibimbangkan akan merosakkan negara bangsa itu sendiri. Keterbukaan tanpa ada had akan mengganggu kelicinan pentadbiran dan sekali gus menggugat perkembangan negara.

Ketamakan dalam mengumpul kekayaan hasil keterbukaan yang wujud boleh sahaja menjerumuskan kepada kemusnahan terutamanya daripada segi penyelewengan dan hal-hal yang akan menggugat kemakmuran dan perkembangan negara. Justeru itu, perlu disiapkan pertahanan yang bersesuaian supaya sikap liberalisme yang terlampau dapat dielakkan. Ini boleh dipandukan dengan pautan yang kukuh kepada kekuatan nasionalisme juga patriotisme yang akan membentuk pemikiran bijak yang menjurus kepada mengutamakan matlamat dan kepentingan nasional.

Proses Pembinaan Negara Bangsa

Pembentukan negara bangsa antara satu negara dengan negara yang lain adalah berbeza-beza. Proses yang perlu dilalui juga adalah panjang berdasarkan perkembangan negara masing-masing. Walau bagaimanapun, Hague dan Harrop sudah membuat suatu garis panduan di mana sesebuah negara bangsa akan terbentuk hanya apabila empat peringkat atau tahap proses ini dilalui. Tahap-Tahap itu ialah (Fawzi Basri et al, 1994):

- Bina Negara atau *State Building*
- Bina Bangsa atau *Nation Building*
- Penyertaan Rakyat atau *Mass Participation*
- Pengagihan Nilai-Nilai Dalam Masyarakat atau *Politics of Distribution*

Bina Negara

Proses pembinaan negara bagi sesebuah negara adalah tidak sama antara satu dengan yang lain. Proses yang berlaku ini pada kebiasaannya dipengaruhi oleh keadaan persekitaran. Persekitaran yang dimaksudkan ialah setengah negara pernah menjadi tanah jajahan manakala sesetengah negara pula adalah negara merdeka sejak awal penubuhannya. Oleh yang demikian pencapaian tahap yang terjadi selalunya berbeza antara negara.

Ada negara yang mencapai tahap perubahan yang cepat dan ada juga yang agak lewat. Begitu juga ada yang berlaku hanya setakat tiga tahap sahaja dan negara bangsa dapat dibentuk.

Bagi negara ini, proses tahap pertama berkenaan pembinaan negara mengambil masa yang amat panjang. Sering kali perbincangan berkenaan pembinaan negara Malaysia mengambil kira tahap waktu bermula daripada kedatangan penjajah British. Ini mungkin dibuat berdasarkan fakta campur tangan British secara rasmi yang mewujudkan bunga-bunga pembinaan negara ini mula berputik. Bermula daripada gerakan penentangan awal sehinggalah kepada campur tangan secara rasmi pada tahun 1874. Ini seterusnya diikuti dengan zaman pemerintahan British ke atas Tanah Melayu sehingga awal tahun 1900 barulah kesedaran penduduk negara ini mula membakar semangat inginkan kebebasan daripada tangan penjajah. Perkembangan ini disusuli sehingga kepada gerakan intelektual dari Kolej Melayu Kuala Kangsar (MCKK) dan Maktab Perguruan Sultan Idris (MPSI).

Hanya selepas perang Dunia Kedua berakhir, wajah pembinaan negara berasaskan pelbagai kaum mula tergambar. Sebelum tarikh tersebut pembinaan negara hanyalah berkisar di kalangan masyarakat Melayu sahaja. Bermula dengan rancangan Malayan Union pada tahun 1946 dan kemudiannya pada tahun 1948, barulah Persekutuan yang dicadangkan British memberi wajah pelbagai kaum negara ini yang sebenar apabila Persekutuan Tanah Melayu yang ditubuhkan mula melonggarkan pemberian kerakyatan bersyarat kepada penduduk bukan Melayu. Akhirnya, pembinaan negara menjadi realiti apabila kemerdekaan Tanah Melayu pada tahun 1957 diperoleh daripada Inggeris.

Sebagai mengukuhkan lagi asas bina negara yang sudah dilakukan, ia diikuti pula dengan pelaksanaan penubuhan Persekutuan Malaysia tahun 1963. Hasilnya, Malaysia wujud sebagai sebuah negara berdaulat dan bebas daripada cengkaman

penjajahan. Biarpun begitu pada saat itu apa yang ada ialah hanya sebuah pembinaan negara sahaja.

Malaysia diperintah oleh Parti Perikatan sebagai kerajaan yang sah dan mendapat pengiktirafan sebagai sebuah negara berdaulat tetapi hakikat kehidupan di Malaysia pada ketika itu ialah integrasi yang longgar antara masyarakat pelbagai kaum di Malaysia. Pada tahap ini dapat dikenal pasti bahawa tahap interaksi antara kaum adalah rendah dan hubungan antara kaum longgar. Keseluruhan rakyatnya belum diintegrasikan menjadi satu bangsa Malaysia sebagaimana negara yang wujud.

Bina Bangsa

Perkembangan pada tahap kedua dimulakan selepas kemerdekaan 1957 dengan memperlihatkan bentuk perhubungan awal yang longgar antara kaum. Dasar Pecah dan Perintah British telah menambah sukar lagi proses ini, begitu juga kesan Perang Dunia Kedua yang merenggangkan kaum Melayu dan Cina dengan begitu ketara. Halangan ini cuba dipecahkan bagi merapatkan perhubungan kaum yang ada bagi membentuk bangsa yang satu.

Menurut Furnivall (1948), perlakuan yang berlaku dalam hubungan longgar ini menggambarkan ciri-ciri yang wujud dalam masyarakat yang dipanggil sebagai masyarakat majmuk. Tambah beliau apabila terdapat lebih daripada satu etnik termasuk penduduk bumiputera yang tinggal di situ, mereka bercampur tetapi tidak bersatu, tinggal berdekatan tetapi terpisah, mengamalkan budaya, pekerjaan dan pendidikan yang berbeza.

Interaksi antara anggota masyarakat pada tahap ini adalah di paras minimum sebagai contoh mereka hanya bermasyarakat dalam bentuk pertemuan sewaktu menjalankan urusan perniagaan ataupun urusan seharian yang lain seperti pekerjaan dan lain-lain. Secara keseluruhannya, tahap ini adalah tidak memuaskan hati kerajaan dan jelas amat minimum dalam usaha

menyatukan semua warganegara pelbagai kaum sebagai suatu bangsa.

Penyertaan Rakyat

Berdasarkan perkembangan tahap kedua, adalah jelas proses pembinaan negara bangsa tidak akan tercapai tanpa penyertaan menyeluruh daripada keseluruhan rakyatnya. Ini bermaksud setiap anggota masyarakat mesti bersama-sama berusaha mewujudkan suasana yang dapat membantu wujudnya kesatuan yang dicari. Pada tahap ini perhubungan antara kaum menjadi rencam dan wujud kepelbagaian.

Konfrontasi dengan negara jiran Indonesia begitu juga kesan peristiwa 13 Mei 1969 mewujudkan situasi saling bergantung antara anggota masyarakat. Ini sesuatu yang tidak dapat dielakkan lagi yang akhirnya memerlukan kepada suatu iklim persefahaman yang harmoni bagi menempuh hidup bersama sebagai satu bangsa demi mempertahankan diri dan kedaulatan negara. Jurang perbezaan yang wujud antara mereka cuba dirapatkan, nilai persamaan dan kerjasama antara kaum dicari serta diperluaskan sebagai usaha mewujudkan perpaduan dan integrasi nasional. Pada tahap ini, masyarakat sudah diintegrasikan ke dalam suatu bangsa yang memiliki nilai-nilai identiti yang sama dan mula membentuk sebuah negara bangsa Malaysia.

Pengagihan Nilai-Nilai Masyarakat

Proses pembinaan negara bangsa Malaysia semakin hampir menjadi kenyataan. Toleransi, saling membantu dan persefahaman banyak meningkatkan tahap integrasi antara kaum di Malaysia. Biar pun begitu tanpa usaha-usaha selanjutnya proses mengekalkan momentum ke arah bangsa Malaysia yang satu seperti yang sedia ada akan menjadi kendur.

Pengekalan yang dimaksudkan ialah memastikan rakyat berpuas hati dengan usaha yang dijalankan kerajaan dan terdapat pengagihan nilai-nilai masyarakat yang sama adil dan sama rata.

Kepuasan hati anggota masyarakat itu kemudiannya diterjemahkan kepada kesediaan mereka tolong menolong, bersatu hati dan bersama mewujudkan negara bangsa Malaysia.

Maksud pengagihan itu pula meliputi semua aspek sosial, ekonomi dan politik. Walau bagaimanapun proses pengagihan yang adil ini tidak harus disalah ertikan dan dilakukan menurut satu cara sahaja. Pengagihan yang adil itu haruslah mengambil kira dan menimbangkan keadaan perkembangan negara sejak sebelum merdeka dan sehinggalah kepada hari ini.

Sewaktu proses pengagihan, persefahaman dan toleransi yang sedia ada haruslah dikekalkan dan dikukuhkan lagi. Pada peringkat ini sekiranya persefahaman dapat dicapai ia akan menjadi kemuncak pembinaan negara bangsa Malaysia. Hakikatnya, pada saat ini apa yang berlaku ialah masih wujud kurang pemahaman dan salah tafsir berkenaan pengagihan yang adil kepada semua bangsa, tetapi Malaysia mampu memperbaiki kelemahan-kelemahan yang tertonjol bagi merealisasikan pembentukan negara bangsa Malaysia sebenar sebagaimana yang dicita-citakan itu.

Pembinaan Negara Bangsa di Malaysia

Apabila menjelang Abad yang ke-21 pelbagai pendapat telah tercetus akan kemunculan suatu bentuk dunia baru yang akan mengakhiri sistem negara bangsa. Dunia yang dimaksudkan ialah globalisasi ataupun kesejagatan, juga dikenali sebagai dunia tanpa sempadan. Pemikiran terhadap kesejagatan dan kehidupan bersama tanpa sempadan mula difikirkan sebagai alternatif terbaik bagi setiap warganegara dunia. Pemikiran seumpama itu semakin menular apabila keadaan perkembangan teknologi terutamanya yang berkaitan dengan hubungan komunikasi manusia semakin berkembang pesat seperti komputer dan talian internet. Hubungan moden ini mewujudkan suatu bentuk dunia tanpa sempadan. Ia menjadi topik utama

kepada ramai pemikir terkenal seperti Ohmae, Fukuyama dan Naisbitt.

Apakah globalisasi dan kesejagatan ini baik untuk negara seperti Malaysia? Apakah Malaysia akan menuju ke arah kesejagatan dunia atau meminggirkan diri daripada konteks global itu? Bagaimana dengan negara bangsa Malaysia? Apakah Malaysia perlu lagi kepada negara bangsa? Ini semua adalah persoalan yang sering bermain di fikiran dan sesuatu yang tidak dapat dielakkan terutamanya dalam memikirkan masa depan negara.

Hakikatnya, Malaysia tidak boleh menolak sama sekali proses perkembangan dunia. Malaysia tidak sama sekali akan mengambil sikap katak di bawah tempurung. Ini tidak akan membawa negara ini ke mana-mana dalam konteks kemajuan. Secara keseluruhannya Malaysia memang tidak menolak dan tidak akan menentang kehadiran proses globalisasi. Tetapi ini tidak bermaksud Malaysia akan mengorbankan cita-cita negara bangsa yang telah diusahakan semenjak 45 tahun yang lepas. Dalam hal ini Malaysia menolak sama sekali pendapat yang menyatakan berakhirnya era negara bangsa apabila sebuah dunia global diterima.

Malaysia sebagai sebuah negara yang telah dijajah dan mengalami pelbagai peristiwa yang mengubah segala bentuk demografi asal negara ini sememangnya memerlukan konsep negara bangsa yang sedia ada. Kewujudan pelbagai kaum akibat penjajahan menyaksikan bukan sahaja menjadikan proses membina negara bangsa itu sukar tetapi proses membina negara sahaja pun mengambil masa yang panjang dan merupakan cabaran yang amat besar.

Sejak 1800 hinggalah 1957, pelbagai usaha daripada pelbagai pihak dilakukan sehingga terbentuknya proses bina negara yang dicita-citakan semua. Tetapi sewaktu kemerdekaan 1957 hanya bina negara sahaja atau hanya negara sahaja yang diperoleh oleh

negara ini. Sejak proses awal bina bangsa yang dimulakan sebelum merdeka ianya hanya berlangsung dengan hambar dan lebih berasaskan kepada keperluan politik.

Semenjak merdeka, pelbagai usaha dilakukan oleh kerajaan juga masih kurang berjaya dan 13 Mei 1969 menjadi manifestasi sebenar keadaan tersebut. Hanya selepas proses penyusunan semula masyarakat menerusi Dasar Ekonomi Baru (DEB) dan seterusnya usaha bersungguh-sungguh kerajaan dengan pelbagai dasar seperti Dasar Kebudayaan Kebangsaan, Dasar Pendidikan Kebangsaan, Rukun Negara dan pembentukan parti politik pelbagai kaum seperti Barisan Nasional dapat membuka ruang kepada bina bangsa yang dicari.

Biarpun begitu hakikat tetap menunjukkan perjalanan yang perlu masih jauh dan sehingga tahun 1991, pada satu majlis pelancaran *Rancangan Pemasarakatan Perpaduan Perdana Menteri Malaysia*, Dato' Seri Dr Mahathir Mohamad menyatakan berkenaan keperluan kepada bangsa Malaysia yang satu dalam menghadapi cabaran masa depan yang lebih maju. Beliau menyatakan; "...kita menjadi bangsa Malaysia sebagai 'political identity' sahaja,...matlamat kita ialah satu bangsa Malaysia yang mudah dikenali sebagai unik bagi warganegara Malaysia tanpa menghapuskan unsur-unsur budaya kaum yang berlainan keturunan" (Mahathir Mohamad, 1998).

Semenjak itu proses bina negara bangsa Malaysia mula diambil perhatian yang lebih serius lagi oleh pelbagai pihak di negara ini. Usaha perpaduan kini dijalankan seiring dengan keperluan pembangunan ekonomi. Ini sebagai menyambut gagasan Perdana Menteri iaitu Wawasan 2020 yang dicetuskan dalam satu majlis *'Malaysia : The Way Forward'*. Wawasan 2020 merupakan perancangan jangka panjang yang dirancang oleh kerajaan sebagai panduan bangsa yang maju dan negara yang maju.

Kekuatan yang harus digunakan oleh negara ini bagi mencapai matlamat ini ialah *nasionalisme*. Nasionalisme yang menjadi pegangan ialah pemilikan rasa ataupun semangat kebangsaan oleh semua warganegara berasaskan nilai-nilai kebangsaan yang dikongsi bersama. Nasionalisme perlu diuruskan secara betul bagi menghadapi gelombang globalisasi ini.

Nasionalisme secara umumnya menyediakan asas-asas yang sepatutnya kepada sesebuah bangsa dan negara bagi mempertahankan kumpulan negara bangsa supaya terus wujud. Nasionalisme telah menyediakan pegangan kukuh kepada setiap warganegara berkenaan apa yang harus dilakukan dan dimanfaatkan daripada perkembangan kesejagatan dunia yang berlaku. Oleh kerana itulah nasionalisme yang ada di dalam negara ini harus bersandarkan kepada nilai-nilai yang dapat dikongsi bersama oleh semua penduduk negara ini tanpa ada perbezaan.

Perkongsian nilai daripada sudut sejarah sebagai anak Malaysia merdeka, perkongsian identiti kebangsaan seperti Jalur Gemilang, perkongsian sistem keadilan seperti perlembagaan juga perkongsian dalam segenap segi yang boleh bagi mewujudkan rasa kekitaan yang kukuh dan tidak berbelah bahagi terhadap negara bangsa Malaysia.

Sekiranya segala perasaan yang wujud ini dikongsi dan dihayati, kehadiran globalisasi akan dapat diserap dan sekali gus negara Malaysia menikmati kebaikannya. Manfaat daripada globalisasi yang dapat dikecap ialah ekonomi yang semakin terdedah kepada pembukaan sempadan ekonomi. Perkembangan ekonomi ini membuka jalan kepada perdagangan negara seperti Malaysia yang banyak menghasilkan bahan mentah. Pendekatan ekonomi global seperti AFTA dan WTO membantu negara kita memasuki pasaran dunia yang lebih luas.

Bagaimanapun, memasuki pasaran dunia tidak bermakna kita menjual negara. Dunia hari ini menerima hakikat apabila semakin dunia ingin disejagatkan semakin itu wujud nasionalisme yang kuat. Ini kerana setiap kelompok bangsa akan memastikan kesejagatan tidak memusnahkan kelangsungan hidup kumpulan mereka. Ini dilakukan dengan penggubalan undang-undang dan juga pengawalan ekonomi serta politik bagi memastikan sewaktu ekonomi sejagat dimanfaatkan, kedaulatan dan maruah negara tidak terdagai sekali gus memusnahkan negara dan bangsa yang sudah kita bina.

Sesungguhnya cemerlangnya bangsa Malaysia daripada aktiviti ekonomi, politik dan sosial menurut cara sendiri maka gemilanglah negara Malaysia yang dicintai. Begitulah hubungan negara dan bangsa yang mesti dicapai bagi menempuh gelombang dunia masa depan.

Kesimpulan

Secara keseluruhannya, konsep pembinaan negara bangsa adalah sesuatu yang melibatkan proses yang berpanjangan. Biarpun panjang dan sukar, pembinaan negara bangsa adalah suatu keperluan yang penting dalam sebuah negara bermasyarakat majmuk seperti Malaysia. Pembinaan negara bangsa yang mantap memerlukan penyertaan menyeluruh daripada setiap anggota masyarakat dan jentera kerajaan.

Beberapa syarat perlu dilalui bagi mencapai matlamatnya dan juga beberapa faktor perlu diberi perhatian akan galakan atau ancaman yang diberikan. Faktor-faktor seperti integrasi, nasionaliti, nasionalisme, patriotisme dan demokrasi perlu difahami, dihayati dan diaplikasikan bagi mengukuhkan usaha pembinaan negara bangsa. Manakala faktor-faktor seperti globalisme, pluralisme, kepelbagaian budaya, neo-feudalisme dan liberalisme pula ditangani dengan bijak supaya ancaman yang dibawa dapat dielakkan sementara nilai yang positif

dimanfaatkan negara. Semua ini akan membantu usaha pembinaan negara bangsa yang sebenar.

Sementara itu, negara bangsa Malaysia yang telah diusahakan selama 45 tahun harus bersiap sedia menghadapi ledakan teknologi maklumat yang telah melahirkan cabaran baru dunia iaitu globalisasi. Cabaran globalisasi ini membuatkan pembinaan negara bangsa amat diperlukan bagi mengelakkan Malaysia terdedah kepada konflik perkauman yang boleh berlaku pada bila-bila masa sahaja, sekiranya satu nilai kebangsaan yang dikongsi bersama tidak dapat diwujudkan dan dihargai oleh semua warganegara ini.

Ancaman luar akan datang tanpa mengira masa dalam pelbagai bentuk sama ada secara langsung atau tidak langsung. Justeru itu, Malaysia harus bersedia dengan asas pegangan nasionalisme yang betul dan tepat iaitu nasionalisme yang dimiliki semua kumpulan. Tetapi jika nasionalisme yang dipegang itu masih kukuh pada prejudis kaum, maka negara tidak akan maju kerana banyak masa dan kos yang tinggi digunakan bagi menangani masalah ini akan terbuang dan menjadi sia-sia sahaja.

Semua warganegara harus membuang rasa perbezaan dan mementingkan kumpulan kaum masing-masing sahaja dan menggantikannya dengan perasaan cintakan tanah leluhur ini bersama. Pada masa yang sama perlulah diwujudkan rasa patriotik dalam diri setiap warganegara supaya menerima satu nilai kebangsaan yang sama buat semua.

Kerajaan telah berusaha bersungguh-sungguh menyusun semula masyarakat melalui dasar-dasar yang dijalankan sejak berlakunya peristiwa berdarah 13 Mei 1969. Kerana itu generasi hari ini harus memahami kedudukan masyarakat pada masa dahulu dan menjadikannya iktibar dan panduan di masa hadapan untuk membina sebuah negara bangsa Malaysia yang bersatu

padu. Negara Malaysia akan maju dan gemilang hanya apabila bangsanya cemerlang.

Bibliografi

- Abd. Rahim Abd. Rashid, Pendidikan Sejarah dan Proses Pembinaan Bangsa Malaysia: Satu Penilaian Semula. Kertas kerja dibentangkan di Kongres Sejarah Malaysia II, anjuran Persatuan Sejarah Malaysia, 26-28 November 1996.
- Asnarulkhadi Abu Samah & Jayum A Jawan (eds.). *Kenegaraan Malaysia*. Penerbit UPM, Serdang, 1997.
- Furnivall, J.S., *Colonial Policy and Practice: A Comparative Study of Burma and Netherlands India*. New York University Press, New York, 1956.
- Haris Md. Jadi., *Etnik, Politik dan Pendidikan*. Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur, 1990.
- Kapur, A.C. *Principles of Political Science*. S.Chand & Company Ltd, New Delhi, 2001.
- Kellas, James G. *The Politics of Nationalism and Ethnicity*. St. Martin Press, New York, 1998.
- K. Ramanathan. *Asas Sains Politik*. Penerbitan Fajar Bakti, Kuala Lumpur, 1992.
- Mahathir Mohamad. *Rancangan Per masyarakat Perpaduan*, Ucapan Pelancaran Rancangan Per masyarakat Perpaduan, Kuala Lumpur, 1 Ogos 1998.
- Mohd Fawzi Basri, Mohd. Mustafa Ishak & Mohamad Idris Saleh, *Nasionalisme dan Pembentukan Bangsa Malaysia*. Kertas kerja dibentangkan dalam Seminar Kebangsaan Nasionalisme dan Pembangunan di Malaysia, Bangi: Jabatan Sejarah, UKM, 15 November 1994.
- Mohd Idris Salleh, Zulhilmi Paidi, Rohani Abdul Ghani et al. *Kenegaraan Malaysia*, Modul Kursus Pendidikan Jarak Jauh, Universiti Utara Malaysia, 1999.
- Muhd Yusof Ibrahim, *Kepentingan Sejarah Kepada Manusia dan Negara* dalam *Jebat*. Bil. 22, Penerbit UKM, Bangi, 1994.
- Ohmae, Kenichi. *The End of the Nation State*. The Free Press, New York, 1995.
- Ongkili, J.P. *Nation Building in Malaysia 1966-1974*. Oxford University Press, Singapore, 1985.
- Rustam Sani., *Melayu Baru : Beberapa Persoalan Sosio-Budaya*. Institut Kajian Strategik dan Antarabangsa, Kuala Lumpur, 1992.
- Shiverly, W. P., *Power and Choice: An Introduction to Political Science*. McGraw-Hill, New Jersey, 1991.
- Sodaro Michael J. *Comparative Politics : A Global Introduction*, McGraw-Hill, Singapore, 2001.

56. Pendidikan Negara Bangsa

Zainal Abidin Wahid, *Membina Negara Bangsa: Beberapa Persoalan*. Kertas kerja dibentangkan dalam Seminar Sejarah Malaysia Moden, Bangi: Jabatan Sejarah, UKM, 21-22 Disember 1992.

Zainal Abidin Wahid, *Negara-Bangsa: Kita Yang Bina*, dalam Dewan Masyarakat, Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur, Ogos 1994.

Zainal Kling, *Pendidikan Kewarganegaraan: Aspek Semi dan Nilai*, dalam Pendidikan dan Kewarganegaraan di Malaysia. GPMS, Kuala Lumpur, 1985.

Bahagian Dua
Latar Belakang dan
Keunikan Negara

Pembentukan Negara Malaysia

31 Ogos 1957 menjadi titik bersejarah buat negara ini apabila diisytiharkan sebagai sebuah negara merdeka yang dinamakan sebagai Persekutuan Tanah Melayu. Kemudian pada 16 September 1963, negara ini mencatatkan sejarah baru apabila Persekutuan Malaysia diisytiharkan secara rasmi sebagai sebuah negara berdaulat. Bermula sejak dari dua tarikh keramat tersebut Malaysia telah bangun menjadi sebuah negara yang maju dengan pesatnya.

Pencapaian Malaysia setakat ini dapat dilihat dengan jelas sekali oleh negara-negara luar. Malah Malaysia menjadi negara contoh bagi negara lain. Kemajuan, keamanan dan kesenangan yang dikecap ketika ini pada hakikatnya bukanlah diperoleh melalui jalan yang mudah. Ia adalah hasil daripada usaha semua golongan rakyat dan pemimpin-pemimpin terdahulu hingga sekarang. Mereka semua bersama-sama berganding bahu memikul segala beban cabaran bagi mewujudkan sebuah negara yang merdeka, bebas dan serba lengkap seperti yang wujud pada hari ini.

Kejayaan menubuhkan dan mempertahankan Persekutuan Malaysia yang ada sehingga kini selepas menempuh pelbagai rintangan dan peristiwa merupakan suatu keunikan yang sukar dicari pada negara-negara lain di dunia.

Kemerdekaan dan Pembentukan Negara Malaysia

Pengenalan

Proses pembinaan negara bangsa Malaysia mengambil masa yang panjang. Bukan sahaja proses membina negara bangsa yang melibatkan pelbagai dugaan dan cabaran, malahan proses pembinaan negara sahaja turut dilalui dengan penuh kesulitan. Adalah jelas kemerdekaan yang lahir sewaktu proses pembinaan negara ini bukanlah sesuatu yang mudah dicapai. Proses memerdekakan negara bererti membebaskan diri daripada cengkaman penjajahan.

Merdeka juga memberi maksud negara itu mendapat kembali hak yang dirampas tetapi Malaysia berada di dalam situasi berbeza kerana Malaysia harus membina dan menyusun semula hak yang ditinggalkan penjajah supaya diagih secara adil antara kumpulan kaum yang telah terbina akibat dasar British yang lepas. Oleh kerana itu apabila membicarakan berkenaan kemerdekaan negara ini persoalan penjajahan tidak ketinggalan. Hakikatnya, kemerdekaan buat Malaysia ialah penyusunan semula kesan akibat daripada penjajahan yang banyak mengubah wajah asal negara ini.

Dasar-dasar yang dilaksanakan menambah sukarkan lagi proses membina negara ketika hendak mendapatkan kemerdekaan, apatah pula proses membina sebuah negara bangsa. Hasil daripada perubahan yang berlaku dan wajah baru itulah negara Malaysia didirikan.

Malaysia didirikan dengan pelbagai bentuk cabaran daripada aspek politik, ekonomi dan sosial. Cabaran politik menonjolkan

toleransi antara kaum dan pembinaan parti politik pelbagai kaum. Manakala cabaran ekonomi membawa negara kepada perbezaan taraf hidup dan keperluan penyusunan semula jurang ekonomi antara kaum. Cabaran sosial pula menghadapi elemen paling penting iaitu mewujudkan perpaduan dan penyatuan masyarakat berbilang kaum. Kesemua cabaran ini terpaksa dilalui dengan pelbagai kisah suka dan duka. Akhirnya Malaysia merdeka dan terbina dalam semua gambaran unik ini.

Penjajahan di Tanah Melayu, Sarawak dan Sabah

Kemerdekaan dan terbinanya negara di tanah leluhur ini setelah menjadi mangsa kepada kerakusan penjajahan kuasa asing selama ratusan tahun. Bermula dengan penjajahan Portugis di Melaka pada tahun 1511 dan berakhir pada 31 Ogos 1957 apabila British menurunkan bendera Union Jack dan seterusnya menyerahkan kunci pemerintahan kepada rakyat negara ini. Suatu proses panjang yang mencabar tetapi juga bermakna dalam membentuk sebuah negara yang mantap di atas segala pengalaman zaman penjajahan yang merupakan teladan serta pengajaran kepada semua rakyat Malaysia dan pemimpin-pemimpinnya.

Portugis

Penjajahan kuasa asing yang terawal di sebahagian wilayah Tanah Melayu ialah Portugis. Penemuan jalan laut yang baru dari Eropah ke Asia iaitu Tanjung Harapan (Cape of Good Hope) oleh Portugis membuka lembaran baru sejarah perkembangan dunia. Kehadiran Portugis di benua Asia adalah berdasarkan tiga matlamat utama iaitu *penyebaran agama Kristian, menaikkan martabat bangsa dan mendapatkan perdagangan rempah di Asia.*

Sememangnya tujuan Portugis adalah untuk menguasai perdagangan rempah yang dikuasai oleh pedagang-pedagang

Islam. Perdagangan rempah dikuasai secara mutlak oleh orang Islam lebih-lebih lagi setelah mereka menguasai jalan perdagangan darat untuk ke Asia. Oleh yang demikian rempah yang hendak dibawa ke Eropah dikenakan cukai yang tinggi dan ini merugikan pedagang Eropah terutamanya Portugis.

Justeru itu, adalah menjadi matlamat Portugis mencari jalan laut sebagai alternatif membawa hasil dagangan rempah di Asia ke Eropah secara langsung. Selepas berjaya menemui jalan laut tersebut, mereka meluaskan pengaruh mereka dengan menawan pelabuhan-pelabuhan penting di Asia termasuk Melaka. Hajat mereka menguasai jalan perdagangan rempah tercapai apabila Portugis di bawah Alfonso D'Albuquerque menakluki Melaka pada 24 Ogos 1511. Portugis telah memerintah Melaka selama 129 tahun 5 bulan (Joginder Singh, 1965).

Belanda

Penjajahan Portugis ke atas Melaka berakhir pada tahun 1641 setelah ditewaskan oleh saingan dari Eropah iaitu Belanda. Kehadiran Belanda di Melaka didorong oleh keperluan mencari alternatif mendapatkan rempah ratus dari Asia yang selama ini dikuasai secara mutlak oleh Portugis melalui Pelabuhan Lisbon. Selain itu matlamat Belanda juga tidak lari daripada menyebarkan agama Kristian Protestan yang mereka anuti sebagai saingan kepada Kristian Katolik yang dibawa oleh Portugis.

Belanda juga cuba meletakkan bangsa mereka pada darjat yang tinggi di kalangan kuasa besar di Eropah. Ini menggalakkan lagi mereka supaya belayar sendiri ke Asia demi mendapatkan tanah jajahan baru bagi membantu mereka menguasai perniagaan rempah yang menguntungkan. Pada Julai 1640, Belanda berjaya menawan Melaka dengan bantuan yang diberikan oleh Johor. Penguasaan Belanda ke atas Melaka berlangsung sehingga tahun 1795 dan mengambil masa selama 154 tahun (Turnbull, 1981).

British

Sebelum kehadiran British di Tanah Melayu, kuasa-kuasa penjajah asing lebih memberikan tumpuan kepada Melaka. Kehadiran British kemudiannya telah meluaskan lagi wilayah penguasaan penjajahan asing di Tanah Melayu.

Seperti Portugis dan Belanda, matlamat kehadiran British di benua ini juga bagi memenuhi keperluan agama, martabat bangsa dan rempah ratus. Mereka memulakan penempatan di Tanah Melayu dengan matlamat mendapatkan pelabuhan persinggahan sepanjang pelayaran mereka ke China. Pelabuhan ini berfungsi memberikan bekalan makanan dan minuman serta menjadi tempat baik pulih kapal. Pelabuhan itu juga ingin dijadikan sebagai pengkalan tentera laut bagi melindungi penempatan British di Madras dan Benggala daripada serangan Portugis. Hasilnya, pada tahun 1786 dengan diketuai oleh Kapten Francis Light mereka memperoleh Pulau Pinang yang pada awalnya sebagai penempatan yang di sewa tetapi kemudiannya dimiliki setelah memperdayakan Sultan Kedah, Sultan Muhammad Jiwa.

Kemudiannya, pada tahun 1819 British telah dapat menguasai Singapura yang dulunya dipanggil sebagai Temasik. Ketika itu Stamford Raffles telah mengesan potensi Singapura yang mempunyai kedudukan yang strategik untuk dijadikan pelabuhan di Selat Melaka. Pada masa yang sama Gabenor Jeneral British di India mengarahkan Raffles mencari pelabuhan baru di Selat Melaka. Raffles mencadangkan supaya memiliki Singapura. Singapura juga diperoleh menerusi tipu daya British sehingga wujudnya perjanjian yang menyatakan *Syarikat Hindia Timur Inggeris (SHTI)* telah membeli Singapura daripada Sultan Hussein dan Temenggung Abdul Rahman (Fuziah Shafie, 2000).

Setelah itu, British berjaya memiliki Melaka secara rasmi hasil *Perjanjian Inggeris-Belanda 1824*. Menerusi perjanjian tersebut, British dan Belanda bersetuju menetapkan wilayah

penguasaan mereka di Asia dengan membahagikan sempadan di Selat Melaka. Hasil daripada perjanjian itu, wilayah Melaka yang dimiliki Belanda sejak 1641 ditukarkan dengan wilayah Bangka Hulu di Sumatera yang dimiliki oleh British. Walau bagaimanapun British telah berada di Melaka sejak 1795 lagi bagi membantu menjaga Melaka untuk pihak Belanda yang sedang menghadapi masalah di Eropah pada ketika itu.

Ketiga-tiga wilayah Melayu yang dapat dikuasai British ini kemudiannya disatukan pada tahun 1826 di bawah satu pentadbiran yang dikenali sebagai Negeri-Negeri Selat. Ini bagi memudahkan urusan British mentadbir wilayah-wilayah tersebut. Ibu pejabat pertama negeri-negeri Selat ialah Pulau Pinang.

Bermula daripada perkembangan yang berlaku setelah perjanjian Inggeris-Belanda 1824, British secara sedikit demi sedikit mula meluaskan pengaruh mereka di negeri-negeri Melayu. Ini dilakukan dengan mewujudkan aktiviti perdagangan di wilayah-wilayah negeri-negeri Melayu dan seterusnya mencampuri urusan negeri-negeri tersebut secara tidak langsung atas alasan menjaga keselamatan perdagangan yang dimiliki dan dijalankan.

Usaha campur tangan secara tidak langsung kepada urusan negeri-negeri Melayu bermula di Perak. Hasil daripada campur tangan secara tidak rasmi itu, British telah dapat mempengaruhi politik Perak yang menjurus kepada terbentuknya Perjanjian Pangkor 1874. Mulai tarikh tersebut British secara rasminya telah campur tangan dalam hal-ehwal negeri Melayu.

Campur tangan British ini kemudiannya diperluaskan ke negeri Selangor pada tahun yang sama. Kegiatan mereka mencampuri urusan negeri-negeri Melayu ini seterusnya merebak ke Pahang pada tahun 1888 dan Negeri Sembilan pada tahun 1895. Di kesemua negeri-negeri ini British telah menghantar seorang Residen bagi menjalankan hal-hal

pentadbiran negeri tersebut. Hanya hal-hal adat dan agama sahaja tidak disentuh oleh Residen yang dilantik. Walau bagaimanapun British mengesan beberapa kelemahan sistem ini dan menggantikannya dengan sistem Negeri-negeri Melayu Bersekutu yang dilaksanakan pada 1 Julai 1895 (Joginder Singh, 1965).

Negeri-negeri Melayu lain yang tidak termasuk di dalam pentadbiran Negeri-negeri Melayu Bersekutu iaitu Kelantan, Terengganu, Kedah, Perlis dan Johor kemudiannya turut menjadi sasaran British. Hasil usaha mereka mencampuri urusan negeri-negeri Melayu ini terbentuklah Negeri-Negeri Melayu Tidak Bersekutu pada Mac 1909. Di negeri-negeri ini, British menghantar seorang penasihat British bagi membantu Raja ataupun Sultan yang memerintah dalam urusan pentadbiran negeri. British berbuat demikian bagi memastikan tiada kuasa lain yang akan mencampuri urusan negeri-negeri ini dan seterusnya menguasai negeri-negeri tersebut.

Sementara itu Wilayah-wilayah di Borneo iaitu Sabah dan Sarawak juga turut dikuasai oleh British tetapi secara tidak langsung. Sabah pada ketika itu telah dikuasai dan diperintah oleh Syarikat Berpiagam Borneo Utara British. Manakala Sarawak pula di bawah pentadbiran sebuah keluarga Inggeris iaitu Keluarga Brooke (Fuziah Shafie, 2000).

Bermula dengan usaha perdagangan dan keperluan pelabuhan, seterusnya British masuk campur hal-ehwal wilayah-wilayah ini sebelum secara rasmi menguasai negeri-negeri tersebut. Setelah berkuasa British banyak mengubah wajah asal kebanyakan keadaan wilayah ini terutamanya akibat dasar-dasar yang mereka laksanakan bagi memperoleh keuntungan dari wilayah-wilayah tersebut. Maka dengan itu lengkaplah penguasaan British di wilayah-wilayah negeri-negeri Melayu yang kemudiannya membentuk Persekutuan Malaysia 1963.

Nasionalisme Di Tanah Melayu

Bermulanya campur tangan British di negeri-negeri Melayu sejak 1874 sememangnya memberikan banyak perubahan kepada keadaan di negeri-negeri tersebut. Sesetengah perubahan yang dibawa itu biarpun secara tidak langsung memberikan manfaat kepada penduduk sekitar. Manakala sesetengah dasar yang dilaksanakan pula memberikan kesan yang negatif kepada masyarakat terutamanya kesan yang banyak mengubah wajah asal di negeri-negeri ini.

Hasil daripada perubahan yang berlaku ini menimbulkan kebangkitan di kalangan penduduk supaya menentang pentadbiran British di sini. Ini kemudiannya menggalakkan kepada perkembangan gerakan semangat kebangsaan dan nasionalisme di negara ini. Secara keseluruhannya, terdapat empat motif utama dalam usaha mengerakkan nasionalisme, iaitu (Mohd Idris Salleh, 1994):

- menentang dan cuba menghalau pihak penjajah yang dianggap membawa masuk unsur yang mengancam struktur politik dan identiti budaya peribumi.
- Mewujudkan perpaduan di kalangan penduduk peribumi.
- Mengembalikan tamadun lama.
- Menegakkan kedaulatan dan kemerdekaan negara.

Secara mudahnya, Nasionalisme dalam konteks Tanah Melayu boleh dikategorikan dalam dua bentuk iaitu gerakan penentangan dengan cara mengangkat senjata dan gerakan yang tidak membabitkan penggunaan senjata tetapi sebaliknya menggunakan pendekatan intelektual.

Gerakan Nasionalisme Bersenjata

Sering dikenali sebagai gerakan penentangan awal berhubung dengan kebangkitan awal masyarakat Melayu dalam menentang penjajahan terutamanya kuasa barat. Antara tokoh-tokoh awal yang terlibat ialah *Datok Dol' Said di Naning*, *Datuk*

Maharajalela di Pasir Salak, Datuk Kelana di Sungai Ujong, Datuk Bahaman di Semantan, Tok Janggut di Kelantan serta Haji Abdul Rahman Limbong di Terengganu. Gerakan ini bagaimanapun gagal disebabkan beberapa faktor seperti kekurangan kelengkapan senjata, tiada kesatuan di antara orang-orang Melayu, masalah perhubungan komunikasi, masalah semangat kenegerian yang kuat dan juga ketiadaan seorang tokoh yang dapat menyatukan semua pihak. Biar pun gagal tetapi gerakan awal ini penting dalam merangsang gerakan-gerakan penentangan yang lain di masa depan (Mohd Idris Salleh, 1999).

Gerakan Nasionalisme Tidak Bersenjata

Gerakan nasionalisme tidak bersenjata pula adalah gerakan yang menjadi tumpuan persatuan dan organisasi yang berhubung kait dengan masyarakat Melayu. Dalam erti kata yang lain gerakan ini adalah penentangan daripada kelompok-kelompok warga masyarakat Melayu dan penentangan mereka adalah berdasarkan perkembangan semasa. Ia dilakukan menerusi keintelektualan yang mereka ada dan pada kebiasaannya dilakukan menerusi aktiviti penulisan ataupun perjuangan dengan mata pena. Persatuan-persatuan ditubuhkan bagi menentang penjajahan serta memperbaiki kehidupan masyarakat dan juga membebaskan diri daripada cengkaman penjajahan British.

Persatuan-persatuan yang muncul dipimpin oleh para pemimpin yang mendapat pendidikan sekular di institusi pendidikan Inggeris dan Melayu serta golongan agama yang mendapat pendedahan daripada gerakan reformasi di Timur Tengah. Antara institusi-institusi yang bertanggungjawab melahirkan golongan nasionalisme dari kalangan intelektual ialah Universiti al-Azhar di Mesir, Maktab Melayu Kuala Kangsar (MCKK) dan Maktab Perguruan Sultan Idris.

i) Golongan Berpendidikan Agama

Mereka dipengaruhi oleh keadaan semasa di Mesir ataupun dalam bahasa yang lebih luas dunia Islam. Mereka mendapat pendidikan di Universiti al-Azhar dan banyak dipengaruhi oleh pemikiran Syeikh Muhammad Abduh dan Jamaluddin Afghani. Antara tokoh-tokoh dalam golongan ini ialah Syeikh Muhamad Tahir Jalaluddin, Syed Syeikh Ahmad al-Hadi, Haji Abbas Muhammad Taha dan Syeikh Muhamad Salim al-Kalali. Mereka dikenali sebagai golongan Islah ataupun Reformis dan dipanggil sebagai '*Kaum Muda*'. Mereka membawa bentuk pemikiran baru dalam agama Islam dan pemikiran ini mengikis kepercayaan bidaah dan khurafat di kalangan masyarakat Melayu yang masih bersifat ortodoks.

Gerakan pembaharuan yang dilakukan adalah untuk memperbaiki kedudukan agama Islam dengan mengikut ajaran-ajaran al-Quran yang sebenarnya. Golongan ini menekankan kepada masyarakat Islam bahawa kehendak Islam ialah keseimbangan amalan di kalangan umat supaya berjaya menjadi umat yang maju. Umat Islam digalakkan supaya berjaya dalam ilmu agar dapat bersaing dengan kuasa barat. Kemajuan yang dicari untuk agama, bangsa dan negara adalah suatu bentuk patriotisme terhadap tanah leluhur mereka (Mohd Idris Salleh, 1999).

Perkembangan gerakan pembaharuan ini dibantu oleh penubuhan kelab, sekolah-sekolah agama atau madrasah-madrasah. Gerakan pembaharuan juga dijalankan menerusi penyebaran maklumat melalui bahan penulisan seperti akhbar dan majalah. Antara penulisan yang dilahirkan ialah *al-Imam* yang dipelopori oleh Syed Sheikh Ahmad al-Hadi. Ini diikuti dengan beberapa akhbar dan majalah seperti *Neracha*, *al-Ikhwān*, *Pengasuh* dan *Saudara*. Penulisan yang dilahirkan sedikit sebanyak berjaya mempengaruhi pemikiran masyarakat supaya bangkit menentang Inggeris. Walau bagaimanapun, gerakan pembaharuan oleh Kaum

Muda ini menerima tentangan yang hebat daripada ulama'-ulama' tradisional yang konservatif dan dikenali sebagai *Kaum Tua*.

ii) *Golongan Berpendidikan Sekular (Inggeris)*

Selain daripada gerakan pembaharuan oleh golongan intelektual agama, terdapat juga gerakan nasionalisme yang berteraskan kalangan intelektual yang berpendidikan Inggeris. Golongan seperti ini pada kebiasaannya di dokong oleh kelompok masyarakat berketurunan bangsawan atau aristokrat.

Kewujudan mereka lahir daripada kesedaran yang mereka peroleh hasil daripada proses pendidikan yang diperolehi. Mereka bersimpati dengan kedudukan masyarakat kebanyakan orang Melayu yang hidup dalam kesempitan ekonomi dan tidak mendapat perhatian yang sewajarnya daripada pihak penjajah British.

Beberapa orang daripada golongan ini telah menubuhkan pertubuhan-pertubuhan Melayu bagi memperjuangkan nasib orang Melayu. Antara kesatuan Melayu yang awal ditubuhkan ialah *Kesatuan Melayu Singapura* yang diasaskan oleh Mohammad Eunus Abdullah. Jejak ini kemudian diikuti oleh pemimpin di negeri Melayu yang lain seperti Kesatuan Melayu Selangor, Perak dan Kelantan. Antara tokoh-tokoh lain yang terlibat ialah Sir Raja Tun Uda dan Raja Chulan. Matlamat golongan ini ialah memperbaiki kedudukan masyarakat Melayu dalam pemerintahan di Tanah Melayu.

iii) *Golongan Berpendidikan Sekular (Melayu)*

Golongan ini secara umumnya dikaitkan dengan pejuang-pejuang nasionalisme yang dilahirkan oleh Maktab Perguruan Sultan Idris (MPSI). Walau pun MPSI telah diwujudkan oleh British, tetapi kesan pendidikan yang diperolehi membuka ruang yang besar kepada kesedaran

pelajar-pelajarnya berkenaan hakikat kehidupan orang Melayu pada ketika itu. Di samping itu terdapat juga tokoh-tokoh selain daripada pelajar di MPSI yang turut terlibat dalam golongan ini. Golongan ini banyak dipengaruhi oleh perkembangan politik di Indonesia dan lebih berkiblatkan kepada perjuangan secara radikal seperti yang dilakukan oleh Sukarno di Indonesia.

Antara mereka yang terlibat pada peringkat awal ialah Burhanuddin Helmy, Ibrahim Haji Yaakob, Ahmad Boestamam dan Ishak Haji Mohamad. Mereka telah menubuhkan Kesatuan Melayu Muda pada tahun 1937. Kesatuan ini merupakan sebuah pertubuhan politik yang radikal dan memperjuangkan kemerdekaan Tanah Melayu dengan Indonesia bagi membentuk '*Indonesia Raya*' ataupun '*Melayu Raya*'. Kesatuan ini menggunakan akhbar Warta Melayu sebagai cara menyampaikan matlamat perjuangan mereka kepada masyarakat di Tanah Melayu. Rancangan kemerdekaan bersama dengan Indonesia gagal dilaksanakan oleh Kesatuan Melayu Muda apabila Jepun menyerah kalah pada tahun 1945.

Kebangkitan gerakan-gerakan nasionalisme ini terbantut perkembangannya disebabkan berlakunya Perang Dunia Ke-2 dan akibat daripada kemasukan Jepun ke Tanah Melayu, Sabah dan Sarawak. Pemerintahan Jepun menghalang sebarang aktiviti politik dijalankan oleh mana-mana kumpulan pun. Hanya Kesatuan Melayu Muda pada peringkat awal diberikan kebenaran menjalankan aktiviti kerana Ibrahim Yaacob membantu Jepun sewaktu proses kemasukan mereka ke Tanah Melayu pada peringkat awal peperangan (Zulhilmi Paidi, 1996).

Pentadbiran Jepun 1942-1945

Hasil daripada Revolusi Industri dan Perusahaan di dunia turut mempengaruhi perkembangan Jepun. Walau bagaimanapun,

mereka terpaksa berhadapan dengan Jepun serta masalah kekurangan bahan mentah untuk industri yang dijalankan. Tidak ketinggalan mereka juga memerlukan hasil pertanian sebagai sumber makanan yang berkurangan kerana ketiadaan tanah pertanian yang mencukupi.

Sebagai memenuhi keperluan ini Jepun terpaksa meluaskan wilayah jajahannya. Antara wilayah yang menarik perhatian mereka ialah Asia Tenggara terutamanya Tanah Melayu yang kaya dengan getah dan bijih timah. Jepun kemudiannya menyertai *Pakatan Berikat* yang bermusuhan dengan *Pakatan Bertiga* atau *Pakatan Paksi*. Akibatnya, sekatan ekonomi dikenakan kepada Jepun dan memburukkan lagi keadaan di negara tersebut. Bagi memastikan sokongan kepada mereka, Jepun telah memperdayakan negara-negara Asia dengan menggunakan dua slogan dalam misinya iaitu '*Asia Untuk Orang Asia*' dan '*Lingkungan Bersekemakmuran Bersama Asia Timur Raya*'.

Jepun telah masuk ke Tanah Melayu melalui jalan darat di Kota Bharu pada 8 Disember 1941. Jepun dapat menakluki seluruh Tanah Melayu dan Singapura dalam tempoh 75 hari sahaja. Manakala Sarawak dan Sabah secara keseluruhannya jatuh ke tangan Jepun pada Februari 1942. Jepun mentadbir Tanah Melayu selama 3 tahun 8 bulan. Pada 12 September 1945, General Itagaki telah menyerah kalah di Singapura. Peperangan Dunia Kedua berakhir dan Tanah Melayu yang dibebaskan daripada penjajahan Jepun kini kembali ke bawah penguasaan British.

Pentadbiran Tentera British (British Military Administration) 1945-1946

Pengeboman Hiroshima dan Nagasaki oleh Kuasa Berikat menyebabkan penyerahan diri tentera Jepun di seluruh wilayah yang ditaklukinya. Pengunduran Jepun di Tanah Melayu berlaku

secara drastik dan ini mengakibatkan kekosongan ruang kekuasaan (*power vacuum*) sementara menantikan kehadiran British semula. Keadaan ini yang berlangsung hampir tiga minggu digunakan oleh Parti Komunis Malaya apabila Tentera Bintang Tiga membuat huru-hara di Tanah Melayu. Bagi mengatasi sebarang masalah lebih besar, kerajaan British menghantar tenteranya ke Tanah Melayu secepat mungkin dan membentuk Pentadbiran Tentera British atau *British Military Administration (BMA)*. BMA ditubuhkan bukan sekadar mewujudkan keadaan tenteram di Tanah Melayu tetapi juga berperanan mengembalikan kepercayaan orang Melayu terhadap British. Pada 31 Mac 1946, BMA dibubarkan dan pemerintahan rasmi kerajaan British kembali menerajui pemerintahan di Tanah Melayu (Rohani Ab. Ghani, 2001).

Keadaan dunia sesudah berakhirnya Perang Dunia Ke-2 adalah berbeza. Kebanyakan kuasa penjajah barat mula membuka ruang pembebasan diri bagi negara-negara yang terjajah. Selain faktor beban ekonomi dan pengurusan yang tinggi terpaksa ditanggung oleh penjajah, terdapat juga kesan-kesan lain yang mendorong jalan kebebasan ini. Antaranya perjuangan kemerdekaan di sesetengah negara seperti di Indonesia mendorong kebangkitan minat yang sama di negara-negara berhampiran seperti Tanah Melayu. Di samping itu, slogan kebebasan yang dilaungkan oleh Amerika Syarikat dilihat sebagai suatu isyarat kepada rakan-rakan Kuasa Berikat supaya membebaskan tanah jajahan yang ada. Tidak ketinggalan juga resolusi PBB yang memutuskan supaya tanah-tanah jajahan diberikan kemerdekaan.

Justeru itu, dapat dilihat perkembangan di Tanah Jajahan British juga turut berlaku dengan jelas. Sebagai contoh kemerdekaan Myanmar, India dan Pakistan menggalakkan lagi suasana yang ada. Tanah Melayu turut tidak terlepas daripada bahang kemerdekaan dan pembebasan ini dan membuka harapan yang besar kepada kemerdekaan Tanah Melayu. Walau

bagaimanapun British di Tanah Melayu mempunyai pendapat yang berbeza.

Kemerdekaan adalah sesuatu yang dipertimbangkan bagi Tanah Melayu tetapi disebabkan kekayaan Tanah Melayu serta keunikan masyarakatnya menyebabkan kuasa British menangguhkan usaha kemerdekaan yang diimpikan oleh semua pihak. British telah hadir kembali di Tanah Melayu dengan perancangan lain iaitu *Gagasan Malayan Union (Kesatuan Malaya)*. Gagasan ini dirancang oleh British sejak sebelum berakhirnya Perang Dunia Ke-2 (Zulhilmu Paidi, 1996).

Malayan Union 1946-1948

Malayan Union secara rasminya digubal pada tahun 1943. Ia telah diluluskan pada Mei 1944 dan Malayan Union telah diisytiharkan pelaksanaannya pada 1 April 1946 sebaik sahaja BMA dibubarkan. Matlamat penubuhan Malayan Union ini menurut kerajaan British adalah untuk memusatkan dan menyatukan semua pentadbiran di Tanah Melayu. Pentadbiran Malayan Union akan diketuai seorang Gabenor. Suatu bentuk pentadbiran yang menurut British akan berjalan dengan lancar, cekap dan licin juga mengukuhkan sistem pertahanan serta menjimatkan kos. Selain itu ia juga bertujuan sebagai persediaan membina kerajaan sendiri bagi Tanah Melayu dengan menggabungkan semua kaum di negara ini dalam suatu bentuk persamaan iaitu kewarganegaraan dan persamaan hak.

Faktor-Faktor Penubuhan Malayan Union

•Aspek Politik

Faktor utama British menubuhkan Malayan Union adalah bagi memastikan keseragaman pentadbiran. Menerusi Malayan Union, British menjangkakan suatu sistem pentadbiran yang lebih tersusun dan jentera pentadbiran dapat dilaksanakan dengan lebih berkesan. Selain daripada itu, Malayan Union juga memberikan kelebihan daripada sudut

pengukuhan dasar ketenteraan yang seragam dan satu angkatan tentera yang kuat bagi menangani kehadiran kuasa barat yang lain serta gerakan nasionalisme Melayu berhaluan kiri yang membuat hubungan dengan para pemimpin di Indonesia (Rohani Ab. Ghani, 2001).

•Aspek Ekonomi

Di samping itu, Malayan Union akan memberikan kelebihan kepada pihak Inggeris supaya menguasai sektor ekonomi Tanah Melayu secara menyeluruh. Penangguhan rancangan kemerdekaan kepada Tanah Melayu sememangnya disadari dari mula kerana British sukar melepaskan pengeluaran bijih timah dan getah terbesar di dunia. British berhasrat mengeksploitasi sumber-sumber bahan mentah bagi membangunkan kembali kerajaan British yang menghadapi tekanan ekonomi akibat Perang Dunia yang berlaku.

•Aspek Sosial

Sementara itu daripada aspek sosial pula penubuhan Malayan Union bertujuan memupuk semangat taat setia golongan imigran Cina dan India terhadap Tanah Melayu. Ini dibuat kerana British sedia maklum kurangnya perhatian masyarakat Cina terhadap Tanah Melayu kerana mereka hadir ke Tanah Melayu hanya bertujuan mendapatkan ganjaran ekonomi dan mereka kembali semula ke negeri China. Selain itu British juga menyatakan bahawa sebagai persediaan kemerdekaan, Tanah Melayu mestilah bersedia hidup sebagai sebuah negara bermasyarakat majmuk yang memerlukan banyak toleransi dan kerjasama (Zulhilmi Paidi, 1996).

Ciri-Ciri Malayan Union

Pentadbiran Malayan Union adalah berbentuk kerajaan pusat. Pentadbiran akan diketuai oleh seorang Gabenor British dengan dibantu oleh Majlis Mesyuarat Kerja dan Majlis Perundangan. Sembilan buah negeri Melayu iaitu Negeri-negeri Melayu Bersekutu seperti Perak, Selangor, Negeri Sembilan dan Pahang

serta Negeri-negeri Melayu Tidak Bersekutu seperti Perlis, Kedah, Johor, Kelantan dan Terengganu akan ditadbir di bawah satu pentadbiran pusat.

Di setiap negeri dalam konteks Malayan Union akan diwujudkan sebuah Majlis Mesyuarat Negeri yang mempunyai kuasa mentadbir serta membuat undang-undang yang sesuai mengikut kehendak kerajaan sesuatu negeri. Manakala Singapura diasingkan daripada Malayan Union dan dijadikan sebagai Tanah Jajahan British yang diperintah oleh Gabenor British. Perlembagaan Malayan Union memperkenalkan prinsip '*Jus Soli*' yang memberikan hak kerakyatan kepada sesiapa saja yang dilahirkan di Tanah Melayu selepas Malayan Union diisytiharkan dan membolehkan seseorang memperoleh dua kerakyatan (*dual nationality*).

Kesan Pelaksanaan Malayan Union Terhadap Orang Melayu

- Malayan Union telah mengakibatkan kekuasaan dan kedaulatan sultan dan raja Melayu dihapuskan oleh kerajaan British. Sultan hanya mempunyai hak mutlak dalam hal ehwal agama Islam serta adat istiadat orang-orang Melayu.
- Orang-orang Melayu kehilangan hak keistimewaan dalam masyarakat di Tanah Melayu sebagai penduduk asal negara ini. Hak keistimewaan mereka hilang apabila prinsip kerakyatan disamaratakan dan jumlah penduduk bukan Melayu melebihi penduduk Melayu. Selain itu jawatan perkhidmatan awam (*Malayan Civil Service*) yang sebelum ini diberikan kepada orang Melayu juga telah dibuka kepada semua penduduk imigran atau tetap akibat daripada kelonggaran dalam kewarganegaraan.
- Taraf '*jus soli*' diberikan kepada semua orang yang berada dalam lingkungan Malayan Union. Pada masa tersebut terdapat kira-kira 2,250,000 penduduk Melayu dan 3,050,000 penduduk *Malayan*. Penduduk *Malayan* merujuk kepada

sesiapa yang bukan Melayu. Dasar ini menjelaskan bahawa tanpa perbezaan bangsa dan agama semua orang seperti berikut boleh menjadi warganegara Malayan Union (Rohani Ab. Ghani, 2001):

- a. Sesiapa yang dilahirkan di dalam kesatuan (Union) atau dalam koloni Singapura selepas Malayan Union diisytiharkan.
- b. Sesiapa yang umurnya sekurang-kurangnya 18 tahun ke atas dan telah tinggal dalam Malayan Union atau Singapura selama 10 tahun daripada 15 tahun sebelum 15 Februari 1942.
- c. Sesiapa yang dilahirkan di luar Malayan Union atau Singapura selepas Malayan Union diisytiharkan dengan syarat bapanya adalah warga Malayan Union.
- d. Sesiapa yang telah bermastautin dalam Malayan Union atau Singapura selama 5 tahun daripada 8 tahun daripada permohonan yang dibuat tetapi mereka mesti mempunyai tingkah laku yang baik, tahu bertutur dalam bahasa Inggeris dan bahasa Melayu serta mengangkat sumpah dan berjanji akan kekal menetap di Malayan Union atau Singapura.

Kegagalan Malayan Union dan Faktor-Faktornya

Pentadbiran Malayan Union yang bermula pada 1 April 1946 akhirnya gagal diteruskan. Biarpun berjaya diisytiharkan tetapi Malayan Union sukar berfungsi. Ini mengakibatkan pelaksanaannya gagal dan ia disebabkan beberapa faktor. Antara faktor-faktor tersebut ialah:

- Tentangan orang Melayu adalah faktor utama kegagalan Malayan Union. Apabila Malayan Union diumumkan pada 1 April 1946, orang-orang Melayu telah bangkit dan melakukan beberapa siri bantahan dan tentangan. Ini disebabkan Malayan Union telah menyentuh soal kedaulatan dan kuasa Sultan dan Raja-Raja Melayu. Di samping itu,

peranan dan kuasa para pembesar turut dihapuskan ekoran penggunaan prinsip '*Jus Soli*' terhadap masyarakat bukan Melayu. Kewujudan prinsip '*Jus Soli*' menyebabkan kaum-kaum lain akan melebihi bilangan orang-orang Melayu terutamanya golongan Cina. Ini mengakibatkan kedudukan orang-orang Melayu tergugat terutamanya dalam aspek politik (Mohd Idris Salleh, 1999).

Beberapa persatuan Melayu yang baru telah ditubuhkan di seluruh Tanah Melayu dan mereka mengadakan demonstrasi dan bantahan menentang rancangan *Malayan Union* supaya dapat menjaga dan mempertahankan kepentingan orang-orang Melayu. Reaksi yang agresif menentang *Malayan Union* ditunjukkan di beberapa negeri Melayu seperti di Kelantan, persatuan-persatuan Melayu Kelantan telah mengadakan satu demonstrasi dan perarakan yang disertai oleh lebih kurang 10,000 orang Melayu. Di Kedah pula, satu perarakan telah diadakan di Padang Court pada 19 Januari 1946 dan dihadiri oleh kira-kira 50,000 orang Melayu.

Kemuncak kepada perkembangan nasionalisme dan gerakan penentangan terhadap pihak British berlaku dengan penubuhan *United Malayan National Organization* (UMNO) pada 11 Mei 1946 sebagai hasil tindak balas kepada rancangan Inggeris menubuhkan sebuah kesatuan yang dikenali sebagai *Malayan Union*. Semangat nasionalisme khususnya di kalangan orang-orang Melayu begitu berkobar-kobar dalam usaha menggagalkan rancangan *Malayan Union* dan pertama kali dalam sejarah, perkembangan nasionalisme tempatan memperlihatkan orang-orang Melayu berjaya bersatu hati dan berpadu tenaga dalam UMNO bagi menentang rancangan *Malayan Union* yang mengakibatkan hak serta kepentingan orang-orang Melayu dan institusi Raja-raja Melayu terhapus.

- Pada masa yang sama juga masyarakat bukan Melayu turut tidak memberikan sokongan yang jelas kepada pelaksanaan

Malayan Union ini. Mereka lebih mengambil sikap tunggu dan lihat. Ini mengecewakan British dan sukar menangkis desakan orang Melayu.

- Tidak ketinggalan juga Malayan Union gagal kerana desakan orang Melayu sememangnya berasas apabila mempertikaikan tindakan Sir Harold MacMichael yang memaksa Sultan dan Raja Melayu menandatangani surat persetujuan Malayan Union.
- Selain itu tentangan daripada bekas pegawai-pegawai British yang pernah berkhidmat di Tanah Melayu turut menggagalkan rancangan Malayan Union ini. Tentangan bekas pegawai seperti Sir Frank Swettenham dan R.O Winstedt mengukuhkan lagi asas penentangan orang Melayu kepada Malayan Union.
- Perkembangan nasionalisme yang telah berkembang sejak awal 1900 menjana kefahaman dan kesedaran orang Melayu akan erti kebebasan juga kemerdekaan negara. Faktor ini juga memberikan kesedaran akan keupayaan masyarakat Melayu sendiri dalam memerintah Tanah Melayu.

Malayan Union akhirnya dibatalkan pelaksanaannya oleh pihak British dan digantikan dengan penubuhan Persekutuan Tanah Melayu 1948.

Kesan-Kesan Penubuhan Malayan Union

Secara keseluruhannya, Malayan Union memang tidak dinafikan telah memberikan kesan negatif kepada Tanah Melayu. Biar pun begitu tidak dapat dinafikan Malayan Union juga memberikan banyak kesan positif terutamanya kepada perkembangan kesedaran masyarakat di Tanah Melayu untuk merdeka. Malayan Union secara langsung memberikan kesan besar kepada perkembangan negara:

•Perlembagaan Persekutuan Tanah Melayu

Malayan Union secara langsung membuka jalan kepada terbentuknya Perlembagaan Persekutuan Tanah Melayu. Isi kandungan perlembagaan ini merupakan isi kandungan yang telah diperbaiki daripada rancangan Malayan Union. Perlembagaan ini amat penting kerana ia menjadi asas kepada perlembagaan Tanah Melayu sewaktu hendak mencapai kemerdekaan.

•Kewujudan Parti-Parti Politik

Gagasan Malayan Union juga penting kepada penduduk Tanah Melayu kerana ia menjadi faktor penggalak kepada tertubuhnya parti-parti politik di Tanah Melayu. Kesan secara langsung yang jelas ialah tertubuhnya Pertubuhan Kebangsaan Melayu Bersatu atau *United Malayan Nation Organization* (UMNO) pada 11 Mei 1946. Tertubuhnya UMNO kemudiannya membawa kepada gerakan ke arah kemerdekaan dan menjadi kuasa pengimbang dalam mewujudkan perpaduan yang dicari bagi memperoleh kemerdekaan Tanah Melayu 1957.

•Kesedaran Akan Pemerintahan Sendiri

Malayan Union juga tidak ketinggalan membuka mata kepada penduduk negara ini bahawa orang Melayu boleh memerintah dan mentadbir kerajaan sendiri. Malayan Union juga menonjolkan bahawa dengan kerjasama dan toleransi kaum, sesuatu matlamat dapat dicapai. Justeru itu dengan perpaduan, kemerdekaan dapat dicapai seperti yang dikehendaki oleh semua pihak. Malayan Union juga memberi gambaran jelas bahawa kewujudan kerajaan sendiri tanpa perpaduan adalah sukar.

Ke Arah Kemerdekaan 1950-1957

Secara umumnya, kemerdekaan ialah negara berkenaan bebas daripada kongkongan dan cengkaman kuasa asing yang

menekan, khususnya dikenali sebagai penjajah. Perkembangan politik Tanah Melayu pada era 1950-an merupakan antara waktu penting dalam konteks perkembangan ke arah kemerdekaan dan sejarah politik tanah air. Pada ketika ini boleh dikatakan gerakan nasionalisme yang ada rata-rata berjuang berteraskan kemerdekaan Tanah Melayu. Para pemimpin secara umumnya sudah memiliki corak pemikiran yang menjurus terus kepada proses memerdekakan Tanah Melayu.

Berdasarkan gambaran masyarakat pada waktu itu British telah mencadangkan penubuhan *Sistem Ahli 1951* sebagai landasan awal kepada berkerajaan sendiri. Di samping itu, proses-proses demokrasi bagi melatih dan menguji kesediaan masyarakat di negara ini dengan kemerdekaan giat dimulakan terutamanya dengan beberapa siri pilihan raya telah diadakan. Semua proses yang berlaku ini penting sebagai bukti-bukti yang perlu ditonjolkan kepada British betapa penduduk negara ini sudah bersedia mentadbir tanah air mereka sendiri. Inilah gambaran yang dibawa oleh Tunku Abdul Rahman sebagai ketua delegasi rundingan kemerdekaan 1956 kepada British berkenaan apa yang telah dilakukan oleh penduduk Tanah Melayu bagi membebaskan diri daripada cengkaman penjajah.

Sistem Ahli 1951

British menunjukkan minat mereka untuk memerdekakan Tanah Melayu dengan mengusahakan penubuhan *Jawatankuasa Perhubungan Antara Kaum atau Community Liaison Committee*. Hasilnya kemudian dimanifestasikan dengan penubuhan Sistem Ahli pada tahun 1951, beberapa perubahan diwujudkan dan 7 jabatan diserahkan oleh pihak British kepada pemimpin tempatan (Mohd Idris Salleh, 1999):

- Ahli Hal-ehwal Dalam Negeri (Dato' Onn bin Jaafar)
- Ahli Pertanian dan Perhutanan (Sumber-sumber Semula jadi) (Tunku Yaakob bin Sultan Abdul Hamid)

- Ahli Pelajaran (E.E.C. Thuraisingham)
- Ahli Kesihatan (Dr. Lee Tiang Keng)
- Ahli Pengangkutan (Kolonel H.S. Lee)
- Ahli Kerajaan Tempatan dan Perancangan Bandar (Datuk Nik Ahmed Kamil bin Haji Nik Mahmud)
- Ahli Tanah, Perlombongan dan Perhubungan (Pos dan Telekom) (Datuk Mahmud bin Mat)

Tiga portfolio yang lain tetap dikekalkan di bawah pentadbiran pegawai British, iaitu:

- Ahli Kerja Raya dan Perumahan (J.D. Mead)
- Ahli Perindustrian dan Perhubungan Sosial (J.D. Hodgkinson)
- Ahli Hal Ehwal Ekonomi (O.A. Spencer)

Walaupun jawatan ahli-ahli ini setara dengan jawatan menteri pada hari ini, namun di bawah pemerintahan kolonialisme British, mereka ini tidak mempunyai apa-apa kuasa menentukan dasar kerana pelantikan mereka bukannya berpunca daripada proses pilihan raya yang memberikan mandat kepada mereka mentadbir negara.

Pilihan raya Majlis Tempatan 1951-52

Proses demokrasi yang berasaskan pilihan raya secara rasmi diperkenalkan pada Pilihan raya Majlis Tempatan. Ia sebagai satu langkah ke arah memupuk perpaduan di kalangan kaum. Pilihan raya pada peringkat ini diperkenalkan di peringkat perbandaran. Antaranya; Pilihan raya Majlis Bandaran pada 1951-52, pilihan raya peringkat negeri pada 1954 dan pilihan raya peringkat persekutuan pada tahun 1955. Dalam pilihan raya peringkat bandaran George Town, Pulau Pinang, ia telah diadakan pada tahun 1951, diikuti oleh Pilihan raya Majlis Bandaran Kuala Lumpur, Johor Bahru, Ipoh, Melaka dan

Seremban diadakan pada 1952. Selepas itu, pilihan raya peringkat negeri diadakan pada 1954.

Pilihan raya pertama bagi peringkat persekutuan majlis perbandaran George Town telah diadakan pada 1 Disember, 1951. Antara parti yang bertanding adalah parti radikal Pulau Pinang, parti Buruh dan *United Malayan National Organization* (UMNO). Parti Radikal berkempen berdasarkan parti tidak bersifat perkauman dan berjaya memenangi 6 daripada 9 kerusi yang telah dipertandingkan. Sementara itu Pilihan raya Majlis Bandaran Kuala Lumpur telah diadakan pada Februari 1952. Buat pertama kali pihak UMNO bekerjasama dengan parti *Malayan Chinese Associate* (MCA). Tujuan gabungan ini adalah untuk menentang *Independence of Malaya Party* (IMP) yang dipimpin oleh Dato' Onn Jaafar. Keputusannya; gabungan UMNO dan MCA berjaya memenangi 9 daripada 12 kerusi yang dipertandingkan.

Kemenangan di dalam pilihan raya tersebut memberi nafas baru kepada usaha menggabungkan dua parti berasaskan kaum iaitu UMNO dan MCA. Kerjasama yang akhirnya mewujudkan parti Perikatan membuka jalan memperjuangkan kemerdekaan Tanah Melayu secara bersama-sama. Tunku mengingatkan bahawa pertubuhan UMNO telah menukarkan slogannya daripada '*Hidup Melayu*' kepada '*Merdeka*' yang bertujuan meraih sokongan ke arah perjuangan membebaskan Tanah Melayu daripada kuasa penjajahan British.

Berdasarkan prestasi sewaktu pilihan raya bandaran, pihak UMNO dan MCA telah menuntut Pilihan raya Persekutuan diadakan selewat-lewatnya pada akhir 1954. Perikatan terus mendapat sokongan yang bertambah daripada orang ramai pada penghujung tahun 1954, ia semakin yakin menghadapi pilihan raya yang lebih besar. MIC pada mulanya menunjukkan rasa simpati kepada Dato' Onn tetapi kemudiannya mula tertarik menganggotai Perikatan. Oleh yang demikian, apabila pilihan

raya umum diadakan dalam Julai 1955, Perikatan UMNO-MCA-MIC bersama-sama menghadapi pilihan raya itu.

Perkembangan Parti Politik 1951-55

United Malays National Organization (UMNO)

UMNO merupakan parti politik yang ditubuhkan pada 11 Mei 1946. Penubuhannya adalah akibat daripada tindakan British yang cuba mengubah kedudukan Tanah Melayu dari sebuah negeri naungan kepada sebuah negeri jajahan. Ini menyebabkan orang-orang Melayu bangkit dan menubuhkan persatuan-persatuan politik di Tanah Melayu.

Perkumpulan orang-orang Melayu bergabung di dalam satu kongres yang dikenali sebagai *Kongres Melayu Se-Malaya*. Perhimpunan pertama telah diadakan di Kuala Lumpur pada 1 Mac, 1946. Pada 11 Mei, 1946 satu persidangan rasmi diadakan di Istana Sultan Ibrahim, Johor Bahru yang disertai oleh 40 buah persatuan Melayu termasuk sebuah persatuan orang asli. Hasil perhimpunan menghasilkan sebuah parti politik baru yang dikenali sebagai *Pertubuhan Kebangsaan Melayu Bersekutu (PEKEMBAR)* atau United Malays National Organization (UMNO). Dato' Onn Jaafar dilantik sebagai presiden yang pertama. Justeru itu, Kongres Melayu Se-Malaya dibubarkan secara rasmi.

Tujuan utama UMNO ditubuhkan adalah untuk mengadakan rapat umum dan menentang Malayan Union. Kegiatan pemimpin UMNO mendapat sambutan daripada orang-orang Melayu. Penubuhan UMNO menggerakkan tumpuan perhatian orang Melayu supaya bersatu padu.

Malayan Chinese Association (MCA)

Pada Januari 1949, Tan Cheng Lock telah mengumumkan rancangan penubuhan *Malayan Chinese Association (MCA)* berasaskan pada memperjuangkan kepentingan masyarakat Cina di Tanah Melayu. Tujuan beliau adalah untuk melahirkan

kesedaran baru di kalangan kaum Cina dan menganggap Tanah Melayu sebagai tanah air dan tempat mencurahkan taat setia mereka. Di samping itu, Leong Yew Koh iaitu seorang pemimpin Cina yang menetap di Perak telah mengutarakan hasratnya menyatupadukan seluruh kaum Cina di Tanah Melayu dalam suatu pertubuhan bersifat kebajikan.

Buah fikiran Tan Cheng Lock dan Leong Yew Koh menjadi kenyataan dalam jamuan yang diadakan di rumah Yoong Shok Lin bagi merayakan pelantikan Sir Henry Gurney sebagai Pesuruhjaya Tinggi Inggeris. Turut hadir sama adalah Kolonel H.S.Lee, Khoo Teik Ee dan Tan Siew Sin. Cadangan penubuhan sebuah parti politik bagi kaum Cina disambut baik oleh Sir Henry Gurney.

Pada 27 Februari 1949, Persatuan Cina Malaya (MCA) berjaya ditubuhkan dan Tan Cheng Lock dipilih sebagai presiden yang pertama. Antara tujuan penubuhan MCA adalah bagi mengawal kaum-kaum Cina daripada pengaruh komunis dan Tan Cheng Lock menyeru supaya orang-orang Cina membantu British menentang Parti Komunis Malaya. MCA berperanan penting dalam usaha menentang Parti Komunis Malaya umpamanya, pihak MCA telah memberikan sokongan padu terhadap penempatan semula penduduk setingan Cina ke kawasan kampung baru melalui *Rancangan Briggs*. Parti Perikatan UMNO-MCA telah berjaya memenangi 9 daripada 12 kerusi yang dipertandingkan dalam pilihan raya Majlis Bandaran Kuala Lumpur yang diadakan pada 16 Februari 1952.

Malayan Indian Congress (MIC)

Parti politik Kongres India Malaysia (MIC) telah ditubuhkan pada Ogos 1946 di Tanah Melayu. Ia ditubuhkan atas keperluan komuniti India selepas zaman pemerintahan British selain mewakili kaum India dalam arus pembangunan negara selepas zaman peperangan. Penubuhan Malayan Union pada April 1946 telah menyedarkan mereka supaya bersiap sedia menghadapi

sebarang kesulitan di Tanah Melayu. Penentangan orang-orang Melayu ke atas gagasan Malayan Union serta hal-hal kerakyatan mendorong kaum India menubuhkan sebuah parti politik bagi mengemukakan pandangan kaum India berkenaan soal kerakyatan kepada kerajaan. Di samping itu, lawatan Jawaharlal Nehru, pemimpin Kongres Kebangsaan India pada Mac, 1946 ke Tanah Melayu turut mempengaruhi penubuhan parti politik masyarakat India di Tanah Melayu. Beliau turut menyarankan supaya menubuhkan sebuah pertubuhan politik bagi melindungi kepentingan-kepentingan kaum India di Tanah Melayu. Signifikannya membawa kepada penubuhan Kongres India Malaya yang direalisasikan pada 8 Ogos 1946. Presiden yang pertama ialah John Thivy.

Parti Kemerdekaan Tanah Melayu (Independence of Malaya Party)

Selepas meninggalkan UMNO, Dato' Onn telah menubuhkan Parti Kemerdekaan Tanah Melayu (IMP) pada 16 September, 1951. IMP adalah sebuah parti pelbagai kaum yang pertama di Tanah Melayu. Matlamat utama IMP adalah bagi:

- Mendapatkan kemerdekaan bagi Tanah Melayu dalam tempoh 10 tahun.
- Menuntut pilihan raya berunsurkan demokrasi bagi majlis-majlis tempatan menjelang 1953 dan bagi Dewan Perundangan Pusat menjelang tahun 1955.
- Menubuhkan Perkhidmatan Awam di bawah penguasaan orang tempatan.
- Pelajaran asas yang percuma bagi kanak-kanak sekolah rendah menjelang tahun 1955.
- Membaiki sistem sosial di luar bandar dan sistem feodal di negeri-negeri Melayu.

Walau bagaimanapun, pihak IMP tidak mendapat sokongan daripada MCA dan MIC kerana mereka lebih suka berjuang

mencapai kemerdekaan melalui parti politik kaum sendiri. Pada tahun 1953, Dato' Onn telah membubarkan IMP selepas tewas dalam pilihan raya Perbandaran Kuala Lumpur pada tahun 1952. Oleh hal demikian, Dato' Onn menubuhkan Parti Negara dalam bulan Februari 1954. Parti Negara turut dijadikan sebagai parti kebangsaan. Dalam Pilihan raya Persekutuan 1955, Parti Negara telah meletakkan 30 orang calon tetapi ia gagal memenangi sebarang kerusi dalam pilihan raya tersebut. Parti Negara mulai merosot selepas kematian Dato' Onn pada tahun 1964.

Pilihan raya Umum 1955

Dalam Pilihan raya Persekutuan 1955, *Parti Perikatan* telah meletakkan calon-calon bagi kesemua 52 kerusi yang dipertandingkan. Seramai 1.6 juta orang penduduk yang layak mengundi dan daripada angka ini 1.28 juta telah mendaftar mengundi. Sejumlah 85% daripada yang mendaftar itu telah keluar mengundi, antara pengundi yang berdaftar didapati 84% daripadanya Melayu, 11% Cina dan kurang daripada 5% penduduk berketurunan India.

Sungguhpun peratusan menunjukkan kelebihan yang besar bagi undi Melayu tetapi Perikatan telah meletakkan cuma 35 calon Melayu daripada UMNO, 15 calon Cina daripada MCA dan 2 calon daripada MIC. Dengan lain-lain perkataan, peratus pengundi-pengundi Melayu yang berdaftar ialah 84%. Sungguhpun hanya ada 11% pengundi-pengundi Cina yang berdaftar, pihak Perikatan telah meletakkan 15 calon MCA iaitu bersamaan dengan 28% daripada jumlah calon Perikatan. Sebenarnya, tidak satu pun kawasan pilihan raya pada masa itu yang mempunyai pengundi India yang jumlahnya sampai 50% tetapi Perikatan bersetuju mencalonkan dua orang daripada keturunan India.

Seterusnya 50% daripada 52 kawasan yang dipertandingkan dalam pilihan raya 1955 mempunyai majoriti orang-orang

Melayu. Namun, dalam hal ini pihak UMNO nampaknya bersedia berkorban memberikan 17 kawasan pilihan raya kepada MCA dan MIC. Nyata kemenangan calon-calon bukan Melayu ini adalah di atas undi yang diberikan oleh pengundi-pengundi Melayu. Calon-calon MCA yang seramai 15 orang itu bersama-sama dengan dua orang calon daripada MIC kesemuanya telah memenangi kerusi mereka. Satu kerusi gagal direbut oleh pihak Perikatan yang telah dimenangi oleh parti PAS (Zainal Abidin Abdul Wahid, 1996).

Pada masa itu, Dato' Onn telah mewujudkan *Parti Negara* bagi menyaingi Perikatan. Ia telah meletakkan seramai 33 orang calon di seluruh Tanah Melayu. Parti lain yang bertanding adalah seperti Parti Islam seMalaya, Persatuan Kebangsaan Perak, Parti Buruh, Ikatan Melayu Perak, Parti Progresif Perak serta calon bebas.

Pilihan Raya Persekutuan 1955-Barisan Calon Mengikut Parti

Parti	Melayu	Cina	India	Jum
Perikatan	35	15	2	52
Parti Negara	29	1	-	30
Parti Islam seMalaysia	11	-	-	11
Persatuan Kebangsaan Perak	8	1	-	9
Parti Buruh	-	2	2	4
Ikatan Melayu Perak	3	-	-	3
Parti Progresif Perak	1	-	1	2
Bebas	16	1	1	

Kejayaan Pilihan raya Perbandaran 1951-52 meyakinkan British dan pimpinan tempatan akan keupayaan penduduk Tanah Melayu berdikari.

Secara umumnya, pilihan raya Persekutuan 1955 menandakan amalan demokrasi berparlimen diimplementasikan dengan baik berdasarkan penyertaan parti-parti politik dalam pilihan raya. Di samping itu, kempen-kempen pilihan raya dijalankan oleh parti-parti bagi mendapat sokongan masyarakat terhadap manifesto dan perjuangan mereka. Amalan demokrasi permuafakatan turut dilaksanakan khususnya parti Perikatan memandangkan wujudnya gesaan daripada Tunku Abdul Rahman terhadap para pengundi orang Melayu supaya menyokong mana-mana wakil calon komponen Perikatan seperti MCA.

Kemenangan yang dicatatkan oleh pihak Perikatan disokong dengan manifesto pilihan raya '*The Road To Independence*' dan diedarkan kepada orang ramai. Selain daripada itu, pihak Perikatan meletakkan beberapa janji pilihan raya, antaranya:

Manifesto Parti Perikatan Pilihan raya Umum 1955

- Pemerintahan berdasarkan demokrasi berparlimen.
- Bahasa Melayu sebagai bahasa kebangsaan.
- Agama Islam sebagai agama rasmi.
- Melindungi dan mengekalkan institusi beraja Melayu.
- Mengubahsuai undang-undang kerakyatan.
- Menjalinkan hubungan antarabangsa.
- Peningkatan taraf ekonomi masyarakat Melayu.
- Hak asasi manusia.
- Sistem pendidikan kebangsaan.
- Kemerdekaan diperoleh dalam empat tahun.

Kedudukan Keputusan Pilihan Raya Umum 1955

Parti Yang Bertanding	Bilangan Kerusi	Kerusi Yang Menang
Perikatan	52	51
Parti Negara	30	0
PAS	11	1
Bebas	18	0

Kemenangan pihak Perikatan dengan majoriti yang besar memeranjatkan pihak pemimpin politik serta kerajaan British. Demi menjaga kepentingan masa depan British di Tanah Melayu, kerajaan tidak mahu dominasi oleh sesuatu parti. Tunku Abdul Rahman selaku Yang Dipertua UMNO dan Pengerusi Perikatan dilantik sebagai Ketua Menteri Tanah Melayu yang pertama. Di samping itu, Tunku turut memegang jawatan sebagai Menteri Hal Ehwal Dalam Negeri dan dibantu oleh 10 orang menteri yang lain. Tunku telah menetapkan 6 orang menteri yang terdiri daripada UMNO, 3 orang wakil dari parti MCA dan seorang daripada wakil parti MIC. Sementara itu, portfolio yang lain seperti Hal Ehwal Luar dan Pertahanan masih dipegang oleh pihak Inggeris.

**Senarai nama-nama
Jemaah Menteri Persekutuan Tanah Melayu**

Ketua Menteri dan Menteri hal Ehwal Dalam Negeri	Tunku Abdul Rahman
Menteri Muda Hal Ehwal Dalam Negeri	Encik Bahaman Shamsuddin
Menteri Pelajaran	Dato' Abdul Razak Hussien
Menteri Muda Pelajaran	Too Joo Hin
Menteri Hasil Bumi	Dr. Ismail A. Rahman
Menteri Pengangkutan	Kolonel H.S. Lee
Menteri Tanam-Tanaman, Kehutanan dan Perikanan	Abdul Aziz Ishak
Menteri Muda Tanam-Tanaman, Kehutanan dan Perikanan	Encik Mohamad Khir Johari
Menteri Kesihatan	Leong Yew Koh
Menteri Muda Kesihatan	Encik Abdul Rahman Talib
Menteri Buruh	V.T. Sambanthan
Menteri Muda Buruh	Encik Khalid Awang Othman
Menteri Kerja Raya	Sardon Jubir
Menteri Kerajaan Tempatan dan Perumahan	Sulaiman Abdul Rahman
Menteri Perhubungan Pos dan Telekom	Ong Yoke Ling

Kemenangan ini memberikan hak majoriti yang jelas kepada Perikatan di dalam majlis dan merangka pelan bagi menubuhkan kerajaan sendiri. Tunku Abdul Rahman sebagai Presiden Parti Perikatan akan menjawat jawatan sebagai Perdana Menteri dalam kerajaan baru. Beliau perlu membicarakan berkenaan sistem perundangan dengan Setiausaha Pejabat Penjajah yang

melawat Tanah Melayu pada Ogos 1955 dan beliau bersetuju mengadakan satu persidangan di London pada awal 1956 bagi membicarakan hubungan Tanah Melayu dan Britain. Bagi barisan Perikatan pula, laungan kemerdekaan semakin hampir untuk menikmati sebuah negara yang merdeka.

Rundingan Kemerdekaan 1956

Langkah pertama dalam proses mendapatkan kemerdekaan ialah dengan menghantar rombongan ke London untuk berunding dengan penjajah British. Pemergian rombongan perunding kemerdekaan ini juga dikenali dengan *Misi Kemerdekaan ke London*. Misi ini disertai oleh empat orang Wakil Raja-Raja Melayu dan empat orang Wakil Parti Perikatan.

Hasil daripada perbincangan yang diadakan maka telah dipersetujui dalam Rundingan Kemerdekaan atau Persetujuan London itu:

- Kerajaan British akan memberikan kemerdekaan pada 31 Ogos 1957.
- Tanah Melayu berada dalam lingkungan Komanwel dan menjalankan pemerintahan secara demokrasi.
- Selaras dengan tanggungjawabnya terhadap Komanwel, British juga mendapat hak menempatkan tenteranya di negara ini.
- Sebuah badan bebas ditubuhkan bagi menggubal perlembagaan Tanah Melayu yang dinamakan *Suruhanjaya Reid*.

Suruhanjaya Reid

Salah satu daripada hasil Rundingan Kemerdekaan di London ialah penubuhan sebuah suruhanjaya bagi merangka perlembagaan yang bersesuaian dengan keperluan Tanah Melayu yang merdeka. Suruhanjaya Reid dipengerusikan oleh Lord Reid (Britain) dan Sir Ivor Jennings (Britain) manakala ahli-ahlinya terdiri daripada Sir William McKell (Australia),

Hakim B. Malik (India) dan Hakim Abdul Hamid (Pakistan). Tujuan utama penubuhan suruhanjaya ini adalah bagi merangka dan seterusnya menggubal Perlembagaan Persekutuan Tanah Melayu berdasarkan prinsip demokrasi berparlimen. Sewaktu persidangan yang pertama diadakan pada Jun 1956, pihak suruhanjaya telah meminta pertubuhan-pertubuhan termasuk persatuan dan orang perseorangan menghantar memorandum bertulis berkenaan dengan perkara-perkara yang berkaitan seperti:

- Pembentukan sebuah kerajaan demokrasi berparlimen.
- Menjamin kedudukan raja-raja.
- Memilih seorang Ketua Negara daripada kalangan Raja-raja Melayu.
- Mempertahankan kedudukan istimewa orang-orang Melayu tanpa menjejaskan kepentingan-kepentingan sah kaum-kaum lain.
- Membentuk satu rupa bangsa bagi seluruh negara iaitu satu kerakyatan yang sama.

Hasil daripada ruangan yang terbuka untuk masyarakat itu, suruhanjaya ini telah menerima maklum balas yang amat memberangsangkan. Suruhanjaya menerima sebanyak 131 memorandum termasuk daripada Parti Perikatan, institusi raja-raja Melayu juga individu-individu. Memo yang dihantar oleh Parti Perikatan menjadi komponen utama kepada rangka perlembagaan yang diusahakan oleh Suruhanjaya Reid. Memo yang dihantar pada 27 Julai 1955 dianggap sebagai intipati penting dan gambaran *Pakatan Murni* antara kaum. Memo Perikatan tersebut dianggap sebagai *Pakatan Murni* kerana konsep dalam pakatan tersebut adalah berlandaskan kepada soal tolak ansur di kalangan parti UMNO, MCA dan MIC yang mewakili suara kaum masing-masing.

Antara perkara penting yang terkandung dalam toleransi kaum yang terkandung dalam pakatan murni ini adalah

pengekalannya 4 unsur tradisi yang menunjukkan kepentingan orang-orang Melayu manakala masyarakat bukan Melayu mendapat keistimewaan 'jus soli' berdasarkan perolehan kerakyatan mengikut tempat kelahiran sebagaimana dipersetujui oleh pucuk pimpinan UMNO pada masa itu. Berdasarkan isi kandungan dan toleransi kaum yang ditunjukkan dalam memo tersebut, Pakatan Murni ini juga kadangkala dikenali sebagai '*Quid Pro Quo*', '*Empat Campur Satu*' dan '*Kompromi Merdeka*'.

Rangka Perlembagaan Persekutuan yang telah siap dan dipersetujui oleh kebanyakan pihak kemudiannya dibawa kepada *Majlis Raja-Raja Melayu* bagi mendapatkan perkenan. Setelah dipertimbangkan oleh *Majlis Raja-Raja Melayu* akan isi perlembagaan yang dicadangkan, perlembagaan ini telah mendapat perkenan sebagai Perlembagaan Persekutuan Tanah Melayu pada Mei 1957. Perlembagaan ini diisytiharkan secara rasmi pada bulan Ogos 1957 sebelum kemerdekaan diisytiharkan. Walaupun begitu, tidak dapat dinafikan perlembagaan persekutuan yang dipersetujui kebanyakan pihak ini bukanlah sesuatu yang amat lengkap tetapi dalam konteks Tanah Melayu dan kemerdekaan ianya memadai dengan keperluan semua pihak sehingga hari ini (Rohani Abdul Ghani, 2001).

Pengisytiharan Kemerdekaan 31 Ogos 1957

Setelah Perlembagaan Persekutuan Tanah Melayu diisytiharkan secara rasmi, pada malam 31 Ogos 1957 tepat jam 12.00 tengah malam, bendera Union Jack diturunkan secara rasmi. Pada keesokan harinya iaitu pada pagi 31 Ogos 1957 Tunku Abdul Rahman telah membuat pengisytiharan kemerdekaan dengan laungan "Merdeka" di hadapan lebih kurang 20,000 penduduk Tanah Melayu di Stadium Merdeka Kuala Lumpur.

Pembentukan Persekutuan Malaysia

Persekutuan Tanah Melayu secara rasminya diisytiharkan merdeka pada 31 Ogos 1957. Walau bagaimanapun, sewaktu kemerdekaan Tanah Melayu dicapai wilayah-wilayah negeri Melayu yang lain seperti Singapura, Sarawak, Borneo Utara (Sabah) dan Brunei masih belum merdeka lagi. Singapura, Sarawak, Borneo Utara dan Brunei masih lagi menjadi tanah jajahan British.

Cadangan dan idea bagi menggabungkan kesemua wilayah ini sebagai sebuah negara telah dibuat beberapa kali sejak 1880-an sehinggalah tahun 1960. Malahan *Kesatuan Melayu Muda* telah mencadangkan gagasan '*Melayu Raya*' ataupun '*Indonesia Raya*' yang menggabungkan Indonesia dan Tanah Melayu sebelum kehadiran Jepun ke Tanah Melayu lagi.

Cita-cita '*Melayu Raya*' ini hampir menjadi kenyataan sehinggalah Jepun ditewaskan dan Indonesia merdeka secara sendirian meninggalkan Ibrahim Yaacob dan perancangannya. British sendiri dalam pemerintahannya telah melaksanakan pelbagai corak pentadbiran yang berteraskan penyatuan dan keseragaman seperti *Negeri-Negeri Melayu Bersekutu*, *Negeri-Negeri Melayu Tidak Bersekutu* dan *Negeri-Negeri Selat*. Biar pun secara umumnya penyatuan itu didasarkan kepada beberapa ciri dan keseragaman geografi dan pembangunan bagi memudahkan pentadbiran British tetapi hakikatnya ialah kekuatan yang dapat dilahirkan oleh gabungan seumpama itu yang menjadi tumpuan dan keperluan (Mohd Idris Salleh, 1994).

Cadangan Awal Penubuhan Gagasan Malaysia

Cadangan awal menubuhkan sebuah negara yang menggabungkan Tanah Melayu dan Borneo juga Singapura tidak pernah dinyatakan secara jelas dan serius sebelum tahun 1960. Bagaimanapun, istilah yang merujuk gabungan wilayah Malaysia sering digunakan oleh pegawai-pegawai Eropah pada

abad ke-19 dan abad ke-20. Walau bagaimanapun, penggunaannya mula lenyap pada abad ke-20. Ini mungkin kerana Malaysia yang dimaksudkan iaitu wilayah Semenanjung Tanah Melayu, Borneo, Selatan Filipina dan juga kepulauan rempah yang lain itu telah dipecahkan kepada dua empayar besar selepas Perjanjian London 1824. Sebahagiannya di bawah kekuasaan British manakala sebahagian lagi di bawah pengaruh kekuasaan Belanda. Namun secara khususnya istilah Malaysia tidak pernah wujud sebagai suatu konsep politik.

Cadangan kepada penubuhan negara gabungan dalam bentuk penyatuan politik telah dinyatakan buat pertama kali pada tahun 1887-88 secara serius oleh Lord Brassey, salah seorang anggota pengarah dalam Syarikat Berpiagam Borneo Utara British. Maksud beliau pada ketika itu ialah mewujudkan percantuman negeri-negeri Tanah Melayu, Singapura dan wilayah-wilayah Borneo supaya pihak British dapat membentuk sebuah tanah jajahan yang besar. Bagaimanapun, cadangan beliau pada waktu itu tidak mendapat perhatian daripada pihak British. Seorang lagi pegawai British iaitu Frank Swettenham juga pernah menyampaikan cadangan yang sama kemudiannya ketika sebelum meletusnya Perang Dunia Kedua, tetapi ia juga tidak mendapat sebarang sambutan (Mohd Idris Salleh, 1999).

Hasrat penyatuan politik untuk Malaysia ini disuarakan buat kali pertamanya oleh seorang pegawai utama dalam pentadbiran kerajaan British iaitu Malcolm MacDonald, iaitu Pesuruhjaya Tinggi British di Asia Tenggara (1949-52) selepas Perang Dunia Kedua. Sehingga saranan itu dibuat oleh seorang pegawai tinggi seperti Malcolm MacDonald pun, ketiga-tiga wilayah Borneo tidak menunjukkan sebarang minat terhadap persatuan politik yang serupa bersama-sama Persekutuan Tanah Melayu dan Singapura.

Setelah itu idea yang sama cuba dinyatakan pula oleh David Marshall, ketua menteri Singapura. Sehingga tahun 1955, cadangan penggabungan wilayah-wilayah ini dibuat tetapi masih

belum ada tokoh dari Tanah Melayu sendiri memberikan pandangan terhadap cadangan-cadangan awal yang dibuat. Hanya pada tahun 1953, Ghazali Shafie seorang peguam muda telah menyatakan akan kewajaran sebuah penyatuan politik dibuat antara wilayah-wilayah tersebut.

Kenyataan daripada tokoh negara pula hanya muncul apabila pada 26 Disember 1955, dalam satu Perhimpunan Agung UMNO, Ketua Menteri Malaya Tunku Abdul Rahman telah mengesyorkan supaya Singapura mencapai kemerdekaan melalui Tanah Melayu. Pada 26 Jun 1956 pula, Tunku sekali lagi mengumumkan bahawa beliau mengalu-alukan Singapura, Sarawak, Sabah dan Brunei bergabung mewujudkan '*Tanah Melayu Raya*'. Bagi Tunku, gabungan itu hanya dapat dicapai setelah negeri-negeri itu terlebih dahulu mencapai kemerdekaan (Mohd Idris Salleh, 1994).

Segala cadangan awal, saranan dan pandangan akhirnya diakhiri oleh kenyataan rasmi Tunku Abdul Rahman sebagai Perdana Menteri Persekutuan Tanah Melayu yang merdeka menyuarakan konsep ataupun Gagasan Persekutuan Malaysia. Pengumuman Tunku dibuat dalam ucapannya kepada Persatuan Wartawan-wartawan Luar Negara di Hotel Adelphi, Singapura pada 27 Mei 1961.

Faktor-Faktor Pendorong Pembentukan Malaysia

Kenyataan Tunku Abdul Rahman di Singapura itu tidak dilihat sebagai sesuatu yang mengejutkan. Situasi dunia dan perkembangan politik di Asia Tenggara termasuk Singapura sebenarnya memberi banyak kesan kepada kenyataan rasmi Tunku. Hakikat sebenarnya terdapat beberapa faktor yang memainkan peranan penting bagi Tunku membuat cadangan gagasan tersebut. Antara faktor-faktor tersebut ialah:

• Aspek Keselamatan

Faktor paling utama dan penting di sebalik pembentukan Malaysia ialah aspek keselamatan. Ini diakibatkan oleh

keadaan politik dalaman Singapura yang tidak memberangsangkan. Pada pilihan raya kecil di kawasan Hong Lim di Singapura, *Barisan Sosialis* telah memenangi kerusi yang ditandingi. Kawasan itu merupakan kubu kuat *Parti Tindakan Rakyat* atau *People's Action Party (PAP)* pimpinan Lee Kuan Yew. Kemenangan itu menunjukkan pengaruh parti pemerintah PAP kian merosot manakala barisan parti kiri yang diketuai oleh *Barisan Sosialis* sudah semakin kuat. Lebih membimbangkan pihak Singapura ialah apabila berlaku rusuhan di kalangan pelajar dan mogok oleh pekerja buruh. Keadaan ini memungkinkan pihak komunis mengambil kesempatan.

Hasil keputusan pilihan raya itu amat membimbangkan Tunku terutamanya jika pihak Komunis dapat menyerap penguasaan menerusi *Barisan Sosialis*. Ini akan memberikan ancaman kepada Tanah Melayu yang baru sahaja selesai mempertahankan negara daripada ancaman *Parti Komunis Malaya*, sehingga negara dicengkam darurat sejak 1948 hingga 1960.

Kebimbangan pentadbiran Tunku mengenai pengaruh komunis di negara jiran iaitu Singapura akan mewujudkan suasana yang dikenali sebagai '*Cuba ¾ batu*' merujuk kepada keadaan Amerika Syarikat dan musuh komunisnya Cuba yang disokong oleh Soviet Union. Tunku tidak mahu ancaman komunis berulang kembali. Perkembangan politik sebegini sememangnya tidak digemari oleh Tunku dan diperhatikan dengan penuh minat. Lebih-lebih lagi dunia pada ketika itu berada di kemuncak Perang Dingin antara dua bentuk kekuasaan iaitu Komunis dan Demokrasi. Oleh itu, percantuman dengan Tanah Melayu akan dapat membantu menyelesaikan atau sekurang-kurangnya mengatasi masalah tersebut. Kerajaan Tanah Melayu berkemungkinan besar mampu menghadapi cabaran tersebut (Mohd Idris Salleh, 1994).

• Aspek Imbangan Kaum

Biarpun bimbang, keputusan Lee KuanYew membuat cadangan kepada *Penyatuan Singapura-Tanah Melayu* tidaklah semudah membuat keputusan menerima percantuman tersebut. Tunku tetap mempunyai satu kebimbangan lain iaitu berkenaan jumlah penduduk Tanah Melayu dan Singapura yang akan mengakibatkan jumlah orang Melayu diatasi oleh orang Cina hasil daripada penyatuan tersebut. Ini boleh dilihat dalam jadual di bawah yang menunjukkan jumlah dan peratusan penduduk di Malaya dan Singapura menurut bancian pada tahun 1957.

Kaum Wilayah	Melayu dan Bumiputera yang lain	Cina	India	Lain-lain	Jumlah
Tanah Melayu (Bancian 1957)	3 125 474 (50.1%)	2 333 756 (37.4%)	656 186 (10.5%)	123 342 (2.0%)	6 238 758
Singapura (Bancian 1957)	107 060 (13.6%)	1 090 575 (75.4%)	124 084 (8.6%)	34 190 (2.4%)	1 445 909
	3 322 534 (43.2%)	3 424 331 (44.6%)	780 270 (10.2%)	157 532 (2.0%)	7 684 667

Berdasarkan jadual tersebut, penduduk Cina di Singapura adalah melebihi penduduk Cina di Tanah Melayu. Kemasukan Singapura sekali gus menyebabkan keunggulan orang-orang Melayu tercabar. Walaupun begitu, masalah ini dapat diselesaikan dengan kehadiran Borneo.

Kaum Wilayah	Melayu dan Bumiputera	Cina	Lain-lain	Jumlah
Tanah Melayu dan Singapura	3 322 534	3 424 351	977 802	7 724 687
Borneo	872 853	355 491	54 383	1 282 727
Jumlah	4 195 387 (46.6%)	3 779 842 (41.9%)	1 032 185 (11.5%)	9 007 414 (100%)

Berdasarkan jadual di atas, kemasukan negeri-negeri di wilayah Borneo akan mengimbangi jumlah penduduk Tanah Melayu. Walaupun terdapat perbezaan yang besar antara penduduk Melayu Tanah Melayu dengan penduduk Cina Borneo dan seterusnya mengurangkan masalah perkauman. Di situlah Tunku melahirkan cadangan gagasan persekutuan Malaysia yang meliputi Sabah, Sarawak dan Brunei bagi membantu mengimbangi jumlah penduduk Melayu dan Bukan Melayu yang ada. Persoalan imbangan ini terpaksa diambil berat oleh Tunku bagi memastikan tidak wujud kekacauan dari perubahan yang timbul itu (Fuziah Shafie, 2000).

• Jalan Pintas Kemerdekaan

Selain itu Tanah Melayu yang merdeka juga sebenarnya sentiasa menginginkan wilayah-wilayah jiran yang bersaudara turut merdeka seperti mana Tanah Melayu sendiri. Dasar luar Tanah Melayu sememangnya ingin membantu kemerdekaan wilayah-wilayah ini daripada cengkaman penjajah. Tanah Melayu ingin menikmati kemerdekaan bersama semua jirannya. Ini penting kerana ia dapat

membantu mewujudkan suasana aman dan harmoni juga bebas di wilayah Asia Tenggara ini.

• **Meningkat Taraf Hidup Bumiputera Sabah dan Sarawak**

Nikmat kemerdekaan yang diinginkan oleh Tanah Melayu supaya wilayah-wilayah jirannya terutamanya saudara sebangsa iaitu penduduk bumiputera di Sabah dan Sarawak dapat meningkatkan taraf hidup. Ini dapat dilakukan dengan jalan kemerdekaan yang dikecap dan bebas melakukan pembangunan yang tidak diusahakan oleh penjajah sebelum ini. Tanah Melayu mahu dengan adanya Persekutuan Malaysia nasib bumiputera Sabah dan Sarawak lebih terbela seperti mana saudara mereka di Semenanjung Tanah Melayu.

• **Mengeratkan Hubungan Sedia Ada**

Selain itu pada masa yang sama penyatuan politik ini dapat mempererat kembali hubungan yang sedia ada antara masyarakat serumpun yang hilang akibat daripada proses penjajahan yang berlaku. Ikatan ini sememangnya sedia wujud dan memang terjalin oleh ikatan darah sebagai suatu bangsa yang sama iaitu bumiputera di wilayah Melayu.

• **Aspek Ekonomi**

Di samping itu faktor lain yang memainkan peranan kepada pembentukan Persekutuan Malaysia ialah daripada aspek ekonomi. Sebagai sebuah negara merdeka, Tanah Melayu mempunyai ekonomi yang stabil dengan bahan mentah yang banyak, kemasukan Singapura merupakan suatu rahmat bagi mengukuhkan lagi kedudukan ekonomi dan politiknya.

Tunku juga melihat percantuman dengan Singapura sebagai keperluan 'ekonomi bersama'. Percantuman ini memberikan Singapura ruang bagi menyelesaikan masalah-masalah ekonominya hasil daripada peningkatan populasinya dan perdagangan entrepotnya yang memerlukan pulau itu

melancarkan program berskala maksimum ke arah industrialisasi. Singapura memerlukan modal dan pasaran.

Percantuman dengan Malaysia memastikan prospek kestabilan politik dan sebuah pasaran boleh menarik kemasukan pelabur asing. Tanpa percantuman ini, Persekutuan Tanah Melayu akan bertanding dengan Singapura bagi modal industri dan perkembangan industri. Oleh itu, percantuman ini mempunyai suatu asas ekonomi dan politik yang sangat kuat. Semua negeri akan menyatukan penduduknya dan membawa kepada kemajuan ekonomi yang lebih pesat.

Proses Pembentukan Persekutuan Malaysia

Selepas sahaja Tunku membuat kenyataan di Singapura, kerajaan Persekutuan Tanah Melayu telah memulakan rundingan dengan pemimpin-pemimpin wilayah yang terlibat, juga dengan pegawai-pegawai British. Rundingan ini penting lebih-lebih lagi reaksi awal yang ditunjukkan oleh sesetengah pihak di Sabah dan Sarawak adalah tidak menggalakkan. Usaha pertama dibuat oleh Kapten Hamid Khan wakil Malaysia dalam Persidangan Parlimen Komanwel di Singapura. Beliau telah meyakinkan pemimpin-pemimpin dari Sabah dan Sarawak dan seterusnya menyusun jadual lawatan serta perundingan bersama pemimpin-pemimpin tersebut (Zainal Abidin Wahid, 1996).

Jawatankuasa Perundingan Perpaduan Malaysia (JPPM)

Hasil daripada usaha Kapten Hamid Khan, tertubuhlah *Jawatankuasa Perundingan Perpaduan Malaysia (JPPM)* dengan dipengerusikan oleh Donald Stephen. JPPM bertujuan menerangkan dengan lebih jelas berkenaan konsep Malaysia kepada orang ramai khususnya penduduk Sabah, Sarawak dan Brunei. Kewujudan komuniti ini adalah hasil daripada lawatan dan perundingan serta beberapa siri penjelasan antara pemimpin Persekutuan Tanah Melayu, Singapura, Sabah dan Sarawak

sesama sendiri ke atas pihak-pihak yang memberi tentangan. Rundingan diadakan sebanyak empat kali iaitu di:-

Singapura - (1 Februari, 1961)

Jesselton - (21 Ogos, 1961)

Kuching - (18 Disember, 1961)

Kuala Lumpur - (6 Januari, 1962)

Semasa rundingan ini diadakan, Brunei tidak menghantar wakilnya dan pada awal tahun 1962, kerajaan ini menyatakan hasrat tidak ingin turut serta. Jawatankuasa ini kemudiannya bersetuju mengemukakan satu memorandum kepada *Suruhanjaya Cobbold*.

Suruhanjaya Cobbold

Pembentukan Suruhanjaya ini adalah hasil daripada rundingan yang diadakan di antara Kerajaan Persekutuan Tanah Melayu dengan British pada tahun 1961. Suruhanjaya ini ditubuhkan dengan tujuan meninjau pandangan penduduk Sabah dan Sarawak berkenaan gagasan Malaysia. Suruhanjaya ini dipengerusikan oleh Lord Cobbold dan dua orang ahli dari kerajaan British iaitu Sir Anthony Abell dan Sir David Watherston. Dua orang wakil daripada kerajaan Persekutuan Tanah Melayu turut dilantik iaitu Ghazali Shafie dan Wong Pow Nee. Tanggungjawab Suruhanjaya ini bukanlah suatu perkara yang mudah disebabkan masalah geografi dan kesukaran perhubungan serta kurangnya pengetahuan dan pemahaman masyarakat berkenaan implikasi sebuah Persekutuan.

Suruhanjaya ini telah memulakan tugasnya pada bulan Februari hingga ke pertengahan bulan April 1962. Mereka telah berjumpa dengan lebih daripada 4000 orang dan menerima 2200 memorandum dan surat yang dikemukakan oleh pelbagai persatuan. Boleh dikatakan bahawa Suruhanjaya Cobbold telah membuat peninjauan yang agak meluas di kedua-dua wilayah ini. Laporan Suruhanjaya Cobbold dikemukakan kepada

Kerajaan Persekutuan Tanah Melayu dan Kerajaan British pada bulan Jun 1962. Hasil daripada tinjauan yang dijalankan oleh suruhanjaya ini menunjukkan (Mohd Idris Salleh, 1999):

- 1/3 daripada penduduk Sabah dan Sarawak bersetuju menerima penubuhan sebuah Persekutuan bersama dengan Tanah Melayu dan Singapura tanpa mengenakan apa-apa syarat.
- 1/3 daripada penduduk Sabah dan Sarawak pula menentang dan mahukan kemerdekaan secara berasingan.
- 1/3 daripada penduduk Sabah dan Sarawak menerima penubuhan sebuah Persekutuan dengan Tanah Melayu dan Singapura dengan syarat hak-hak mereka dijamin terlebih dahulu.

Apabila persetujuan daripada rakyat sudah diterima, suruhanjaya menggubal suatu perlembagaan bersama yang merupakan tambahan kepada perlembagaan Persekutuan Tanah Melayu 1957 yang telah sedia ada. Antara perkara-perkara yang dipersetujui sebulat suara oleh ahli-ahli suruhanjaya ialah (Mohd Idris Salleh, 1999):

- Perlembagaan Malaysia yang hendak ditubuhkan itu hendaklah diasaskan kepada Perlembagaan Persekutuan Tanah Melayu 1957.
- Malaysia adalah nama yang sesuai sekali bagi persekutuan yang hendak ditubuhkan itu.
- Ada persetujuan dalam soal penghijrahan baik dari luar negeri ataupun dari Semenanjung Malaysia dan Singapura di mana Kerajaan negeri Sabah dan Sarawak ada kuasa menentukan kemasukan orang dari luar.
- Perkara berkenaan soal agama ditentukan oleh Majlis Undangan Sabah dan Majlis Negeri Sarawak.
- Bahasa Melayu dijadikan Bahasa Kebangsaan. Mengenai bahasa rasmi, ahli-ahli Persekutuan Tanah Melayu

mencadangkan bahasa Melayu dan bahasa Inggeris dan dalam hal tertentu, bahasa-bahasa kaum bumiputera di Sabah dan Sarawak dijadikan bahasa rasmi (Fuziah Shafie, 2000).

Dalam ulasannya, Lord Cobbold menekankan bahawa Malaysia patut dilihat oleh kesemua pihak yang terlibat sebagai sebuah persatuan berdasarkan konsep perkongsian. Sekiranya muncul sebarang idea bahawa penubuhan Malaysia bertujuan mengambil alih wilayah-wilayah Borneo oleh Persekutuan Tanah Melayu dan menenggelamkan ciri-ciri keindividuan mereka, maka pada pendapatnya, penubuhan itu tidak akan berjaya. Mereka menyatakan persetujuan menubuhkan Malaysia pada 31 Ogos 1963. Lantaran itu, sebuah *Jawatankuasa Antara Kerajaan* ditubuhkan (Fuziah Shafie, 2000).

Jawatankuasa Antara Kerajaan (JAK)

Jawatankuasa Antara Kerajaan (JAK) ditubuhkan dengan tujuan menyelenggarakan perkara berkenaan gagasan Malaysia sebelum bulan Disember 1962. Jawatankuasa ini dianggotai oleh wakil-wakil daripada kerajaan British, Tanah Melayu, Sabah dan Sarawak dengan dipengerusikan oleh Lord Landsdowne, manakala ahli-ahli lain ialah Dato' Abdul Razak Hussein bersama-sama wakil dari Sabah, Sarawak, Singapura, Britain dan Tanah Melayu. JAK telah mengadakan mesyuarat pada 30 Ogos 1962 dan kemudian menubuhkan lima jawatankuasa kecil berkenaan perkara perlembagaan kewangan, undang-undang dan perkhidmatan awam dan perkara yang berkaitan dengan bentuk jabatan dalam Persekutuan Malaysia kelak.

Peranan yang dimainkan oleh JAK meyakinkan wilayah-wilayah Borneo bahawa mereka tidak akan dijajah dalam persekutuan yang baru ini. Dalam usaha menyesuaikan perlembagaan Tanah Melayu dengan kemasukan negeri-negeri Borneo, JAK menerima sebahagian besar syarat dan jaminan yang diminta oleh negeri-negeri itu, sehingga beberapa peruntukan yang menunjukkan keadaan khas negeri-negeri

Borneo dijamin dalam Perlembagaan Malaysia. Peruntukan-peruntukan khas itu ialah Tunku bersetuju memberikan beberapa konsesi kepada mereka, antaranya (Fuziah Shafie, 2000):

- Kedua-dua negeri akan diberikan kuasa atas imigresen termasuk mengenai warganegara Malaysia dari negeri-negeri lain.
- Bahasa Melayu diiktiraf sebagai bahasa kebangsaan tetapi bahasa Inggeris akan terus digunakan sebagai bahasa pengantar dan sebagai bahasa rasmi bagi kerajaan negeri sehingga Dewan Undangan Negeri memutuskan sebaliknya.
- Islam menjadi agama rasmi tetapi agama-agama lain boleh dikembangkan.
- Rakyat bumiputera dari kedua-dua negeri boleh menikmati hak-hak istimewa sama seperti hak-hak yang dinikmati oleh orang Melayu di Tanah Melayu.
- Peraturan-peraturan kewangan akan dibuat bagi menjamin dana Persekutuan untuk pembangunan ekonomi.
- Satu perkhidmatan awam persekutuan bagi kedua-dua negeri itu akan ditubuhkan supaya pegawai-pegawai 'dagang' boleh dikekalkan sehingga ada sebilangan pegawai tempatan yang cukup terlatih bagi menggantikan pegawai dagang itu.

Pungutan Suara Singapura

Proses tinjauan pendapat oleh Suruhanjaya Cobbold tidak meliputi Singapura, kerana Singapura telah mencapai taraf berkerajaan sendiri. Singapura telah pun bersetuju dengan rangka perlembagaan yang disusun oleh Jawatankuasa Kerja Bersama seperti yang disiarkan dalam Kertas Putih Singapura (Perintah 33).

Tentangan hebat daripada pihak komunis dan Parti Barisan Sosialis memaksa kerajaan Singapura mengadakan pungutan suara bagi membuktikan sokongan rakyat. Perdana Menteri Singapura berpendapat sekiranya pungutan suara tidak

dilaksanakan, ini secara langsung akan menguatkan pungutan suara tidak dilaksanakan, ini secara langsung akan menguatkan tuduhan komunis bahawa Singapura telah 'dijual' kepada Persekutuan.

Golongan pembangkang menjalankan kempen menyatakan bahawa rancangan Malaysia merupakan rancangan penjajahan cara baru (neo-colonialist) dan rakyat Singapura menjadi rakyat kelas dua dalam Malaysia nanti. Akhirnya, apabila pungutan suara dijalankan pada 1 September 1962, 71 % pengundi menyokong rancangan Malaysia. Pilihan 'A' mendapat 397 626 undi, pilihan 'B' mendapat 9422 undi dan pilihan 'C' mendapat 7911 undi. Jumlah undi kosong ialah 144077 undi (Mohd Idris Salleh, 1994).

Reaksi Ke Atas

Pembentukan Persekutuan Malaysia

Penubuhan Persekutuan Malaysia pada hakikatnya bukan sahaja menarik perhatian pihak-pihak yang terlibat tetapi ia turut menjadi tumpuan negara-negara jiran lain yang sudah merdeka. Terdapat tuduhan-tuduhan yang menyatakan Persekutuan Malaysia adalah cara baru penjajahan oleh British dan Tanah Melayu. Antara reaksi yang diterima oleh Persekutuan Malaysia sewaktu penubuhannya ialah:

•Tuntutan Filipina ke Atas Sabah

Presiden Diosdao Macapagal telah menyuarakan sejak awal tahun 1962 lagi tuntutan hak ke atas Sabah bagi pihak waris Sultan Sulu. Menurut tuntutan mereka, pemindahan wilayah Borneo Utara daripada Kesultanan Sulu pada tahun 1778 telah dibuat dalam bentuk pajakan dan bukan jualan. Ini dibuktikan dengan pembayaran tetap tahunan oleh Syarikat Berpiagam Borneo Utara kepada Sultan Sulu dan waris-warisnya sebanyak \$5000 setahun sebagai bayaran pajakan dan bukannya bayaran ganti rugi penyerahan. Demi

kepentingan negara jiran dan berkongsi sempadan, kedua-dua pihak telah bersetuju mengadakan rundingan di London dari 28 Januari hingga 1 Februari 1963. Bagaimanapun rundingan yang dijalankan telah menemui kegagalan (Turnbull, 1981).

• **Konfrontasi Indonesia**

Selain dari Filipina, pembentukan Persekutuan Malaysia turut menjadi bahan persoalan buat negara jiran Indonesia. Walaupun pada peringkat awalnya Dr. Subandrio, Menteri Luar Indonesia mengalu-alukan cadangan Persekutuan Malaysia tetapi apabila persekutuan telah tertubuh, Presiden Sukarno dan Dr. Subandrio yang dipengaruhi Parti Komunis Indonesia melaungkan penentangan. Penentangan ini dijalankan dengan cara kekerasan ke atas slogan 'Ganyang Malaysia'. Pada 20 Januari 1963, Dr. Subandrio telah membuat pengumuman dasar konfrontasi Indonesia ke atas Malaysia baik daripada segi ekonomi mahupun kemasyarakatan. Tentangan Indonesia akhirnya meluas sehingga timbul pertentangan tentera antara Indonesia dengan Persekutuan dan juga wilayah-wilayah British di Borneo dan Singapura (Mohd Idris Salleh, 1999). Sebagai jalan perdamaian, rundingan telah supaya dicadangkan diadakan di London. Bagaimanapun kerana kedegilan Sukarno rundingan yang dijalankan telah gagal.

Jalan Perdamaian

Penentangan dari Filipina dan Indonesia membuatkan keadaan Asia Tenggara tidak aman. Sebagai mencari jalan perdamaian bagi mewujudkan keamanan di Asia Tenggara, beberapa rundingan dan usaha dijalankan oleh pihak British dan juga Pertubuhan Bangsa-Bangsa Bersatu (PBB). Antara jalan perdamaian yang diusahakan ialah:

•Gagasan MAPHILINDO

Usaha-usaha dijalankan bagi mencari jalan keluar daripada persengketaan yang wujud antara Indonesia dan Filipina di satu pihak dan Persekutuan Tanah Melayu serta wilayah-wilayah yang hendak menubuhkan Malaysia di satu pihak yang lain. Berikutan itu, Persidangan Kemuncak diadakan di Manila dari 30 Julai hingga 5 Ogos 1963, antara Presiden Sukarno, Presiden Macapagal dan Perdana Menteri Tunku Abdul Rahman. Dalam persidangan ini, ketiga-tiga ketua kerajaan bersetuju menerima dan mengesahkan Persetujuan Manila yang dicapai oleh menteri-menteri mereka. Mereka juga bersetuju menguatkan kerjasama dalam bidang ekonomi, sosial, kebudayaan dan politik serta mengambil langkah-langkah perlu menubuhkan satu ikatan bagi ketiga-tiga negara itu yang dikenali sebagai 'MAPHILINDO'. Gagasan ini bagaimanapun gagal berfungsi (Turnbull, 1981).

•Pertubuhan Bangsa-Bangsa Bersatu (PBB)

Menurut Persetujuan Manila yang telah diisytiharkan pada 5 Ogos dahulu, kerajaan Indonesia dan Filipina akan mengakui penubuhan Malaysia jika kemahuan rakyat Borneo itu disahkan oleh Setiausaha Agung Bangsa-bangsa Bersatu. Oleh kerana banyak salah faham timbul akibat berlainan pendapat berkenaan peranan Bangsa-bangsa Bersatu, maka apabila Bangsa-bangsa Bersatu mengumumkan bahawa sebahagian besar rakyat Sabah dan Sarawak menyokong penubuhan Malaysia, kerajaan Indonesia dan Filipina tidak mahu menerima keputusan tersebut. Dengan itu, kerajaan Indonesia meneruskan lagi polisi 'konfrontasi' dan 'mengganyang' Malaysia.

Perisytiharan Persekutuan Malaysia

Rundingan terakhir antara negeri-negeri yang akan memasuki Malaysia diadakan di London pada pertengahan tahun 1963.

Setelah semua pihak bersetuju dengan syarat-syarat percantuman itu, Perjanjian Malaysia ditandatangani pada 8 Julai 1963, di Marlborough House, London antara Great Britain, Persekutuan Tanah Melayu, Singapura, Sabah dan Sarawak. Perjanjian ini membenarkan peralihan kedaulatan Britain ke atas Sabah, Sarawak dan Singapura pada Ogos 1963. Kerajaan Malaysia telah ditubuhkan pada 16 September 1963 dan bukannya pada 31 Ogos 1963 seperti yang dipersetujui pada peringkat awal kerana Setiausaha Agung Bangsa-bangsa Bersatu, U-Thant hanya menganggarkan laporannya boleh disiapkan pada 14 September 1963. Persekutuan Malaysia lahir dengan suatu 'pemasyhuran rasmi' di Stadium Merdeka, Kuala Lumpur.

Kesimpulan

Secara keseluruhannya, kemerdekaan Pembentukan Persekutuan Malaysia bukanlah dicapai dengan mudah. Perjalanan yang cukup panjang dan memberikan pengalaman kepada penduduknya. Barisan pemimpin yang terdiri daripada pelbagai pihak berjaya berkompromi bagi mewujudkan permuafakatan politik. Bermula dengan penjajahan, negara bergerak kepada permuafakatan awal demi kemerdekaan Persekutuan Tanah Melayu diikuti pula dengan kerjasama dan toleransi dengan pemimpin dari Sabah, Sarawak dan Singapura bagi merealisasikan penubuhan Persekutuan Malaysia 1963. Atas kekuatan yang sedia terbina sejak 1950-an ini, maka landasan politik Malaysia pada masa kini dilihat sebagai suatu warisan yang unggul berdasarkan adunan kefahaman dan tolak ansur di kalangan parti UMNO-MCA-MIC dan kemudiannya dengan masyarakat Bumiputera dan Bukan Bumiputera, Sabah dan Sarawak. Generasi sekarang seharusnya menghargai kemerdekaan dengan menjadi warganegara yang berjaya supaya negara tidak lagi dijajah dalam apa keadaan jua pada masa akan datang.

Bibliografi

- Fuziah Shafie & Ruslan Zainuddin. *Sejarah Malaysia*. Fajar Bakti, Kuala Lumpur, 2000.
- Mohd Idris Salleh, Zulhilmi Paidi, Rohani Abdul Ghani et al. *Modul Kenegaraan Malaysia*, UPJJ-UUM. Sintok, 1999.
- Mohd Idris Salleh, Fuziah Shafie & Che Su Mustafa. *Sejarah Pembinaan Bangsa dan Negara*. Utusan Publications Sdn Bhd, Kuala Lumpur, 1994.
- Joginder Singh Jessy. *History of Malaya*, United Publishers Penang: 1965.
- Mohd Taib Osman. *Masyarakat Melayu. Struktur Organisasi dan Manifestasi*, DBP. K.L.:1989.
- Mohd Yusoff Hashim. *The Malay Sultanate of Malacca*, Dewan Bahasa dan Pustaka, K.L.:1982.
- R.J. Wilkinson. *The Malacca Sultanate*, Straits Branch of the Ras Jurnal, 1912.
- Rohani Ab. Ghani & Zulhilmi Paidi. *Kenegaraan Malaysia: Perkembangan dan Isu-Isu*. PTS Publications, Kuala Lumpur, 2001.
- Turnbull, C. Mary. *A Short History of Malaysia, Singapore and Brunei*. Graham Brash (Pte) Ltd, 1981.
- Zainal Abidin bin Abdul Wahid et al. *Malaysia: Warisan dan Perkembangan*, Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur: 1970.
- Zulhilmi Paidi. *British Policy During The Insurgency in Malaya 1948-1960, Dissertation for M.A. in Contemporary International Studies*, The University of Hull, 1996.

Kesultanan Melayu

Pengenalan

Sistem politik dan kemasyarakatan Melayu telah wujud semenjak zaman kerajaan Melayu tradisional. Ia sekali gus menunjukkan bahawa masyarakat Melayu adalah sebuah masyarakat yang mempunyai sistem politik dan pemerintahan yang teratur dan sah. Kemunculan kerajaan-kerajaan Melayu seperti kerajaan Melayu Melaka, kerajaan Johor Lama, kerajaan Pahang, Terengganu, Kelantan, Perak, Kedah dan lain-lain di negeri Melayu membuktikan bahawa telah wujud sistem pemerintahan yang teratur dan berkesan semenjak zaman sebelum kedatangan penjajah ke Tanah Melayu. Malah kerajaan-kerajaan Melayu yang lebih awal wujud di utara Semenanjung Tanah Melayu dan Brunei yang juga mempunyai sistem politik dan pentadbiran yang lengkap. Ia telah dipertahankan semenjak zaman berzaman sebagai suatu lambang keutuhan dan kepentingan nilai-nilai Melayu di negara kita hingga ke hari ini.

Sistem Beraja

Sistem beraja adalah ciri utama dalam sistem politik masyarakat Melayu tradisional. Dalam sistem ini raja adalah ketua negara. Gelaran raja adalah istilah yang berasal daripada perkataan Sanskrit. Sistem yang digunakan dalam kerajaan Melayu tradisional ini adalah kesinambungan daripada sistem pemerintahan beraja yang wujud dalam kerajaan-kerajaan Melayu yang sebelumnya seperti kerajaan Sailendra, Srivijaya dan Majapahit yang merupakan kerajaan-kerajaan teragung di Asia Tenggara.

Konsep raja yang berkembang dalam masyarakat Melayu adalah sebagai ketua kerajaan. Perkataan *raja* berasal dari India dan raja dikatakan sebagai berketurunan dewa-dewa atau tuhan-tuhan yang disebut sebagai *Devaraja*. Hal ini terkandung di dalam *Hikayat Pendawa Lima* yang merupakan saduran daripada kitab *Mahabhrata*. Sistem politik yang menerima pengaruh Hindu meletakkan kedudukan raja di tempat yang paling tinggi dan mempunyai kuasa mutlak tanpa dapat dipersoalkan oleh mana-mana pihak.

Berikutan dengan kedatangan Islam, raja-raja Melayu telah menggunakan gelaran *sultan*. Ia diambil daripada perkataan Arab yang membawa maksud pemerintah dan tarafnya sebagai berketurunan dewa-dewa tidak lagi relevan dengan ajaran Islam. Walau bagaimanapun, kedudukan sultan tetap berada pada tingkat yang paling atas dalam sistem politik Melayu dan dianggap sebagai wakil Allah serta menjadi ketua agama Islam. Seterusnya, apabila dunia politik Melayu semakin kukuh khususnya apabila kerajaan Melayu Melaka bertapak dan berkembang di seluruh Nusantara, institusi kesultanan menjadi antara identiti penting bagi sistem politik Melayu tradisional.

Apabila membincangkan berkenaan institusi pemerintahan, antara yang terbaik untuk dijadikan contoh ialah kerajaan Melayu Melaka yang telah berada di bawah pemerintahan sistem

beraja semenjak awal pembukaannya, dalam tahun 1403 sehingga mencapai taraf sebagai sebuah empayar sehingga kejatuhannya ke tangan Portugis pada tahun 1511. Namun begitu tradisi kerajaan Melayu Melaka tidak terputus begitu sahaja kerana ia telah berlanjutan dalam kerajaan Johor Lama sehingga kepada kerajaan Johor-Riau.

Jurai keturunan pemerintahan-pemerintahan Melaka yang dimulai oleh Parameswara sehinggalah kepada Sultan Ahmad Syah.

Kekuasaan raja dalam institusi pemerintahan Melayu tradisional adalah suatu bentuk kuasa yang unggul dan terpelihara.

Keunggulan kuasa raja terpelihara melalui unsur-unsur *spiritual* dan *material*. Kedua-dua unsur ini saling kait-mengait dan bergabung bagi mengekalkan serta mempertahankan kedudukan raja dalam masyarakat. Unsur *spiritual* secara umumnya merujuk pada sistem nilai dan tanggapan masyarakat terhadap raja itu sendiri.

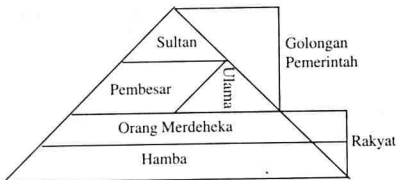
Sehubungan dengan itu dalam masyarakat Melayu, raja dianggap sebagai wakil Allah di muka bumi ini. Tanggapan ini diperkukuhkan lagi oleh konsep daulat dan derhaka yang diletakkan ke atas diri raja itu sendiri. Raja pada pandangan masyarakat Melayu dahulu adalah suatu subjek yang sangat

mulia dan hampir tidak ada cacat celanya. Malah walaupun terdapat sebarang kekurangan sama ada daripada segi tingkah laku mahupun kewibawaan sebagai pemerintah mereka tidak boleh pertikaikan apalagi dicela.

Sementara itu apa sahaja perintah raja adalah sesuatu yang wajib dituruti walaupun ia bercanggah dengan hukum agama mahupun kemanusiaan. Hal ini jelas kelihatan dalam peristiwa apabila Bendahara Melaka terpaksa akur terhadap perintah Raja apabila baginda memerintahkan Hang Tuah supaya dibunuh. Namun demikian atas kewarasan fikiran dan kebijaksanaannya sebagai Bendahara, Hang Tuah disembunyikan di suatu tempat lain.

Raja bagi masyarakat Melayu dianggap sebagai mempunyai kuasa ghaib dan luar biasa secara turun temurun. Keturunan Raja juga dikaitkan dengan tokoh-tokoh dunia yang mempunyai kebolehan dan kewibawaan serta kepahlawanan yang sangat luar biasa. Contohnya raja-raja Melaka dikatakan sebagai berasal daripada keturunan Raja Iskandar Dzulkarnain iaitu seorang raja yang sangat terulung sama ada daripada segi kuasa mahupun jajahan takluknya pada masa dahulu.

"Bahawa kami ini bangsa manusia, asal kami daripada anak cucu Raja Iskandar Dzu'l-Karnain, nisab kami daripada Raja Nushirwan Adil, raja masyrik dalam maghrib, dan pancar kami daripada Raja Sulaiman alaihi's-salam.....". Oleh yang demikian sesuai dengan taraf serta keturunan serta bidang kuasa politiknya itu kita dapati kedudukan raja adalah berada di tingkat yang paling atas dalam hieraki politik dalam masyarakat Melayu tradisional dahulu.

Struktur Asas Sistem Politik
Masyarakat Melayu Tradisional

Sementara itu unsur *material* pula ialah peruntukan-peruntukan istimewa yang dikhususkan untuk raja-raja. Unsur *material* ini antara lain adalah seperti adat-istiadat, bahasa yang digunakan dalam pertuturan seharian, jenis-jenis perhiasan diri dan senjata, warna-warna dan pakaian dan lain-lain lagi. Contohnya, daripada segi ungkapan yang dipertuturkan oleh golongan raja seperti santap, beradu, bersiram dan berangkat tidak boleh dipertuturkan oleh rakyat biasa. Malah daripada segi kepantasan warna-warna, telah termaktub dalam *Hukum Kanun Melaka* mengenai larangan ke atas rakyat biasa terhadap pemakaian dan penggunaan warna kuning yang dihaskan hanya untuk golongan raja sahaja.

Secara umumnya, kedudukan raja-raja Melayu dalam politik masyarakat Melayu tradisional sebenarnya telah diperkukuhkan oleh nilai-nilai semula jadi yang wujud dalam institusi raja itu sendiri. Nilai-nilai ini kemudiannya dijelmakan oleh masyarakat melalui konsep daulat dan derhaka yang terkandung dalam unsur-unsur *spiritual* dan *material* yang telah disebutkan sebelum ini.

Konsep Raja

Konsep *raja* dalam masyarakat Melayu pada zaman tradisional adalah sebagai ketua pemerintah yang wajib dipatuhi akan segala titah perintahnya tanpa sebarang soal jawab. Konsep ini timbul daripada dua nilai penting yang dimiliki oleh raja iaitu konsep atau nilai daulat dan derhaka.

Konsep ini lahir berikutan termaktubnya persetiaan atau waadah di antara Demang Lebar Daun dengan Sang Sapurba. Dalam perjanjian tersebut Demang Lebar Daun yang mewakili pihak rakyat telah yakin supaya menumpahkan taat setia dan tidak akan menderhaka kepada raja. Manakala sebagai raja, Sang Sapurba juga berjanji akan menjaga kebajikan rakyat, tidak menzalimi dan mencela rakyat.

Persetiaan atau waadat ini adalah suatu kontrak sosial antara raja dengan rakyat. Ia merupakan simbol kepada taat setia rakyat kepada raja dan raja pula menjalankan tanggungjawab serta tugas dengan adil dan saksama kepada rakyat. Ia juga sekali gus membawa kepada bermula konsep daulat yang diperuntukkan kepada raja oleh rakyat sendiri dan raja memperakukan hak rakyat dan mensyaratkan bahawa pihak rakyat tidak boleh menderhakanya. Mengikut perjanjian ini, mana-mana pihak yang mengingkarinya akan mendapat bencana.

Daripada segi penggantian raja, pada kebiasaannya sistem perwarisan takhta adalah mengikut sistem *patrimonial* iaitu keturunan ataupun jurai sebelah bapa yang lebih dipentingkan. Dalam hal ini, tentu sekali anak lelaki yang akan mendapat keistimewaan dan dipentingkan dalam semua perkara berhubung dengan hak dan perwarisan takhta kerajaan.

Merujuk kepada perkara ini, kerajaan Melayu Melaka contohnya telah mengamalkan ketetapan mengikut Adat Temenggung yang diwarisi dari Palembang. Daripada segi strukturnya, jawatan pemerintah biasanya akan digantikan oleh

putera sultan itu sendiri ataupun oleh adik lelaki baginda keluarga seseorang sultan itu tidak mempunyai putera.

Peranan Raja

Berkenaan dengan fungsi pula, tugas utama raja adalah sebagai ketua pemerintah dan berkuasa penuh dalam pentadbiran. Malah titah perintah raja adalah undang-undang bagi sesebuah negara. Selain daripada itu raja juga berkuasa menjatuhkan hukuman mati. Baginda juga berkuasa melantik para pembesar negeri.

Selain daripada itu, kebanyakan daripada raja-raja Melayu yang terulung sering kali mengepalai tenteranya dalam membuat serangan ke atas negeri lain dan juga mengetuai rakyatnya dalam mempertahankan negeri daripada serangan musuh. Seterusnya sebagai sebuah negara yang mengamalkan ajaran Islam, contohnya Melaka, sultan-sultan tersebut juga adalah ketua agama Islam.

Dalam hal-chwal agama Islam, peranan Sultan bukan hanya sebagai ketua agama sahaja. Sultan sebenarnya boleh dikatakan sebagai pemangkin serta memainkan peranan yang cukup penting terhadap perkembangan penyebaran agama Islam. Sebagai contoh, penyebaran dan pengukuhan ajaran Islam di Melaka telah berlaku dengan giat berikutan penabalan Sultan Muzafar Shah sebagai pemerintah Melaka. Baginda dikatakan berperanan besar dalam kebangkitan Islam kerana menjadikan hukum Islam sebagai asas dalam pemerintahan baginda. Sehubungan dengan perkembangan ini dan juga galakan serta sokongan yang telah ditunjukkan oleh baginda serta sultan-sultan yang selepasnya, Melaka muncul sebagai pusat penyebaran dan perkembangan Islam yang terunggul di Asia Tenggara pada zaman kegemilangannya.

Sistem Pembesar

Pembesar dan Fungsi-Fungsinya

Pembesar	Fungsi
Bendahara	• Ketua pegawai pentadbiran • Pegawai tertinggi di istana selepas Sultan • Menjadi pemerintah tertinggi angkatan tentera bersenjata • Merangka dan menyusun dasar-dasar kerajaan • Ketua Hakim dan pengerusi perbicaraan • Pegawai yang bertanggungjawab menabalkan Sultan yang baru.
Penghulu Bendahari	• Menjaga hamba Sultan • Mengawal hasil dalam negeri selaku Pegawai Kewangan.
Temenggung	• Menjaga keamanan dalam negeri • Memastikan rondaan dibuat pada waktu malam • Memastikan sistem ukuran dan sukatan tepat • Menjaga semua perjalanan perdagangan dan ekonomi supaya tidak terganggu.
Laksamana	• Ketua angkatan laut dan darat bagi menjaga dan mempertahankan serangan • Pengawal peribadi Sultan • Lambang kemegahan dan kekuatan Sultan
Syahbandar	• Menjaga kepentingan saudagar • Memungut cukai kepala • Mengawal lalu lintas perkapalan • Menjaga kemudahan rumah dan gudang untuk saudagar • Menghalang perbuatan rasuah di antara saudagar dengan kakitangan pemerintah.

Hierarki kedua dalam status sosio-politik masyarakat Melayu tradisional ialah *kaum kerabat dan golongan pembesar*. Mereka merupakan kumpulan masyarakat yang berada di bawah selepas golongan raja serta keluarga mereka. Golongan ini kadangkala dikenali juga sebagai golongan bangsawan. Mereka juga turut mempunyai peruntukan-peruntukan tertentu yang khusus dalam masyarakat seperti soal-soal pemilikan harta dan adat-istiadat. Walau bagaimanapun peruntukan tersebut tidaklah setinggi dan semulia peruntukan yang dikhususkan kepada golongan raja. Namun demikian, aspek yang penting apabila membincangkan berkenaan kedudukan pembesar dalam sesebuah kerajaan ialah daripada segi fungsi mereka dalam pentadbiran.

Daripada segi pentadbiran, sistem pembesar Melaka mengamalkan sistem '*Empat Lipatan*' iaitu sistem terawal dalam sejarah tradisional Melayu. Sistem ini dimulai dengan Bendahara, Penghulu Bendahari, Temenggung dan Laksamana. Seterusnya Pembesar Empat ini dibantu oleh Pembesar Lapan, Pembesar 16 dan Pembesar 32 serta Pembesar 64 Lapis.

Bendahara

Dalam sistem politik dan pentadbiran di Melaka, sistem pembesar di negeri itu diketuai oleh Bendahara. Pada kebiasaannya Bendahara adalah tokoh yang sudah berusia dan sangat berpengalaman dalam hal ehwal negeri dan selok belok politik negeri yang berkenaan. Contohnya Tun Perak iaitu Bendahara Melaka yang mula dilantik menjaga bendahara Melaka sejak Sultan Muzaffar Syah. Beliau merupakan anak kepada tokoh Bendahara Melaka yang bertanggungjawab terhadap pengasasan sistem pentadbiran Melaka iaitu Bendahara Seri Wak Raja. Tun Perak juga merupakan abang kepada Tun Kudu iaitu permaisuri Sultan Muzaffar Syah yang kemudiannya dikahwinkan dengan Seri Nara Diraja Tun Ali.

Ketokohan dan perkaitan tali kekeluargaan adalah faktor penting bagi menjamin hubungan raja dengan Bendahara. Hal

ini penting kerana Bendahara adalah tokoh pentadbir yang berperanan menasihati dan mempengaruhi raja dalam segala urusan pemerintahan dan pentadbiran negara.

Selain daripada menjadi penasihat sultan, tugas utama Bendahara ialah sebagai ketua eksekutif atau sebagai Perdana Menteri pada masa kini. Seseorang Bendahara juga adalah tokoh yang paling berpengaruh sama ada ke atas raja, mahupun di kalangan pembesar ataupun di khalayak rakyat.

Dikatakan Bendahara juga turut memberi kesan ke atas perlantikan raja. Contohnya ialah Sultan Mansyur Syah telah menghantar puteranya Raja Muhamad ke Pahang apabila Bendahara Tun Perak seolah-olah berjauh hati terhadap puteranya itu setelah Raja Muhamad membunuh anak Tun Perak iaitu Tun Besar dalam satu peristiwa permainan sepak raga.

Bendahara adalah tonggak kepada jentera pentadbiran negara. Bendahara juga bertanggungjawab menyelia hampir keseluruhan hal ehwal negara dengan dibantu oleh pembesar-pembesar yang lain. Taraf bendahara juga sangat tinggi dan sekiranya ketiadaan raja, bendahara bertanggungjawab memangku jawatan tersebut dengan dibantu oleh Penghulu Bendahari.

Bendahara juga bertanggungjawab mengepalai angkatan tentera dalam sebarang peperangan ke atas negeri lain atau pun menangkis serangan dari luar. Pada kebiasaannya, Bendahara adalah seorang tokoh yang berani dan mempunyai darah kepahlawanan yang tinggi, contohnya Bendahara Tun Perak. Kepahlawanan dan kebijaksanaan beliau menjadi faktor kepada kebangkitan Melaka sebagai sebuah empayar yang terkenal di Nusantara pada waktu itu.

Penghulu Bendahari

Hierarki kedua dalam sistem pembesar negeri diduduki oleh Penghulu Bendahari. Jawatan ini biasanya adalah jawatan yang

diwariskan. Penyandang jawatan ini berasal daripada keluarga diraja Melaka dan memakai gelaran Seri Nara Diraja.

Tugas utama Penghulu Bendahari ialah menjaga dan menyelia kewangan dan hasil mahsul negara. Dalam urusan menjaga hasil-hasil kerajaan, Penghulu Bendahari juga bertanggungjawab terhadap bendahari, syahbandar dan hamba-hamba raja.

Penghulu Bendahari juga berfungsi sebagai wakil pemerintah bagi menerima ufti dari wilayah-wilayah jajahan. Beliau juga bertanggungjawab menjaga bangunan istana, menyelia dan memeriksa senarai jemputan diraja sekiranya terdapat acara-acara rasmi sultan serta menguruskan perhiasan istana juga jamuan keraian.

Penghulu Bendahari juga bertindak sebagai ketua istiadat dan ketua acara rasmi diraja. Dalam hal ini boleh dikatakan bahawa di kalangan para pembesar, Penghulu Bendahari adalah tokoh yang memainkan peranan paling penting dalam segala perjalanan dan protokol istana. Selain daripada itu, Penghulu Bendahari juga adalah setiausaha kepada Sultan yang memerintah.

Temenggung

Hieraki terakhir dalam *Sistem Pembesar Lapis Empat* ialah Laksamana. Daripada segi keselamatan pula, tanggungjawab dalam bidang ini dipikul oleh Temenggung. Ia berfungsi sebagai Ketua Polis Negara dan bertanggungjawab menjaga keamanan dan keselamatan negara.

Sehubungan dengan tugas ini, Temenggung juga bertanggungjawab penuh bagi memastikan perjalanan dan perlaksanaan undang-undang dalam negara. Temenggung juga memikul tanggungjawab yang besar dalam memastikan keamanan dalam negeri kekal dan stabil bagi menjamin pertumbuhan ekonomi negeri. Oleh yang demikian, soal-soal

seperti kecurian di pasar, orang mengamuk, hal timbang menimbang, ukur mengukur dalam hal ehwal perdagangan adalah di bawah bidang kuasa Temenggung. Ia juga turut berfungsi sebagai Ketua Majistret.

Daripada segi bidang kuasanya, Temenggung dapat disifatkan sebagai Menteri Dalam Negeri dan bertanggungjawab dalam kebanyakan hal keselamatan negeri. Semasa menjalankan tugas, Temenggung boleh membunuh seseorang tanpa mendapat kebenaran daripada pihak raja.

Dalam *Hukum Kanun Melaka*, terdapat penerangan berkenaan kuasa Temenggung seperti menafahus barang yang ada di dalam negeri serta menangkap orang-orang jahat di dalam negeri. Dalam sejarah kerajaan Melayu Melaka, salah antara Temenggung yang sangat terkenal dalam kecekapan serta keberaniannya menjaga keselamatan negeri Melaka ialah Temenggung Seri Maharaja. Malah dalam *Sejarah Melayu* dengan jelas menyatakan bahawa Temenggung Seri Maharaja yang telah bertanggungjawab membenteras kegiatan mencuri yang sedang berleluasa di Melaka pada zamannya dan beliau juga yang dikatakan berperanan besar mengembalikan semula keamanan di Melaka pada masa itu.

Selain daripada soal-soal keselamatan dalam negeri Temenggung juga berfungsi sebagai ketua adat-istiadat dalam urusan jamuan di istana. Temenggung juga berperanan memilih individu dan menentukan tugas-tugas mereka sekiranya terdapat apa-apa urusan rasmi.

Daripada segi perlantikan, adakalanya penjawat jawatan Temenggung ini dipilih daripada kalangan hulubalang negeri. Sebagai satu jawatan yang tinggi dan terhormat, jawatan ini menjadi idaman bagi kebanyakan satria dan hulubalang Melayu dahulu.

Laksamana

Tugas Laksamana yang paling utama ialah memastikan keselamatan dan pertahanan negara sentiasa utuh. Tugas Laksamana sangat penting kerana pengawalan sempadan negara sama ada laut dan darat berada di bawah tanggungjawabnya.

Pada zaman kegemilangan kerajaan Melayu Melaka, Laksamana yang terkenal dengan kebijaksanaan dan kepahlawanannya ialah Laksamana Hang Tuah. Beliau adalah orang bertanggungjawab mempertahankan jajahan takluk, sungai dan pelabuhan daripada serangan perompak dan lanun juga serangan daripada kuasa luar sama ada dari Siam, Jawa dan lain-lain.

Sebenarnya jawatan Laksamana telah diwujudkan seawal pemerintahan Sultan Melaka yang ketiga iaitu Sultan Muhammad Shah. Jawatan ini diadakan atas kesedaran Sultan pada zaman itu terhadap kepentingan pertahanan laut Melaka sebagai sebuah negeri yang mempunyai sempadan perairan yang luas.

Sementara itu, kepentingan jawatan peranan Laksamana dalam angkatan tentera terutamanya angkatan laut dikatakan lebih besar daripada jawatan Bendahara sendiri. Sebagai sebuah kerajaan agung dan mempunyai jajahan takluk yang besar, maka tidak dapat dinafikan bahawa peranan laksamana dalam aspek pertahanan negara serta strateginya sangat besar. Ini kerana perluasan kuasa Melaka banyak bergantung kepada kekuatan angkatan tenteranya dan kebijaksanaan Laksamana itu sendiri.

Susun Lapis Masyarakat Tradisi

Masyarakat tradisi boleh ditakrifkan sebagai suatu bentuk masyarakat yang mempunyai nilai-nilai setempat dan belum menerima pengaruh barat. Biasanya tafsiran mengenai masyarakat Melayu tradisi diberikan kepada masyarakat Melayu yang telah wujud di sekitar tahun-tahun 1400-an iaitu zaman

kemunculan kerajaan Melayu Melaka sehingga ke pertengahan tahun 1700-an iaitu sebelum kedatangan British ke Tanah Melayu.

Corak serta sistem pemerintahan kerajaan masyarakat Melayu tradisi banyak mempengaruhi pembentukan susun lapis masyarakatnya. Terdapat dua golongan utama yang terdapat dalam masyarakat Melayu tradisi iaitu *golongan pemerintah* dan *golongan diperintah*.

Golongan yang memerintah terdiri daripada raja, kerabat diraja dan pembesar. Golongan ini boleh dibahagikan kepada kumpulan yang lebih kecil lagi, berdasarkan taraf kedudukan dan fungsi seseorang dalam masyarakat.

Manakala golongan yang diperintah pula ialah golongan rakyat. Mereka juga boleh dikelaskan kepada beberapa kategori juga mengikut taraf dan fungsi masing-masing.

Berdasarkan kepada taraf serta kedudukan serta fungsi seseorang dalam masyarakat, maka dapat juga dikatakan bahawa masyarakat Melayu tradisional adalah masyarakat yang berkelas-kelas.

Selain daripada itu, kelas sosial dalam masyarakat Melayu juga boleh ditentukan melalui pola demografi yang wujud. Ia juga ditonjolkan melalui jumlah pemilikan harta, rekabentuk rumah, atau tempat tinggal, gaya berpakaian dan penggunaan istilah dalam pertuturan seharian.

Sultan

Sultan menduduki tingkat yng tertinggi dalam susun lapis masyarakat Melayu tradisi. Sesuai dengan kedudukannya, Sultan adalah ketua dalam segala hal ehwal negaranya; mengetuai struktur politik, pentadbiran dan agama. Dalam nilai sosial masyarakat Melayu tradisi, raja yang memerintah bukanlah sembarangan individu ataupun terdiri daripada orang kebanyakan.

Raja-raja dikatakan mempunyai ciri-ciri yang khusus serta unggul yang dimiliki hanya oleh golongan raja sahaja. Antara ciri istimewa tersebut ialah *daulat* dan *derhaka*.

Daulat secara umumnya boleh diertikan sebagai nilai suci dan mulia serta unggul yang dimiliki oleh raja. Keistimewaan ini hanya wujud pada diri raja itu sendiri dan tidak dimiliki oleh individu dan golongan lain.

Konsep daulat dikatakan diubahsuai daripada perkataan Arab *daulah*. Ciri atau unsur daulat ini adalah sesuatu yang tidak boleh dilihat oleh mata kasar dan ia lebih berbentuk *spiritual*. Daulat ini juga turut menjadi penentu kepada ketinggian martabat seseorang raja yang memerintah iaitu semakin agung sesebuah kerajaan itu maka semakin tinggi martabat raja yang memerintah dan semakin besarlah daulat raja itu. Unsur ini juga berhubung rapat dengan *tulah*.

Tulah ialah kemalangan yang menimpa seseorang akibat daripada kesilapannya terhadap seorang raja yang berdaulat. Contohnya, dalam buku *Sejarah Melayu* ada menceritakan mengenai Maharaja China yang terkena penyakit kedal di seluruh tubuhnya setelah menerima sembah daripada Sultan Melaka iaitu Sultan Manshur Shah. Sultan kemudiannya ikuti

oleh kerabat diraja dan pembesar. Baginda merupakan pemerintah tertinggi dalam pentadbiran negeri.

Dalam usaha Sultan mengekalkan kekuasaannya, konsep daulat dan derhaka diperkenalkan. *Daulat* bererti kesetiaan rakyat kepada Sultan dengan tidak berbelah bagi. Sementara *derhaka* pula membawa maksud perbuatan mahupun kata-kata yang mengingkari perintah dan titah Sultan. Kedua-dua konsep ini menjadikan Sultan lebih mulia dan dianggap mempunyai kuasa dan kewibawaan yang mutlak.

Kedudukan status yang kedua tinggi selepas Sultan ialah golongan anak raja dan kerabat diraja. Hak-hak istimewa politik sebahagian besarnya dikhaskan untuk golongan ini. Dalam sesebuah kerajaan Melayu dahulu terdapat ramai anak-anak raja kerana sebahagian besar daripada pemerintah Melayu dahulu mengamalkan poligami.

Daripada segi adat-istiadat, sesuai dengan kedudukannya yang merupakan kedudukan yang tertinggi dalam hieraki masyarakat Melayu, sultan dan keluarga juga mendapat peruntukan yang khusus dalam adat istiadat Melayu. Peruntukan ini juga meliputi semua aspek kehidupan.

Daripada segi bahasa, hanya raja yang memerintah yang boleh menggunakan perkataan titah, sabda dan murka. Perkataan-perkataan lain yang dikenali sebagai *bahasa istana* contohnya adalah seperti kurnia, anugerah, santap, beradu gering, mangkat, bersiram dan lain-lain lagi. Perkataan-perkataan khusus seperti yang terdapat di atas adalah bahasa yang tidak boleh digunakan dengan sewenang-wenangnya apalagi digunakan oleh rakyat jelata dan orang kebanyakan. Malah sekiranya hamba raja menggunakan istilah-istilah ini maka hukunya dibolehkan hamba tersebut ditumbuk.

Selain daripada itu, raja dan kerabatnya juga mempunyai ciri-ciri pakaian yang istimewa dan berlainan dengan rakyat jelata. Menjadi ketetapan dalam adat-istiadat diraja Melayu sejak

zaman dahulu rakyat kebanyakan tidak boleh ataupun dilarang memakai sebarang pakaian kuning ataupun kekuning-kuningan, walaupun mereka terdiri daripada para pembesar melainkan pakaian tersebut merupakan kurniaan raja.

Selain daripada golongan rakyat tidak dibenarkan memakai pakaian yang nipis hingga menampakkan kulit badan seperti memakai pakaian yang diperbuat daripada kain kasa semasa berada di balairong kecuali atas perintah raja. Namun demikian pakaian ini boleh dipakai di majlis-majlis keraian di tempat lain selain dari balai rong.

Berhubung dengan larangan, rakyat biasa juga ditegah daripada memakai keris yang hulunya diperbuat daripada emas melainkan mereka yang merupakan anak cucu raja, anak-cucu bendahara ataupun anak-cucu Temengung. Keengganan terhadap larangan ini juga akan membolehkan senjata tersebut dirampas.

Ringkasnya, dalam keseluruhan aspek dalam masyarakat Melayu tradisi sama ada aspek material dan spiritual, raja ataupun sultan serta keluarganya telah diberikan keutamaan yang begitu tinggi walaupun kumpulan mereka merupakan kumpulan yang terkecil daripada jumlah keseluruhan masyarakat Melayu pada masa itu. Segala peruntukan yang diberikan pula jarang sekali dipersoalkan kerana perkara ini telah diterima oleh pihak rakyat sejak turun-temurun.

Pembesar

Di bawah lapisan anak raja ialah golongan pemerintah yang bukan keturunan diraja. Mereka terdiri daripada pembesar-pembesar, ulama dan penghulu. Pembesar dilantik oleh Sultan melalui pemberian surat tauliah. Pemilihan seorang pembesar ditentukan oleh dakwaan zuriat, biasanya anak lelaki, sanak-saudara nisab bapa kepada pembesar yang terdahulu. Misalnya di Melaka, jawatan Bendahara yang disandang oleh Tun Perak diwarisi oleh anaknya, adiknya dan anak saudaranya.

Pembesar-pembesar yang diberi hak supaya mentadbir daerah biasanya dapat mempertahankan daerahnya dengan kekuatan sendiri tanpa sebarang sokongan daripada Sultan dan kebanyakan daripada mereka lebih kaya daripada Sultan. Ini mungkin disebabkan oleh kelemahan Sultan sendiri dan juga sistem perhubungan yang kurang baik.

Kekuatan pembesar bergantung pada bilangan pengikutnya. Sebagai orang kuat dalam sesebuah kerajaan, kebanyakan daripada pembesar Melayu mendapat banyak keistimewaan. Keistimewaan tersebut antara lain ialah sumber pendapatan yang tetap, penguasaan terhadap daerah yang tertentu dan hak mengutip cukai.

Selain daripada itu, setiap pembesar Melayu mempunyai pengikut masing-masing. Mereka akan dianggap lebih berkuasa dan berwibawa sekiranya mereka mempunyai jumlah pengikut yang lebih ramai. Para pengikut mereka sama ada terdiri daripada kaum kerabat sendiri, hulubalang ataupun askar, petani, pelombong dan juga hamba. Mereka adalah penyumbang tenaga yang paling utama bagi golongan pembesar Melayu.

Kebanyakan daripada pengikut para pembesar ini secara sukarela akan bekerja untuk para pembesar iaitu tuan mereka tanpa sebarang upah. Kesanggupan ini berlaku disebabkan oleh nilai rasa dan ketaatan daripada rakyat iaitu pengikut tadi terhadap para pembesar tersebut. Namun begitu mereka diberikan perlindungan dan ada di antara mereka disediakan kemudahan tempat tinggal, makan minum dan sara hidup yang lain. Para pengikut ini biasanya sangat taat kepada para pembesar dan adakalanya mereka sanggup mati demi mempertahankan tuan mereka.

Daripada segi demografi, tempat tinggal para pembesar dan juga golongan bangsawan ini selalunya terletak berhampiran dengan kawasan istana Sultan dan kerabat-kerabat diraja yang lain. Kawasan tempat kediaman mereka biasanya adalah

kawasan yang eksklusif dan setiap kediaman mereka dikelilingi oleh rumah para pekerja masing-masing.

Ulama

Di dalam lapisan golongan pembesar, terdapat satu golongan yang tidak kurang penting peranannya iaitu ulama. Pada peringkat awal perkembangan dan penyebaran agama Islam di Tanah Melayu, kebanyakan ulama terdiri daripada para mubaligh dan saudagar-saudagar Arab. Mereka tiba di sini disebabkan oleh tujuan perdagangan dan juga penyebaran agama Islam.

Pada zaman sebelum agama Islam bertapak kukuh dan diterima menjadi agama rasmi bagi negeri-negeri Melayu, peranan ulama tidak begitu penting dan hanya khusus bagi penyebaran agama Islam sahaja. Namun demikian, apabila Sultan Muzaffar Shah menaiki takhta kerajaan Melaka dan menerima Islam sebagai agama rasmi, peranan ulama menjadi penting sama dengan kepentingan politik dan pentadbiran negara yang lain. Pada masa inilah kita dapati peranan ulama istana di Melaka seperti Maulana Sadar Jahan dan Maulana Abu Bakar sangat menonjol terutama ketika memberikan pandangan nasihat berkenaan perkara yang berkaitan dengan agama kepada Sultan.

Penghulu

Di peringkat kampung, penghulu memegang teraju pentadbiran dan menjadi orang perantaraan di antara golongan atasan dengan rakyat. Jawatan penghulu biasanya dipenuhi secara *askriptif* atau warisan.

Penghulu memainkan peranan menyelesaikan pertikaian, menjaga keamanan kampung, memungut cukai, mengarah rakyat melaksanakan tugas pembesar dan raja serta sebagai lambang perpaduan di sesebuah kampung. Oleh kerana penghulu adalah wakil raja di sesebuah kampung dan

perlantikannya juga dibuat oleh raja, maka bersesuaian juga dengan tugasnya sebagai pemimpin setempat, maka kita dapati bahawa penghulu juga boleh dikategorikan sebagai golongan pembesar dalam masyarakat Melayu tempatan.

Rakyat Jelata

Sebagaimana yang sudah diterangkan sebelum ini, terdapat dua kelas yang utama dalam masyarakat melayu tradisional iaitu *golongan pemerintah* dan *golongan yang diperintah*. Bagi golongan yang diperintah mereka terdiri daripada golongan rakyat biasa.

Walaupun terdiri daripada kumpulan atau golongan yang diperintah, namun rakyat adalah kumpulan majoriti dalam masyarakat tempatan pada masa dahulu. Mereka adalah asas kepada kekuatan bagi sesebuah negeri atau kerajaan.

Sehubungan dengan hal ini juga kita dapati setiap kerajaan dianggap kuat dan berkuasa sekiranya jumlah rakyat atau orang awam di negeri itu lebih ramai berbanding negeri-negeri lain. Contohnya, *Sejarah Melayu* ada mencatatkan jumlah rakyat Melaka pada awal kurun ke-16 adalah seramai 19 laksa ataupun 190 000 orang. Jumlah ini adalah bagi bandar Melaka sahaja dan tidak termasuk jumlah kesemua rakyat jelata di seluruh jajahan takluk Melaka.

Dalam masyarakat rakyat terdapat tentera kerajaan, pedagang, tukang, petani dan nelayan. Rakyat harus patuh dan setia kepada pemerintah. Segala permintaan raja mesti dijunjung dan kerja sendiri ketepikan. Hal ini jelas dilihat di bawah *sistem kerah* di mana rakyat terpaksa menyumbangkan tenaga kerja secara percuma.

Dalam sistem kerah, rakyat telah disuruh membina masjid, parit, benteng dan membersihkan sungai tanpa dibayar gaji. Pengendalian sistem kerah yang sewenang-wenang banyak mengganggu kegiatan lain misalnya pengeluaran pertanian terjejas akibat kerja paksa yang tidak tentu masanya.

Secara umumnya, walaupun mereka terlibat dalam sistem kerah, mereka adalah orang awam yang bebas dan merdeka. Malah golongan ini juga dikenali sebagai *orang merdeheka*. Kebanyakan daripada orang awam ini melakukan tugas-tugas biasa untuk menyara diri dan keluarga mereka seperti bertani, bertukang dan berdagang. Dalam masyarakat Melayu tradisi di Melaka, terdapat sekumpulan rakyat yang sangat giat dan mahir menjalankan urusan jual beli yang dikenali sebagai orang *kiwi*.

Rakyat juga boleh dibahagikan kepada dua iatu *rakyat peribumi* dan *rakyat asing*. Rakyat peribumi terdiri daripada mereka yang merupakan suku-sakat keturunan bangsa Melayu di Kepulauan Melayu. Mereka antara lain seperti orang Melayu jati, Minangkabau, Jawa, Mendahiling, Orang Laut dan Orang Asli.

Rakyat asing pula ialah mereka yang terdiri daripada penghijrah luar dan datang bermaustautin di negeri-negeri Melayu. Contoh yang paling jelas ialah orang-orang Arab, India, Cina, Farsi dan lain-lain lagi. Kehadiran mereka ke negeri-negeri Melayu adalah bagi tujuan perdagangan dan pengembangan agama Islam. Kebanyakan daripada mereka muda dikenal pasti kerana perbezaan yang ketara daripada segi fizikal serta budaya berbanding dengan masyarakat tempatan. Kumpulan ini juga adalah golongan minoriti dalam masyarakat tempatan dahulu. Mereka kemudiannya berjaya mengasimilasikan diri dengan masyarakat tempatan melalui perkahwinan dengan wanita-wanita tempatan. Hasil daripada perkahwinan mereka inilah kemudiannya lahir generasi-generasi yang dikenali sebagai Darah Keturunan Arab, Darah Keturunan Keling dan lain-lain lagi.

Hamba

Golongan yang menduduki hieraki terbawah dalam masyarakat Melayu tradisional ialah golongan hamba. Golongan ini adakalanya merupakan satu kelas yang terpisah dan merupakan

kelas yang khusus dan adakalanya tergolong dalam golongan rakyat biasa.

Daripada segi pengertian, hamba pada umumnya merujuk kepada individu iaitu rakyat biasa yang kehilangan taraf kebebasan disebabkan oleh faktor-faktor tertentu. Faktor-faktor inilah yang akan menentukan kategori hamba.

Hamba dianggap sebagai keupayaan orang lain. Daripada segi undang-undang dan adat, ia juga tidak mempunyai sebarang hak dan dianggap sebagai benda yang boleh dipindah-pindahkan.

Institusi perhambaan adalah amalan kemasyarakatan yang dilakukan sejak zaman pra Melaka lagi. Perhambaan dalam masyarakat Melayu dahulu bukanlah merupakan perhambaan yang berlaku dalam rupa bentuk yang berlaku di Eropah. Ia sebaliknya lebih merupakan satu bentuk ikatan sosial yang berlaku terutamanya di antara golongan pemerintah dengan rakyat.

Tugas seorang hamba meliputi segala kerja yang disuruh oleh tuan mereka seperti menanam padi, melombong, menjalankan kerja-kerja rumahtangga dan lain-lain. Setengah daripada hamba-hamba wanita yang cantik menjadi gundik kepada pembesar dan juga raja Melayu dahulu. Dalam masyarakat Melayu tradisi, hamba digunakan oleh pembesar bagi melambangkan status dan kuasa mereka.

Jenis jenis Hamba

Terdapat dua jenis hamba dalam masyarakat Melayu iaitu iaitu *hamba berhutang* dan *hamba abdi*. Hamba berhutang dikatakan lebih tinggi statusnya berbanding kerana ia boleh menjadi orang biasa selepas hutangnya dijelaskan dan mereka ini masih diakui sebagai anggota masyarakat yang sama dengan tuan mereka. Hamba abdi pula mempunyai berbagai-bagai jenis dan berbeza antara satu sama lain. Di bawah ialah beberapa kategori hamba abdi:

- *Hamba tawanan* ialah hamba yang tertawan semasa peperangan.
- *Hamba dirangghah* merupakan mereka yang dijadikan hamba setelah ditangkap secara paksa. Mereka yang menjadi mangsa terhadap perbuatan ini selalu terdiri daripada kumpulan kaum seperti orang asli dan Batak. Mereka selalunya ditangkap oleh lanun dan dijadikan hamba.
- *Hamba habshi* adalah hamba kulit hitam yang dibeli oleh para pembesar Melayu di Mekah atau dibawa oleh pedagang-pedagang dari Timur Tengah ke kawasan ini.
- *Hamba hulur* terdiri daripada pesalah-pesalah jenayah dan tidak mampu membayar denda atau hutang nyawa. Oleh yang demikian mereka diberi pilihan supaya menyerah diri kepada raja dan menjadi hamba.
- *Hamba serah* ialah mereka yang sangat miskin dan tidak mampu menyara hidup sendiri. Oleh yang demikian mereka memilih jalan dengan cara menjadi hamba kepada orang yang sanggup memberi makan dan minum serta menyediakan tempat tinggal untuk mereka.

Sementara itu bagi hamba berhutang pula terdapat empat kategori yang utama iaitu:

- *Orang berhutang* iaitu mereka akan menjadi hamba selagi tidak berjaya melunasi hutang mereka.
- *Anak mas* iaitu orang yang menjadi abdi melalui perkahwinan dengan abdi wanita dan terikat kepada tuan abdi wanita yang menjadi isterinya.
- *Hamba waris* terdiri daripada isteri dan anak-anak hamba berhutang.
- *Hamba bayar* ialah abdi yang diserahkan oleh tuannya kepada orang lain sebagai membayar hutang tuannya terhadap orang itu.

Terdapat satu hierarki status dalam institusi perhambaan iaitu hanya orang bukan Islam boleh dijadikan hamba abdi, orang Islam dilarang memperhambakan orang Islam yang lain. Seorang aristokrat yang berhutang kepada penaungnya biasanya tidak dianggap sebagai orang berhutang. Hal ini adalah suatu contoh penembusan konsep status dalam sistem sosial orang Melayu.

Daripada penjelasan di atas, didapati masyarakat Melayu tradisi memperlihatkan unsur-unsur masyarakat feudal. Semua fungsi eksekutif iaitu politik, ekonomi dan sosial telah dimonopoli oleh golongan pemerintah secara askriptif. Maka tidak hairanlah terdapat jurang yang luas di antara rakyat jelata dengan golongan pemerintah. Jurang ini dipelihara pula oleh faktor-faktor adat dan kuasa.

Di samping itu, perkahwinan campur jarang berlaku di antara golongan atasan dengan golongan bawahan. Begitu juga dengan kenaikan pangkat seorang anggota kelas yang diperintah kepada kelas pemerintahan.

Kedudukan individu dalam masyarakat selalunya secara taraf tersedia ataupun secara warisan keluarga. Walau bagaimanapun, ada juga status seseorang boleh berubah secara taraf capaian kerana kebolehan istimewa yang dimilikinya, tetapi ini jarang terjadi.

Kenaikan pangkat seseorang diperoleh apabila seseorang menerima anugerah Sultan berdasarkan khidmat istimewa dan baktinya kepada Sultan atau pembesar. Ini jelas dilihat seperti apa yang berlaku kepada Hang Tuah yang berasal daripada rakyat biasa dilantik menjadi Laksamana. Dalam masyarakat tradisi juga rakyat tidak boleh menderhaka dan mesti setia kepada golongan pemerintah.

Adat dan Undang-Undang

Adat ialah undang-undang tidak bertulis yang menjadi amalan dan harus dipatuhi. Manakala *undang-undang* pula ialah peraturan yang diterima dan dipakai oleh sesebuah masyarakat dan ianya termaktub dalam bentuk yang bertulis.

Undang-undang dalam masyarakat Melayu lama biasanya merangkumi semua aspek dalam kehidupan masyarakat. Aspek-aspek tersebut ialah hak raja dan pembesar serta rakyat, kekeluargaan, jenayah, perniagaan dan perdagangan serta undang-undang laut.

Daripada segi pembentukan undang-undang pula ia digubal atas perintah raja. Biasanya ciri-ciri undang-undang tersebut disesuaikan daripada amalan-amalan biasa masyarakat yang diamalkan sejak zaman turun temurun.

Oleh kerana penggubalan satu-satu undang-undang itu adalah atas perintah dan kehendak raja, maka sering kali kita dapati golongan raja mendapat banyak peruntukan istimewa dalam undang-undang tersebut. Raja juga tidak boleh didakwa tetapi baginda adalah hakim tertinggi dalam mana-mana pengadilan ke atas kesalahan yang dibuat oleh rakyat jelatanya.

Undang-undang yang terdapat dalam masyarakat Melayu tradisi mempunyai banyak pengaruh Hindu. Namun demikian, berikutan dengan kedatangan Islam, maka kita dapati undang-undang Melayu telah diubah-suai mengikut hukum-hukum Islam. Apa yang penting ialah baik adat mahupun undang-undang, kedua-duanya merupakan gambaran pemikiran masyarakat Melayu pada zaman itu.

Secara umumnya, adat dan undang-undang adalah alat yang sangat penting bagi mengawal perilaku ahli-ahli serta membentuk peraturan dalam sesebuah masyarakat. Kebanyakan ahli masyarakat pula menerima baik adat mahupun peraturan sebagai sebahagian daripada kehidupan mereka. Masyarakat

Melayu tradisional mempunyai undang-undang sendiri untuk menjamin keamanannya. Terdapat banyak adat yang diamalkan dalam masyarakat Melayu pada zaman dahulu. Antaranya ialah adat *Perpatih* dan *Temenggung* manakala undang-undang yang paling terkenal ialah *Undang-Undang Laut Melaka* dan *Hukum Kanun Melaka*.

Sistem Sosial Tradisi

Masyarakat kita hari ini yang terdiri daripada masyarakat majmuk mempunyai nilai-nilai dan unsur-unsur sosial yang berlainan. Ini adalah akibat kedatangan pelbagai bangsa ke Tanah Melayu dalam abad ke-17. Sebelum ini Tanah Melayu masih diduduki oleh kaum Bumiputera dan bangsa Melayu. Mereka mempunyai ciri-ciri kehidupan tradisi mereka yang tersendiri. Ini dapat diperlihatkan daripada segi organisasi kepimpinan, unit politik, struktur masyarakat dan institusi, sistem ekonomi tradisi dan perdagangan antarabangsa serta adat, protokol dan perundangan.

Sistem sosial tradisi di Tanah Melayu tertonjol dengan jelas apabila terbinanya Kesultanan Melaka. Kesultanan Melaka memang berpengaruh pada masa kegemilangannya iaitu di antara tahun 1400-1511. Banyak negeri kecil yang di bawah tawanannya telah menyerap nilai-nilai asing yang memberi nafas baru terhadap kehidupan tradisi mereka umpamanya kedatangan agama Islam ke Tanah Melayu. Sistem sosial tradisi memang telah memaparkan satu kebudayaan asal di kawasan ini.

Antara semua pembesar, Bendahara adalah pegawai yang paling berkuasa dan berpengaruh dalam pentadbiran. Bendahara dianggap memegang jawatan sebagai Perdana Menteri pada masa kini. Beliau adalah penasihat kepada sultan dan berkuasa melakukan perkara-perkara tertentu tanpa merujuk kepada sultan. Sekiranya Sultan mangkat tanpa meninggalkan sebarang pesanan, Bendahara boleh membuat keputusan muktamad

dalam perlantikan Sultan atau Raja baru. Begitu juga Bendahara berhak mengetuai angkatan tentera ketika berperang walaupun sebenarnya beliau tidak membabitkan diri secara langsung dalam peperangan.

Selain itu, tiap-tiap satu jajahan yang baru ditakluki itu ditadbirkan oleh seorang wakil ataupun gabenor yang dilantik oleh Raja Melaka. Panggilan kepada gabenor-gabenor itu adalah *mandulika*. Menurut Winstedt (1965), tulisan oleh Tome Pires mencatatkan bahawa Mandulika ada dilantik Cinyojum (Sungai Ujung), Kelang, Selangor, Bernam, Mjmmam (Manjong), Beruas dan Perak.

Tiap-tiap seorang Mandulika itu berkuasa penuh di dalam kawasan yang ditadbir. Ia hanya dikehendaki membayar bayaran tahunan kepada kerajaan pusat atau menyediakan tenaga buruh demi kepentingan sesuatu. Ini adalah penyataan kepada tanggungjawab tadi. Tetapi, bukanlah pula bererti raja itu berkuasa di atas semua aspek kehidupan orang-orang di kawasan luaran itu.

Unit politik yang terbesar ialah *negeri*. Pada zaman Kesultanan Melaka, perkataan 'negeri' membawa maksud bandar raya. Tetapi menjelang abad ke-19, perkataan negeri menunjukkan sebuah kawasan di bawah pemerintahan yang merdeka.

Perkataan negeri biasa digunakan sebagai kata awalan seperti negeri Perak, Negeri Selangor, Negeri Kedah dan sebagainya. Kawasan negeri biasanya berkait dengan keadaan geografi Semenanjung Tanah Melayu dan menggunakan sungai sebagai alat perhubungan dan perdagangan. Ibu negerinya terletak di muara-muara sungai. Tujuannya untuk mengawasi pergerakan orang yang masuk atau keluar dari negerinya, mengutip cukai ke atas barang import atau eksport dan mempertahankan negeri daripada serangan luar. Sesebuah negeri Melayu diperintah oleh Raja atau Sultan.

Unit politik seterusnya ialah *daerah* atau *jajahan*. Seperti juga negeri, daerah menggunakan sungai sebagai alat perhubungan. Daerah biasanya didirikan di kedua-dua tebing sungai negeri atau di kuala-kuala sungai seperti lembah tepi yang bertemu pada kuala sungai yang besar.

Daerah ditadbir oleh seorang pembesar. Beliau diambil daripda satu zuriat yang mempunyai hubungan tempatan dengan tiap-tiap daerah. Tugasnya secara umum ialah menjalankan keadilan, memungut hasil dan pimpinan umum. Beliau dibantu oleh beberapa orang penolong lain.

Unit politik yang terkecil ialah *kampung*. Kampung membawa maksud satu kelompok atau satu kumpulan. Biasanya kampung adalah unit tempat kediaman, masyarakat, ekonomi dan unit penguasaan politik. Ketua kampung ialah penghulu kecuali di Negeri Sembilan. Penghulu menjadi perantaraan di antara anak buahnya dengan pembesar daerah. Peranan utama ialah menjaga keamanan dan menjadi lambang perpaduan sesebuah kampung.

Susunan dan keluasan kampung itu ditentukan oleh kehendak penghidupan kampung tersebut. Rumah kampung didirikan di sepanjang tebing sungai kerana sungai berperanan sebagai jalan, sumber bekalan air, tempat mandi dan parit. Keluasan kampung juga berbeza-beza iaitu dari perkampungan yang kecil yang terdiri daripada lebih kurang lima buah rumah sampai ke perkampungan yang besar yang terdiri daripada beratus-ratus buah rumah.

Perkampungan yang kecil biasanya terdiri daripada satu kumpulan saudara-mara yang dipimpin oleh seorang daripada anggota yang tertua dan berpengalaman. Manakala sesebuah perkampungan yang besar biasanya terdiri daripada kumpulan asas dan beberapa keluarga saudara-mara yang berasingan. Mereka tinggal bersama-sama dalam satu kelompok. Jikalau sebuah kampung yang cukup besar dan teristimewa biasanya

merupakan tempat tinggal seorang pembesar. Isi rumahnya terdiri daripada pengawal, orang suruhan, pekedai asing, peniaga asing dan sebagainya.

Sistem Kepercayaan

Kepercayaan masyarakat Melayu tradisional mengamalkan dua bentuk kepercayaan iaitu kepercayaan *animisme* dan juga kepercayaan *agama*. Sebelum kedatangan Islam, orang-orang Melayu sangat mempercayai kuasa-kuasa ghaib dan alam-alam ghaib. Kuasa-kuasa ghaib itu seperti kepercayaan kepada jin, dewa, semangat dan hantu sangat menebal dan menular di kalangan masyarakat Melayu dahulu. Pada pandangan mereka kuasa-kuasa ini boleh sama ada memberikan rezeki ataupun membinasakan mereka.

Kepercayaan ini wujud disebabkan oleh pergantungan yang kuat masyarakat Melayu dahulu terhadap alam dan pada masa yang sama masih belum ada sebarang perkembangan agama di kawasan ini. Pergantungan yang kuat oleh masyarakat Melayu dahulu terhadap alam boleh dilihat contohnya dalam usaha penanaman padi. Bagi memastikan hasil padi mereka sentiasa banyak dan bertambah mereka telah mengadakan upacara memuja *semangat padi*.

Selain daripada itu, penduduk tempatan pada zaman dahulu sering kali mengadakan upacara-upacara pemujaan seperti *puja pantai* bagi mengelakkan sebarang bala bencana yang akan menimpa mereka dan boleh menjejaskan mata pencarian mereka. Adakalanya upacara-upacara begini menjadi amalan tahunan dan dituntut oleh kepercayaan mereka dan mesti diadakan setiap musim bagi mengelakkan sebarang kejadian yang tidak diinginkan.

Oleh kerana kepercayaan yang mendalam terhadap kuasa-kuasa ghaib ini maka muncul satu pihak yang berperanan menjadi perantara bagi penduduk dengan kuasa-kuasa tersebut.

Mereka dikenali sebagai bomoh dan pawang. Mereka mempunyai kebolehan menghubungkan kuasa-kuasa ghaib dengan orang yang memerlukannya dan juga mententeramkan gangguan yang dilakukan oleh kuasa-kuasa itu terhadap anak-anak kecil contohnya. Peranan yang dimainkan oleh golongan pawang dan bomoh boleh disamakan dengan peranan doktor dalam masyarakat sekarang. Oleh kerana kepentingan peranannya dalam masyarakat begitu besar, maka kedudukan mereka juga menjadi penting dan dihormati.

Kepercayaan agama

Kepercayaan beragama menjadi ejen pengubah sosial yang sangat penting bagi masyarakat Melayu tradisional terutama dalam membetulkan akidah mereka. Sebelum kedatangan Islam, masyarakat Melayu menganut agama Hindu dan Buddha yang berasal dari India. Sebahagian daripada mereka mengamalkan kepercayaan animisme. Sehubungan dengan kemunculan dan perkembangan agama Islam pada abad ke-13M, kita dapati pengaruh Hindu-Buddha dan animisme mulai luntur dan akhirnya hampir luput daripada masyarakat Melayu.

Terdapat banyak pandangan yang diberikan mengenai kemasukan agama Islam ke Tanah Melayu khususnya dan Alam Melayu amnya. Namun demikian boleh dikatakan kemasukan Islam ke negara ini adalah melalui dua cara utama iaitu perdagangan dan gerakan dakwah. Daripada segi dakwah Islamiah di Tanah Melayu, banyak pandangan yang menyatakan bahawa peranan ini dimainkan dengan begitu berkesan oleh para pedagang dari Semenanjung Tanah Arab. Walaupun begitu, sebenarnya hubungan antara bangsa Arab terutamanya di kalangan para pedagang ini dengan penduduk di Kepulauan Melayu telah wujud sebelum kemunculan agama Islam lagi.

Pada masa ini juga para pedagang Arab telah merentasi jalan darat dan laut untuk datang berdagang ke rantau ini. Peranan

utama mereka dalam konteks perdagangan adalah sebagai orang tengah di antara saudagar-saudagar Eropah dengan Asia dari Benua India dan Barat Kepulauan Melayu. Apabila Melaka telah muncul sebagai pelabuhan entrepot yang paling utama menjelang abad ke-14M dan ke-15M, maka peranan pedagang-pedagang Islam Arab ini menjadi sangat penting terutama dalam meluaskan ajaran Islam di kalangan penduduk Melayu di Melaka dan kawasan sekitarnya pada masa itu.

Sebagaimana yang sudah dijelaskan pada awal tadi, kedatangan Islam memberikan kesan yang sangat besar terhadap masyarakat Melayu. Selain memperbetulkan akidah orang-orang Melayu, agama Islam juga berjaya mengubah sistem politik dan pentadbiran masrakat Melayu.

Kedatangan agama Islam memperbetulkan doktrin sistem pemerintahan Hindu yang menganggap ketua negara sebagai manusia luar biasa atau berketurunan dewa-dewa. Berikutan dengan kedatangan Islam juga, gelaran pemerintah-pemerintah Melayu telah ditukarkan daripada raja kepada sultan.

Dalam aspek pentadbiran, Islam memainkan peranan yang sangat penting. Kesultanan Melayu Melaka memperlihatkan dominasi Islam dalam banyak aspek contohnya dalam *Hukum Kanun Melaka*. Antara yang disentuh dalam hukum tersebut ialah aspek-aspek seperti hukuman yang bersabit dengan perbuatan zina, membunuh, memfitnah, minum arak, murtad dan lain-lain.

Banyak faktor yang menyebabkan masyarakat Melayu menerima Islam sebagai agama anutan mereka. Antara lain ialah sifat ajaran Islam itu sendiri yang menekankan keadilan, kesamaan dan bersifat sederhana. Selain daripada itu peranan pemerintah juga penting. Contohnya, berikutan dengan pemeluk agama Islam oleh Parameswara, maka kita dapati langkah ini diikuti oleh sebilangan besar rakyat Melaka.

Faktor-faktor lain ialah peranan dan sikap gigih para pendakwah Islam juga turut mempengaruhi penyebaran dan penerimaan agama Islam oleh masyarakat setempat.

Sistem Ekonomi Tradisi Dan Perdagangan Antarabangsa

Pada awal abad ke-15, ramai penduduk tempatan di Kepulauan Melayu terlibat dalam kegiatan perdagangan yang mula dicungkil potensinya baik secara langsung atau tidak langsung. Walau bagaimanapun, ramai penduduk yang tidak terlibat dalam bidang perdagangan secara langsung masih mengekalkan cara hidup tradisi mereka serta mengamalkan pekerjaan tradisi mereka seperti mengumpulkan hasil-hasil hutan, melombong, menangkap hidupan laut, bertani, menternak dan sebagainya. Ramai daripada mereka adalah kaum bumiputera yang tinggal di kawasan pedalaman.

Pengamal-pengamal pekerjaan tradisi ini sememangnya memberikan sumbangan yang besar terhadap perkembangan perdagangan antarabangsa di rantau ini, khasnya di Melaka. Sumber-sumber semula jadi di kepulauan Melayu telah memperuntukkan banyak barang dagangan dalam kegiatan perdagangan. Di samping itu, ada di antara mereka yang mengamalkan sistem ekonomi sara diri di mana mereka menjalankan semua kegiatan pengeluaran bagi memenuhi keperluan mereka sendiri sahaja.

Pengumpul-pengumpul hasil hutan ini biasanya mempunyai kemahiran mengenali spesis pokok, menentukan kegunaannya. Sumber yang paling penting ialah hasil-hasil hutan seperti '*aromatic woods*', '*resins*' dan rotan yang menjadikan dunia Melayu terkenal. Namun, pengumpul-pengumpul utama hasil-hasil hutan ini ialah orang asli dan bukan orang Melayu. Orang Melayu biasanya menetap di sepanjang pinggir sungai dan mereka menganggap hutan sebagai tempat kediaman syaitan.

Oleh itu, biasanya orang Melayu terpaksa mendapatkan bekalan hasil-hasil hutan ini daripada orang asli dan seterusnya menjual kepada pedagang-pedagang. Adalah dipercayai satu saluran perdagangan dalaman sudah wujud di antara hutan dengan kawasan luar.

Selain daripada hasil-hasil hutan, tanah-tanah di Kepulauan Melayu juga kaya dengan bahan-bahan galian terutamanya emas dan bijih timah. Oleh itu, banyak penduduk tempatan menjadi pelombong. Pada masa itu, kepulauan Melayu sangat terkenal dengan pengeluaran emas sehingga ia digelar sebagai '*Golden Khersoness*'. Pelombong-pelombong menggunakan cara primitif iaitu mencuci bijih timah yang tergondol dalam batu granit dengan air sungai. mengikut catatan pelawat China pada masa itu, cara mudah melombong ini telah dikekalkan sehingga satu abad lamanya.

Kebanyakan penduduk yang tinggal di sepanjang pinggir sungai atau laut, mereka biasanya mencari rezeki dengan menangkap hidupan laut. Salah satu jenis hasil laut yang cukup penting ialah karang. Permintaan terhadap hasil-hasil laut semakin bertambah akibat perkembangan pasaran China. Di China, akar bahar dan tripang (2 jenis produk laut) digunakan sebagai satu jenis ramuan dalam sup dan ubat tradisional orang Cina.

Penduduk-penduduk tempatan juga mengamalkan kegiatan pertanian secara sara diri seperti menanam padi, sayur-sayuran, ubi dan sebagainya. Penduduk-penduduk kampung menjalankan sistem barter supaya mendapat barang yang tidak dikeluarkan sendiri. Mereka juga menternak ayam, itik dan sebagainya.

Sistem ekonomi tradisi memaparkan corak hidup penduduk di Tanah Melayu yang mudah. Walau bagaimanapun, selepas berkembangnya kegiatan perdagangan antarabangsa di rantau ini, sistem ekonomi tradisi ini beransur-ansur berubah daripada corak ekonomi sara diri kepada corak dagangan.

Perdagangan antarabangsa di kepulauan Melayu berkembang sejajar dengan kebangkitan Melaka sebagai sebuah empayar dan pusat penyebaran Islam. Duarte Barbosa, seorang pengarang Portugis mengatakan bahawa Melaka adalah sebuah pelabuhan yang mempunyai bilangan pedagang dan kapal yang banyak sekali di dunia ini. Dianggarkan lebih kurang 84 jenis bahasa digunakan di pelabuhan itu dan terdapat berjenis-jenis barang perniagaan.

Di dalam Sejarah Melayu banyak bahagian yang menyatakan berkenaan kemasyhuran negeri Melaka kepada dunia luar. Kegemilangan dan kemasyhuran ini menyebabkan Melaka mendapat pelbagai gelaran daripada pedagang-pedagang asing. Orang-orang Arab memanggil Melaka sebagai *Malakat* yang bermaksud tempat perhimpunan segala dagang. Ada juga di kalangan mereka menggelarkan Melaka sebagai *mulagah* yang memberikan maksud yang sama.

Dalam dokumen-dokumen persejarahan China sumber-sumber mengenai Melaka juga banyak dibincangkan. Antaranya ialah nama Melaka dikenali sebagai *Man La Chia*. Dalam sumber-sumber pensejarahan China juga dihuraikan mengenai kedudukan Melaka pada zaman awalnya. Menurut sumber ini, Melaka pada mulanya merupakan sebuah pulau kecil yang menjadi tempat menjual-beli. Keadaan Melaka pada masa itu sempit dan tidak banyak kawasan yang sesuai untuk kegiatan pertanian. Kemudian kedudukan Melaka dialihkan ke kawasan baru iaitu di muara Sungai Bertam atau Sungai Melaka yang merupakan tempat yang lebih luas dan sesuai bagi aktiviti pertanian juga begitu strategik bagi kegiatan perdagangan.

Menurut sumber China lagi, Melaka yang pada awalnya kemudiannya semakin berkembang dan diketahui oleh para pedagang luar serta menjadi sebuah pelabuhan eksport-impot. Antara barangan yang giat diperdagangkan di sini adalah seperti timah, cendana, gading, lada hitam dan bahan-bahan hutan. Pada masa ini juga logam timah digunakan sebagai mata wang

dan ukuran menilai harga. Namun demikian perniagaan yang menggunakan sistem tukar barang ataupun sistem barter juga merupakan cara perniagaan yang digunakan secara meluas.

Di samping sebagai sebuah bandar, pelabuhan Melaka juga turut dikenali sebagai sebuah Semenanjung Emas apabila Ptolemy menamakan Melaka sebagai *Jerra or Regoi Aurifera* atau *negeri yang kaya dengan emas* atau *Semenanjung Emas*. Kekayaan Melaka inilah yang kemudiannya menjadi antara punca utama penaklukan Portugis ke atas kerajaan ini.

Semenjak Parameswara yang kemudiannya bergelar Iskandar Syah memeluk agama Islam, banyak pedagang-pedagang Islam telah datang berniaga di pelabuhan Melaka. Raja Pasai, iaitu bapa mertua Parameswara, juga menggalakkan pedagang-pedagang yang berdagang di Pasai melawat ke Melaka. Tindakan Raja Pasai ini merupakan suatu pembalasan kepada Parameswara kerana memeluk agama Islam.

Sultan Muzaffar Shah dan Sultan Mansur Shah telah menjemput mubaligh sufi dan cendikiawan-cendikiawan Islam ke Melaka. Naungan Islam telah menarik ramai saudagar Islam ke Melaka kerana perdagangan di Lautan Hindi dikuasai oleh orang Islam. Dengan inilah juga agama Islam mula berkembang di Tanah Melayu dan Nusantara. Orang Melaka mula mengambil kepercayaan dan cara hidup baru.

Selain daripada Islam, kerajaan Melaka yang mempunyai corak pentadbiran yang sistematik, cekap dan stabil turut memberi sumbangan terhadap perkembangan perdagangan antarabangsa di Melaka. Perlantikan pegawai-pegawai khas dan syahbandar bagi menguruskan hal-hak perdagangan memberi banyak kemudahan kepada para pedagang dan kepentingan mereka adalah terjamin. Cukai ke atas perdagangan adalah tetap dan adil iaitu 6% untuk kapal-kapal asing dan 3% untuk kapal-kapal tempatan. Hubungan diplomatik yang diasaskan dengan negeri China memberi jaminan keselamatan kepada Melaka

kerana berhubungan rapat dengan sebuah kuasa besar di rantau ini. Imperialisme kerajaan Melaka telah membina sebuah empayar Melaka dan kerajaan Melaka juga memaksa negeri naungannya berniaga di Melaka. Ini juga adalah satu teknik kerajaan Melaka bagi mengembangkan perdagangannya.

Kegemilangan Melaka semasa kerajaannya berada dipuncak kekuasaan menjadi daya tarikan utama kepada pedagang, cerdik-pandai, ulama serta masyarakat biasa supaya datang dan bermaustautin di Melaka. Orang-orang asing yang datang ke Melaka pada masa ini terdiri daripada pelbagai kaum dan mereka antaranya berasal dari China dan Arab serta India. Jumlah penduduk Melaka dikatakan pada awalnya hanya berjumlah 1,000 orang meningkat kepada 40,000 orang dan dikatakan sebelum Melaka jatuh ke tangan Portugis, jumlah penduduk Melaka adalah seramai 190,000 orang.

Walau bagaimanapun, faktor geografi yang meletakkan Melaka di Selat Melaka, iaitu jalan utama bagi jalinan perdagangan timur-barat menjadikan Melaka sebuah pelabuhan yang paling strategik kedudukannya. Pelabuhan Melaka terlindung daripada angin monsun dan selat yang sempit memudahkan angkatan laut empayar Melaka mengawal kegiatan pelanunan di kawasan itu.

Kegemilangan empayar Melaka dalam kegiatan perdagangan antarabangsa di rantau ini dikekalkan untuk lebih kurang seratus tahun. Perdagangan antarabangsa di Melaka telah merosot akibat kemerosotan kerajaannya. Pada masa itu, hubungan dengan China telah merosot kerana kerajaan Melaka yang cukup kuat pada masa itu tidak lagi menghantar utusan ke China. Oleh itu, apabila Portugis menyerang Melaka pada tahun 1511, mereka gagal mendapat bantuan dari China. Selain itu, pegawai yang melakukan kecurangan telah mengenakan cukai yang tinggi dan tidak adil ke atas pedagang-pedagang. Akibatnya, pedagang-pedagang mula berpindah ke pelabuhan lain. Sultan Mahmud yang memerintah pada masa itu adalah lemah, malas dan tidak

adil. Dengan ini orang Portugis telah dapat menawan Melaka dengan mudahnya dan berakhirlah empayar Melaka sebagai penguasa utama perdagangan antarabangsa di rantau ini.

Penutup

Kesultanan Melayu adalah lambang kekuatan dan keutuhan sistem politik masyarakat Melayu. Walaupun institusi pemerintahan Melayu telah mengalami banyak perubahan namun kepentingannya yang sangat jelas ialah sebagai satu simbol penerusan tradisi pemerintahan Melayu dan keabsahan kuasa Melayu dalam bidang politik. Atas kepentingan ini maka unsur pemerintahan Melayu iaitu kuasa Raja-Raja Melayu telah dimasukkan dalam Perlembagaan Persekutuan.

Zaman kesultanan Melayu juga sangat penting sebagai suatu era kegemilangan tamadun Melayu yang memperlihatkan pencapaian ekonomi yang gemilang, kewujudan sistem sosial dan kemasyarakatan yang lengkap sesuai dengan perkembangan semasa pada zaman tersebut.

Bibliografi

- Gullick J.M.A. *Indigenous Political System of Western Malaya*. Universiti of London Press. London:1858
- Joginder Singh Jessy. *History of Malaya*, United Publishers Penang:1965.
- Mohd. Salleh Abbas (Tun). *Prinsip Perlembagaan & Pemerintahan di Malaysia*, dikemaskinikan oleh Haji Salleh Buang, Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur:1997.
- Mohd Taib Osman. *Masyarakat Melayu, Struktur Organisasi dan Manifestasi*, DBP. K.L.:1989
- Mohd Yusoff Hashim. *The Malay Sultanate of Malacca*, Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur:1982
- Shellabear, W.G. *Sejarah Melayu*, Malaya Publishing House, Singapura:1981
- Syed Hussein Ali. *Feudalisme dan Jiwa Hamba*, Dewan Masyarakat VI, 3 Mac 1968.
- Wilkinson. R.J. *The Malacca Sultanate*, Straits Branch of the Ras Jurnal, Jun 1912.

Winstedt, R.O., *The Malays, A Cultural History*, Routledge & Kegan Paul Ltd, London:1965.

Zainal Abidin bin Abdul Wahid. *Glimpses of Malaysian History*. Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur:1970.

_____. *Kesultanan Melayu Melaka Pentadbiran Kuno atau Moden*, Siri Syarahan Tun Perak II, Anjuran Institut Kajian Sejarah dan Patriotisme Malaysia (IKSEP), Oktober 1997.

Perpaduan Dalam Kepelbagaian

Pengenalan

Malaysia yang dibina berikutan penyatuan Sabah, Sarawak dan Singapura (kemudiannya berpisah dari Malaysia pada tahun 1965) merupakan sebuah negara yang mempunyai masyarakat yang berbilang kaum atau masyarakat majmuk. Menurut Furnivall (1956), masyarakat majmuk adalah sebuah masyarakat yang mempunyai ciri-ciri berikut;

Ia (masyarakat Burma dan Jawa) benar-benar merupakan satu kemajmukan kerana mereka (penduduknya) bercampur tetapi tidak bersatu. Tiap-tiap kelompok berpegang kepada agama, idea dan cara hidup masing-masing. Sebagai individu mereka bertemu tetapi hanya di pasar dalam urusan jual-beli. Di sini timbul masyarakat majmuk di mana dalam satu unit politik yang sama tiap-tiap bahagian komuniti yang berbeza tinggal berdampingan tetapi berasingan. Malahan dalam bidang ekonomi terdapat pembahagian buruh-buruh mengikut ras.

Menurut Berghe (1967), masyarakat majmuk adalah masyarakat yang terbentuk berasaskan kepada ciri-ciri yang khusus iaitu:

- Tidak ada penyesuaian nilai di antara satu kelompok dengan kelompok yang lain.
- Tidak wujud keseragaman budaya.
- Selalu wujud konflik dan pertentangan di antara kelompok-kelompok yang ada.
- Tiap-tiap kelompok mengekalkan kuasa otonomi mengikut bahagian-bahagian dalam sistem sosial mereka.
- Unsur-unsur paksaan dan saling bergantung dalam bidang ekonomi di antara kelompok dengan kelompok yang lain sebagai faktor asas bagi melakukan interaksi.
- Dominasi daripada segi kuasa politik oleh satu kelompok terhadap kelompok yang lain.
- Pemecahan pucuk pimpinan adalah berdasarkan kepada kepentingan kelompok-kelompok tertentu. Tiap-tiap kelompok mempunyai fungsi serta kepentingan yang tersendiri.

Berdasarkan kepada takrifan dan penerangan di atas, masyarakat majmuk membawa beberapa konotasi yang negatif. Namun dalam konteks masyarakat majmuk di Malaysia kita akan sama-sama melihat bahawa kepelbagaian yang sudah tersedia di negara kita merupakan suatu perkara yang unik dan tersendiri.

Sebagai sebuah masyarakat majmuk, kepelbagaian yang wujud merangkumi semua aspek iaitu aspek ekonomi, politik dan kemasyarakatan mengikut bangsa iaitu bangsa Melayu, Cina dan India. Di samping itu juga bangsa-bangsa lain yang turut menyumbang kepada kemajmukan di negara ini seperti suku-suku kaum di Sabah dan Sarawak masyarakat Orang Asli di Semenanjung, kaum Sikh, Baba dan Nyonya dan kaum Serani.

Masyarakat dan Budaya Melayu

Kebudayaan mempunyai hubungan yang rapat dengan masyarakat kerana tanpa masyarakat tidak akan wujud budaya. Manusia yang mempunyai budaya mampu berinteraksi antara satu sama lain. Budaya secara umumnya adalah perlakuan manusia yang dipelajari secara simbolis dan ia juga merupakan satu reaksi manusia terhadap penyesuaian hidup dengan alam sekeliling.

Budaya Melayu pula adalah cara hidup masyarakat Melayu. Ia merupakan indikator yang boleh membezakan antara masyarakat Melayu dengan masyarakat lain. Ia juga merupakan ciri-ciri sepunya yang dimiliki dan diamalkan oleh orang Melayu di negara dan menjadi antara ciri penting dalam menentukan 'rupa bangsa' seseorang Melayu.

Budaya Melayu merangkumi aspek-aspek, agama, kepercayaan, adat resam, undang-undang, bahasa dan kesenian. Budaya Melayu adalah suatu budaya yang dinamis yang terbentuk sejak zaman kesultanan Melayu di negara ini. Ia telah mengalami banyak perubahan melalui *proses akulturasi* dan *asimilasi* apabila berlaku pertembungan dengan peradaban luar seperti peradaban Hindu, Islam dan kemudiannya Barat. Penyesuaian dan tokok tambah daripada unsur-unsur budaya luar itu telah memperkayakan kedudukan budaya Melayu itu sendiri.

Kebudayaan Melayu mengalami perubahan yang besar pada abad ke-15 apabila munculnya Kesultanan Melayu Melaka. Pada zaman ini budaya Melayu Melaka telah menjadi lambang kepada keutuhan budaya Melayu di Nusantara dan dunia antarabangsa. Kemunculan Melaka sebagai sebuah pelabuhan enterpot menjadi batu loncatan kepada kebudayaan Melayu untuk dikenali oleh budaya-budaya lain di seluruh dunia terutama di kalangan negara-negara yang mempunyai hubungan dagangan dan diplomatik dengan Melaka.

Keutuhan budaya Melayu diperkuatkan lagi dengan kedatangan agama Islam. Menurut Aziz Deraman, Islam telah memberikan suatu jiwa baru kepada kebudayaan Melayu. Ia telah meresapi dalam kesemua aspek pemikiran dan dan kehidupan Melayu dan berjaya membentuk satu akidah (A. Aziz Deraman, 1994).

Perubahan kebudayaan masyarakat Melayu daripada masyarakat tradisional kepada masyarakat moden berlaku berikutan dengan kedatangan dan penguasaan pemerintah Barat pada akhir abad yang ke-19 yang merupakan satu tahap yang melibatkan pelbagai perubahan dalam sistem kehidupan masyarakat Melayu.

Penyesuaian dan perubahan serta tokok tambah yang berlaku dalam kebudayaan Melayu terutamanya menerima pakai nilai-nilai dan ciri-ciri kebudayaan luar telah memperkayakan lagi kedudukan budaya Melayu. Dengan kata lain ia terjelma hasil daripada hubungan kebudayaan melalui *proses difusi* atau pengembangan dan asimilasi atau penyerapan. Perubahan ini sekali gus wujud hasil daripada kebolehan masyarakat dalam mengadaptasikan perubahan di sekeliling bagi mencapai kehendak biologikal dan sosialnya.

Sistem Kepercayaan Masyarakat Melayu

Secara umumnya kepercayaan terhadap perkara-perkara ghaib atau dikenali sebagai *animisme* yang merupakan suatu bentuk kepercayaan terhadap makhluk-makhluk halus atau ghaib yang dianggap sebagai mempunyai kekuasaan yang luar biasa.

Kepercayaan animisme mempunyai ciri-ciri yang tertentu. Antara lain ialah kepercayaan bahawa unsur-unsur alam seperti bukit-bukau dan gunung-ganang serta hutan belantara termasuk pokok-pokok besar mempunyai semangat ataupun roh. Kewujudan semangat ini boleh dikaitkan dengan pandangan yang diutarakan oleh E.B. Taylor bahawa manusia umumnya

mempunyai naluri ingin tahu mengenai kejadian-kejadian alam yang tiada jawapan yang dipanggil sebagai animisme. Perkataan animisme pula diambil daripada perkataan Latin iaitu *ani'ma* yang membawa pengertian 'makhluk halus'.

Melalui kepercayaan ini roh dan semangat dikatakan sebagai mampu memberikan kesan sama ada baik ataupun buruk kepada manusia. Kesan ini bergantung kepada bagaimana manusia 'melayan' roh ataupun semangat tersebut. Dalam masyarakat Melayu antara roh dan semangat yang terkenal ialah hantu dan puaka yang digelar dengan pelbagai panggilan seperti pontianak, hantu raya, pelesit dan lain-lain yang dikatakan sebagai mampu mendatangkan bala bencana terhadap manusia.

Sebelum kedatangan Islam masyarakat Melayu sangat mempercayai kuasa-kuasa ghaib dan alam-alam ghaib. Animisme merupakan warisan daripada pengaruh Hinduisme di dalam masyarakat Melayu. Walaupun setelah kedatangan agama Islam ia masih kekal dalam konteks fahaman ini tidak dapat dikikis sepenuhnya dalam pengamalan dan kepercayaan orang-orang Melayu sejak turun-temurun.

Amalan animisme bergantung kepada suasana kehidupan dan alam sekeliling. Bagi masyarakat Melayu terutamanya di zaman tradisional, kehidupan mereka yang banyak bergantung kepada fauna dan flora menyuburkan lagi kepercayaan ini. Antara amalan yang pernah wujud secara meluas ialah kepercayaan kepada semangat padi. Ia berlaku kerana pergantungan ekonomi masyarakat adalah kepada sumber pertanian padi. Selain itu, pemujaan dibuat kerana mereka mengharapkan tanaman padi mereka sentiasa subur. Oleh yang demikian bagi memastikan hasil padi mereka sentiasa banyak dan bertambah mereka telah mengadakan upacara memuja semangat padi.

Orang-orang Melayu percaya dengan memuja semangat padi melalui interaksi-interaksi dengan semangat padi yang

dijalankan melalui upacara-upacara yang khusus hasil padi mereka akan semakin baik pada musim yang akan datang.

Bagi mereka yang tinggal di tepi-tepi pantai dan ekonomi mereka bergantung kepada aktiviti menangkap ikan mereka akan mengadakan upacara-upacara puja pantai bagi mengelakkan sebarang bala bencana yang boleh menjejaskan mata pencarian mereka. Ia juga dilakukan sekiranya berlaku kemalangan atau kejadian yang tidak diingini yang menimpa anggota masyarakat semasa mencari rezeki di laut.

Oleh kerana kepercayaan yang mendalam terhadap kuasa-kuasa ghaib begitu meluas dalam masyarakat Melayu pada masa itu maka telah muncul satu kumpulan yang menjadi penghubung antara penduduk dengan kuasa-kuasa ghaib tersebut. Mereka dikenali sebagai bomoh dan pawang yang berperanan penting dalam upacara-upacara yang berkait dengan kehendak dan permintaan penduduk terhadap kuasa-kuasa ghaib. Pawang dan bomoh ini mempunyai kebolehan dan kepakaran memanggil dan berbicara dengan kuasa-kuasa ghaib.

Upacara pemujaan roh dan kuasa ghaib juga sering kali dilakukan melalui penyediaan jamuan yang dikatakan sebagai mengikut kehendak roh atau kuasa ghaib. Antara bahan-bahan yang selalu disediakan ialah pulut kuning, bertih goreng, telur ayam dan air dan diletakkan di tempat-tempat khusus seperti di atas busut, di bawah pokok besar ataupun di bawah jambatan iaitu tempat-tempat yang dikatakan sebagai berpenunggu. Tempat-tempat ini dikenal pasti melalui interaksi pawang atau pun bomoh dengan penunggu atau kuasa ghaib.

Peranan mereka juga cukup penting dalam mengubat orang sakit terutama apabila berkait dengan penyakit. Dalam masyarakat Melayu di setengah-setengah negeri seperti di Kelantan, satu upacara khusus diadakan bagi mengubat setengah-setengah penyakit dan upacara ini dikenali sebagai *Permainan Makyong*. Dalam permainan ini orang sakit akan

dijampi oleh pawang ataupun bomoh. Mereka juga akan berinteraksi dengan kuasa ghaib bagi mengetahui masalah dan punca penyakit serta mengenai penawar bagi menyembuhkan penyakit.

Selain daripada mempunyai kebolehan dalam berhubung dengan kuasa-kuasa ghaib, pawang dan bomoh juga mempunyai kemahiran dalam memulihkan orang yang dirasuk orang histeria, sakit yang tidak diketahui punca dan sebabnya kanak-kanak yang menangis diwaktu malam.

Sementara itu terdapat satu lagi peranan yang penting dalam masyarakat Melayu tradisi yang menjurus kepada pengubatan tetapi mereka tidak begitu berkait dengan unsur-unsur kuasa ghaib atau makhluk halus sebaliknya lebih merujuk kepada sakit-sakit yang tipikal yang dihadapi oleh masyarakat. Mereka dikenali sebagai dukun. Dalam konteks ini peranan mereka boleh disamakan dengan peranan doktor di zaman moden ini.

Dalam konteks menjadi penghubung antara si sakit dan penunggu, pawang dan bomoh menggunakan jampi dan mantera yang khusus mengikut jenis dan keperluan. Jampi dan serapah merupakan satu ataupun lebih daripada rangkaian puisi dan prosa yang mempunyai kata-kata ataupun ucapan bagi tujuan pengubatan dan perbomohan serta memanggil roh ataupun penunggu.

Bagi masyarakat Melayu sesuai dengan cara kehidupan yang banyak bergantung kepada unsur-unsur semula jadi, maka mantera dan jampi ini dianggap sebagai satu keperluan bukan sahaja bagi tujuan pengubatan malah sebagai alat melindungi diri. Contoh mantera yang terdapat dalam amalan masyarakat Melayu adalah seperti di bawah:

*Jin Sa-Raja Jin,
Jin bernama Gempa di-Rimba,
Jin Bernama Gempa di-Bukit,
Jin Bernama Gempa di-Baru.*

*Saribu Garang Kapala Tujuh nama angkau,
Itulah Jin Saraja Jin
Jin Puteh saudara 'kau
Jangan angkau rosak binasakan
Jangan angkau menchachat menchededra
'Kau-lah saudara-ku (Skeat,1967).*

Sesuai dengan pergantungan yang begitu kuat terhadap kuasa-kuasa ghaib, maka masyarakat Melayu di zaman tradisional mempunyai banyak pantang larang dalam kehidupan seharian mereka. Ia merupakan peraturan ataupun cara yang khusus bagi masyarakat dahulu untuk berhubung dan menyesuaikan diri dengan persekitaran ataupun dengan perkara-perkara yang dianggap sebagai luar-biasa. Antaranya seperti tidak boleh menyebut nama-nama binatang tertentu semasa berada di dalam hutan ataupun di sungai, tidak boleh mencabar roh ataupun penunggu dan semangat, membuang makanan ataupun nasi pada waktu malam yang dipercayai sebagai menjauhkan rezeki dan lain-lain lagi.

Kedatangan Islam memberikan nafas baru dalam kepercayaan dan mewujudkan budaya beragama dalam masyarakat Melayu. Ia perlahan-lahan menghakis amalan animisme yang sebelum ini menjadi sebahagian daripada masyarakat tempatan.

Walaupun amalan-amalan tersebut tidak dapat dihakis sepenuhnya namun gerakan dakwah Islamiyah yang dijalankan dari masa ke semasa bagi membersihkan akidah masyarakat Melayu telah berjaya memisahkan perkara-perkara yang berbentuk adat dengan agama.

Dalam konteks ini juga agama Islam berjaya membentuk nilai baru dalam masyarakat Melayu iaitu ke arah yang lebih ilmiah dan saintifik serta meninggalkan zaman yang mengutamakan sesuatu yang bersifat tahyul, khayalan dan

memuja sesuatu yang bersifat estetik (Wan Abdul Rahman Khudzri Wan Abdullah, 2002).

Oleh yang demikian, sebahagian besar daripada amalan-amalan yang dahulunya merupakan sebahagian daripada kepercayaan animisme contohnya upacara Puja Pantai, Mandi Safar, permainan Mak Yong kini dijadikan sebagai acara-acara tahunan dan pertunjukan tradisi sebagai lambang kebudayaan Melayu yang unik dan tersendiri.

Kedatangan Islam juga memberikan impak yang besar dalam tradisi keilmuan dan bahasa Melayu. Selain memperluaskan ilmu dan penghayatan agama ke peringkat rakyat bawahan, agama Islam juga bertanggungjawab terhadap pengenalan tulisan Jawi di kalangan masyarakat Melayu.

Agama Islam juga membuka lembaran baru dalam penyebaran ilmu pengetahuan apabila terasasnya pondok-pondok sebagai institusi pengajian yang penting dalam zaman masyarakat Melayu tradisional. Pada masa itu institusi pendidikan masjid juga menjadi elemen yang cukup penting dan menjadi pusat kegiatan ilmu di kalangan masyarakat tempatan.

Sehubungan dengan tersebarnya kitab-kitab agama dan kesusasteraan Melayu Islam maka penggunaan tulisan Jawi menjadi begitu penting sebagai penyambung ilmu. Namun demikian, berikutan dengan kedatangan British dan pengenalan system pendidikan moden penggunaan tulisan Jawi di sekolah-sekolah kian terhakis dan akhirnya penguasaannya di kalangan generasi Melayu kini kian berkurangan.

Perayaan Orang-Orang Melayu

Sebagaimana yang dinyatakan sebelum ini, kedatangan Islam dan penghayatan terhadap ajarannya memberikan identiti baru dalam aspek kemasyarakatan orang-orang Melayu di Malaysia. Selain daripada melakukan ibadat, penghayatan terhadap ajaran

Islam dizahirkan melalui banyak cara termasuklah dalam merayakan perayaan-perayaan besar dalam ajaran Islam iaitu merayakan Hari Raya Aidil Fitri dan Hari Raya Qurban atau dikenali juga sebagai Hari Raya Aidil Adha.

Pengertian Aidil Fitri atau 'Idil Fitri ialah 'Id membawa maksud sebagai perayaan atau hari ulang tahun manakala *Fitri* pula ialah berbuka. Ia membawa pengertian bahawa pada hari raya tersebut umat Islam dikehendaki makan dan minum sebagaimana fitrah manusia yang memerlukannya.

Hari raya Aidil Fitri disambut oleh seluruh umat Islam di seluruh dunia pada 1 Syawal pada setiap tahun bagi kalender Islam. Ia menandakan tamatnya kewajipan berpuasa bagi setiap umat Islam yang mencukupi syarat melakukan ibadah berpuasa di sepanjang bulan Ramadan. Pada Hari Raya Aidil Fitri juga mereka diharamkan daripada berpuasa.

Fitri juga membawa maksud semula jadi ataupun fitrah iaitu manusia kembali menjadi bersih dan suci sebagaimana bayi yang baru lahir apabila mereka menyucikan diri selepas melakukan ibadat puasa dan lain-lain ibadat sepanjang bulan Ramadan.

Aidil Fitri juga membawa maksud hari kemenangan bagi umat Islam yang berjaya menundukkan nafsu amarah sepanjang bulan puasa dan membawa diri mereka menuju ketakwaan apabila tiba bulan Syawal.

Ajaran Islam menggalakkan perayaan Islam disambut dengan sederhana. Al-Quran dan al-Sunnah telah menggariskan cara-cara yang betul dalam menyambut perayaan Aidil Fitri iaitu dengan memperbanyakkan takbir. Takbir Hari raya terbahagi kepada dua iaitu *Takbir Mursal* dan *Takbir Muqaiyad*.

Takbir Mursal ialah takbir yang disunatkan supaya dilafazkan oleh semua umat Islam tidak kira di mana mereka berada dalam pelbagai keadaan sama ada duduk ataupun berdiri dan sebagainya. Waktunya bermula dari tenggelam matahari akhir

Ramadhan dan berterusan sepanjang malam Hari Raya sehingga sembahyang sunat Aidil Fitri didirikan. Sementara itu Takbir Muqaiyad pula ialah takbir khusus yang diperdengarkan dalam waktu-waktu solat dan ia disunatkan dilafazkan setiap kali selepas solat.

Islam mewajibkan umatnya mengeluarkan zakat. Zakat fitrah adalah zakat yang dikeluarkan sepanjang bulan Ramadan tetapi adalah lebih afdhal sekiranya pembayarannya dibuat pada pagi Hari Raya sehingga sebelum Sembahyang Sunat hari raya Aidil Fitri dilakukan. Tujuan Islam mewajibkan umatnya supaya mengeluarkan zakat fitrah ini supaya orang-orang miskin dan mereka yang tidak berkemampuan dapat sama-sama bergembira ketika menyambut Hari Raya.

Pada pagi Hari Raya umat Islam disunatkan supaya mandi sunat Aidil Fitri dan memakai pakaian yang baik dan tidak semestinya baru bagi menunjukkan kegembiraan mereka. Semua umat Islam disunatkan menyertai perhimpunan dan mendirikan sembahyang sunat Aidil Fitri. Perhimpunan ini disifatkan sebagai perhimpunan tahunan bagi umat Islam sebagai lambang perpaduan umat di samping menghayati keindahan takbir Hari Raya serta mengambil iktibar dan pengajaran daripada khutbah yang disampaikan oleh imam.

Mereka juga dituntut supaya bermaaf-maafan, mengucapkan salam Aidil Fitri di samping bersama-sama menyatakan kegembiraan dan kesyukuran serta saling kunjung-mengunjung antara satu sama lain. Mereka juga turut mengunjungi pusara kaum keluarga bagi menunjukkan ingatan dan kasih sayang yang berkekalan pada mereka yang sudah meninggal dunia.

Pada masa kini, rumah-rumah terbuka telah menjadi satu nilai baru di kalangan masyarakat Melayu. Ia telah mengubah cara sambutan Hari Raya Aidil Fitri yang disambut secara tradisinya secara berterusan iaitu pada kebiasaannya selama enam hari. Pada zaman moden ini, disebabkan oleh kesuntukan

masa dan kesibukan tugas masyarakat Melayu amnya lebih gemar mengadakan rumah-rumah terbuka untuk semua kaum pada hari-hari tertentu sahaja.

Satu lagi perayaan besar yang dirayakan oleh umat Islam ialah Hari Raya Aidil Adha atau dikenali juga sebagai Hari Raya Qurban yang dirayakan oleh semua umat Islam di seluruh dunia. Ia menandakan tamatnya kerja-kerja menunaikan fardu haji di Tanah Suci Makkah.

Tuntutan menunaikan fardu haji adalah tuntutan yang terdapat dalam Rukun Islam yang kelima ke atas semua umat Islam yang mampu dan mencukupi syarat iaitu sekali bagi seumur hidup. Pada hari Raya Qurban, umat Islam disunatkan mengerjakan sembahyang sunat Aidil Adha dan mendengar khutbah di masjid-masjid pada awal pagi.

Di samping itu mereka disunatkan mengerjakan korban iaitu penyembelihan binatang-binatang ternakan iaitu kambing dan biri-biri, lembu dan unta. Daging korban ini juga disunatkan supaya dibahagi-bahagikan kepada orang-orang miskin. Ibadat korban ini digalakkan di kalangan umat Islam sebagai satu penghayatan terhadap pengorbanan yang telah dilakukan oleh Nabi Ibrahim A.S yang sanggup menyembelih anaknya iaitu Nabi Ismail A.S sebagai korban dalam mentaati perintah Allah. Dalam konteks ini umat Islam digalakkan supaya berkorban dalam apa jua keadaan sebagai seorang hamba Allah yang taat dan sejati.

Masyarakat Dan Budaya Cina

Masyarakat Cina adalah kumpulan kedua terbesar dalam komposisi kependudukan di negara kita. Kedatangan kaum imigran Cina ke Tanah Melayu adalah bagi menjayakan dasar ekonomi kapitalis British di Tanah Melayu. Sebahagian besar daripada orang-orang Cina yang datang ke Tanah Melayu berasal

dari wilayah selatan China iaitu Fukien, Kwangtung dan Kuangsi.

Sebagaimana masyarakat lain, masyarakat Cina juga mempunyai bentuk dan corak kebudayaan yang unik dan tersendiri. Kebudayaan mereka berasal daripada sebuah tamadun yang sangat tinggi. Ia dibentuk oleh beberapa ahli fikir di sepanjang sejarah perkembangan yang memakan masa yang cukup lama. Mereka juga menganggap tradisi mereka adalah yang paling baik berbanding tradisi dan kebudayaan masyarakat yang lain di dunia ini.

Orang-orang Cina lebih menghargai pemikiran daripada hal-hal yang berbentuk kebendaan. Mereka juga menghargai kekayaan harta benda yang boleh memberikan kepuasan hisap dan membolehkan mereka menikmati kehidupan serta mempunyai status yang tinggi dalam masyarakat (<http://midc.upm.edu.my>).

Masyarakat Cina masih mengekalkan nilai-nilai budaya yang telah diamalkan sejak turun-temurun sebagai identiti dan warisan mereka. Daripada sudut keagamaan, sebahagian besar masyarakat Cina di negara kita menganut beberapa kepercayaan dan agama seperti agama *Buddha*, *Toism* dan *Konfusius*. Ketiga-tiga agama dan kepercayaan didatangkan dari China bersama-sama dengan kedatangan masyarakat imigran ke negara ini. Dalam bancian penduduk di Malaysia pada tahun 1980, kebanyakan penganut agama Buddha adalah terdiri daripada kaum Cina (Azmah Abdul Manaf, 2001).

Agama Buddha berasal dari India dan kemudiannya berkembang ke China dan terus tersebar ke Tanah Melayu pada abad ke-13 Masihi. Walau bagaimanapun, perkembangannya tidak memberikan kesan yang besar dalam mengubah corak kemasyarakatan penduduk di negara ini berbanding pengaruh agama Hindu dan Islam. Namun ia muncul sebagai satu agama yang dominan di negara ini berikutan kehadiran buruh-buruh

dari China yang bekerja dan menetap serta mendapat taraf kerakyatan di Tanah Melayu. Negeri-negeri awal yang menjadi tapak kepada penyebaran dan pengamalan agama Buddha ialah Pulau Pinang kerana ia menjadi tumpuan penduduk imigran Cina selain dari Singapura. Sehubungan dengan itu, pembinaan rumah-rumah ibadat telah bermula di negeri ini dan dibiayai oleh tokoh-tokoh atau kumpulan tertentu yang menjadi ketua atau kumpulan yang menjadi naungan kepada masyarakat Cina tempatan.

Menurut agama Buddha, kehidupan ini adalah suatu kesengsaraan dan jalan tunggal menuju keselamatan ialah membebaskan diri daripada berulang-ulang, dilahirkan semula bagi mencapai Nirvana. Nirvana hanya boleh dicapai sekiranya manusia tidak mempunyai sebarang keinginan. Antara jalan bagi mencapai Nirvana ialah dengan cara bertafakur yang juga merupakan kunci kepada kebanyakan amalan Buddha. Orang Cina begitu mengutamakan perkara ini sehingga mereka meletakkan amalan bertafakur lebih utama berbanding perkara lain yang terdapat dalam kitab-kitab agama Buddha. Mereka juga percaya bahawa dengan amalan bertafakur, seseorang itu boleh menerima penerangan secara tiba-tiba (Wang Gang Wu, 1978).

Sementara itu *Konfusiusnisme* adalah suatu fahaman dan falsafah, bukannya suatu agama. Pada asasnya, ia adalah ajaran-ajaran yang berkaitan dengan tradisi etika dan idea-idea pemerintahan. Ia juga adalah suatu cara 'pimpinan hidup' yang dikenali sebagai *Tao*. Dengan Tao manusia mampu mencapai tahap yang tinggi dalam kehidupan. Fahaman ini diasaskan oleh Konfusius (Kung-fu-tze) dan dikembangkan oleh Lao-tze dan Chuang-tze. Antara ajaran utama fahaman ini ialah:

- Kebajikan yang sempurna mestilah menjadi cita-cita seorang *Chun-tzu* atau orang baik-baik. Ia dapat dicapai melalui sifat sopan santun, murah hati, ikhlas, rajin dan baik hati.

- Segala kelakuan mestilah sederhana dan mengikut *Jalan Pertengahan*. Manusia mesti bertindak mengikut tertib dengan menghormati peraturan yang sewajarnya.
- Perasaan taat setia mesti ditumpukan kepada negara manakala di dalam keluarga pula orang muda perlu menghormati orang tua. Selain daripada itu setiap orang perlu sentiasa mengkaji dan memperbetulkan diri sendiri.
- Raja-raja yang bijaksana adalah pemerintah yang berjaya dan ini dibuktikan melalui sejarah pemerintahan yang berjaya menunjukkan contoh dan tauladan yang baik. Oleh yang demikian, setiap masyarakat perlu menggunakan sejarah masa lampau bagi membentuk masyarakat yang lebih baik.

Perayaan-Perayaan Masyarakat Cina

Tahun Baru Cina adalah perayaan yang disambut oleh seluruh masyarakat Cina di seluruh dunia pada lewat Januari atau awal Februari bergantung kepada *Kalendar Lunar*. Hari tersebut adalah hari yang penuh kegembiraan dan ia disambut dengan mengadakan majlis berkumpul bersama-sama dengan seluruh keluarga, pemberian *angpau* dan lain-lain. Di Malaysia, suasana Tahun Baru sangat dirasai di kampung-kampung kerana pada kebiasaannya masyarakat Cina yang bermaustautin di bandar-bandar akan kembali supaya sama-sama menyambut perayaan tersebut di kampung halaman bersama-sama dengan ibu-bapa dan keluarga masing-masing.

Sebagaimana perayaan-perayaan lain, persediaan menyambut perayaan adalah seperti menghias rumah serta menampal puisi menyambut tahun baru di depan pintu atau digantung reben dan tanglung merah. Terdapat juga setengah-setengah rumah yang menggantungkan kedua-duanya sekali. Selain daripada itu seluruh keluarga sangat sibuk menyediakan kuih-muih terutamanya kuih-muih tradisional dan lain-lain.

Secara tradisinya, Perayaan Tahun Baru Cina disertai dengan ledakan mercun yang dikatakan dapat menghalau hantu dan syaitan. Namun peraturan pada masa kini tidak membolehkan tradisi itu diadakan lagi. Walau bagaimanapun, perayaan tetap berjalan dengan meriah dan teratur.

Menurut Ding Choo Ming (1996), jiwa, akar dan semangat perayaan Tahun Baru terletak kepada perkumpulan semua ahli keluarga untuk makan malam Tahun baru di rumah ibu-bapa, pemberian angpau, menikmati buah limau, saling mengucapkan "*Selamat tahun baru*" dan lain-lain. Tradisi turun temurun itu diperbaharui setiap tahun dan digunakan dengan baik sebagai langkah mempereratkan hubungan kekeluargaan dan berkenalan dengan ahli keluarga baru. Warna utama yang menjadi latar belakang ataupun warna tema perayaan tahun Baru Cina ialah warna merah segar yang membawa lambang tuah, kebahagiaan dan kekuatan.

Masyarakat Cina juga mengadakan rumah terbuka semasa hari perayaan. Ia adalah suatu pembaharuan dalam budaya masyarakat Cina di negara kita kerana perkara ini bukan suatu amalan tradisi. Semasa majlis rumah terbuka, seluruh ahli masyarakat dijemput supaya sama-sama merayakan perayaan Tahun Baru Cina dengan turut sama menjamu selera dan mengucapkan selamat kepada rakan-rakan yang berbangsa Cina. Dalam menjaga sensitiviti rakan-rakan yang beragama lain, kaum Cina memastikan makanan dan minuman yang dihidangkan adalah makanan dan minuman yang tidak bercanggah dengan pengunjung-pengunjung yang beragama Islam dan agama-agama lain seperti Hindu.

Satu tradisi masyarakat Cina yang terkenal semasa perayaan tahun Baru Cina ialah adat memberi angpau yang bermaksud 'sampul merah'. Pemberian ini membawa maksud penyataan kesyukuran, terhutang budi, terima kasih, tahniah, galakan dan sagu hati kepada penerima dalam mengerjakan sesuatu yang dikehendaki oleh pemberi. Dalam rangka adat resam Cina,

pemberi angpau biasanya terdiri daripada ibu bapa, tauke, pemimpin atau golongan yang lebih tinggi strata sosialnya kepada penerima yang terdiri daripada mereka yang berstrata yang lebih rendah.

Apa yang menarik dalam masyarakat Malaysia kini, tradisi memberi angpau semasa hari perayaan bukan sahaja tertakluk kepada perayaan tahun Baru Cina sahaja tetapi masyarakat Melayu juga turut memberikan sedekah iaitu duit Raya dalam bentuk yang lebih lebih kurang sama iaitu wang yang diisi di dalam sampul kecil sebagaimana angpau oleh masyarakat Cina. Cuma ia berbeza daripada segi warna. Ini kerana angpau biasanya berwarna merah manakala duit raya biasanya diisi dalam sampul kecil yang berwarna hijau.

Bagi masyarakat Cina yang beragama Buddha, mereka akan menyambut perayaan *Hari Wesak*. Sambutan ini sambut sebagai tanda kegembiraan dan meraikan kelahiran serta kematian *Gautama Buddha* iaitu pengasas ajaran ini. Para penganut ajaran Buddha akan berada di dalam kuil dan akan melakukan mandian Buddha serta membaca *Kalimah Sutra*. Mereka juga akan menyalakan kayu wangi, lampu minyak, melepaskan burung merpati dan meyambut sami baru. Kebiasaannya perayaan akan jatuh pada bulan Mei. Para penganut agama Buddha digalakkan memberikan sedekah dan menunaikan nazar mereka.

Selain daripada merayakan perayaan Tahun baru Cina, masyarakat Cina di negara ini juga merayakan perayaan *Chap Goh Meh*. Ia juga dikenali sebagai pesta 'Yuan Siau' yang disambut sebagai menandakan tamatnya perayaan Tahun Baru Cina. Pesta ini bermula pada hari yang kelima belas dalam kalender Cina. Pesta Chap Goh Meh bermula sejak dua ribu tahun yang dulu apabila kerajaan Han di China mengadakan sambutan bagi mendoakan kebahagiaan dan kesihatan keluarga mereka. Dalam perayaan ini mereka akan memohon kepada dewi-dewi supaya memelihara kebahagiaan dan kesejahteraan mereka.

Pesta ini berlangsung selama tiga hari dan tiga malam. Sepanjang tempoh tersebut rumah-rumah masyarakat Cina akan dipasangkan dengan lampu. Mercun akan dipasang bagi menghasilkan bunyi yang kuat di samping terdapat tarian-tarian singa dan naga. Pesta ini diakhiri dengan upacara melemparkan buah-buah limau mandarin ke dalam laut oleh para pemuda dan pemuda yang berhasrat untuk mendapatkan jodoh yang sesuai.

Warisan sejarah negara telah menghasilkan satu kumpulan 'kacukan' iaitu kaum Baba dan Nyonya. Mereka sebahagian besarnya tinggal dan menetap di Melaka. Baba adalah segolongan keturunan kaum Cina yang unik kedudukannya di kalangan kaum Cina yang terdapat di Malaysia. Mereka memanggil diri mereka sebagai 'Baba' ataupun 'Peranakan' kerana kebudayaan mereka yang berasal daripada warisan tradisi Cina, mempunyai unsur-unsur pengaruh kebudayaan Melayu.

Penyesuaian dan resapan budaya mereka terhadap suasana sosio-budaya di persekitaran mereka di zaman silam berlaku melalui perkahwinan campur yang berlaku di antara kaum Cina dan Melayu. Ini adalah punca utama mengapa generasi-generasi seterusnya memanggil mereka sebagai 'Baba' Hokkien. Oleh itu, kebanyakan orang Baba juga adalah Hokkien. Kebanyakan daripada mereka adalah daripada kelompok keturunan Hokkien dan masih menganggap diri mereka sebagai orang Hokkien meskipun kebanyakannya tidak pandai bertutur dalam loghat Hokkien.

Ada juga orang Baba yang berasal daripada keturunan Konfu, Kheh (Hakka) dan lain-lain. Budaya Baba berasal dari Melaka tetapi apabila Pulau Pinang dan Singapura berkembang dan dimajukan, ramai juga di antara mereka yang berpindah ke kedua-dua negeri ini terutamanya Singapura (<http://www.perpustam.edu.my//clhproject/kebudayaan/babanyonya.htm>).

Baba Melaka yang terdapat pada hari ini bertutur dalam Bahasa Melayu dengan menggunakan gaya bahasa Baba yang boleh dipanggil sebagai bahasa Melayu Baba. Cara masakan mereka kebanyakannya diresapi oleh masakan Melayu dan menjadi suatu kebiasaan bagi mereka makan dengan menggunakan tangan sebagaimana orang-orang Melayu. Generasi Nyonya (Baba Perempuan) yang terdahulu masih memakai pakaian kebaya dan kain sarong sebagaimana yang dipakai oleh orang-orang Melayu.

Sungguhpun demikian dalam aspek-aspek kebudayaan yang lain seperti sistem kekeluargaan dan agama, mereka masih mengekalkan amalan dan kepercayaan warisan Cina. Malahan masyarakat Baba masih mengamalkan sebahagian resam budaya Cina yang sudah tidak dihiraukan lagi oleh masyarakat Cina Malaysia yang lain, seperti adat istiadat perkahwinan Cina tradisional yang memperlihatkan kedua-dua pengantin memakai pakaian-pakaian yang indah dan berwarna warni warisan budaya Cina tradisional.

Budaya dan Masyarakat India

Masyarakat India adalah suatu komponen penting dalam kependudukan di negara kita. Sebagaimana penduduk Cina, masyarakat India adalah kumpulan imigran yang telah berhijrah ke Tanah Melayu sama sebagaimana penghijrahan masyarakat Cina. Kebanyakan daripada mereka datang dari wilayah Negapatam dan Madras di selatan India. Keadaan huru hara, kacau bilau serta tekanan yang dihadapi oleh masyarakat India akibat daripada sistem kasta mendorong penghijrahan mereka ke Tanah Melayu.

Kedatangan mereka ke negara ini bermula sejak pembukaan Pulau Pinang dan pertambahan mereka kian ketara berikutan pembukaan ladang-ladang pertanian seperti tebu dan kopi. Keperluan tenaga buruh dalam perladangan getah menyebabkan

pertambahan yang mendadak penduduk India di Tanah Melayu. Sehubungan dengan itu, pihak Inggeris telah menubuhkan *Tabung Imigran India* (Tamil Immigrant Fund).

Pengambilan buruh-buruh India ini menjadi lebih mudah kerana India sendiri adalah tanah jajahan empayar British. Sehingga tahun 1906, kira-kira 95 ribu orang buruh India dibawa masuk ke Tanah Melayu. Kebanyakan daripada mereka telah membentuk pola demografi yang khusus iaitu menetap di ladang-ladang getah dan kelapa sawit. Walau bagaimanapun pada masa kini sebahagian besar daripada penduduk berbangsa India adalah ahli perniagaan yang berjaya di samping menjawat jawatan penting dalam kerajaan.

Sebagaimana masyarakat dan kaum-kaum lain, masyarakat India juga mempunyai beberapa suku yang berbeza-beza. Antara yang penting ialah *Tamil*, *Malayalis* dan *Telegu* juga kaum *Punjabi* ataupun *Benggali*. Daripada segi kemasyarakatan, kaum India adalah bangsa yang sangat berpegang kepada adat resam dan kepercayaan.

Kebanyakan daripada masyarakat India menganut agama Hindu. Perkataan Hindu terbit daripada nama suatu tempat iaitu Sungai Sindhu (Indus). *Sindhu* ialah sebutan bagi orang-orang Parsi terhadap negara India iaitu mereka menyebut "*tanah di seberang Sindhu*". Perkataan Hindu adalah sebutan pelat perkataan Sindhu (Idaikkadar, 1979).

Agama Hindu bukan suatu agama yang dibawakan oleh manusia ataupun nabi malah tidak ada catatan mengenai permulaan kepada agama ini. Agama Hindu sendiri dikenali sebagai '*sanatana-dharama*' yang membawa pengertian agama yang abadi iaitu suatu agama yang tiada permulaan dan pengakhiran. Sumber utama agama Hindu yang menjadi asas kepada amalan-amalan penganutnya ialah pengalaman keagamaan para *maharesi* purbakala India yang diperturunkan kepada generasi seterusnya. Dua buah kitab suci Hindu ialah

Rig-Veda dan *Bhagavad-Gita*. Agama ini menekankan kepada keperluan terhadap budi pekerti yang mulia sebagai suatu syarat mencapai kesedaran rohani. Mereka percaya bahawa hidup yang lurus dan benar perlu dalam mendekati agama.

Sistem kasta adalah perkara yang paling khusus yang terdapat dalam amalan-amalan penganut agama Hindu yang telah membezakan status sosial para penganut agama tersebut. Menurut Idaikkadar, sistem ini tidak mempunyai kaitan langsung dengan agama tersebut tetapi ia menjadi amalan kepada para penganutnya. Ia muncul akibat daripada keadaan masyarakat Hindu yang berbilang bangsa. Sebelum kedatangan orang Aryan yang berbahasa Sanskrit, India telah mempunyai penduduk yang beraneka bangsa seperti puak Dravidia. Selepas kedatangan puak Aryan, wilayah India didatangi pelbagai puak yang lain.

Semua bangsa ini telah bercampur-gaul serta menjadi penganut agama Hindu dan diikuti dengan perkahwinan campur di antara mereka yang tidak disenangi oleh beberapa pihak di kalangan masyarakat pada masa itu. Akhirnya masyarakat yang muncul daripada pelbagai bangsa, agama dan pekerjaan telah memunculkan suatu sistem kasta yang ketat bagi membezakan status dan kepentingan mereka dalam masyarakat. Terdapat empat kasta asal iaitu:

- Berahmana (Berahmin)
- Ksyatriya
- Vaisya
- Sundra

Daripada tahap-tahap kemasyarakatan yang wujud dalam sistem kasta jelas menunjukkan bahawa golongan *Berahmin* ataupun sami-sami dan guru-guru agama adalah mereka yang paling dominan dalam masyarakat. Ini kerana mereka merupakan orang yang diberikan tanggungjawab menjaga agama dan kebudayaan

Hindu, juga sebagai penjaga masyarakat dan ketua undang-undang.

Ksyatriya pula bertanggungjawab menjaga keselamatan dan keamanan dan daripada kasta inilah munculnya golongan raja-raja dan pahlawan-pahlawan Hindu. Sementara itu golongan *Vaisya* pula adalah mereka yang terlibat dalam bidang perniagaan dan urusan kewangan yang membawa kepada kemunculan golongan pedagang dan ceti dalam masyarakat India. Akhir sekali golongan *Sundra* yang terdiri daripada para petani dan buruh kasar yang menduduki senarai yang paling bawah dalam hierarki kemasyarakatan dalam amalan Hindu.

Secara idealnya, sistem kasta ini adalah suatu sistem yang memberikan faedah dalam masyarakat India pada zaman dahulu. Ia lebih merupakan suatu sistem pengenalan kepada peranan dan pengkhususan tugas dan tanggungjawab setiap golongan dalam masyarakat. Mereka juga saling berkerjasama antara satu sama lain.

Namun dari masa ke semasa ia dicemari oleh amalan-amalan di kalangan mereka yang berkepentingan dalam masyarakat yang menyebabkan sistem ini lari daripada matlamat asal kewujudannya dahulu. Ia memunculkan golongan '*Harijan*' iaitu orang yang tidak boleh disentuh dan juga menyebabkan berlakunya diskriminasi yang besar dalam masyarakat. Ia juga menimbulkan tekanan-tekanan sosial, ekonomi, politik serta mewujudkan penindasan terutama terhadap golongan bawahan. Faktor ini juga yang menyebabkan sebilangan daripada rakyat India berhijrah ke Tanah Melayu semasa zaman British dahulu. Kini sistem ini tidak popular lagi di dalam masyarakat India terutamanya di kalangan mereka yang berada di luar India termasuk di Malaysia.

Agama Hindu adalah anutan bagi 80 peratus daripada masyarakat India di Malaysia dan 12 peratus daripadanya terdiri

daripada masyarakat India yang tinggal di Pulau Pinang (Porok, 1998).

Dalam agama Hindu terdapat beberapa perayaan penting yang dirayakan oleh para penganutnya iaitu perayaan *Deepavali*, *Thaipusan*, *Thaiponggal* dan *Onam*. *Deepavali* atau dikenali juga sebagai Diwali atau Pesta Cahaya adalah perayaan terbesar yang dirayakan oleh masyarakat India di seluruh dunia. Perayaan ini disambut pada bulan ketujuh menurut kalender Hindu iaitu antara bulan Oktober hingga November pada setiap tahun yang dikenali sebagai *Aippasi*. *Deepa* membawa pengertian 'pelita' manakala *avalai* membawa maksud 'aturan' dan *Deepavali* bermaksud *sebarisan pelita*. Ia melambangkan kebaikan mengatasi kejahatan.

Penganut agama Hindu percaya bahawa sambutan perayaan *Deepavali* adalah sebagai suatu peringatan dan pemujaan terhadap kepulangan *Seri Rama* ke Ayudha manakala setengah daripada mereka pula percaya ia adalah bagi mengenangi kemenangan *Sri Krishna* yang berjaya mengalahkan raksaksa *Narakasura* dan terdapat juga kepercayaan bahawa perayaan ini adalah untuk mengingati *Dewi Lakshmi* (Laxmi).

Seluruh penganut agama Hindu akan membersihkan badan mereka dan memakai minyak di badan sebelum perayaan bermula. Pengisian perayaan termasuklah mengunjungi kuil-kuil dan melakukan upacara sembahyang. Mereka juga akan bersembahyang di rumah. Seluruh rumah masyarakat India yang merayakan perayaan ini akan dinyalai dengan lampu-lampu kecil atau pelita yang diperbuat daripada pasu tanah liat bagi menandakan kemenangan. Setengah pandangan menyatakan ia sebagai satu simbol meraikan kemenangan *Dewa Krishna* yang berjaya mengalahkan syaitan *Ravana*.

Sebagaimana perayaan-perayaan kaum lain di Malaysia seperti Hari Raya Puasa dan Perayaan Tahun Baru Cina, kaum India juga mengadakan rumah-rumah terbuka sempena dengan

sambutan perayaan mereka ini. Ia juga adalah suatu nilai baru bagi masyarakat India di negara ini. Semasa rumah terbuka, semua kaum boleh menghadirinya serta mengucapkan selamat dan tahniah kepada masyarakat India. Mereka juga akan menikmati hidangan yang disediakan oleh tuan rumah bersesuaian dengan agama masing-masing.

Perayaan Thaipusam adalah perayaan kedua terpenting dalam agama Hindu. Ia disambut pada bulan purnama Tamil ataupun dikenali sebagai Thai iaitu pada akhir bulan Januari dan awal bulan Februari. Thaipusam ialah perayaan kemenangan bagi yang benar dan *Dewa Subramaniam* adalah lambang kebaikan, kebenaran, keagungan dan kecantikan bagi agama Hindu. Kebanyakan daripada penganutnya menyambut Hari Thaipusam di kuil-kuil yang menempatkan patung Dewa Subramaniam. Bagi rakyat Malaysia yang beragama Hindu sambutan perayaan ini yang terbesar ialah yang diadakan di Batu Cave.

Perarakan besar-besaran akan diadakan menuju ke kuil yang telah dihias indah. Para penganut agama ini akan melakukan upacara bersembahyang dan membawa persembahan kepada dewa-dewa. Satu perkara yang sangat menarik semasa perayaan ini ialah upacara membawa *Kavadi*. Pembawa *Kavadi* merupakan penganut Hindu yang bernazar. Mereka dikehendaki melakukan amalan-amalan tertentu seperti berpuasa sebelum membawa *Kavadi*. Upacara ini mengkehendaki seseorang pembawa *Kavadi* berjalan sepanjang uacara dan membawanya menaiki bukit di mana letaknya Kuil Dewa Subramaniam.

Upacara ini menjadi suatu pertunjukan yang unik bagi masyarakat Malaysia. Ia juga menjadi antara daya tarikan utama para pelacong luar negara untuk mengunjungi negara kita. Terdapat beberapa tempat di negara kita yang menjadi tumpuan pelancong ketika upacara ini dijalankan seperti di Batu Cave yang dikatakan dikunjungi oleh berjuta penganut agama Hindu

dan para pelancong pada setiap tahun. Selain dari Batu Cave, Pulau Pinang juga adalah antara lokasi penting semasa perayaan Thaipusam di Malaysia. Satu lagi masyarakat berketurunan India yang menjadi sebahagian daripada komposisi penduduk di Malaysia ialah masyarakat Hindu Peranakan yang juga dikenali sebagai masyarakat *Chitty* Melaka. Masyarakat ini adalah suatu kelompok masyarakat minoriti India yang unik di Melaka. Mereka adalah hasil daripada perkahwinan campur antara penduduk yang berbangsa India dengan masyarakat Cina dan Melayu tempatan dan lain-lain.

Masyarakat Chitty wujud hasil daripada hubungan perdagangan yang wujud antara Melaka dengan India semasa kegemilangan kerajaan Melayu Melaka dahulu. Pada masa itu telah wujud suatu penempatan yang dikenali sebagai 'Kampung Keling' sebagai penempatan para pedagang India bagi memudahkan mereka mengurusniaga. Menurut buku Sejarah Melayu dan Hikayat Hang Tuah, perkataan 'keling' berasal daripada '*Kaling Gappatinam*' atau '*Kalinggam*' yang dikenali sebagai Benua Keling (<http://www.perpustam.edu.my/clhproject/kebudayaan/babanyonya.htm>).

Proses asimilasi budaya asal serta kebudayaan sekitar dan tempatan membentuk suatu identiti dan ciri-ciri kebudayaan dan kesenian masyarakat 'India Chitty' ini hampir merangkumi kebudayaan di negara ini kerana mereka turut mengamalkan perkahwinan campur, adat menyambut tetamu dan pakaian tradisional mereka. Sebagai contoh, pakaian tradisional mereka lebih mirip kepada bangsa Melayu iaitu kebaya labuh dan bersanggul tiga bagi wanita manakala yang lelaknya pula berkain pelekat, baju Melayu labuh dan talapa iaitu kain seperti serban bagi menutup kepala.

Oleh kerana kehidupan mereka dipengaruhi oleh alam sekeliling dan pergaulan dengan masyarakat tempatan, maka makanan harian mereka juga adalah seperti orang-orang Melayu

iaitu nasi. Namun terdapat juga makanan tradisi mereka yang biasanya dihidangkan pada hari-hari kebesaran agama atau perayaan. Makanan itu ialah tause dan itali. Kedua-dua makanan ini diperbuat daripada beras yang direndam dan dikisar halus.

Masyarakat 'India Chitty' ini menganut agama Hindu. Mereka adalah penganut agama yang setia serta berpegang teguh kepada ajaran dan pantang larang. Antaranya ialah *Hari Ponggol* iaitu Hari Kesyukuran mereka kepada nenek moyang dan tuhan mereka. Adalah dipercayai perayaan ini turut disambut oleh masyarakat India tetapi bagi masyarakat Chitty ia bermula lebih awal. Sambutan perayaan ini bermula pada hari terakhir bulan Margli (13 Januari) yang bermaksud bulan berbunga dan pada hari itu dipanggil 'Paru' atau 'Bogi' (bermulanya perayaan Ponggol).

Pada hari tersebut masyarakat Chitty akan memasak makanan tradisional mereka seperti nasi lemak kukus berlauk pinding ikan parang, kuah terung, sambal timun, udang, urap kelapa, kangkung tumis, kacang goreng minyak, acar cili dan sambal taik minyak.

Masyarakat Chitty akan bersembahyang setiap hari sepanjang bulan *Margli* sebelum matahari terbit manakala wanitanya pula akan membasuh lantai di depan rumah dan menabur bunga serta meletakkan bekas bara sebagai tanda kesyukuran ketika sembahyang arwah. Bulan ini juga adalah bulan yang paling sibuk bagi masyarakat Chitty kerana pada minggu terakhir mereka beramai-ramai akan pergi ke kubur nenek moyang masing-masing untuk bersembahyang dan membersihkan kawasan persekitaran terbabit yang bertujuan meminta restu daripada nenek moyang mereka supaya keamanan serta perpaduan sentiasa terjalin di dalam keluarga.

Pada hari pertama bulan Thai (14 Januari) pula, masyarakat Chitty akan menyambut perayaan '*Bitthu Ponggol*' iaitu rumah terbuka kepada sanak saudara dan sahabat handai. Para tetamu

akan dihidangkan dengan kuih muih tradisional seperti dodol, wajik, koya kacang, kanda kasturi, bahulu, kuih belanda, bangkit, halwa dan sagun yang menjadi kegemaran masyarakat Chitty.

Walaupun masyarakat Chitty adalah kaum minoriti perpaduan dan sikap kekeluargaan diutamakan apabila diadakan perayaan seperti itu. Namun kini, kebanyakan generasi muda masyarakat Chitty Melaka ini kurang mengenali adat istiadat mereka. Hanya segelintir sahaja yang mengetahuinya melalui datuk nenek mereka. Jika generasi muda ini tidak didedahkan dengan kebudayaan tradisional, lama-kelamaan adat istiadat itu dikhuatiri akan pupus ditelan zaman.

Selain daripada tiga komponen kaum yang terbesar yang terdapat di negara kita, warisan sejarah Malaysia juga menghasilkan satu lagi kaum iaitu kaum Serani. Mereka kebanyakannya adalah rakyat Eropah yang tinggal di negara ini sejak zaman pemerintahan British lagi. Sebahagian daripada mereka sama ada berkahwin dengan rakyat tempatan ataupun sesama bangsa mengalami banyak perubahan budaya sesuai dengan keadaan di Malaysia. Walaupun peratusan mereka kecil, tetapi nilai-nilai kemasyarakatan dan ciri-ciri budaya mereka turut menjadi perencah kepada ciri-ciri masyarakat berbilang kaum di negara ini.

Ciri penting dalam nilai budaya dan kemasyarakatan mereka dapat dilihat semasa perayaan Hari Krismas ataupun Hari Natal yang disambut pada setiap 25 September pada setiap tahun. Sambutan ini diadakan di seluruh dunia dan dirayakan oleh para penganut agama Kristian. Upacara sembahyang pada lewat malam akan diadakan di gereja-gereja sebelum Hari Natal. Rumah-rumah mereka akan dihiasai dengana pokok-pokok Krismas yang digantungkan lampu-lampu kecil yang cantik dan bergemerlapan. Sepanjang perayaan mereka juga akan kunjung-mengunjungi dan saling bertukar-tukar hadiah. Sesuatu yang

menarik di negara kita apabila menjelang perayaan Hari Natal pusat-pusat membeli belah akan dihiasai dengan Santa Klaus dan pokok-pokok Krismas dan ia turut membangkitkan suasana perayaan bagi semua pengunjung.

Kesimpulan

Kepelbagaian dan kemajmukan yang terdapat dalam masyarakat Malaysia adalah suatu keunikan yang jarang terdapat di mana-mana negara di dunia ini. Pengekalan nilai-nilai kemasyarakatan yang diamalkan oleh kaum-kaum di negara kita kerana semua rakyat memahami bahawa agama, adat resam dan nilai-nilai budaya yang lain yang diamalkan oleh penduduk di negara ini merupakan hak peribadi dengan syarat masing-masing saling menghormati hak dan kepentingan semua rakyat Malaysia.

Prinsip '*memberi dan menerima*' ini adalah tunjang persefahaman dan kestabilan politik dan sosial yang masih berjaya dikekalkan. Dalam pada itu kita tidak boleh menafikan peranan kerajaan dalam memastikan penerusan kestabilan ini dengan mengadakan dasar-dasar dan peruntukan perlembagaan sebagai satu mekanisme dalam mengawal masyarakat supaya sentiasa berada pada landasan yang ditetapkan.

Bibliografi

- Aziz Deraman, *Masyarakat dan Kebudayaan Malaysia (Suatu Pengenalan Latar Belakang dan Sejarah Ringkas)*, Chahaya Pantai Malaysia Sdn Bhd, Kuala Lumpur, 1994.
- Azmah Hj. Abdul Manaf, *Sejarah Sosial Masyarakat Malaysia*, Utusan Publications & Distributors Sdn Bhd, Kuala Lumpur.
- Berghe, Pierre Van den, *Race and Racism*, Wiley, New York, 1967.
- Furnivall J.S., *Colonial Policy and Practice: A Comparative Study of Burma and Netherlands India*, University of New York Press, New York, 1956.
- N.M. Idaikkadar, *Latar Belakang Kebudayaan Hindu*, Dewan Bahasa dan Pustaka, Kementerian Pelajaran Malaysia, Kuala Lumpur, 1979.
- Skeat, W.W., *Malay Magic*, Dover Publications, INC., New York, 1967.

Wan Ab Rahman Khudzri Wan Abdullah, *Impak Kemasukan Islam Ke Nusantara ke Atas Kehidupan Sosial Masyarakat Melayu*,

Wan Ab Rahman Khudzri Wan Abdullah, Munif Zairruddin Fikri Nordin dan Solahuddin Ismail, *Tamadun Islam Suatu Sorotan*, Siri Tamadun Islam, PTS Publication and Distributions, Sdn.Bhd, Pahang, 2002.

Wang Gang Wu, *Latar Belakang Kebudayaan Penduduk-Penduduk Di Tanah Melayu Bahagian Kebudayaan Cina*, Dewan Bahasa dan Pustaka, Kementerian Pelajaran Malaysia, Kuala Lumpur, 1978.

Bahan Rujukan Internet

-HYPERLINK "<http://midc.upm.edu.my>" —http://midc.upm.edu.my/tamadun_asia/nota_kuliah/kuliah8htm

Porok, Carolyn V. "Dancing in The Fire: Ritually Constructing Hindu Identity In A Malaysian Landscape", in *Journal of Cultural Geography*, Spring/Summer 98, Vol. 17, Issues 2, p. 2:

-HYPERLINK <http://ehosttvgl...1%20in%20>—<http://ehosttvgl...1%20in%20> Malaysia & fuzzyTem

Ding Choo Ming, "Warna Merah, Ang Pau Tahun Baru Cina", *Dewan Budaya*, 18 (3) (1996): pp. 4: geocities.com/Athens/Academy/9821/angpow.html - HYPERLINK <http://www> —<http://www>.

-HYPERLINK <http://www.perpustam.edu.my//clhproject/kebudayaan/babanyonya.htm> —<http://www.perpustam.edu.my//clhproject/kebudayaan/babanyonya.htm>

<http://www.perpustam.edu.my//clhproject/kebudayaan/babanyonya.htm>

Tokoh Dan Artifak

Pendahuluan

Kemerdekaan Persekutuan Tanah Melayu pada 31 Ogos 1957 telah menjadi titik permulaan kepada kehidupan pebagai kaum yang unik di negara ini. Penubuhan Persekutuan Malaysia pada 16 September 1963 pula seterusnya telah membuka lembaran baru kepada perhubungan kaum yang lebih kompleks. Semenjak itu kerajaan yang memerintah berusaha sedaya upaya membentuk persefahaman yang kukuh sekali gus perpaduan di antara kaum dan etnik yang ada di negara ini.

Pelbagai langkah yang melibatkan usaha-usaha secara langsung dan tidak langsung telah dilakukan tanpa henti. Antara usaha-usaha penting yang dilakukan ialah dengan mewujudkan propaganda yang dapat memupuk perasaan kekitaan pada setiap bangsa, di mana setiap kaum dan etnik berkongsi identiti tertentu yang melambangkan kesatuan semua pihak seperti Jalur Gemilang, Rukun Negara dan lagu kebangsaan 'Negara Ku'. Faktor pemilikan atau rasa pemunyaan terhadap identiti-identiti kebangsaan yang wujud tidak kira yang berbentuk material atau

pun konsep akan mewujudkan rasa cinta yang tidak berbelah bagi kepada negara ini tanpa mengira kaum atau kumpulan tertentu.

Di atas kesedaran inilah kerajaan di negara ini dalam proses membina negara bangsa yang kukuh tidak melupai elemen pendidikan sebagai satu keutamaan. Menerusi Dasar Pendidikan Kebangsaan yang seragam beberapa aspek penting telah diketengahkan bagi memastikan penerimaan rakyat secara keseluruhannya.

Pendidikan sejarah telah menjadi keutamaan pihak yang berwajib dan dua aspek penting menjadi penekanan iaitu pengenalan kepada tokoh-tokoh negara atau tokoh nasionalis atau mereka yang telah berjuang dan berjasa kepada negara dan juga pengenalan kepada identiti-identiti sejarah negara seperti artifak-artifak yang menonjolkan perihai perkembangan negara dan masyarakat negara ini secara keseluruhan.

Kepentingan Mengenal Tokoh dan Warisan Budaya Bangsa

Proses pembinaan negara bangsa tidak dapat berdiri tanpa ada usaha yang boleh menegakkannya. Antara usaha yang telah dikenal pasti berkesan dan perlu ialah mendidik masyarakat mengenali tokoh-tokoh negara iaitu orang yang telah berjasa kepada negara juga mempelajari berkenaan warisan budaya bangsa berupa artifak, monumen atau dokumen.

Berasaskan fakta tersebut tidak dapat dinafikan dua kaedah yang berguna ini sememangnya berkepentingan membantu usaha-usaha kerajaan membina negara bangsa di Malaysia. Kerajaan sedar dengan usaha keras dari pelbagai pihak matlamat kerajaan membina negara bangsa Malaysia akan tercapai terutamanya apabila kedua-dua aspek yang disebut di atas digunakan sebaik-baiknya. Justeru itu adalah jelas kepentingan

yang boleh dilahirkan daripada dua aspek tersebut adalah seperti berikut:

Kepentingan daripada sudut pembinaan sejarah negara

Antara perkara paling penting yang dapat dilahirkan daripada aspek pendidikan adalah untuk mengenal tokoh negara juga warisan budaya bangsa yang ada terutamanya artifak, monumen dan tapak tanah bersejarah ialah sumbangannya kepada sejarah negara.

Pengetahuan berkenaan sumbangan dua aspek tersebut akan memberikan gambaran lebih jelas berkenaan sesuatu peristiwa dan fakta berkenaan sesebuah negara dan sesuatu bangsa. Ini lebih mudah difahami kerana kewujudan dan pengekalan maklumat tokoh dan juga warisan budaya bangsa adalah dilindungi oleh aktiviti pemuliharaan arkib juga pemuliharaan artifak dan monumen oleh pihak yang pakar dalam bidang tersebut.

Biarpun jumlah kewangan untuk perkara sedemikian adalah besar tetapi kerajaan sanggup membelanjakannya demi membentuk warganegara yang mengetahui dan memahami sejarah negara ini. Proses yang perlu dilalui dalam menjaga dan memulihara semua elemen yang berkaitan dengan pengekalan dokumen tokoh dan warisan budaya bangsa ini bukanlah mudah tetapi menerusi proses berpanjangan.

Secara umumnya ia melibatkan pelbagai aktiviti seperti ekskavasi arkeologi, konservasi, preservasi, restorasi, rekonstruksi,** pendokumentasian dan pengarkiban sebelum satu-satu penilaian sejarah dapat dibuat. Ini semua dapat memastikan keselamatannya berkekalan sementara kesahihan yang dilahirkannya pula dapat diterima oleh semua pihak.

Kepentingan penonjolan daripada aspek ketamadunan

Selain itu tidak dapat dinafikan aktiviti pendidikan menerusi dua aspek di atas juga sebenarnya membuka ruang maklumat

kepada semua warga negara ini betapa tamadun di Malaysia telah terbina sejak lama dahulu.

Menerusi pemuliharaan warisan budaya bangsa berbentuk monumen ini membantu masyarakat melihat perkembangan dan kemajuan senibina yang telah berlaku di sesebuah kawasan atau negara. Ini penting kerana sejarah membuktikan sejak dahulu lagi antara catatan kemajuan manusia yang paling berkesan sering kali ditonjolkan menerusi pembinaan monumen seperti yang dilakukan masyarakat Mesir Kuno dengan piramid mereka.

Sementara pembinaan sesuatu monumen itu selalunya dihubungkan dengan ketokohan dan kepintaran pemerintah atau tokoh negara tersebut seperti Firaun Khufu dan Piramid Agungnya di Giza, Mesir. Di Malaysia juga kita dapat melihat contoh sebegitu dengan kewujudan Terusan Wan Muhammad Saman.

Justeru itu adalah penting keagungan warisan budaya bangsa dan senibinanya dikekalkan buat tatapan masyarakat masa kini dan akan datang agar mereka dapat menilai perkembangan yang sedia ada. Secara umumnya catatan dalam bentuk ini dapat dijadikan satu mata ukuran mengenai ketamadunan bangsa sesebuah negara juga ketokohan pemerintahan negara tersebut.

Mengingatn kembali kenangan masa lampau

Di samping itu, pengetahuan menerusi pendidikan terhadap aspek tokoh dan warisan budaya bangsa ini memberi peluang kepada kenangan masa lampau. Kenangan itu boleh sahaja diambil sebagai panduan dan juga pengajaran.

Usaha pendidikan seperti ini akan memberikan kesan psikologi kepada orang ramai daripada aspek mengenangkan kembali atau mengaitkan peristiwa-peristiwa masa lalu. Kenangan ini mudah timbul apabila dijuruskan kepada warisan budaya bangsa berbentuk monumen atau manuskrip kerana ia jelas pada pandangan hasil daripada usaha pemuliharaan yang

dijalankan contohnya Kota A Famosa ataupun Batu Bersurat Terengganu.

Sekiranya ia berkenaan hal yang bersifat positif haruslah diaplikasikan untuk masyarakat hari ini pula. Manakala jika ianya bersifat negatif dapatlah dihindari supaya sesuatu yang buruk tidak berulang lagi. Sebagai contoh Kota A Famosa di Melaka itu menonjolkan kehebatan senibina tetapi pada masa yang sama ia merupakan peringatan kepada kita akan buruknya penjajahan.

Pada masa yang sama juga kenangan terhadap tokoh yang terlibat terhadap maklumat monumen juga manuskrip tersebut juga akan lebih mudah tercetus kembali. Ini kerana hubungan antara tokoh dan monumen adalah dua perkara yang berkaitan. Melalui kenangan peristiwa masa lampau ini sebahagiannya akan dapat menanamkan rasa cinta kepada negara selain dapat menjadikan peristiwa masa lampau itu sebagai panduan pada masa akan datang.

Meningkatkan taraf

Hasil daripada proses pengenalan kepada tokoh-tokoh dan aspek warisan budaya bangsa diharap akan menimbulkan tarikan dan rangsangan kepada masyarakat. Menerusi minat orang ramai terhadap hal berkaitan dengan dua aspek di atas akan merangsang perhatian yang lebih baik daripada kerajaan.

Secara langsung maklum balas dan minat masyarakat akan memudahkan kerajaan menyusun strategi yang bersesuaian dalam melaksanakan dasar yang lebih baik bagi memelihara maklumat berkenaan tokoh juga warisan budaya bangsa yang sedia ada. Ini secara automatis akan meningkatkan taraf penjagaan dan pemuliharaan, sekali gus aspek ketahanan sesuatu warisan budaya bangsa itu dapat dipastikan.

Ini dilakukan dengan pelaksanaan kerja yang betul sama ada melakukan kerja pembinaan batu peringatan, penjagaan

dokumen dan manuskrip dan aktiviti konservasi, preservasi, restorasi, ataupun rekonstruksi. Pengekalan imej dan identiti negara ini akan memastikan fakta asal yang wujud dapat terus digunakan oleh generasi mendatang tanpa ada perbezaan.

Peranan Tokoh dan Warisan Budaya Bangsa Dalam Pembinaan Negara Bangsa

Hasil daripada kepentingan yang wujud pada aspek-aspek memperkenalkan tokoh dan warisan budaya bangsa ini, dapat dikesan beberapa peranan yang dapat dimainkan dalam memperkukuhkan usaha membina negara bangsa. Aspek-aspek ini memainkan peranan yang penting, lebih-lebih lagi bagi negara yang mempunyai kepelbagaian kaum dan etnik seperti Malaysia. Antara peranan yang dapat disumbangkan ialah:

Pemeliharaan identiti bangsa

Usaha memperkenalkan kedua aspek penting di atas sebenarnya secara automatis membantu kepada pengekalan identiti sesuatu bangsa. Warisan budaya bangsa terutamanya monumen dan tapak bersejarah sebenarnya adalah identiti yang jelas memperkenalkan siapa kita dan dimanakah kedudukan kita. Identiti Melayu yang jelas jugalah yang memberikan kedudukan sebagai bumiputera di negara ini berdasarkan identiti yang ditonjolkan oleh nenek moyang menerusi apa yang kita terima sebagai warisan budaya bangsa.

Kewujudan tokoh pula dengan dibantu oleh maklumat-maklumat berupa dokumen atau manuskrip pula memberikan peluang kepada setiap bangsa membuktikan kewujudan mereka dan menjelaskan kedudukan yang dinikmati pada hari ini. Tokoh-tokoh memberikan kedudukan dan tempat kepada apa yang diperoleh oleh generasi hari ini.

Menerusi usaha menjaga dan memulihara aspek-aspek maklumat tokoh dan warisan budaya bangsa ini, bukti dapat diperlihatkan dan memastikan ketelusan fakta untuk dirujuk oleh

mana-mana pihak yang berbalahan mengenai hak atau apa jua yang berhubungan dengan identiti bangsa tersebut.

Tiada negara di dunia ini yang wujud tanpa pengetahuan dan perkhabaran berkenaan identiti mereka yang digambarkan dan dibuktikan menerusi kejayaan dan kegagalan masa lalu. Pada kebiasaannya kejayaan dan kegagalan ini ditonjolkan dengan kehadiran monumen atau warisan budaya bangsa yang lain sama ada yang boleh digerakkan ataupun tidak.

Asal-usul kewujudan mereka disesuatu kawasan juga tradisi dan budaya yang dipegang serta segala keputusan yang dibuat untuk wilayah tersebut selama ini juga merupakan sebahagian dari inti pati utama kepada cerita sebenar sesebuah negara dan bangsa. Secara umumnya kewujudan elemen yang dijaga di arkib dan dipulihara memberikan bukti yang jelas dan tidak boleh dipertikaikan terhadap identiti yang dipegang oleh sesuatu bangsa itu.

Penyelidikan sejarah

Selain itu dengan memberi peluang kepada masyarakat mengenali tentang tokoh dan juga warisan budaya bangsa yang menjadi aspek penting perkembangan negara ini akan menarik minat yang lebih kepada penyelidikan sejarah yang lebih mendalam. Penyelidikan yang lebih komprehensif akan membantu menentukan dan memantapkan tahap kepentingan serta sumbangan seseorang tokoh atau sesebuah warisan budaya bangsa tersebut daripada segi sejarah dan hubungkaitnya dengan perkembangan ketamadunan sesuatu bangsa.

Adalah jelas setiap peristiwa dan kejadian lalu melibatkan aspek-aspek fizikal atau perkara-perkara sampingan seperti manusia, manuskrip, tindakan, persekitaran, perkakasan dan juga bangunan-bangunan. Di atas sifat sejarah dan unsur-unsur sababiahnya, timbul persoalan dan pertanyaan mengapa, kenapa atau bagaimana. Melalui unsur sababiah inilah asas kepada perlunya elemen-elemen seperti manuskrip, perkakasan dan

bangunan-bangunan dicari. Menerusi dapatan-dapatan inilah sejarah bagi sesuatu kejadian atau tempat ditafsirkan dan dipertimbangkan sebagai fakta (Hole et al, 1990).

Elemen-elemen yang sudah ditafsir dan dipertimbangkan sebagai data dan fakta ini kemudiannya dijadikan asas kepada manusia bagi mengenali diri dan identiti masing-masing. Inilah hubungan penting yang dilahirkan oleh ilmu sejarah dalam kehidupan manusia sebagaimana yang dinyatakan oleh E.H Carr bahawa sejarah adalah suatu proses perhubungan yang tidak akan putus antara ahli sejarah dengan bahannya. Ia adalah suatu kesinambungan peristiwa zaman dahulu hinggalah sekarang. Beliau juga menambah lagi bahawa sejarah itu adalah merupakan suatu bentuk penyelidikan proses sosial dan justeru itu merupakan perhubungan antara masyarakat sekarang dengan masyarakat yang telah lalu (Mohd Idris Salleh, 1994).

Selepas segala elemen pencarian dan penemuan berlaku ia kemudiannya diteruskan dengan memulihara dan melindungi bahan-bahan sejarah tersebut. Usaha ini perlu dipergiatkan supaya masyarakat pada hari ini tidak lupa asal-usul juga proses perkembangan sejarah di sesebuah negara. Sebagai contoh Mesir sentiasa dikenali kerana identiti Piramid dan juga Sphinxnya, manakala China pula jelas berbangga dengan identiti Tembok Besarnya.

Sejajar dengan itu adalah jelas peranan memperkenalkan masyarakat dengan tokoh dan warisan budaya bangsa yang mereka miliki adalah amat penting. Ini kerana segala kegiatan penyelidikan dan pemfaktaan berkenaan negara dan bangsa akan dapat dibuat dengan cara yang teratur dan hasilnya dapat diterima oleh semua pihak. Implikasi penyelidikan yang dilakukan sama ada melibatkan sosial, politik ataupun ekonomi adalah sangat penting bagi menentukan kestabilan negara secara keseluruhannya.

Kesedaran nasionalisme

Pemeliharaan identiti bangsa secara tidak langsung dapat memupuk kesedaran Nasionalisme di kalangan masyarakat. Melalui perkongsian nilai-nilai tokoh, sejarah ataupun warisan budaya bangsa yang ada kemudiannya digabungkan dengan rasa hormat menghormati dapat membentuk rasa kekitaan dalam diri setiap warganegara sekali gus memupuk perpaduan.

Manusia tidak dapat lari daripada hakikat bahawa setiap yang terjadi ada permulaannya begitulah juga kita di Malaysia yang masih berusaha mengenali diri masing-masing. Kenal mengenali di kalangan masyarakat pelbagai kaum dan etnik penting kerana kebutaan dan kegagalan masyarakat negara ini mengenali sesama sendiri bermakna mereka juga tidak mengetahui sejarah negara ini dan akan mendatangkan bahaya serta menjadi ancaman kepada proses perpaduan dan perkembangan negara secara menyeluruh dan apa yang lebih menakutkan ialah berulangnya tragedi berdarah 1969.

Justeru itu mengajak warganegara ini mengenali tokoh mereka dan mengetahui warisan budaya bangsa yang mereka miliki boleh membantu setiap mereka mengenali sejarah dan identiti masing-masing supaya dapat menimbulkan rasa tolak ansur serta berkongsi kecintaan kepada negara sekali gus membantu pembangunan negara secara keseluruhan.

Sumber Pendapatan Negara Menerusi Pelancongan

Senario dunia hari ini menonjolkan pelancongan sebagai salah satu sumber pendapatan penting kepada kebanyakan negara di dunia. Di kala kawasan-kawasan pelancongan semakin kurang diperoleh, kewujudan maklumat dan kisah tokoh-tokoh lampau dan warisan budaya bangsa seperti bangunan-bangunan bersejarah dan juga tapak-tapak bersejarah yang berkaitan dengan perkembangan tamadun manusia sering menjadi alternatif kepada sesetengah tempat-tempat pelancongan yang sedia ada. Usaha pelancongan menerusi pengenalan kepada

tokoh dan kawasan bersejarah melibatkan tokoh tersebut juga warisan budaya bangsa seperti kota dan tugu berjaya dilaksanakan di beberapa negara seperti Mesir, United Kingdom, Sepanyol, China dan beberapa negara lain yang seharusnya dan sememangnya telah dicontohi negara ini. Contoh-contoh seperti Rumah Kelahiran Dr. Mahathir, Kota A Famosa dan lain lain lagi menggambarkan masa depan yang cerah untuk aktiviti sebegini dalam memajukan negara bangsa Malaysia pada masa akan datang.

Sejarah ketamadunan masyarakat Melayu yang beratus tahun sebagai masyarakat tunggal dan kemudiannya dijajah lebih kurang 450 tahun sebelum kedatangan masyarakat imigran telah membentuk sebuah negara baru dan nilai yang baru. Gabungan daripada semua aspek sejarah dan budaya serta tradisi yang sedia ada di kalangan masyarakat majmuk ini boleh menjadi gabungan yang menarik untuk membawa pelancong ke sini yang sudah tentu menjanjikan pulangan yang lumayan.

Gabungan nilai-nilai tokoh negara, sejarah dan warisan budaya bangsa dari pelbagai kaum negarv ini, yang mewakili pelbagai tempoh waktu yang berbeza mampu menjadi faktor pengukuh kepada sektor pelancongan yang bergantung dengan alam semula jadi negara ini yang sedia indah.

Hasil kejayaan industri pelancongan akan menjadi pemangkin kepada perkembangan ekonomi yang berlaku di negara ini dan sekali gus mengukuhkan lagi kestabilan negara. Apabila ini berlaku proses pengagihan nilai-nilai masyarakat dapat berjalan lancar dan proses pembinaan negara bangsa akan dapat dijalankan secara aman dan harmoni.

Pengenalan Kepada Tokoh-Tokoh Negara

Pengenalan atau pendedahan masyarakat terutamanya generasi muda kepada tokoh-tokoh negara yang telah berjasa adalah amat penting. Menjadi dasar kepada semua pihak memberitahu

generasi baru ini betapa bukan mudah negara ini dibina sehingga menjadi makmur dan maju jaya pada hari ini. Tanpa usaha dan titik peluh perjuangan masyarakat terdahulu terutamanya oleh mereka yang benar-benar ikhlas memperjuangkan kemerdekaan dan kemajuan negara ini, mungkin apa yang kita kecapai hari ini hanyalah mimpi belaka. Justeru itu menjadi tanggungjawab kepada semua warga negara ini mengetahui dan mengenali mereka juga mengenang jasa yang telah ditumpahkan supaya segalanya menjadi panduan di masa hadapan.

Secara keseluruhannya semua kemajuan pembangunan dan kemakmuran negara pada hari ini adalah usaha perjuangan segenap lapisan masyarakat di negara ini sejak dahulu lagi. Oleh itu adalah sukar memperkenalkan kesemua tokoh yang ada secara lengkap dalam ruang bicara yang terhad ini. Apa yang akan dibicarakan di sini adalah menjurus kepada pembicaraan sebahagian tokoh-tokoh besar yang mewakili secara keseluruhan mereka yang telah berjuang dan berjasa memerdekakan juga memajukan negara ini seperti mana yang kita kecapai bersama pada hari ini. Perjuangan mereka ini sememangnya sudah tercatat sebagai sebahagian daripada sejarah negara. Tokoh-tokoh negara tersebut ialah:

Tunku Abdul Rahman Putra Alhaj

Perdana Menteri Malaysia yang Pertama. Beliau dilahirkan pada 8 Februari 1903 di Alor Star, Kedah. Ayahandanya Sultan Abdul Hamid adalah pemerintah Negeri Kedah pada masa itu. Bonda Tunku bernama Menjalara seorang keturunan Thai, anak kepada Luang Novaborirak, seorang pembesar di salah sebuah negeri Shan Utara Thailand. Beliau belajar di sekolah Melayu di Alor Star sebelum belajar di Bangkok dan seterusnya menyambung pelajaran disekolah Melayu kembali pada tahun 1916, sebelum memasuki Penang Free School. Beliau kemudiannya menuntut di St. Catherine's College, Universiti Cambridge, England dan mendapat Ijazah B.A dalam Sastera. Beliau pernah berkhidmat

dalam Perkhidmatan Awam Negeri Kedah sebagai Pegawai Daerah di Kulim dan Sungai Petani juga Timbalan Pendakwa Raya dan Presiden Session Court.

Pada bulan Ogos 1951 tercetus krisis dalam UMNO yang menyebabkan Datuk Onn meletakkan jawatan dan Tunku dipilih sebagai Yang Dipertua UMNO yang ke-2. Hasil usaha Tunku menyatupadukan kaum-kaum di samping menjaga keutuhan bangsa Melayu sebagai teras politik negara, UMNO memperoleh kemenangan dalam pilihan raya Majlis Bandaran Kuala Lumpur 1952 dan juga pilihan raya umum 1955. Seterusnya Tunku melakukan perundingan dengan British dan menghasilkan kemerdekaan negara pada tahun 1957.

Sebagai Perdana Menteri yang pertama, usaha-usaha dibuat bagi mengukuhkan pemerintahan negara melalui perpaduan rakyat dan kemajuan ekonomi. Pada tahun 1960, keadaan darurat yang telah berjalan selama 12 bulan diisytiharkan tamat. Tanah Melayu menyertai secara aktif dalam politik antarabangsa seperti menganggotai Bangsa-Bangsa Bersatu dan menjadi ahli Komanwel British.

Dalam konteks serantau, Tunku telah mengasaskan ASA atau Pertubuhan Asia Tenggara pada tahun 1961 dengan dianggotai oleh Persekutuan Tanah Melayu, Filipina dan Thailand yang seterusnya membuka jalan kepada penubuhan ASEAN pada tahun 1967.

Pada bulan September 1963, Tunku telah berjaya menyatukan persekutuan Tanah Melayu, Singapura dan Sarawak juga Sabah sebagai Persekutuan Malaysia. Atas jasanya itu, Tunku diberi gelaran 'Bapa Malaysia'. Menjelang tahun 1969, berlaku ketegangan antara kaum di Malaysia. Suasana perkauman bertiup sampai ke kemuncak dan meletuslah peristiwa 13 Mei 1969. Akibatnya, Parlimen telah digantung dan tertubuhlah *Majlis Gerakan Negara* atau MAGERAN yang diketuai oleh Tun Abdul Razak.

Pada 22 September 1970, Tunku meletakkan jawatannya sebagai Perdana Menteri dan pada Februari 1971, Tunku tidak bertanding lagi bagi jawatan UMNO. Setelah bersara Tunku menjawat sebagai Setiausaha Agung Pertubuhan Persidangan Negara-Negara Islam (OIC) yang pertama. Tunku juga pernah mengetuai PERKIM atau *Pertubuhan Kebajikan Islam Malaysia*. Beliau juga adalah pengasas Pestabola Merdeka dan pernah menjadi Presiden Persatuan Bolasepak Malaysia dan Presiden Konfederasi Bolasepak Asia.

Tun Abdul Razak bin Datuk Hussein

Perdana Menteri Malaysia yang ke-2. Beliau dilahirkan pada 11hb. Mac, 1922 di Pulau Keladi, Pekan, Pahang. Dibesarkan oleh datuknya di Kampung Jambu, Langgar, Pekan dan bersekolah di Sekolah Melayu pada pendidikan awal. Beliau kemudiannya dihantar ke Maktab Melayu Kuala Kangsar diikuti ke Raftles College Singapura dan seterusnya ke pengajian undang-undang di Lincoln's Inn, London.

Sekembalinya ke tanahair, beliau berkhidmat dengan Kerajaan Negeri Pahang sebagai Penolong Setiausaha Kerajaan dan Setiausaha Kerajaan Negeri Pahang. Empat bulan selepas menganggotai UMNO, beliau dilantik sebagai Ketua Pemuda UMNO. Ini diikuti dengan perlantikan sebagai *Ahli Tidak Rasmi Majlis Undangan Persekutuan 1951*. Pada masa yang sama apabila Tunku Abdul Rahman menjadi Yang Dipertua UMNO beliau yang berumur 29 tahun dipilih sebagai Timbalan Yang Dipertua.

Tun Abdul Razak juga pernah menjawat jawatan Pemangku Menteri Besar Pahang pada tahun 1955. Beliau bersama Tunku melakukan rundingan Kemerdekaan di London dan setelah merdeka bermulalah perkhidmatannya sebagai Timbalan Perdana Menteri yang menjangkau lebih 13 tahun. Dalam tempoh ini beliau telah memegang beberapa portfolio, termasuk Kementerian Pembangunan Negara dan Luar Bandar,

Kementerian Pertahanan dan Kementerian Hal ehwal Dalam Negeri.

Sebagai Menteri Pelajaran yang pertama, beliau telah melahirkan *Penyata Razak 1956* bertujuan menyatupadukan rakyat yang berbagai-bagai kaum. Beliau mempelopori gerakan pembangunan luar bandar dengan *Rancangan Buku Merah*. Beliau juga membentuk berbagai-bagai agensi Kerajaan bagi membantu rakyat terutamanya petani dengan menubuhkan Lembaga Kemajuan Tanah Persekutuan (FELDA).

Ketokohan beliau sebagai Menteri Pertahanan teruji dengan berlakunya konfrontasi. Akhirnya krisis dapat diselesaikan secara damai. Kerana itu beliau dikenali bukan sahaja sebagai Bapa Pembangunan tetapi juga sebagai Bapa Perdamaian. Peristiwa 13 Mei 1969 telah membawa beliau menjadi Pengarah Majlis Gerakan Negara (MAGERAN). Sebagai Pengarah MAGERAN, beliau berjaya memulihkan keamanan, memupuk keharmonian dan muhibbah dan mengembalikan kepercayaan rakyat terhadap Kerajaan.

Seterusnya beliau dilantik sebagai Perdana Menteri pada 22hb. September, 1970. Pada pertengahan tahun 1970, Dasar Ekonomi Baru yang begitu bermakna telah dilancarkan oleh Tun. Implikasi Dasar ini terletak pada matlamatnya yang berbentuk serampang dua mata iaitu menghapuskan kemiskinan tanpa mengira kaum dan menyusun semula masyarakat untuk menghapuskan pengenalan kaum melalui kegiatan ekonomi.

Sewaktu beliau menjadi presiden UMNO, Barisan Nasional telah terbentuk pada tahun 1974. Beliau berjaya menukarkan politik konfrontasi di negara ini kepada politik akomodasi dan dialog. Hasil daripada daya pemikiran beliau juga, *Dasar Pengecualian Asia Tenggara* (ZOPFAN) telah dilahirkan pada tahun 1971. Beliau juga telah merintis jalan perhubungan dengan Republik Rakyat China dengan mengadakan lawatan pada Mei, 1974. Tun Abdul Razak telah pulang ke rahmatullah

ketika usianya menjelang 54 tahun, di London pada 14hb. Januari, 1976.

Tun Hussein Onn

Perdana Menteri Malaysia yang ke-3. Beliau dilahirkan pada 12hb. Februari, 1922 di Johor Bahru. Anak sulung Datuk Onn bin Ja'afar dan Datin Halimah binti Hussein yang mempunyai lapan orang anak. Mendapat pendidikan awal di Singapura dan di English College, Johor Bahru. Pada tahun 1940, beliau berkhidmat sebagai kadet dalam Pasukan Timbalan Setia Negeri Johor dan 1942 menyertai Regiment Hyderabad Ke-19 di India. British melantiknya menjadi jurulatih di Pusat Rekrut dan Latihan Polis Malaysia di Rawalpindi.

Bertugas sebagai Komanden Polis Depot, Johor Bahru pada tahun 1945 dan seterusnya memasuki Perkhidmatan Pentadbiran Melayu sebagai Penolong Pegawai Pentadbir di Daerah Segamat dan kemudian sebagai Pegawai Daerah di Kuala Selangor dan Kelang. Meletakkan jawatan sebagai Pegawai Daerah untuk turut serta dalam kegiatan politik UMNO dan diberi tugas sebagai Ketua Perikatan Pemuda UMNO. Pada tahun 1950 dilantik sebagai Setiausaha Agung UMNO dan juga dilantik menjadi Ahli Majlis Undangan Negeri Johor dan Majlis Undangan Persekutuan.

Tun Hussein keluar daripada UMNO mengikut bapanya, setelah tercetus satu krisis dalam parti pada bulan Ogos 1951. Beliau telah pergi ke London untuk belajar undang-undang di Lincoln's Inn, England dan telah lulus sebagai seorang peguam pada tahun 1958.

Pada tahun 1968 atas desakan Tun Abdul Razak, beliau kembali menyertai UMNO dan pada bulan Jun 1969 beliau dilantik menjadi Ahli Majlis Kerja Tertinggi UMNO. Seterusnya beliau telah dilantik sebagai Menteri Pelajaran pada 22 September, 1970 dan dipilih sebagai salah seorang Naib Presiden UMNO pada tahun 1972. Pada 13 Ogos 1973 pula, beliau

dilantik sebagai Timbalan Perdana Menteri menggantikan tempat Tun Dr. Ismail yang telah meninggal dunia. Beliau juga menjawat jawatan Menteri Kewangan dan Menteri Penyelarasan Perbadanan Awam.

Pada 14 Januari 1976, Tun Hussein Onn menjadi Perdana Menteri Malaysia yang ke-3 menggantikan Tun Abdul Razak yang juga telah meninggal dunia. Beliau terus mengadakan perhubungan yang baik antara Malaysia dengan negara-negara luar termasuklah negara-negara barat dan lain-lain anggota ASEAN.

Dalam pergerakan UMNO, Tun Hussein Onn berusaha sedaya upaya mengekalkan perpaduan di kalangan ahli-ahli dan pemimpin-pemimpin supaya parti dapat menghadapi cabaran-cabaran yang timbul. Bagi kemajuan parti, Tun Hussein telah melancarkan *Koperasi Usaha Bersatu* (KUB) pada bulan Mei 1977.

Setelah memegang jawatan Presiden selama dua tahun, Tun Hussein Onn dipilih menjadi Presiden UMNO yang ke-4 dalam Perhimpunan Agung UMNO dalam tahun 1978. Pada bulan April, 1981, beliau telah merasmikan pelancaran Skim Amanah Saham Nasional (ASN).

Di atas sebab-sebab kesihatan beliau mengambil keputusan bersara pada 16hb. Julai, 1981. Beliau meletakkan jawatannya sebagai Perdana Menteri Malaysia dan digantikan oleh Datuk Seri Dr. Mahathir Mohamad. Selepas bersara daripada politik, beliau aktif membantu kemajuan pembinaan negara. Beliau telah dilantik sebagai Presiden Universiti Islam Antarabangsa yang pertama, Pengerusi Institut Kajian Antarabangsa dan Strategik, Penasihat Petronas dan Presiden Persatuan Orang-orang Buta Malaysia. Hospital Mata telah mengabadikan namanya dan dikenali sebagai Hospital Mata Tun Hussein Onn.

Dato' Seri Dr. Mahathir Mohamad

Perdana Menteri Malaysia yang ke-4 sehingga kini. Beliau dilahirkan pada 20 Disember 1925 di Lorong Kilang Ais, Seberang Perak, Alor Setar, Kedah. Persekolahannya bermula di Sekolah Melayu Laki-laki Seberang Perak, Kedah. Kemudian disambung ke Sekolah Inggeris Alor Setar (kini Maktab Sultan Abdul Hamid) di mana ayahandanya, Encik Mohamad bin Iskandar adalah guru besar sekolah itu yang pertama. Ibunya Wan Tempawan binti Wan Hanafi adalah keturunan Wan Mat Saman, Menteri Besar Kedah yang membina terusan Wan Mat Saman.

Setelah tamat Perang Dunia Kedua beliau menyambung pelajarannya di sekolah yang sama pada tahun 1945 sehingga Senior Cambridge. Beliau kemudian melanjutkan pengajian ke King Edward VII College of Medicine, Universiti Malaya, Singapura. Pada tahun 1952 beliau lulus dengan ijazah perubatan MBBS.

Penglibatan politiknya bermula pada tahun 1945 apabila beliau menganggotai SABERKAS. Pada tahun 1946 beliau menyertai pula Kesatuan Melayu Kedah dan beliau turut terlibat sama dalam peristiwa bersejarah pengasasan UMNO. Pada tahun 1957 beliau bersama isterinya Dr. (Datin Seri) Hasmah Mohd Ali telah menubuhkan Maha Klinik di Alor Setar, Kedah.

Penglibatannya secara aktif dalam politik bermula pada tahun 1964 apabila beliau dipilih sebagai ahli Parlimen setelah memenangi kerusi kawasan Kota Setar Selatan di atas tiket Perikatan. Selepas tragedi 13 Mei 1969 beliau telah disingkirkan daripada UMNO kerana lantang mengkritik Tunku. Karier politiknya bagaimanapun menyinar kembali apabila beliau diterima kembali ke dalam UMNO pada tahun 1972 setelah Tun Abdul Razak menjadi Presiden UMNO. Pada tahun yang sama beliau memenangi kerusi ahli Majlis Tertinggi UMNO dan dilantik sebagai senator pada tahun 1973. Beliau dilantik

sebagai Menteri Pelajaran pada tahun 1974 di dalam kabinet Tun Abdul Razak. Pada tahun 1975 beliau memenangi kerusi Naib Presiden UMNO.

Pada 16 Julai 1981, Dr. Mahathir mengangkat sumpah sebagai Perdana Menteri Malaysia yang ke-4 ekoran perletakan jawatan Tun Hussein Onn atas sebab kesihatan. Dalam tahun yang sama beliau menang tanpa bertanding sebagai Presiden UMNO. Di bawah pentadbirannya negara telah melalui suatu proses transformasi yang tidak pernah digambarkan sebelum ini. Beliau mahu Malaysia menjadi sebuah negara maju dan rakyatnya mampu bersaing di peringkat global.

Hasratnya dijelaskan dalam apa yang dinamakan sebagai Wawasan 2020 yang beliau utarakan pada 28 Februari 1991 dengan bermatlamatkan 'ke arah pembentukan sebuah negara yang benar-benar maju dalam segala bidang secara seimbang meliputi ekonomi, politik sosial, kerohanian, psikologi dan kebudayaan'. Matlamatnya ialah pembangunan yang berwajahkan kemanusiaan dengan persekitaran yang seimbang. Beliau menggerakkan kempen 'Bersih-Cekap-Amanah', 'Kepimpinan melalui teladan', 'Dasar Kependudukan 70juta', Kempen peningkatan 'Daya Pengeluaran Negara', dasar 'Penerapan Nilai-nilai Islam', menukar waktu negara dengan mempercepatkan setengah jam di Semenanjung supaya selaras dengan Sabah dan Sarawak sebagai satu usaha integrasi nasional, mengamalkan dasar 'Buy British Lasts' sebagai satu tindak balas di atas sikap London yang mendiskriminasikan kepentingan Malaysia.

Beliau kemudiannya memperkenalkan 'Dasar Pandang Ke Timur', dasar penswastaan, 'Dasar Pensyarikatan Malaysia', 'Sogossosha Malaysia', 'Dasar Perindustrian Negara', projek kereta nasional, Projek lebuh raya utara-selatan dan timur-barat semenanjung juga melangkah ke era pengangkutan berteknologi tinggi apabila Transit Aliran Ringan (LRT) diperkenalkan di

Kuala Lumpur. Pada September 1996, kerajaan telah mengumumkan pembinaan bandaraya pentadbiran persekutuan 'Putrajaya' untuk aktiviti pentadbiran awam negara dan seterusnya mewujudkan 'kerajaan elektronik' di dunia. Beliau telah merancang pembinaan KLCC dan Lapangan Terbang Antarabangsa Kuala Lumpur (KLIA).

Pada tahun 1997, Dr. Mahathir memperkenalkan 'Koridor Raya Multimedia (MSC)'. Gagasan MSC akan menempatkan kerajaan elektronik dan universiti multimedia serta menjadi pemangkin kepada pelaksanaan sekolah bestari, tele-perubatan, kad pintar, pusat pemasaran tanpa bersempadanan serta pusat pengeluaran web sedunia. Tidak kira apa gagasannya sama ada negara membangun, negara dunia ketiga, negara kecil atau negara miskin; beliau dengan berani menyuarakan masalah mereka dalam forum-forum antarabangsa serta menyelar negara-negara maju yang tidak ikhlas membantu malah menindas dengan prejudis.

Pandangannya yang kritis tetapi nyata, menjadikan beliau jurucakap kepada negara-negara dunia ketiga dan pembela agama Islam yang konsisten. Malaysia mampu berbuat demikian kerana Malaysia 'Merdeka' bukan sahaja daripada segi politik tetapi juga ekonomi dan yang lebih penting daripada segi spiritualnya.

Dr. Seri Mahathir Mohamad kini dianggap sebagai seorang pemimpin dunia yang berjaya meskipun memimpin sebuah negara yang kecil. Beliau bukan hanya berjaya memerdekakan negaranya daripada semua segi, tetapi berusaha memerdekakan negara-negara lain daripada belenggu falsafah pembangunan yang dijana daripada barat yang jelas mufliis idealistiknya. Bagi Dr. Mahathir falsafah pembangunan haruslah dijana dari dalam, manakala sumbernya bolehlah didatangkan dari luar dan bukan disebaliknya. Dato Seri Dr. Mahathir Mohamad, Perdana Menteri Malaysia yang ke-4 tidak dapat dipertikaikan lagi adalah 'Pencetus Malaysia Negara Maju'.

Dato' Onn Jaafar

Pengasas *Pertubuhan Kebangsaan Melayu Bersatu* atau PEKEMBAR atau lebih dikenali sebagai *United Malay National Organisation* (UMNO). Beliau lahir pada tahun 1895 dan berasal daripada keluarga yang terkenal di negeri Johor. Bapanya pernah menjawat jawatan Menteri Besar Johor. Pendidikan awal beliau peroleh di Sekolah Melayu di Johor sebelum melanjutkan pelajaran ke England. Beliau kembali ke tanahair dan memasuki Perkhidmatan Awam negeri Johor. Sewaktu *Malayan Union* dicadangkan pada tahun 1946 beliau merupakan Pegawai Daerah Batu Pahat dan berusia 51 tahun.

Pada tahun 1946 beliau menubuhkan Pergerakan Melayu Semenanjung di Negeri Johor. Pada 1 Mac 1946 lebih 100 wakil daripada 42 persatuan Melayu mengadakan kongres di Kuala Lumpur. Hasil daripada kongres tersebut UMNO telah disyiharkan secara rasmi pada 11 Mei 1946 dengan Dato' Onn dilantik menjadi Yang Di Pertua UMNO yang Pertama. UMNO kemudiannya berjaya menggagalkan *Malayan Union* supaya digantikan dengan Persekutuan Tanah Melayu 1948.

Pada tahun tersebut beliau mencadangkan supaya UMNO membenarkan penyertaan masyarakat Cina dan India memasuki UMNO. Cadangan beliau ditentang kuat dan beliau telah keluar daripada UMNO untuk menubuhkan parti politik yang baru iaitu *Independence of Malayan Party* (IMP) atau Parti Kemerdekaan Tanah Melayu (PKTM). Parti ini adalah sebuah parti berbilang kaum dan bermatlamatkan kemerdekaan Tanah Melayu dalam tempoh sepuluh tahun. Walau bagaimanapun sokongan terhadap parti ini amat berkurangan dan prestasi sewaktu *Pilihanraya Bandaran Kuala Lumpur 1952* juga tidak memberangsangkan. Parti ini dibubarkan pada tahun 1953 dan digantikan dengan Parti Negara bagi menghadapi pilihanraya umum Tanah Melayu yang pertama 1955. Parti Negara tewas teruk kerana gagal memenangi sebarang kerusi daripada 30 yang ditandinginya.

Seperti IMP, Parti Negara juga tidak dapat menyaingi kekuatan perikatan UMNO, MCA dan MIC. Hanya pada tahun 1959 beliau memenangi kerusi yang ditandinginya di Terengganu. Itu merupakan penglibatan terakhirnya dalam politik tanahair.

Tan Cheng Lock

Salah seorang pengasas parti *Malayan Chinese Association* atau MCA dan juga pengasas bersama Parti Perikatan. Beliau dilahirkan pada tahun 1883 di Melaka. Beliau mendapat pendidikan Inggeris sejak kecil lagi. Beliau pernah menjadi seorang guru sebelum memasuki lapangan perniagaan dan perusahaan getah.

Pada tahun 1912 beliau dilantik sebagai *Jaksa Pendamai* dan seterusnya menjawat jawatan penting kerajaan negeri selat pada tahun 1930-an. Selepas perang Dunia Kedua beliau menjadi pengerusi *All Malayan Council of Joint Action* atau AMCJA. Beliau telah melakukan percubaan menyatukan kaum Cina di Tanah Melayu dengan menubuhkan *Malayan Chinese League* sebelum berjaya menubuhkan MCA pada bulan Februari 1949 dan beliau telah dilantik sebagai Presiden MCA yang pertama.

Secara umumnya mereka adalah tokoh-tokoh yang banyak membantu perkembangan negara ini sejak merdeka hinggalah kejayaan yang dinikmati pada hari ini. Tetapi haruslah kita sentiasa ingat bahawa nikmat kemerdekaan dan kemajuan ini tercapai atas usaha semua pihak yang bergelar tokoh, pemimpin juga orang kebanyakan atau orang biasa. Kemerdekaan tidak tercapai dan tidak kekal sehingga hari ini hanya disebabkan usaha satu individu sahaja tetapi atas usaha semua pihak di negara ini sejak tahun 1800 hinggalah ke abad 21 ini.

Pengenalan Kepada Warisan Budaya Bangsa

Di samping pengenalan kepada tokoh-tokoh negara, aspek mengenali warisan budaya bangsa seperti artifak dan monumen bersejarah juga perlu diberi perhatian. Kewujudan artifak dan monumen secara umumnya telah menonjolkan hakikat perkembangan negara Malaysia. Seperti Mesir yang berbangga dengan Firaun dan Piramidnya dan seterusnya masyarakat negara Mesir membina identiti kebangsaan mereka berasaskan perkara tersebut.

Di Malaysia sendiri tidak kurang artifak dan monumen yang wujud dan amat berguna kepada pembentukan identiti kebangsaan yang satu. Sudah tentu ia adalah kebanggaan yang boleh dikongsi bersama dalam erti kata penonjolan ketamadunan ataupun sebenarnya pengajaran atas sesuatu kelemahan masa lalu. Apa yang penting semua warisan budaya bangsa ini menjadi panduan kepada semua warganegara Malaysia dan juga sentiasa mengingatkan bagaimana negara ini terbina daripada kisah sedih hingga kesaat kebahagiaannya masa kini.

Aspek penjagaan dan pemuliharaan warisan budaya bangsa bukanlah perkara baru di negara ini tetapi kepentingan terhadap peranan yang dapat dimainkan baru sahaja disedari banyak pihak. Secara umumnya ia telah bermula awal sejak sebelum kemerdekaan tetapi pada tahun-tahun 1970-an hasil penemuan kerja-kerja ekskavasi arkeologi telah mula diambil perhatian oleh kerajaan dengan lebih serius dan menemukan pelbagai bahan bersejarah yang berkait rapat dengan sejarah negara. Usaha ini kemudian dikembangkan kepada pelbagai aktiviti pemuliharaan yang semakin hari semakin berkembang, lebih-lebih lagi dengan pengenalan *Akta Benda Purba 1976*.

Pada era 1980-an dan 1990-an, aspek menjaga, memulihara dan mempamerkan kepada masyarakat akan warisan budaya bangsa negara ini semakin berkembang pesat terutamanya

daripada sudut persembahan dan pameran kepada masyarakat Malaysia. Perkembangan ini sedikit sebanyak dipengaruhi oleh perkembangan industri pelancongan dan contoh-contoh kejayaan yang boleh didapati dari negara lain yang berjaya mengembangkan aspek warisan budaya dalam konteks pelancongan.

Biarpun begitu apa yang menarik dan amat penting ialah manfaat yang ditawarkan oleh aspek pengenalan kepada warisan budaya bangsa menarik banyak negara supaya mengusahakannya biarpun menanggung belanja yang tinggi. Manfaat yang dimaksudkan ialah daripada sudut kesan yang diberi atau peranan yang boleh dimainkan olehnya dalam membantu proses pembinaan negara bangsa. Aspek ini memastikan identiti sesuatu bangsa itu kekal dan dikenali, lebih-lebih lagi ini semakin dianggap penting dalam menempuh alaf baru dan kesejagatan dunia terutamanya apabila warisan budaya dilihat sebagai alat penting dalam mewujudkan jatidiri bangsa serta memupuk semangat patriotisme untuk setiap warganegara.

Warisan Budaya Bangsa

Apa hubungan antara rasa kecintaan dan sayangkan negara atau nasionalisme juga pembinaan negara bangsa dengan warisan budaya bangsa?. Jika dilihat secara kasar sememangnya seolah-olah tiada hubungan secara langsung yang wujud antara keduanya. Tetapi apabila kita meneliti kembali bagaimana fakta sejarah bagi sesuatu bangsa itu dibentuk maka kita akan dapati warisan budaya bangsa ini mewakili antara kepentingan yang paling besar dalam menjelaskan fakta yang sedia ada bagi negara ini sekali gus memberikan identiti tersendiri untuk negara bangsa yang sedang dibina.

Sejak perbincangan pada topik ini dimulakan saya telah menyebut perkataan warisan budaya bangsa. Di dalam hal ini sebenarnya saya sudah merujuk kepada perkataan 'cultural

property' pada sesetengah penulis ataupun 'cultural heritage', manakala ada juga yang menggunakan perkataan 'cultural significance'. Kesemua terminologi ini sering ditafsirkan sebagai warisan budaya dan saya memilih terminologi warisan budaya bangsa bagi memantapkan gambaran hubungan yang terjalin antara warisan budaya dengan setiap bangsa di dunia ini.

Secara umumnya apabila kita membicarakan 'cultural heritage', 'cultural property', 'cultural significance' atau warisan budaya bangsa ianya merujuk kepada dua kategori utama (Hiroshi Daifuku, 1979);

- Hasil budaya yang boleh digerak atau dipindah atau diubah seperti buku, manuskrip atau hasil-hasil sejarah seni seperti lukisan dan juga objek-objek yang didapati daripada kerja-kerja arkeologi termasuk koleksi saintifik (Hiroshi Daifuku, 1979).
- Hasil budaya yang tidak boleh digerak, dipindah dan diubah tempat kewujudannya seperti monumen yang mempunyai nilai sejarah atau arkeologi dan juga bangunan-bangunan juga kawasan-kawasan yang mempunyai kepentingan sejarah dan arkeologi (Hiroshi Daifuku, 1979).

**

Perkataan 'Cultural Heritage dan Cultural Property' digunakan di dalam Convention for the Protection of the World Cultural and Natural Heritage, 1972. Manakala perkataan Cultural Significance pula merujuk kepada perkara yang sama dan digunakan oleh The Burra Charter, The Australia ICOMOS Charter for the Conservation of Places of Cultural Significance, . Disebut sebagai Benda Cagar Budaya di Indonesia. Perkataan Warisan Budaya Bangsa dibina oleh penulis sebagai menggambarkan perkaitan diantara warisan budaya ataa 'Cultural Heritage' dan bangsa.

Kedua-dua perkataan saling memerlukan bagi membentuk maksud yang signifikan dalam membuktikan perkaitan kedua-dua elemen.

Malaysia sebagai sebuah negara yang mempunyai sejarah panjang pembinaan negaranya sebenarnya tidak pernah miskin dengan warisan budaya bangsa. Di setiap negeri dalam Malaysia mempunyai warisan budaya bangsa yang sentiasa menjadi kebanggaan atas sumbangannya terhadap pembinaan negara ini. Adalah jelas dalam ruang yang terhad ini tidak mungkin dapat diperihalkan kesemua warisan budaya bangsa yang ada. Di antara warisan budaya bangsa tersebut ialah:

Batu Bersurat Terengganu

Sejarah pertapakan Islam di negara ini berdasarkan bukti arkeologi adalah berdasarkan penemuan Batu Bersurat Terengganu atau Prasasti Terengganu di tebing Sungai Tersat Kuala Berang, Ulu Terengganu kira-kira 32 km dari Kuala Terengganu pada tahun 1902 M/1320.

Batu Bersurat Terengganu yang mencatat tarikh 1303 M/702 H adalah bukti paling jelas dan paling awal menunjukkan pertapakan agama Islam di Malaysia. Batu Bersurat Terengganu mencatatkan peristiwa awal kewujudan kerajaan Islam dan penerimaan Islam sebagai agama rasmi juga menjelaskan hukum Islam berkaitan perbuatan zina dan hukumannya sekali.

Batu Bersurat Terengganu ini bertulisan jawi gaya khat nasakh dan merupakan bukti bertulis paling jelas memberikan gambaran masyarakat di Terengganu menerima Islam satu kurun lebih awal daripada penerimaan Islam di Melaka. Batu Bersurat Terengganu juga membantu para sejarawan menyimpulkan bahawa Islam telah tiba dan diterima di pantai timur lebih awal dari pantai barat semenanjung (Abdullah Jusuh, 1989). Batu Bersurat Terengganu kini ditempatkan di Muzium Negara Kuala Lumpur.

Kota Kuala Kedah

Kota Kuala Kedah atau juga dikenali sebagai Kota Kuala Bahang adalah antara monumen warisan budaya bangsa yang masih wujud hingga ke hari ini. Menurut Haji Buyong Adil, kota ini dibina sewaktu zaman pemerintahan Sultan Abdullah Mukaram Shah (1778-1789) setelah kemangkatan Sultan Muhammad Jiwa Zainal Abidin Muazzam Shah III pada tahun 1778.

Kota Kuala Kedah ini menjadi kota pertahanan yang penting kepada kerajaan Melayu Kedah untuk menangkis serangan daripada penjajah asing seperti Belanda dan Aceh. Kota ini telah beberapa kali dibina semula akibat serangan kuasa asing. Lokasi kota ini terletak di sebelah kanan muara sungai Kedah dan berada di dalam kawasan Kampung Seberang Kota. Kota ini berkeluasan lebih kurang 2 ekar persegi dan kedudukannya strategik sebagai sebuah kota pertahanan dan pelabuhan perdagangan.

Kota ini memainkan peranan sebagai kota pertahanan, pelabuhan perdagangan dan juga model asas senibina Melayu pada waktu itu. Kota Kuala Kedah adalah lambang ketamadunan, kekuatan dan kegemilangan masyarakat Melayu terutamanya di Kedah. Kini Kota Kuala Kedah menjadi kota pemuliharaan di bawah Muzium Negara Malaysia dengan beberapa projek pembinaan semula juga perancangan pembangunan sebagai pusat pelancongan berbentuk 'archeo-tourism'.

Terusan Wan Muhammad Saman (Terusan Wan Mat Saman)

Terusan Wan Muhammad Saman atau Terusan Wan Mat Saman adalah terusan air yang pertama dibina di Kedah tanpa menggunakan sebarang teknologi moden. Terusan ini bermula dari kaki Gunung Jerai dan mengalir sepanjang 35 kilometer hingga ke Sungai Kedah. Sejarah pembinaan terusan ini tercatat

pada 31 Ogos tahun 1885 dan ia adalah ilham dan daya usaha Perdana Menteri Kedah (atau Menteri Besar Kedah) ketika itu iaitu Wan Muhammad Saman yang dilantik oleh Sultan Ahmad Tajuddin Mukaram Shah III pada tahun 1870 M.

Terusan ini dibina bertujuan meningkatkan pembangunan terutamanya sektor pertanian sawah padi selepas beliau melakukan lawatan ke Bangkok. Pemandangan terusan-terusan yang menjadi jalan perhubungan penting selain bagi tujuan pertanian mendorong beliau membawa pulang buah fikiran untuk membina terusan seumpama itu di Kedah. Beliau berharap dengan adanya terusan di Kedah, ekonomi berasaskan pertanian di Kedah akan meningkat sepertimana keadaan ekonomi pertanian di Siam.

Hasil usaha beliau tidak mengecewakan dan Terusan Wan Muhammad Saman telah menyumbang kepada peningkatan pengeluaran padi dan beras di Kedah yang membolehkan mereka menjualnya kepada penjajah British di Pulau Pinang juga negeri-negeri berdekatan yang lain. Terusan Wan Muhammad Saman berjaya mencapai matlamat membantu Kedah menjadi Negeri Jelapang Padi. Kini Terusan Wan Muhammad Saman masih berfungsi dan diselia oleh Lembaga Kemajuan Pertanian Muda (MADA). Sebuah Batu Peringatan Terusan Wan Muhammad Saman dibina di Kuala Terusan tersebut berhampiran Tanjung Chali, Alor Setar Kedah.

Sulalatus Salatin/Sulalat al-Salatin (Sejarah Melayu)

Sulalatus Salatin/Sulalat al-Salatin atau *Sejarah Melayu* adalah karya paling agung bagi masyarakat di negara ini. Ia digelar sebagai *Magnum Opus* ataupun *Karya Agung* dan merupakan salah satu dokumen yang tersenarai dalam *Koleksi Agung Negara Warisan Dunia*. Karya ini juga tersenarai dalam *Program Memory of The World* di bawah UNESCO. Karya ini amat bermakna kepada negara Malaysia kerana ia adalah sumber paling jelas memberikan fakta berkenaan sistem masyarakat

Melayu Tradisional secara keseluruhan. Karya agung ini mengisahkan berkenaan salasilah dan keagungan raja-raja dan kerajaan Melayu Melaka dalam abad ke-14 hingga abad awal abad ke-16 sebelum Melaka kejatuhan Melaka kepada Portugis pada tahun 1511.

Pengkisahan dan penceritaan dalam karya ini cukup luas. Isi kandungannya mengisahkan hubungan Melaka dengan raja China, hubungan Melaka dan benua India atau 'benua Keling', hubungan Melaka dan Siam, Kembayat Negara (Kemboja pada hari ini), negeri Arab dan seluruh kawasan Nusantara. Menerusi karya ini ditonjolkan secara jelas tatacara negara atau adat kerajaan dan raja digubal oleh Sultan Mansur Syah.

Kemasyhuran dan keunggulan kedudukan Sulalatus Salatin sebagai suatu karya bermutu tinggi dapat disaksikan apabila karya ini dijadikan bidang kajian tersendiri pada kurun ke-19. Penulisan yang memperkatakan berkenaan karya ini sejak kurun ke-19 banyak menghiasi perpustakaan pada hari ini. Menurut Ian Caldwell, seorang sarjana kesusasteraan klasik Melayu, 'Sulalatus Salatin atau Sejarah Melayu adalah suatu hasil yang paling unggul dalam sejarah penulisan tradisional di Tanah Melayu'.

Menurut R.O.Winstedt karya ini mula ditulis di Johor dalam tahun 1536. Walau bagaimanapun secara umumnya di kalangan sarjana Melayu dan Barat ('Orientalist') berpendapat, karya ini siap dikarang dalam tahun 1612 dan penulisnya ialah Tun Seri Lanang, seorang pembesar istana. Edisi Karya Agung Sulalat al-Salatin (1997) dikaji dan diperkenalkan oleh Profesor Muhammad Hj. Salleh dari UKM berdasarkan naskhah koleksi Raffles.

Porta De Santiago (A FAMOSA)

Porta De Santiago atau lebih dikenali sebagai A Famosa ialah bangunan bekas sebuah kota pertahanan Portugis. Kota ini dibina oleh Alfonso d' Albuquerque pada tahun 1511. Pada

ketika ini yang tinggal hanyalah pintu gerbang sahaja. Kota ini dibina oleh Alfonso de Albuquerque sebagai kota pertahanan dan perdagangan bagi kuasa Portugis di Melaka. Ini kerana Sultan Mahmud Shah dan sebahagian rakyatnya yang terpaksa lari ke Pulau Bintang, di Selat Singapura cuba mendapatkan takhtanya kembali di Melaka.

Kota inilah yang digunakan oleh Portugis sepanjang penjajahannya ke atas Melaka sebagai benteng mempertahankan serangan daripada orang Melayu Melaka dan ancaman kuasa asing yang cuba merampas Melaka kembali. Malangnya serangan yang dilakukan tidak dapat menembusi Kota A Famosa ini. Percubaan terbesar mengalahkan Portugis di Melaka dibuat pada tahun 1558. Armada Aceh yang membabitkan 300 buah kapal perang dan 15,000 orang askar dengan bantuan pasukan meriam yang dibawa oleh Turki mengepung A Famosa selama sebulan tetapi digagalkan oleh ketibaan bantuan tentera Portugis dari Goa.

Kota ini bagaimanapun gagal mempertahankan kekuasaan Portugis daripada serangan Belanda pada tahun 1641. Sewaktu serangan dibuat kemusnahan besar telah menimpa kota itu. Walau bagaimanapun, ianya telah dibina semula dan siap pada tahun 1670 seperti yang tercatat pada pintu kota ini. Di atas tarikh ini tertera lencana *Syarikat Hindia Timur Belanda*.

Kota ini sekali lagi dimusnahkan pada tahun 1807 oleh William Farquhar, pegawai Inggeris yang bertanggungjawab menjaga Melaka bagi membantu Belanda yang menghadapi masalah di Eropah pada waktu itu. Bagaimanapun usaha ini berjaya dihalang oleh Sir Stamford Raffles. Kepentingan kota ini kepada negara Malaysia bukanlah kerana mengagumi kehebatan penjajahnya tetapi kerana ia sebagai bukti kehadiran penjajah ke negara ini. Ini diharap akan sentiasa menjadi sebagai ingatan kepada semua warganegara ini betapa buruknya penjajahan. Selain itu ia juga dapat dimanfaatkan bagi sumber pendapatan daripada sektor pelancongan.

Kesimpulan

Hasil daripada perbincangan di atas dapatlah dirumuskan bahawa aspek pengenalan kepada tokoh dan warisan budaya bangsa amat penting bagi negara ini dalam usaha kita membina negara bangsa yang dikongsi bersama oleh masyarakat pelbagai kaum dan etnik. Aspek-aspek seumpama ini secara umumnya mempunyai kepentingan yang tersendiri bagi membantu memanfaatkan kejayaan pembinaan negara bangsa yang sudah lama diusahakan di negara ini.

Aspek-aspek tersebut penting dalam penilaian sejarah dan dalam penonjolan terhadap kemajuan tamadun, ketokohan individu dan kepentingan negara ini. Tidak ketinggalan ia juga penting dalam konteks meningkatkan taraf warisan budaya bangsa. Hasil daripada kepentingan-kepentingan yang dilahirkan dapat kita sama-sama perhatikan beberapa peranan yang sememangnya dapat dan dimainkan oleh kedua-dua aspek tersebut terhadap usaha pembinaan negara bangsa.

Antara peranan yang telah kita kenal pasti ialah keupayaan aspek-aspek ini mengekalkan identiti bangsa dan seterusnya menjana semangat nasionalisme di kalangan rakyat pelbagai kaum dan etnik di negara ini. Selain ia juga dapat berperanan dalam memberikan peluang kepada penyelidikan sejarah yang dapat mengukuhkan lagi kekuatan sejarah negara dan tidak ketinggalan dalam menyumbangkan pendapatan ekonomi yang boleh membantu kestabilan ekonomi negara.

Manusia tidak dapat lari daripada hakikat bahawa setiap yang terjadi ada permulaannya begitulah juga kita di Malaysia yang masih berusaha mengenali diri masing-masing. Ini adalah penting kerana kebutaan dan kegagalan masyarakat negara ini mengenali sejarah negara akan mendatangkan bahaya dan menjadi ancaman kepada proses perpaduan dan perkembangan negara secara menyeluruh dan apa yang lebih menakutkan ialah berulangnya tragedi berdarah 1969.

Restorasi ini dapat didefinisikan secara umumnya kepada kerja-kerja baik pulih dengan mengekalkan keaslian senibina dan bahan-bahannya kepada suatu masa atau era tertentu yang difikirkan sesuai atau sebaik mungkin ketahap ianya mula didirikan dan seterusnya hinggalah kepenggunaannya yang asal juga. Dalam melaksanakan kerja-kerja restorasi ini berkemungkinan besar akan melibatkan kerja-kerja pembinaan semula terutama kepada bahagian-bahagian asal yang telah musnah supaya ianya berfungsi sebagaimana asal.

Konservasi dimaksudkan kepada kerja-kerja baikpulih yang mana cuba memulih semula warisan budaya bangsa terutamanya monumen atau tapak bersejarah kepada senibina dan bahan-bahan binaan yang se hampir mungkin dengan yang asal semasa mula-mula dibina.

Preservasi ialah kerja-kerja yang merupakan kerja-kerja pengawasan dan penjagaan sesuatu warisan budaya bangsa seperti monumen dan tapak bersejarah agar ianya tidak mengalami kerosakan dengan menggunakan kaedah saintifik dan sistematik mengikut prosedur-prosedur yang tertentu.

Rekonstruksi / Pembinaan Semula ini hanya dilakukan ke atas warisan budaya bangsa terutamanya monumen dan tapak bersejarah yang telah musnah sama sekali yang mempunyai rekod senibina dan bahan-bahan asalnya, disamping itu ianya hendaklah yang mempunyai nilai sejarah dan senibina yang tinggi.

Bibliografi

- Abdullah Jusoh. *Tamadun Islam di Malaysia*. Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur, 1989.
- Carr, E.H., *What Is History?*, Penguin Books, London, 1987.
- Hole, Frank & Robert F. Heizer, *Arkeoloji Prasejarah: Satu Pengenalan Ringkas* (Terjemahan oleh Shakila Yaacob), Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur, 1990.
- Mohamad Idris Saleh et al, *Sejarah Pembangunan Bangsa dan Negara*, Utusan Publications & Distributors Sdn.Bhd., Kuala Lumpur, 1994.
- Muhd Yusof Ibrahim, *Pengertian Sejarah*, Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur, 1975.
- The UNDP/UNESCO Regional Project for Cultural, Urban and Environmental Heritage, *Systematic Monitoring: World Heritage Sites Latin America, The Caribbean and Mozambique*.
- UNESCO, *The Conservation of Cultural Property (Museums and Monuments) with Special Reference to Tropical Conditions*, United Nations, Paris, 1979.
- Hubertus Sadirin, 'Prinsip-Prinsip Diagnostik dan Penanganan Konservasi Benda Cagar Budaya', Paper Presented at Workshop on Conservation of Monuments and Historical Sites, Alor Setar, Kedah, Malaysia, 9 - 13 Oktober 1999.
- Paiman bin Keromo, 'Garis Panduan Konservasi Monumen dan Tapak Tanah Bersejarah di Malaysia', Kertas kerja dibentangkan di Bengkel Konservasi Monumen dan Tapak Bersejarah, Alor Setar, Kedah, Malaysia, 9 - 13 Oktober 1999.
- Samidi, *Archaeological Principles in Conservation and Restoration of Monuments and Sites*, Paper presented at workshop on Conservation of Monuments and Historical Sites, Alor Setar, Kedah, Malaysia, 9 - 13 Oktober 1999.
- Sodaro Michael J. *Comparative Politics : A Global Introduction*, McGraw-Hill: Singapore, 2001.

Bahan Rujukan Lisan

- Temubual bersama Encik Paiman Keromo, Pemangku Pengarah Jabatan Antikuiti, Jabatan Muzium dan Antikuiti.
- Perbincangan sewaktu Bengkel Konservasi Monumen dan Tapak Bersejarah, anjuran Jabatan Muzium dan Antikuiti di Alor Setar, Kedah Pada 9 - 13 Oktober 1999

Bahan Rujukan Internet

Kelab Buku PSZ. *Karya-Karya Agung : Sulalat al-Salatin (Sejarah Melayu)*. <http://ekspres.ps.z.utm.my/bookclub/sulalatus.html>

Kelab Maya UMNO. *Sejarah UMNO* . <http://www.umno-online.com/>

Mohamed Roselan Abdul Malek. *Kesan Sejarah dan Tempat-Tempat Menarik Negeri Melaka*. <http://www.perpustam.edu.my/clbproject/sejarah/afmosa.htm>

The Burra Charter, *The Australia ICOMOS Charter for the Conservation of Places of Cultural Significance*, http://www.icomos.org/burra_charter.html

The Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage. http://www.unesco.org/whc/world_hc.html

The Venice Charter, *International Charter For The Conservation And Restoration of Monuments And Sites* , http://www.icomos.org/venice_charter.html

Pencapaian Negara

Pengenalan

Semenjak merdeka 45 tahun yang lalu negara Malaysia telah meletakkan matlamat dan landasan yang jelas untuk negara ini. Malaysia bermatlamat menjadi sebuah negara bermasyarakat majmuk yang bersatu padu, mengamalkan demokrasi berparlimen dan berjaya sebagai sebuah negara yang makmur dan maju.

Dalam proses mencapai semua matlamat tersebut, Malaysia seperti negara-negara lain di dunia telah menyusun strategi dan perancangan yang perlu bagi merealisasikan semua cita-cita tersebut. Strategi dan perancangan ini disusun dengan rapi oleh kerajaan yang memerintah dan ini dilakukan dengan membentuk dasar-dasar yang perlu supaya dilaksanakan demi memajukan dan memakmurkan negara secara keseluruhan. Kesemua dasar ini perlu bagi memastikan kemerdekaan negara akan dapat dikekalkan dan pada masa yang sama pula segala kekayaan dan hasil sumber yang dimiliki negara ini dapat diuruskan dengan baik sekali gus memberikan manfaat kepada seluruh rakyat.

Pengurusan politik yang baik juga memerlukan dasar yang jelas bagi memastikan keadilan demokrasi yang dilaungkan tidak dipersia-siakan dan negara akan dapat bergerak juga berkembang dengan aman dan sentosa. Pembentukan dan pelaksanaan dasar yang baik adalah penting kerana ia akan menggambarkan kecemerlangan dan kewibawaan pencapaian negara secara keseluruhan. Justeru itu dasar-dasar kerajaan atau awam ini seharusnya digubal dengan sebaik-baiknya bagi memenuhi keperluan cita-cita kerajaan khususnya dan kesejahteraan rakyat amnya.

Definisi Konsep

Dasar atau kadangkala disebut sebagai polisi secara mudahnya bermaksud suatu garis panduan pentadbiran atau pegangan mengenai sesuatu idea atau gagasan yang tersusun rapi. Garis panduan pentadbiran ini merangkumi segala arahan, peraturan dan pedoman sebagai landasan dalam melaksanakan cita-cita yang terkandung di dalamnya demi mencapai matlamat kepimpinan negara ke arah sebuah negara yang gemilang dan maju (Mohd Idris Salleh, 1999).

Dasar awam pula secara umumnya boleh didefinisikan sebagai arah umum yang ingin dituju oleh kerajaan sehubungan dengan masalah-masalah tertentu. Dengan lain perkataan dasar awam merupakan pernyataan matlamat dan penaakulan yang asas bagi program-program kerajaan yang bertujuan mengatasi masalah negara (Ranjit Singh Malhi, 1989).

Penggubalan dasar dan pelaksanaan dasar ditentukan selaras dengan nilai-nilai sosioekonomi dan politik negara pada satu-satu masa. Kerana sifatnya yang dinamik, dasar awam sentiasa berubah mengikut nilai-nilai masyarakat dan pucuk pimpinan dari semasa ke semasa. Namun demikian pada asasnya dasar awam digubal dan dilaksanakan bagi memenuhi objektif-objektif sosioekonomi seperti pertumbuhan ekonomi, pengagihan pendapatan, kestabilan kerajaan dan kesejahteraan

umum (INTAN, 1994). Negara yang tidak mempunyai dasar-dasar tertentu akan kelihatan pincang dan sukar bagi pemimpinnya mentadbir ataupun merancang pembangunan.

Perbincangan mengenai dasar-dasar kerajaan negara ini meliputi ruang lingkup yang besar. Ruang lingkup ini meliputi dasar-dasar ekonomi, politik dan sosial negara dan juga dalam jangka masa yang panjang. Walau bagaimanapun perlu diingatkan bahawa sejak merdeka sehingga hari ini adalah merupakan suatu jangka waktu yang panjang dan terdapat pelbagai dasar yang sudah dibentuk oleh kerajaan yang tidak mungkin dapat dibincangkan kesemuanya dalam ruangan yang terhad ini. Bagi memberikan gambaran yang lebih jelas, perbincangan berkenaan dasar awam atau kerajaan di Malaysia ini akan hanya menyentuh sebahagian dasar-dasar utama sahaja yang dibahagi kepada Dasar Pembangunan Ekonomi, Dasar Pembangunan Sosial dan Dasar Pembangunan Politik.

Perkembangan Dasar-Dasar Kerajaan

Seperti mana yang dijelaskan di atas, dasar-dasar kerajaan atau awam di negara ini dibentuk dalam jangka masa yang panjang. Sewaktu tempoh masa tersebut, pelbagai bentuk dasar dibuat bagi memenuhi keperluan masyarakat di negara ini. Walau bagaimanapun pada masa yang sama kita tidak harus lupa bahawa negara Malaysia telah dijajah oleh British sebelum memperoleh kemerdekaan pada 31 Ogos 1957. Justeru itu adalah wajar perbincangan perkembangan dasar ini perlu dilihat dalam dua suasana iaitu dasar-dasar yang dibentuk sebelum merdeka dan dasar-dasar yang dibentuk selepas merdeka.

Dasar-Dasar Yang Dibentuk Sebelum Kemerdekaan

Negara ini telah dijajah oleh pelbagai kuasa dalam tempoh ratusan tahun. Di kalangan kuasa penjajah itu British merupakan

pihak yang paling banyak mempengaruhi proses pembentukan dasar dalam negara ini. Kesan dan pengaruh yang ditinggalkan adalah besar khususnya terhadap perkembangan ekonomi, pentadbiran dan pendidikan juga hubungan kaum.

Secara asasnya ini berlaku kerana dasar utama yang dilaksanakan iaitu *Dasar Pecah dan Perintah* mempunyai kesemua elemen di atas. Matlamat utama dasar tersebut ialah pengeksploitasian semua sumber negara ini dan pada masa yang sama membentuk penempatan berdasarkan kaum dan seterusnya memisahkan mereka dengan kegiatan ekonomi masing-masing. Menerusi corak dasar sebegini British dapat menguasai politik Tanah Melayu dan pada masa yang sama dapat mengawal sebarang kewujudan kekuatan bagi penduduk asal menentang mereka. Ini dilakukan dengan memisahkan kalangan kaum imigran dan penduduk asal seterusnya menyibukkan kaum masing-masing dengan kerja-kerja yang telah ditentukan.

Kesan daripada dasar pecah dan perintah ini tidak wujud sebarang perpaduan yang sekali gus memastikan tiada sebarang pemberontakan daripada penduduk. Pada masa yang sama juga pembangunan yang dibuat untuk negara adalah lebih menjurus kepada keperluan British dan ini mengakibatkan ketidakseimbangan pembangunan. Di kala pembangunan maju di sebelah pantai barat yang lebih bermasyarakat majmuk, kawasan majoriti Melayu di pantai timur tidak diendahkan oleh penjajah. Ini menyebabkan pembangunan di negara ini hanya dinikmati sesetengah pihak sementara orang Melayu tetap terpinggir dan dalam kemiskinan (Zulhilmi Paidi, 1996).

Dasar-Dasar Yang Dibentuk Selepas Kemerdekaan

Selepas merdeka, negara terpaksa mengambil pelbagai usaha bagi membangunkan negara ini. Seperti yang sedia dimaklumi ini kerana dasar-dasar British sebelum merdeka telah menyerap

dalam proses kehidupan masyarakat negara ini. Ini menyebabkan banyak langkah baru terpaksa diusahakan oleh kerajaan bagi memastikan kemerdekaan yang diperoleh kekal. Usaha-usaha yang dilakukan terutamanya bagi mengatasi pelbagai masalah sosioekonomi dan politik yang timbul ekoran kesan peninggalan dasar-dasar penjajah British. Tanggungjawab kerajaan adalah jelas kini untuk membangunkan kembali negara ini supaya dinikmati oleh semua pihak ataupun lapisan masyarakat.

Proses ini dimulakan dengan pembentukan *Rancangan Lima Tahun* yang menjadi asas strategi pembangunan negara yang dilakukan secara berperingkat-peringkat. Tiap-tiap Rancangan Lima Tahun mempunyai ciri-ciri kesinambungan dasar dan matlamat yang sama. Rancangan Lima Tahun yang telah disusun oleh kerajaan sejak kemerdekaan ialah (INTAN, 1991):

- 1956-1960 Rancangan Malaya Pertama
- 1961-1965 Rancangan Malaya Kedua
- 1965-1970 Rancangan Malaysia Pertama
- 1971-1975 Rancangan Malaysia Kedua
- 1976-1980 Rancangan Malaysia Ketiga
- 1981-1985 Rancangan Malaysia Keempat
- 1986-1990 Rancangan Malaysia Kelima
- 1991-1995 Rancangan Malaysia Keenam
- 1996-2000 Rancangan Malaysia Ketujuh
- 2001-2005 Rancangan Malaysia Kelapan

Rancangan-rancangan ini menentukan projek-projek yang perlu dijalankan, mengambil kira soal pembiayaan, dari dalam dan luar negeri dan juga berkenaan keupayaan jentera pentadbiran melaksanakan tugas-tugas pembangunan yang perlu dijalankan. Sebagai contoh, Rancangan Malaya Pertama dan Kedua yang menumpukan perhatian kepada pembangunan infrastruktur. Manakala Rancangan Malaysia Pertama menjurus tumpuan

kepada pertumbuhan ekonomi dengan harapan dapat memperbaiki tahap kemiskinan yang sedia wujud.

Walau bagaimanapun, titik peralihan kepada dasar-dasar negara selepas kemerdekaan sebenarnya banyak berpunca daripada Tragedi berdarah 13 Mei 1969. Biarpun tragedi ini merupakan satu peristiwa hitam kepada hubungan kaum di negara ini tetapi ia juga pada masa yang sama merupakan 'blessing in disguise' buat perkembangan negara secara keseluruhannya selepas itu. 13 Mei 1969 menonjolkan kekurangan yang ketara wujud pada dasar-dasar sebelum kejadian yang banyak menekankan kepada perkembangan ekonomi tetapi kurang menekankan soal hubungan kaum.

Sememangnya ekonomi memainkan peranan penting kepada 13 Mei 1969 tetapi tumpuan terhadap pembangunan insan juga perlu terutamanya dalam soal hubungan kaum yang longgar di Tanah Melayu. Pembangunan negara seharusnya mempunyai matlamat yang luas, mencakupi bidang keselamatan dan perpaduan juga mewujudkan satu masyarakat yang adil.

Rancangan Jangka Panjang Pertama (RRJP 1) (Dasar Ekonomi Baru (DEB) 1971-1990)

Dasar Ekonomi Baru (DEB) merupakan tindakan secara langsung daripada tragedi 13 Mei 1969. Kerajaan membentuk DEB sebagai usaha paling asas kepada memperbaiki keadaan di negara ini. DEB merupakan formula perancangan jangka panjang yang dirangka dan digubal oleh kerajaan bagi perkembangan negara Malaysia bagi tempoh dua puluh tahun iaitu 1971-1990. Ia meliputi empat Rancangan Lima Tahun Malaysia iaitu Rancangan Malaysia Kedua, Rancangan Malaysia Ketiga, Rancangan Malaysia Keempat dan Rancangan Malaysia Kelima. Pelan induk DEB ini ialah Rancangan Jangka Panjang Pertama (RRJP 1).

Matlamat Rancangan Jangka Panjang DEB ini adalah untuk memperbaiki ataupun memperbetulkan ketidakseimbangan sosioekonomi yang wujud antara kaum dan wilayah di Malaysia. Strategi pelaksanaan perancangan dasar ini adalah melalui Strategi Serampang Dua Mata, iaitu (INTAN, 1991):

- Mengurang dan seterusnya membasmi kemiskinan dengan menambahkan pendapatan serta membanyakkan peluang pekerjaan kepada semua rakyat tanpa mengira kaum;
- Menyusun semula masyarakat bagi mengurangkan dan seterusnya menghapuskan pengenalan kaum mengikut fungsi-fungsi ekonomi.

Matlamat utama DEB adalah jelas bertujuan mewujudkan suatu susunan sosioekonomi yang adil bagi semua rakyat negara ini sebagai alat perpaduan dalam negara berbilang kaum di Malaysia. Kerajaan berharap dapat mewujudkan keseimbangan ekonomi antara masyarakat Bumiputera dan Bukan Bumiputera di Malaysia. Ini kerana terdapat tanda-tanda menunjukkan terlalu banyak kemiskinan dan ketaksamaan yang dialami oleh orang-orang Melayu, merupakan sebab utama berlakunya perasaan tidak puas hati dan menimbulkan masalah (Just Farland, 1991).

Kajian dan bancian yang dibuat oleh pihak kerajaan menunjukkan dengan jelas 86 peratus daripada penduduk miskin datangnya dari kawasan luar bandar. Kawasan-kawasan luar bandar ini secara umumnya didiami oleh orang-orang Melayu. Mereka tertumpu kepada cara berekonomi yang mundur seperti bekerja sebagai pesawah dan penanam padi, penoreh getah, pekebun kecil dan nelayan. Selain itu faktor-faktor kemiskinan mereka juga dikenal pasti berpunca daripada malapetaka alam, kemelesetan ekonomi, pergantungan dengan orang tengah, pemilikan harta yang kecil, saiz isi rumah yang besar dan kekurangan keupayaan memajukan cara mereka berekonomi. Sebagai usaha membasmi kemiskinan yang berlaku, kerajaan menyusun aktiviti-aktiviti yang merangkumi (INTAN, 1991):

- Mewujudkan peluang pekerjaan untuk semua golongan rakyat yang menganggur;
- Menambahkan daya pengeluaran dan pendapatan;
- Memberikan peluang kepada orang yang bekerja di sektor yang rendah daya pengeluaran berpindah kepada sektor yang lebih lumayan;
- Mengurangkan jurang perbezaan pendapatan antara kaum, antara yang di kawasan bandar dan luar bandar dan antara wilayah;
- Memodenkan kehidupan di luar bandar;
- Mewujudkan kumpulan perusahaan dan perdagangan Bumiputera;
- Mengadakan suasana pekerjaan yang mencerminkan komposisi kaum di Malaysia;
- Memperbaiki taraf dan kualiti hidup rakyat melalui pelajaran, latihan, kesihatan, kemudahan infrastruktur dan lain-lain.

Sementara itu dalam masa yang sama juga kerajaan menerusi aktiviti-aktiviti yang diwujudkan turut berusaha menyusun semula kedudukan dalam masyarakat. Kerajaan menyedari kejayaan daripada sudut ekonomi tidak akan bermakna jika ketidakseimbangan daripada sudut pemilikan harta, tempat tinggal, pekerjaan, pendapatan, pendidikan, kemudahan sosial, kesihatan, pengangkutan dan perhubungan serta mutu dan taraf kehidupan pelbagai kaum tetap wujud tanpa pengagihan secara tepat dan adil dibuat.

Justeru itu, menerusi DEB beberapa program ditetapkan mengikut sektor-sektor perdagangan, perindustrian, pertanian, perlombongan, pembinaan, pengangkutan, perumahan dan pendidikan. Ini bagi memastikan semua kaum mendapat faedah dan pembahagian yang adil. Kerajaan mengharapakan dengan melaksanakan strategi-strategi yang terancang pada penghujung DEB ini iaitu pada tahun 1990, pemilikan saham dan ekonomi negara akan melambangkan komposisi kepentingan kaum

dengan kadar 40:30:30 iaitu penyertaan kaum Bukan Bumiputera adalah sebanyak 40 peratus, Bumiputera 30 peratus dan pelabur luar sebanyak 40 peratus. Antara strategi penting yang disusun kerajaan bagi mencapai matlamat ini ialah (Mohd Idris Salleh, 1999):

- Membentuk sebuah masyarakat perdagangan dan perindustrian di kalangan orang Melayu dan golongan bumiputera supaya mereka mampu memiliki 30 peratus ekonomi menjelang tahun 1990.
- Menubuhkan agensi-agensi pembangunan seperti MARA, Bank Bumiputera, Bank Pembangunan dan Amanah Saham Nasional bertujuan membantu penyertaan Bumiputera dalam bidang perdagangan dan bagi memajukan wilayah-wilayah, agensi-agensi yang ditubuhkan ialah seperti DARA, KEJORA, KESEDAR dan lain-lain.
- Mempertingkatkan pertumbuhan ekonomi keseluruhannya supaya kedudukan tenaga buruh menggambarkan bilangan kaum menjelang tahun 1990.
- Meningkatkan daya pengeluaran dan taraf kehidupan golongan miskin melalui kegiatan-kegiatan pembangunan dan pemodenan kawasan luar bandar.
- Menambahkan bahagian rakyat tempatan dalam pemilikan modal stok syarikat dan dalam pertumbuhan ekonomi.

Sepanjang dua dekad, DEB telah menjadi dasar paling penting dan tunjang utama dalam proses perkembangan negara ini. Pelbagai usaha dan aktiviti digerakkan oleh DEB bagi mencapai segala matlamat yang dicita-citakan.

Matlamat utama untuk membasmi kemiskinan biarpun belum sepenuhnya berjaya tetapi hampir berjaya dan amat membantu kerajaan dalam mengurangkan jurang kemiskinan antara kaum yang berlaku sebelum ini. Kehidupan masyarakat Bumiputera semakin baik dengan pelbagai dasar yang membantu membangunkan mereka.

Sementara itu penyusunan semula masyarakat turut berjalan lancar dan berjaya merapatkan jurang pemilikan dalam ekonomi yang jauh sebelum DEB dilaksanakan. Kemajuan ekonomi dilihat sudah dinikmati bersama dan pengagihan secara adil dilaksanakan biarpun belum sepenuhnya. Secara keseluruhannya, DEB sudah memainkan peranan yang amat penting bagi mengubah wajah perkembangan negara dan banyak membantu kerajaan membangunkan negara ini.

Rancangan Jangka Panjang Kedua (RRJP 2) (Dasar Pembangunan Nasional (DPN) 1991-2000)

Dasar ini dilancar sebagai lanjutan dan pengembangan daripada Dasar Ekonomi Baru. Dasar ini telah dilancarkan bermula pada tahun 1990 sebagai Rancangan Jangka Panjang Kedua (RRJP2) dan hanya berlangsung selama sepuluh tahun sahaja sehingga tahun 2000. Ianya juga merupakan satu pertiga daripada Wawasan 2020. DPN seperti mana yang diketengahkan, dalam RRJP2 telah menyenaraikan beberapa aspek kritikal seperti berikut (INTAN, 1991):

- Mewujudkan keseimbangan yang optimum di antara matlamat pertumbuhan ekonomi dan pengagihan yang saksama;
- Memastikan pembangunan yang seimbang bagi sektor-sektor utama ekonomi bagi meningkatkan daya saling melengkapi antara sektor bagi mengoptimumkan pertumbuhan;
- Mengurangkan dan menghapuskan ketidakseimbangan sosial dan ekonomi negara bagi menggalakkan perkongsian faedah yang diperolehi daripada pertumbuhan secara adil dan saksama untuk semua rakyat Malaysia;
- Menggalakkan dan memperkukuhkan integrasi nasional dengan mengurangkan jurang ketidakseimbangan yang luas

dalam pembangunan ekonomi antara negeri dan antara kawasan bandar dan luar bandar;

- Membangunkan sebuah masyarakat progresif di mana kesejahteraan dinikmati oleh semua rakyat, di samping memiliki sikap kerohanian yang positif serta menghayati perasaan bangga dan cintakan negara;
- Memajukan sumber manusia dan mewujudkan tenaga kerja yang berdisiplin dan produktif serta meningkatkan kemahiran yang perlu bagi menghadapi cabaran pembangunan dalam masyarakat perindustrian melalui satu budaya kecemerlangan tanpa menjejaskan matlamat penyusunan semula masyarakat;
- Menjadikan sains dan teknologi sebagai suatu asas penting dalam perancangan dan pembangunan sosioekonomi di samping menggalakkan budaya sains dan teknologi selaras dengan proses membangunkan sebuah ekonomi perindustrian moden;
- Memastikan bahawa dalam usaha mencapai pembangunan ekonomi, perhatian yang sewajarnya diberikan kepada pemeliharaan alam sekitar dan ekologi supaya dalam jangka panjang, pembangunan dan sumber negara dapat dikekalkan secara berterusan di samping meningkatkan taraf hidup.

Dalam DPN ini juga beberapa perkara yang sudah diperjuangkan dan dijadikan tumpuan utama sewaktu Dasar Ekonomi Baru diteruskan. Tumpuan tersebut kemudiannya diusahakan berdasarkan dimensi baru dalam pembangunan. Antara dimensi-dimensi baru tersebut ialah (INTAN, 1994):

- Memberi penekanan yang lebih kepada strategi pembasmian kemiskinan bagi tujuan menghapuskan kemiskinan di kalangan golongan rakyat termiskin di samping mengurangkan kemiskinan relatif;
- Menumpukan perhatian kepada pembangunan sebuah 'Masyarakat Perdagangan dan Perindustrian Bumiputera' (MPPB) sebagai suatu strategi penting ke arah meningkatkan

dan seterusnya mengekalkan penyertaan Bumiputera dalam kegiatan ekonomi;

- Meningkatkan penekanan kepada sektor swasta supaya melibatkan diri dalam proses penyusunan masyarakat melalui pewujudan peluang-peluang yang lebih luas supaya sektor tersebut berkembang;
- Memberikan lebih tumpuan kepada pembangunan sumber manusia termasuk sistem nilai dan etika bagi mencapai matlamat pertumbuhan ekonomi dan pengagihan saksama.

Beberapa strategi dijalankan dalam DPN bagi membasmi kemiskinan dan meningkatkan kualiti hidup. Antara program perlaksanaannya ialah:

- Program Pembasmian Rakyat Termiskin (PPRT);
- Mewujudkan kemudahan-kemudahan asas untuk isi rumah bandar dan desa, ladang dan kampung baru;
- Mewujudkan peluang-peluang ekonomi dan pekerjaan di kawasan-kawasan mundur dan negeri yang kurang maju.

Sementara daripada segi penyusunan semula masyarakat pula, DPN mempunyai strategi pengagihan melalui pertumbuhan. Perhatian khusus diberikan kepada:

- Pembangunan Masyarakat Perdagangan dan Perindustrian Bumiputera (MPPB) dengan penekanan diberikan kepada aspek kualiti;
- Guna tenaga ekonomi negara disusun semula dengan meramaikan penglibatan Bumiputera dalam bidang-bidang profesional, pengurusan dan teknikal;
- Penekanan kepada penyertaan Bumiputera dan kelompok minoriti;
- Sektor swasta akan dilibatkan supaya memberikan peluang pekerjaan dan meningkatkan keupayaan MPPB.

DPN yang akan berakhir pada tahun 2000 ini diharapkan oleh kerajaan supaya dapat membantu mencapai hasrat yang tidak dapat dilaksanakan dalam tempoh Dasar Ekonomi Baru dahulu.

Rancangan Jangka Panjang Ketiga (RRJP 3) (Dasar Wawasan Negara (DWN) 2001 – 2010)

Dasar Wawasan Negara merupakan lanjutan daripada perancangan Rancangan Jangka Panjang oleh kerajaan Malaysia bagi menangani beberapa perkara yang belum dapat diselesaikan daripada Rancangan Jangka Panjang yang terdahulu. *Dasar Wawasan Negara (DWN)* menggabungkan strategi utama Dasar Ekonomi Baru (DEB) iaitu pembasmian kemiskinan tanpa mengira kaum dan penyusunan semula masyarakat serta Dasar Pembangunan Nasional (DPN) yang menekankan pembangunan seimbang. Dasar ini telah dilancarkan oleh YAB Perdana Menteri Datuk Dr. Mahathir Mohamad sewaktu pembentangan Rancangan Malaysia Ke Lapan. Dasar Wawasan Negara meliputi perancangan selama 10 tahun dari 2001 hingga tahun 2010 dan meliputi satu pertiga adalah yang kedua daripada Wawasan 2020. Dasar ini merupakan Rancangan Jangka Panjang Ketiga buat Malaysia.

Dasar Pembangunan Ekonomi

Dasar-dasar pembangunan ekonomi negara pada hakikatnya ialah dasar-dasar yang dibentuk untuk membantu mengukuhkan lagi usaha-usaha kerajaan dalam DEB, DPN dan Wawasan 2020. Dasar-dasar dibentuk bagi memantapkan lagi usaha kerajaan dan bagi memastikan pencapaian negara berdasarkan Rancangan Jangka Panjang akan tercapai dengan jayanya. Antara dasar-dasar penting yang menjadi tulang belakang dasar pembangunan ekonomi negara ialah *Dasar Pandang Ke Timur*, *Dasar Persyarikatan Malaysia*, *Dasar Pertanian Negara*, *Dasar Penswastaaan* dan *Dasar Perindustrian Negara*.

•Dasar Pandang Ke Timur

Dasar Pandang Ke Timur telah dipelopori oleh YAB Datuk Seri Dr. Mahathir Mohamad pada tahun 1982. Dasar ini diperkenalkan dengan tujuan mengurangkan tumpuan negara daripada nilai-nilai yang dibawa negara barat kepada nilai ketimuran yang ditonjolkan dalam cara bekerja masyarakat Jepun dan Korea Selatan. Kerajaan melihat dasar ini penting sebagai salah satu usaha kerajaan menerapkan nilai dan amalan yang baik dari negara Jepun dan Korea Selatan bagi tujuan membangunkan negara.

Penggubalan dasar ini banyak dipengaruhi oleh kemunculan Jepun dan Korea Selatan sebagai negara perindustrian yang maju serta kemerosotan pembangunan di kalangan negara barat pada waktu itu. Ini ditambah pula nilai-nilai yang dilahirkan oleh negara-negara tersebut masih dalam lingkungan ketimuran dan tidak banyak berbeza dengan nilai yang dimiliki oleh negara ini sendiri.

Walau bagaimanapun nilai dan amalan tersebut masih perlu diubahsuai berdasarkan kesesuaian keadaan di negara ini. Pada masa yang sama objektif dasar ini bukanlah mencontohi semua yang dilakukan oleh negara-negara tersebut. Apa yang ditekankan ialah mencontohi bidang-bidang tertentu dari negara-negara tersebut. Antara bidang-bidang itu ialah teknologi moden, etika kerja dan sistem pengurusan.

Manakala itu antara tumpuan utama dasar ini ialah (Mohd Idris Salleh, 1994):

- *Kerajinan dan Disiplin Kerja*

Bagi mencapai kejayaan yang pesat dalam pembangunan, semua orang harus bekerja kuat dan memiliki disiplin yang tinggi. Ini bagi memastikan kelicinan pekerjaan yang menjanjikan kemanfaatan dan keuntungan.

- *Kesetiaan Kepada Negara*

Di samping itu, seseorang pekerja itu mestilah mempunyai sifat-sifat setia. Kesetiaan akan menjanjikan kerja-kerja yang dilakukan berjalan lancar dan tidak tergendala yang akan mengakibatkan kerugian.

- *Keutamaan Kepada Kumpulan dan Bukan Diri Sendiri*

Pada masa yang sama kesetiaan yang diberikan oleh seseorang pekerja itu akan memberikan sumbangan kepada kejayaan kumpulan dan majikan. Menerusi sifat kesetiaan seseorang itu akan sentiasa menjaga kepentingan majikan dan negara juga memelihara nama baik serta akan berusaha gigih demi kejayaan semua pihak. Ini secara tidak langsung memberikan manfaat kepada pembangunan negara.

- *Peningkatan Daya Pengeluaran dan Kecekapan*

Rajin bekerja, kuat berusaha, gigih, disiplin dan kesetiaan merupakan nilai-nilai yang jelas menjadi punca kejayaan majikan dan negara. Indikator kepada kejayaan ini ialah peningkatan yang berlaku daripada segi daya pengeluaran dan bertambahnya kecekapan. Ini semua akan memastikan pengekal momentum hasil keuntungan yang diperolehi.

- *Pengurangan Perbezaan Antara Eksekutif dan Pekerja*

Selain itu dasar juga akan mengurangkan perbezaan antara pihak atasan dan pekerja bawahan. Ini sekali gus akan membentuk suasana harmoni dan semangat kerjasama yang lebih baik. Gotong royong dan bantu membantu tidak akan terhalang oleh kedudukan pangkat dan darjat kerana sikap keterbukaan yang diwujudkan itu.

Biarpun dasar ini benar-benar mencontohi banyak nilai-nilai dari Jepun dan Korea ini tidak bermaksud negara akan mengetepikan langsung nilai-nilai baik yang boleh diperolehi dari negara-negara barat. Dasar ini tidak membawa maksud

negara akan hanya membuat hubungan dagang dengan negara timur tetapi masih lagi menghargai hubungan dagang yang positif dengan negara barat. Selaras dengan itu juga, kerajaan telah melaksanakan program-program yang bersesuaian yang diambil dari nilai-nilai timur Jepun dan Korea. Antara pelaksanaan yang membabitkan perubahan struktur di dalam urusan pentadbiran seperti (INTAN, 1991):

- Konsep Pejabat Terbuka
- Penubuhan Pasukan Meningkatkan Mutu Kerja
- Kad Perakam Waktu Kerja
- Penggunaan Tanda Nama

Daripada segi pemantapan nilai-nilai kerja masyarakat Jepun dan Korea ini, kerajaan secara beransur-ansur menghantar para pelatih ke Jepun dan Korea Selatan supaya mempelajari teknologi dan sistem pengurusan di kedua-dua negara tersebut. Pelajar-pelajar Malaysia juga ditawarkan kursus-kursus sains dan teknologi di Universiti-universiti Jepun dan Korea Selatan. Maka oleh itu dapat difahami akan harapan kerajaan di dalam jangka masa panjang supaya dasar ini dapat membantu mewujudkan masyarakat Malaysia yang dinamik dan progresif (Asnarulkhadi Abu Samah, 1997).

Dasar Persyarikatan Malaysia

Dasar Persyarikatan Malaysia telah diperkenalkan oleh YAB Perdana Menteri Datuk Seri Dr. Mahathir Mohamad pada 25 Februari 1983. Dasar ini diwujudkan daripada ilham Perdana Menteri yang memperoleh contohnya dari negara Jepun. Dasar ini melibatkan kerjasama antara sektor swasta dan sektor awam bagi mempertingkatkan pembangunan negara. Oleh yang demikian adalah jelas objektif dasar ini ialah:

- **Mewujudkan kerjasama yang erat, bermakna dan berkesan antara sektor awam dan swasta demi pembangunan negara bagi mencapai faedah bersama.**

Dasar ini adalah berlandaskan kesedaran bahawa kedua-dua sektor swasta dan awam harus memupuk kerjasama yang erat dan mengambil sikap saling bantu membantu di antara satu dengan yang lain (INTAN, 1991). Dalam hal ini Perdana Menteri mahu Malaysia dianggap sebagai sebuah syarikat di mana kakitangan kerajaan dan swasta merupakan pemilik-pemilik saham.

•**Menghapuskan sifat 'permusuhan' antara kedua-dua sektor dengan menggalakkan perkongsian maklumat, saling faham memahami prosedur dan matlamat kedua belah pihak.** Sektor swasta perlu memahami dasar-dasar kerajaan dan bertindak selaras dengan kepentingan nasional di samping memaksimumkan keuntungan. Sektor awam pula perlu memberikan perkhidmatan sokongan yang cekap tanpa 'red-tape' bagi memudahkan operasi sektor swasta.

•**Meningkatkan hasil negara.** Kedua-dua sektor harus mempunyai persetujuan dalam pencapaian matlamat pembangunan sosial dan ekonomi negara. Kerjasama yang erat akan mendatangkan faedah dan manfaat kepada kedua-dua pihak di mana keuntungan sektor swasta akan meningkat dan sekali gus menambahkan hasil cukai yang dipungut oleh kerajaan (Ranjit Singh Malhi, 1989).

Bagi memudahkan perlaksanaan dasar ini, kerajaan melalui agensinya *Institut Tadbiran Awam Negara (INTAN)* mengendalikan beberapa forum bagi mewujudkan persefahaman dan kerjasama antara sektor swasta dan sektor awam. Dasar Persyarikatan Malaysia secara umumnya akan dapat mengurangkan beban kerajaan dalam usaha membangunkan negara. Malah mutu perkhidmatan yang baik di samping memelihara kos perbelanjaan dapat menjamin kemakmuran negara.

Dasar Pertanian Negara

Dasar Pertanian Negara (DPN) telah dilancarkan pada 12 Januari 1984 sebagai suatu dasar dan garis panduan bagi membantu kerajaan dan sektor swasta membangunkan sektor pertanian. DPN dalam objektifnya menggariskan dasar-dasar yang akan dilaksanakan bagi pembangunan pertanian negara hingga tahun 2000 iaitu:

- Memaksimumkan pendapatan sektor pertanian melalui penggunaan sumber-sumber negara secara cekap dan berkesan supaya sumbangan sektor pertanian kepada pertumbuhan ekonomi negara dapat dipergiatkan lagi.
- Memaksimumkan pendapatan pengusaha atau pekebun kecil melalui peningkatan daya pengeluaran supaya kadar kemiskinan dapat dikurangkan dan kualiti hidup keluarga diperbaiki.
- Memaju dan meningkatkan hasil dan mutu komoditi eksport, komoditi yang mempunyai potensi besar untuk eksport atau bahan gantian import serta komoditi terpilih untuk bahan makanan dan perindustrian.

Antara strategi DPN yang dirancang oleh kerajaan adalah (Mohd Idris Salleh, 1994):

- Pembukaan Tanah Baru
- Pembangunan In-Situ
- Perkhidmatan Sokongan Pertanian
- Pembangunan Sosial dan Institusi
- Penswastan dan Penyertaan Pihak Swasta
- Pembangunan Komoditi

DPN adalah usaha menggerakkan dan menyusun semula sektor pertanian negara supaya dapat memaksimumkan pendapatan mereka yang terlibat di samping memaksimumkan penggunaan bahan tempatan sebagai jalan memajukan ekonomi negara.

Dasar Penswastaan

Dasar ini telah diperkenalkan oleh YAB Perdana Menteri Datuk Seri Dr. Mahathir Mohamad pada tahun 1983. Ia dilancarkan dengan tujuan memindahkan perkhidmatan ataupun perusahaan kerajaan kepada pihak swasta.

Penswastaan dapat didefinisikan sebagai proses pemindahan kuasa kawalan dan kepentingan ataupun pelaburan kerajaan yang tertentu kepada sektor swasta. Penswastaan boleh dilaksanakan melalui beberapa bentuk seperti penjualan aset atau ekuiti; pajakan; kontrak pengurusan dan juga 'Bina Kendali Pindah' ataupun 'Bina Kendali'. Ia berbeza dengan memiliknegerakan iaitu suatu proses menambahkan pemilikan dan penguasaan kerajaan dalam ekonomi. Dalam melaksanakan dasar penswastaan ini kerajaan menggariskan beberapa objektif iaitu antaranya (Mohd Idris Salleh, 1994):

- Mengurangkan beban kewangan dan pentadbiran kerajaan;
- Meningkatkan mutu perkhidmatan dan daya pengeluaran;
- Mempercepatkan pertumbuhan ekonomi;
- Membantu mencapai matlamat Dasar Ekonomi Baru (DEB);
- Mewujudkan masyarakat perdagangan dan perindustrian di kalangan Bumiputera

Bagi memastikan dasar ini terlaksana dengan berkesan, sebuah jawatankuasa penswastaan yang diketuai oleh Ketua Pengarah Unit Perancang Ekonomi Negara (UPEN) ditubuhkan. Jawatankuasa ini bertanggungjawab memperkemaskan penyediaan program penswastaan dengan secara menyeluruh.

Hasil daripada perlaksanaan dasar ini banyak syarikat dan pelabur asing dipelawa melabur dan mengambil alih perkhidmatan kerajaan seperti dalam penyiaran Sistem Televisyen Malaysia Berhad, Pos Malaysia Berhad, Syarikat Telekom Malaysia Berhad dan Tenaga Nasional. Penswastaan

berjaya membantu kerajaan daripada segi pendapatan dengan pengurangan perbelanjaan pengurusan serta keuntungan cukai juga pengeluaran yang banyak hasil perkhidmatan yang cekap dan efisien.

Dasar Perindustrian Negara

Dasar Perindustrian Negara telah dilancarkan oleh YAB Perdana Menteri Datuk Seri Dr. Mahathir Mohamad pada tahun 1983 berdasarkan Kajian Dasar Perindustrian Malaysia (KDPM) dan Pelan Induk Perindustrian (PIP). KDPM dibuat bagi mengkaji dan menyemak juga mengubahsuai dasar perindustrian negara yang sedia ada. Kajian ini bertujuan menggalakkan pelaburan dan dasar peningkatan eksport. PIP pula bertujuan menggubal objektif pembangunan perindustrian secara am dalam mengenal pasti strategi-strategi untuk sektor-sektor kecil yang berpotensi berkembang pesat. Dasar utama perindustrian mengambil kira beberapa prinsip asas yang terkandung dalam kedua-dua kajian tersebut.

•Pelan Induk Perindustrian (PIP)

PIP telah diumumkan pada 3 Februari 1986 hasil daripada kajian yang dibuat dan menggariskan tiga matlamat utama iaitu (Mohd Idris Salleh, 1994):

- Menjadikan sektor perkilangan sebagai pencetus pertumbuhan perindustrian negara;
- Menggalakkan penggunaan sepenuhnya sumber asli negara;
- Meninggikan tahap penyelidikan dan pembangunan (R&D) teknologi tempatan sebagai asas bagi Malaysia menjadi sebuah negara perindustrian.

Bagi melaksanakan matlamat dasar ini strategi dirangka meliputi penyusunan semula struktur galakan perindustrian yang sedia ada, mempelbagaikan eksport dan menggalakkan sektor gantian import dan memajukan semula industri

galakan sektor gantian peringkat pertama dan kedua. Di samping itu ia juga menggalakkan penggunaan barangan buatan Malaysia, mempelbagaikan pasaran eksport dan memperluaskan kegiatan industri. PIP sudah mengenal pasti 12 sektor yang patut diberikan penekanan berasaskan potensi bagi mencapai matlamat memperluaskan asas industri negara. Sektor-sektor tersebut adalah tujuh daripada sektor berasaskan sumber dan lima bukan berasaskan sumber.

Tujuh sektor berasaskan sumber ialah:

- Getah
- Kelapa Sawit
- Kayu Kayan
- Makanan
- Kimia
- Logam Bukan Ferus
- Keluaran-Keluaran Galian Bukan Logam

Lima sektor bukan berasaskan sumber ialah:

- Elektrik dan Elektronik
- Peralatan Pengangkutan
- Mesin
- Kejuruteraan
- Logam Ferus dan Tekstil

Antara langkah yang diambil bagi mencapai matlamat ini ialah:

- Melaksanakan Dasar Perindustrian
- Mengurangkan Perbelanjaan Prasarana
- Sistem Perkhidmatan Maklumat
- Menyusun Struktur Perindustrian
- Memperkukuhkan Institusi Pembuatan

- Memajukan Industri Sumber Eksport
- Memajukan Industri Berat
- Memperkukuhkan dan Menyusun Sistem

Pencapaian PIP adalah penting dalam usaha kerajaan menggerakkan negara ini ke arah menjadi sebuah negara perindustrian dan memenuhi matlamat yang ditetapkan pada Wawasan 2020.

Dasar Pembangunan Sosial

Dasar pembangunan sosial ialah dasar-dasar yang dilaksanakan oleh kerajaan bagi memantapkan lagi hubungan kaum yang menjadi asas kepada rancangan jangka panjang kerajaan. Kestabilan sosial adalah penting kerana hanya dengan pemahaman dan kesedaran maka negara yang aman dapat diwujudkan. Dasar-dasar yang ada menekankan toleransi, kerjasama dan bersatu padu dalam apa jua kegiatan sama ada politik, ekonomi dan sosial. Hubungan kaum yang baik menjamin keharmonian dan sangat membantu pembangunan negara yang jitu. Antara dasar-dasar berkaitan dengan pembangunan sosial negara ini ialah *Dasar Penerapan Nilai-Nilai Islam, Dasar Pendidikan Kebangsaan, Dasar Kebudayaan Kebangsaan dan Rukun Negara*.

•Dasar Penerapan Nilai-Nilai Islam Dalam Pentadbiran Negara

Dasar Penerapan Nilai-Nilai Islam Dalam Pentadbiran Negara telah diisytiharkan oleh YAB Perdana Menteri Datuk Seri Dr. Mahathir Mohamad pada tahun 1983. Rasional kepada dasar ini diperkenalkan selaras dengan status Islam sebagai agama persekutuan menurut Perkara 3 Perlembagaan Malaysia.

Pelaksanaan dasar ini dibuat dengan tujuan menegakkan syiar Islam melalui proses pengurusan pentadbiran kerajaan. Hasil daripada proses penerapan yang berlaku kerajaan Malaysia

berharap usaha melahirkan satu masyarakat yang bermaruah tinggi akan tercapai dan memberikan identiti nilai yang kukuh kepada penduduk negara ini. Masyarakat Malaysia yang bermaruah dan bermoral tinggi serta mempunyai nilai yang kukuh itu secara automatik dapat membantu hasrat negara mewujudkan pentadbiran negara yang adil, cekap dan berkesan. Nilai yang kukuh bagi sistem nilai masyarakat negara ini akan menjadi benteng pertahanan kepada ancaman-ancaman nilai asing.

Walau bagaimanapun, dasar ini perlu difahami dengan jelas dan maklumat terhadap pelaksanaan dasar ini perlu diwarwar serta diperjelaskan kepada seluruh anggota masyarakat di negara ini. Ini bagi mengelakkan pemahaman bahawa dasar ini adalah sebagai suatu proses ataupun alat untuk memaksa orang bukan Islam yang menjadi sebahagian masyarakat Malaysia supaya memeluk Islam.

Hasrat yang diperjuangkan oleh kerajaan adalah supaya menjadikan nilai-nilai Islam yang universal sebagai satu cara hidup kepada seluruh masyarakat Malaysia tanpa mengira agama. Nilai-nilai universal atau sejagat yang dijadikan asas dasar ini ialah nilai-nilai umum yang sebenarnya dikongsi oleh semua nilai baik dalam setiap agama di dunia ini. Ini juga sebagai suatu bentuk pernyataan yang jelas bahawa Islam itu didatangkan dengan nilai-nilai sejagat tanpa membezakan di antara manusia. Nilai-nilai Islam yang dapat diserapkan dan sepatutnya diterima oleh semua kaum ialah:

- Amanah
- Keadilan
- Disiplin
- Bersih
- Kejujuran
- Semangat Kerjasama dan Tolong-Menolong

- Semangat Kejiranan
- Ketekunan Bekerja
- Keharmonian Antara Kaum
- Bertimbang Rasa dan Tidak Mementingkan Diri

Penerapan nilai-nilai sejagat dan murni yang dilahirkan Islam ini diharapkan dapat membantu menghapuskan amalan-amalan buruk yang sering berlaku dalam proses pelaksanaan pentadbiran kerajaan seperti amalan rasuah, penyelewengan, jenayah, penindasan, penyalahgunaan kuasa, kronisme dan nepotisme. Biar pun begitu, proses pelaksanaan dasar ini memerlukan cara yang tepat atau juga disebut dengan 'hikmah' ataupun bijaksana serta beransur-ansur supaya tidak disalahfahamkan oleh masyarakat bukan Islam. Selaras dengan dasar penerapan ini jugalah kerajaan menubuhkan badan-badan seperti berikut:

- Bank Islam Malaysia Berhad
- Universiti Islam Antarabangsa Malaysia (UIAM)
- Syarikat Takaful Malaysia Berhad
- Sistem Gadaian Islam (Ar-Rahnu)
- Jabatan Kemajuan Islam Malaysia (JAKIM)
- Yayasan Dakwah Islam Malaysia (YADIM)
- Sistem Pinjaman Perumahan Islam
- Institut Kefahaman Islam Malaysia (IKIM)
- Sistem Perbankan Islam Tanpa Faedah di hampir semua bank di Malaysia
- Meningkatkan Kuasa dan Taraf Mahkamah Syariah

Kejayaan penerapan nilai-nilai sejagat dan murni daripada Islam ini bergantung kepada faktor-faktor persekitaran yang berkaitan dengan kemahuan politik, kesanggupan kumpulan sasaran menerimanya dan strategi pelaksanaan yang sesuai.

-Dasar Pendidikan Kebangsaan

Dasar Pendidikan Kebangsaan secara tidak rasminya bermula selepas pilihan raya 1955 dijalankan dan dimenangi oleh parti Perikatan. Dalam proses pilihan raya itu sistem pendidikan yang seragam dan bersepadu telah dijanjikan. Oleh itu satu jawatankuasa Pendidikan telah ditubuhkan pada tahun berikutnya (1956) dan diketuai oleh Allahyarham Tun Abdul Razak. Dalam tugasnya tumpuan utama Tun Abdul Razak dan jawatankuasanya ialah (Asnarulkhadi Abu Samah, 1997):

- Membentuk Satu Sistem Pendidikan Kebangsaan yang Seragam
- Menjadikan Bahasa Melayu Sebagai Bahasa Kebangsaan
- Memastikan Bahasa dan Kebudayaan Lain Dipelihara

Tujuan utama laporan daripada jawatankuasa ini ialah:

- Menyediakan Bahasa Melayu sebagai Bahasa Kebangsaan
- Menyediakan suatu sistem pengurusan pendidikan yang lebih
- Mewujudkan masyarakat yang berdisiplin, terlatih, bertoleransi, liberal dan progresif

Jawatankuasa ini kemudiannya menyerahkan laporan dan diluluskan oleh Majlis Mesyuarat Perundangan Persekutuan pada 16 Mei 1956, dikenali sebagai *Penyata Razak* ataupun *Penyata Jawatankuasa Pelajaran 1956*. Ekoran daripada itu Undang-Undang Pelajaran 1957 digubal berdasarkan Penyata Razak ini dan diluluskan oleh Dewan Negara pada tahun 1957. Cadangan-cadangan dalam Penyata ini kemudiannya dilaksanakan oleh Kerajaan Perikatan.

i. Laporan Rahman Talib 1960

Dalam laporan Penyata Razak, jawatankuasanya mencadangkan supaya cadangan-cadangan yang ada dalam

laporan itu dikaji semula tidak lewat dari tahun 1959. Justeru itu, selepas tamat pilihan raya 1959 yang juga dimenangi parti Perikatan, sebuah jawatankuasa ditubuhkan dan diketuai oleh Abdul Rahman Talib. Keputusan daripada kajian jawatankuasa ini adalah mereka berpuas hati dengan syor-syor dan perlaksanaan Penyata Razak, tetapi mereka membuat cadangan-cadangan tambahan bagi memantapkan lagi dasar pendidikan yang sedia ada. Dalam cadangan mereka, jawatankuasa yang diketuai oleh Abdul Rahman Talib telah mengesyorkan (Mohd Idris Salleh, 1999):

- a. Bahasa Melayu dijadikan sebagai bahasa pengantar di sekolah-sekolah dan universiti-universiti;
- b. Pelajaran percuma untuk sekolah rendah kebangsaan;
- c. Kelas peralihan untuk murid-murid sekolah vernakular yang ingin bertukar ke sekolah menengah aliran Melayu tujuannya supaya memperbaiki penguasaan bahasa Melayu;
- d. Jemaah Nazir Persekutuan diadakan bagi mengawal mutu pelajaran di sekolah-sekolah;
- e. Pelajaran Vokasional diperkenalkan.

Laporan dan cadangan-cadangan daripada Jawatankuasa ini kemudiannya dikenali sebagai *Laporan Rahman Talib 1960*.

ii. *Dasar Pendidikan Kebangsaan 1961*

Dasar Pendidikan Kebangsaan secara rasminya diisytiharkan pada tahun 1961 dan digubal berdasarkan kedua-dua laporan iaitu Penyata Razak 1956 dan Laporan Rahman Talib 1960. Dasar ini kemudian diperbaiki lagi dengan beberapa cadangan pemantapan kepada perlaksanaan dasar yang sedia ada daripada Jawatankuasa yang dilantik oleh Kabinet pada tahun 1974. Laporan daripada Jawatankuasa yang dikenali sebagai Jawatankuasa Kabinet ini kemudiannya ditambah kepada Dasar Pendidikan Kebangsaan. Hasilnya dalam dasar

rasmi kerajaan ini beberapa matlamat utama dikenal pasti iaitu (Asnarulkhadi Abu Samah, 1997):

- a. Menyatukan sistem pelajaran bagi memupuk kesedaran dan perpaduan kebangsaan;
- b. Memperluaskan serta mengubahsuai rancangan-rancangan pelajaran dan latihan bagi memenuhi keperluan-keperluan tenaga kerja;
- c. Memperbaiki mutu pelajaran bagi membina suatu masyarakat yang progresif berlandaskan sains dan teknologi moden;
- d. Memperbaiki kemudahan-kemudahan penyelidikan, perancangan dan perlaksanaan bagi mencapai objektif di atas.

Bagi memastikan matlamat-matlamat dasar pendidikan kebangsaan ini akan dapat dicapai maka beberapa strategi digubal dan ditetapkan seperti berikut (INTAN, 1994):

- a. Menjadikan Bahasa Kebangsaan sebagai bahasa pengantar yang utama;
- b. Mengadakan kurikulum yang sama dan berorientasikan Malaysia bagi semua jenis sekolah;
- c. Mewujudkan sistem peperiksaan yang sama bagi semua;
- d. Melicinkan tatacara pengurusan pendidikan;
- e. Meningkatkan mutu pendidikan keseluruhannya dengan menyediakan pendidikan yang menyeluruh, seimbang dan bersepadu;
- f. Mengadakan peluang pendidikan asas selama sembilan tahun;
- g. Mendemokrasikan pendidikan daripada segi peluang dan mutu dengan mengagihkan peruntukan secara adil dan memberi perhatian khas kepada kumpulan yang

- kurang bernasib baik dan kawasan luar bandar dan pedalaman;
- h. Menyediakan pendidikan rendah mengikut Kurikulum Baru Sekolah Rendah (KBSR) yang berasaskan 3M iaitu membaca, menulis dan mengira pada tahun 1983 yang menjurus kepada Kurikulum Bersepadu Sekolah Menengah pada tahun 1989. Matlamat utama kurikulum baru ini adalah bagi melahirkan individu seimbang daripada segi ilmu pengetahuan dan kemahiran yang sesuai dan mempunyai moral serta nilai etika yang kukuh;
 - i. Memperluaskan pendidikan Vokasional dan Teknik melalui penyusunan semula kurikulum Sekolah Vokasional pada tahun 1978;
 - j. Mempelbagaikan dan memperbanyakkan kemudahan di peringkat universiti terutama dalam bidang sastera gunaan dan sains gunaan;
 - k. Mempertingkatkan pendidikan kerohanian, moral dan disiplin;
 - l. Menjadikan Bahasa Kebangsaan dan Bahasa Inggeris sebagai mata pelajaran yang wajib diajar di sekolah-sekolah dan memberi peluang yang sempurna bagi pembelajaran bahasa-bahasa lain seperti Bahasa Cina dan Bahasa Tamil;
 - m. Menggalakkan aktiviti ko-kurikulum yang memupuk disiplin, seperti pasukan-pasukan kadet tentera, kadet polis, pengakap, puteri Islam dan lain-lain.

Maka kerana itu dapat dilihat tujuan utama Dasar Pendidikan Kebangsaan dibuat adalah bagi menyediakan sistem pelajaran kebangsaan yang teratur supaya dapat melahirkan warganegara yang berpengetahuan, bertanggungjawab dan berkebolehan bagi mencapai taraf hidup yang lebih baik serta

memenuhi kehendak-kehendak negara yang sedang membangun.

Dasar Kebudayaan Kebangsaan

Dasar Kebudayaan Kebangsaan telah dilancarkan pada tahun 1971 dalam Kongres Kebudayaan Kebangsaan di Kuala Lumpur. Dasar ini diperkenalkan sebagai memenuhi hasrat dan aspirasi negara membangun yang mempunyai penduduk berbilang kaum seperti Malaysia. Sebagai sebuah negara yang mempunyai masyarakat yang pelbagai bangsa, satu dasar yang khusus diperlukan bagi mencerminkan keperibadian negara. Ia juga penting dalam membentuk identiti negara di peringkat antarabangsa. Dasar Kebudayaan Kebangsaan adalah buah fikiran yang telah dikupas dan dicernakan oleh para cendekiawan dan budayawan tanah air.

Rukun Negara

Cetusan pemikiran akan keperluan negara ini kepada satu ideologi negara telah dilahirkan sejak awal penubuhan negara ini lagi. Bagaimanapun keperluan ini dengan jelas ditimbulkan oleh Tan Sri Ghazali Shafie selepas berlakunya tragedi 13 Mei. Beliau yang merupakan salah seorang ahli Majlis Gerakan Negara (MAGERAN) dan juga mengetuai Jabatan Perpaduan Rakyat (Negara) menyatakan peri pentingnya ideologi negara ini di dalam dua ucapannya pada 17 Julai dan 2 Ogos tahun 1969. Daripada dua ucapan itu dapat disimpulkan bahawa keperluan pada ideologi negara itu boleh direalisasikan melalui Rukun Negara yang kemudiannya diwujudkan dan kekal sehingga ke hari ini.

Ideologi negara yang ada pada Rukun Negara ini dapat disifatkan sebagai mewakili cita rasa kehidupan yang diidamkan dalam kehidupan bermasyarakat yang berlainan kaum, agama dan bangsa tetapi berdamping dan berganding bahu serta bersemangat timbang rasa yang akhirnya memberikan kemakmuran yang sama kepada rakyat. Rukun Negara secara

rasminya diisytiharkan sebagai ideologi negara pada 31 Ogos 1981 hasil cadangan Jabatan Perpaduan Negara yang kemudiannya dibahaskan pula di Majlis Perundingan Negara sebelum akhirnya Rukun Negara ini diluluskan oleh Majlis Gerakan Negara.

Dasar Pembangunan Politik

Dasar pembangunan politik sebenarnya tidak ada dalam kumpulan dasar-dasar kerajaan. Tetapi apa yang dimaksudkan ialah usaha yang dilakukan oleh kerajaan bagi mewujudkan kedamaian dalam politik negara. Ini kerana kerajaan sedar bahawa politik yang stabil akan dapat membantu pembangunan negara dengan lebih jitu. Lebih-lebih lagi di dalam sebuah negara pelbagai kaum dan pernah mengalami kerapuhan hubungan kaum. Justeru itu kerajaan selepas peristiwa 13 Mei 1969 mengajak parti-parti politik yang ada di negara ini supaya bersama-sama mewujudkan keamanan. Tun Abdul Razak sebagai Perdana Menteri ketika itu mencadangkan penubuhan Barisan Nasional sebagai satu usaha mewujudkan parti yang mewakili semua kumpulan dalam masyarakat di negara ini.

•Pembentukan Barisan Nasional

Istilah Barisan Nasional (BN) pertama kali digunakan oleh Tun Abdul Razak untuk umum dalam ucapan beliau melalui Radio dan Televisyen pada 30 Ogos 1972 sehari sebelum merayakan Hari Kebangsaan apabila beliau berkata, "*suatu Barisan Nasional mungkin terbentuk di kalangan parti-parti politik kecualilah sekumpulan kecil yang enggan menyertainya, dengan tujuan untuk bekerjasama bagi menghadapi masalah negara*".

Pada masa tersebut istilah ini memerihalkan mengenai rangkaian perjanjian kerajaan campuran yang akhirnya akan membentuk 'Barisan Nasional' sebaik-baik sahaja perjanjian kerajaan campuran antara PAS-Perikatan ditandatangani.

Apabila kerajaan campuran dengan PAS berkuat kuasa pada 1 Januari 1973, akhbar mengumumkan bahawa Perikatan telah membentuk 'Barisan Nasional'. Hanya Tun Abdul Razak sahaja yang membayangkan bahawa sesuatu yang lebih daripada itu akan berlaku seterusnya apabila beliau berkata, "...*kita sekarang menghampiri konsep BN yang tidak lama lagi akan menjadi asas kukuh untuk sebuah negara Malaysia yang kuat serta berbagai bangsanya bersatu padu*".

Walau bagaimanapun, menjelang tahun 1974 semakin jelaslah bahawa apa yang dimaksudkan oleh Tun Razak dengan BN ialah sebuah organisasi rasmi yang akan mewujudkan sebuah kerajaan campuran yang akan berkekalan. Pada bulan April, sebagai langkah pertama yang konkrit ke arah menyatupadukan rakan-rakan kerajaan campuran, pengumuman telah dibuat bahawa satu simbol bersama akan digunakan dalam pilihan raya akan datang, simbol kapal layar tidak akan digunakan lagi. Pada bulan Mei, rakyat telah diberitahu bahawa semua parti komponen bersetuju supaya Tun Razak memberikan kata putus beliau dalam pemilihan semua calon BN pada pilihan raya umum akan datang dan moto pilihan raya adalah '*Sokonglah Tun Razak dan Barisan Nasional*'.

BN Malaysia telah didaftarkan dengan rasmi sebagai sebuah pertubuhan parti politik pada 1 Jun 1974. Tun Razak menjadi Pengerusinya dan organisasi asas BN adalah sama dengan organisasi Perikatan. Jelaslah bahawa BN mengatasi Perikatan dan dalam Manifesto Barisan Nasional tahun 1974, tiga buah parti Komponen Perikatan disenaraikan secara individu bersama dengan enam rakan komponen lain bagi membentuk persekutuan yang terdiri daripada sembilan buah parti komponen.

Motif Tun Razak mewujudkan BN berpusat pada strategi beliau mengurangkan persaingan politik supaya tenaga dan punca keluaran boleh digembleng bagi melaksanakan Dasar Ekonomi Baru (DEB). Selepas peristiwa 13 Mei 1969, kerajaan yang dikuasai oleh UMNO memikul tanggungjawab khusus memperbaiki kedudukan ekonomi orang Melayu. Ini merupakan suatu tugas yang berat, penuh cabaran dan bahaya ditambah pula dengan perbezaan politik yang jelas disedari oleh semua pihak dari atas hinggalah ke peringkat penduduk kampung bahawa UMNO merupakan kuasa politik penentu di Malaysia. Ini bermakna tidak ada lagi helah dan alasan berdasarkan perlunya kompromi di kalangan pelbagai kaum. Oleh itu, untuk melengkapkan DEB, tidak dapat disangkal lagi bahawa Pembangkang terutamanya Pembangkang Melayu perlulah diajak menyertai kerajaan atau perlulah diminta supaya berkecuali.

Strategi kerajaan campuran ialah mengesahkan cara pendekatan UMNO dan mengurangkan kritik serta 'persaingan' oleh lawan politik. Tun Razak menyatakan bahawa *"Revolusi sosioekonomi akan gagal, tidak akan memberikan apa-apa pengertian sekiranya keadaan sosiopolitik kita tidak stabil..."*. Konsep BN merupakan usaha positif ke arah mengurangkan ketegangan politik supaya kerajaan boleh menumpukan usahanya memesatkan pembangunan.

Kesimpulan

Proses pembinaan sesebuah negara tidak akan lengkap tanpa kewujudan dasar-dasar. Sebuah negara akan pincang tanpa kewujudan dasar dalam proses perkembangannya. Di Malaysia, dasar-dasar awam atau kerajaan dibentuk dan dirancang dengan rapi bagi membantu memacu negara ke arah kesejahteraan masa kini. Dasar-dasar yang telah digubal serta dilaksanakan sejak sebelum merdeka hinggalah setelah hari ini merupakan indikator

paling jelas akan pencapaian negara. Kejayaan melaksanakan dasar-dasar yang dirancang dapat memastikan negara bergerak di atas landasan yang betul dan tepat.

Di Malaysia, tragedi 13 Mei 1969 telah menjadi panduan paling jelas dalam proses pembentukan dasar di negara ini sama ada ia meliputi dasar-dasar ekonomi, sosial dan politik. Dasar-dasar tersebut telah digubal dan dilaksanakan selaras dengan nilai-nilai sosioekonomi dan politik negara ini menurut keadaan dan masa. Peristiwa yang hitam itu menjadi suatu hikmah yang memberi peluang kepada negara ini memperbaiki diri dan keadaan bagi memastikan kehidupan yang lebih baik untuk generasi yang mendatang.

Pembentukan dasar selepas peristiwa 13 Mei itu menyebabkan kerajaan mengambil sikap lebih berhati-hati bagaimanapun ia tidak mengganggu kelancaran pembangunan negara. Bermula pada tahun 1991, semua dasar pembangunan negara adalah berteraskan Wawasan 2020. Dasar-dasar di dalam Wawasan 2020 ini menggabungkan semua usaha sejak DEB dan DPN dengan usaha-usaha baru bagi membawa negara muncul sebagai negara maju mengikut falsafah negara ini sendiri. Dasar-dasar yang digubal itu kesemuanya merupakan penyumbang terbesar kepada pembinaan negara Malaysia dan kecemerlangannya yang jitu pada hari ini.

Bibliografi

- Asnarulkhadi Abu Samah & Jayum A. Jawan. *Kenegaraan Malaysia*. Penerbit Universiti Putra Malaysia, Serdang, 1997.
- Fuziah Shafie & Ruslan Zainuddin. *Sejarah Malaysia*. Fajar Bakti, Kuala Lumpur, 2000.
- Mohd Idris Salleh, Zulhilmi Paidi, Rohani Abdul Ghani et al. *Modul Kenegaraan Malaysia*. UPJJ-UUM. Sintok, 1999.
- Mohd Idris Salleh, Fuziah Shafie & Che Su Mustafa. *Sejarah Pembinaan Bangsa dan Negara*. Utusan Publications Sdn Bhd, Kuala Lumpur, 1994.
- INTAN. *Malaysia Kita*. Institut Tadbiran Awam Malaysia, Kuala Lumpur, 1991.

- INTAN. *Dasar-Dasar Pembangunan Kerajaan*. Institut Tadbiran Awam Malaysia, Kuala Lumpur, 1994.
- Joginder Singh Jessy. *History of Malaya*, United Publishers Penang:1965.
- Rohani Abdul Ghani & Zulhilmi Paidi. *Kenegaraan Malaysia:Perkembangan dan Isu-Isu*. PTS Publications, Kuala Lumpur, 2001.
- Turnbull, C. Mary. *A Short History of Malaysia, Singapore and Brunei*. Graham Brash (Pte) Ltd, 1981.
- Zainal Abidin bin Abdul Wahid et al. *Malaysia : Warisan dan Perkembangan*, Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur: 1970.
- Zulhilmi Paidi. *British Policy During The Insurgency in Malaya 1948-1960, Dissertation for M.A. in Contemporary International Studies*, The University of Hull, 1996.

Bahagian Tiga
Pengukuhan Negara

Perpaduan Dan Integrasi Nasional

Pengenalan

Malaysia telah dibina atas kerjasama dan toleransi antara kaum. Berdasarkan proses yang dilalui, masyarakat di negara kita dikenali sebagai masyarakat majmuk ataupun masyarakat berbilang etnik atau *multi ethnic society*. Ia membawa maksud bahawa masyarakat di Malaysia mengandungi lebih daripada satu kumpulan bangsa yang setiap daripada mereka mempunyai sifat-sifat yang unik dan tersendiri serta kelainan antara satu sama lain. Keunikan dan kelainan ini terpancar dalam nilai-nilai dan amalan yang dipegang oleh bangsa tersebut, simbol-simbol kebudayaan serta perlakuan mereka.

Masyarakat Malaysia Sebelum Kedatangan Penjajah British

Kepelbagaian yang terdapat dalam masyarakat di Malaysia disebabkan oleh kemajmukan masyarakatnya sendiri. Sebelum kedatangan penjajah masyarakat Malaysia sebenarnya sudah terbentuk dalam keadaan yang pelbagai. Dalam masyarakat

Melayu sendiri terdapat dua kumpulan masyarakat yang utama iaitu masyarakat perlautan dan masyarakat darat.

Masyarakat perlautan merupakan kumpulan masyarakat yang tinggal di kawasan-kawasan pinggir pantai. Daripada segi kegiatan ekonomi, mereka menjalankan usaha-usaha yang berkait rapat dengan laut seperti menangkap ikan dan perdagangan secara kecil-kecilan. Mereka juga merupakan ahli pelayaran dan sebahagian daripada mereka merupakan kelasi-kelasi kapal. Oleh kerana mereka merupakan bangsa yang berani dan peneroka samudera yang terkenal, mereka dikenali sebagai Orang-Orang Laut.

Dalam sejarah Melaka, Orang-Orang laut ini merupakan mereka yang bertanggungjawab menjaga perairan negeri tersebut. Masyarakat perlautan kini merupakan warisan daripada kumpulan tersebut yang dikenali sebagai Orang Pantai atau *Coastal Malays* yang tinggal di muara-muara sungai dan pesisir pantai (Winstedt, 1974).

Masyarakat darat pula merujuk kepada kumpulan manusia yang bergantung kepada pertanian. Kumpulan pertama masyarakat ini adalah kumpulan peribumi iaitu yang terdiri Orang-Orang Negrito ataupun Semang yang juga dikenali sebagai Melayu-Proto. Selain daripada itu terdapat kumpulan masyarakat yang dinamakan sebagai kumpulan Jakun, Senoi, Dayak, Iban yang telah datang dan menetap di negara ini.

Evolusi perpindahan manusia ini telah membawa kumpulan manusia yang lebih dikenali sebagai Melayu-Deutro. Kedatangan mereka menyebabkan masyarakat asal iaitu Orang-Orang Negrito berpindah ke kawasan yang lebih pedalaman. Perkahwinan campur antara masyarakat Melayu-Deutro dan masyarakat Jakun serta kumpulan-kumpulan lain mewujudkan satu komuniti yang lebih tetap dan tersusun daripada segi organisasi dan kepimpinannya.

Selain daripada masyarakat Melayu, kepelbagaian masyarakat di Malaysia sebelum kedatangan penjajah juga turut diwarnai oleh masyarakat Peranakan. Ia wujud hasil daripada perkahwinan campur antara penduduk tempatan dengan rakyat asing semasa Kesultanan Melayu Melaka. Kewujudan mereka juga adalah hasil hubungan perdagangan yang terjalin antara Melaka dengan China, India dan Arab. Mereka juga adalah hasil daripada perkahwinan campur masyarakat tempatan dengan orang-orang Portugis yang telah menakluki Melaka pada tahun 1511. Kumpulan ini terdiri daripada masyarakat Baba dan Nyonya yang sebahagian besarnya menetap di Melaka, Ceti Melaka dan kaum Portugis.

Baba dan Nyonya dikatakan berketurunan daripada pengikut dan pengiring Puteri Hang Li Po. Sejarah Melayu mencatatkan bahawa jumlah pengiring yang mengiringi Puteri Hang Li Po yang kemudiannya berkahwin dengan Sultan Melaka iaitu Sultan Mansor Shah adalah seramai lima ratus orang (Shellabear, 1996). Kebanyakan daripada mereka berasal daripada golongan Hokkien, Hakka dan Kongfu. Daripada segi kepercayaan, mereka masih mengamalkan amalan dan kepercayaan serta tradisi kekeluargaan warisan Cina. Namun, mereka menuturkan dialek bahasa Melayu dengan mempunyai percampuran dengan dialek Cina. Mereka merupakan golongan yang mempunyai keupayaan mengadaptasikan diri dengan kebudayaan tempatan iaitu kebudayaan Melayu di samping terus mempertahankan identiti asal mereka.

Pada zaman British mereka dikenali sebagai golongan peniaga yang berjaya dan dikenali sebagai Cina Selat atau *Straits Chinese*. Mereka juga merupakan sebahagian daripada masyarakat Cina yang berkedudukan, berpendidikan tinggi serta mempunyai kaitan yang rapat dengan pihak kolonial. Kumpulan ini kemudiannya muncul sebagai tokoh-tokoh politik Cina yang terkenal di tanah air seperti pengasas *Parti Malayan Chinese Association (MCA)* iaitu Tan Cheng Lock dan anaknya Tan Siew

Sin yang merupakan Menteri Kewangan dalam kabinet Tunku. Moyang beliau dikatakan berasal dari Tanah Besar China iaitu dari Fukien di daerah Nam Cheng Kwi dan berhijrah ke negara ini. Manakala bagi masyarakat Cheti di Melaka pula adalah hasil perkahwinan campur pedagang-pedagang dari India dengan wanita tempatan. Mereka mengamalkan agama Hindu dan bertutur dalam bahasa Melayu. Mereka juga mengamalkan banyak kebudayaan-kebudayaan Melayu.

Sehubungan dengan sejarah pendudukan di negara kita, proses migrasi penduduk dari luar merupakan proses yang sentiasa berlaku. Namun ia lebih merupakan penghijrahan yang kecil dan ada kalanya bersifat penempatan sementara. Walau bagaimanapun, struktur demografi di Tanah Melayu semasa penjajahan Inggeris mendatangkan impak secara langsung kepada struktur politik, ekonomi dan sosial yang kemudiannya membentuk masyarakat majmuk di negara ini.

Kewujudan Masyarakat Majmuk

British bertanggungjawab sepenuhnya ke atas kewujudan masyarakat majmuk di Malaysia. Strategi dasar pecah perintah yang menjadi tunjang utama ke atas semua dasar-dasar British semasa penjajahan kuasa itu ke atas Tanah Melayu telah mengasingkan ras-ras yang berada di negara kita. Ia diakui oleh Hagiwara (1979); *'...dasar pecah perintah British telah mengasingkan ketiga-tiga komuniti ras-etnik antara satu sama lain kecuali dalam kegiatan penukaran ekonomi dalam perniagaan. Pergerakan politik berlainan yang mengikut garis golongan etnik juga muncul di Semenanjung Malaysia. Setiap parti politik yang muncul hanya mempunyai sedikit perhubungan antara satu sama lain dan mereka berusaha mengukuhkan identiti dan kesedaran ras-etnik sendiri'*.

Komposisi utama demografi penduduk di negara kita ialah Melayu sebagai penduduk asal dan masyarakat imigran iaitu

Cina dan India. Kehadiran masyarakat imigran ke Tanah Melayu boleh dikaitkan dengan dasar ekonomi British di negara ini. Dalam usaha memonopoli ekonomi Tanah Melayu, Inggeris telah memperkenalkan sistem ekonomi kapitalis. Ia memberikan kesan yang besar ke atas sistem ekonomi tradisional Melayu. Sehubungan dengan ini, *sistem ekonomi feudal agraria* digantikan dengan *sistem ekonomi semi-feudal* dan *semi kapitalis*. Dalam sistem ini mata wang digunakan menggantikan sistem barter atau sistem tukar barang dalam perdagangan tempatan.

Dasar ekonomi British berjaya mencorakkan arah ekonomi negara ini kepada *sistem ekonomi dualisme*. Dalam sistem ini tanah-tanah di luar bandar diperkenalkan dengan tanaman komersial yang sangat diperlukan oleh British seperti tanaman getah. Kegiatan ekonomi yang lain seperti perlombongan bijih timah yang diterokai secara besar-besaran dengan menggunakan teknologi tinggi bagi memaksimumkan pengeluaran. Sehubungan dengan itu, implikasinya terhadap masyarakat Melayu ialah mereka tidak mampu bersaing dengan pihak pemodal British dan akhirnya menyebabkan mereka ketinggalan dan hidup mereka terus merosot.

Oleh kerana penglibatan British lebih bertujuan untuk kepentingan ekonomi mereka, kegiatan pembangunan hanya tertumpu kepada bahagian-bahagian yang mempunyai potensi dan sumber ekonomi yang mampu dimonopoli sahaja. Kesan utama daripada langkah ini ialah wilayah-wilayah di Semenanjung Tanah Melayu telah terbahagi kepada dua mengikut demografi dan ekonomi dengan tumpuan pembangunan ditumpukan di Pantai Barat Semenanjung Malaysia. Seterusnya di wilayah-wilayah Pantai Barat, muncul bandar-bandar baru yang dikenali sebagai '*Malaya Baru*' terdiri dari Pulau Pinang, Selangor, Negeri Sembilan, Johor dan Melaka. Manakala negeri-negeri yang kurang maju seperti Kedah, Perlis, Kelantan, Terengganu dan Pahang yang terletak

di timur dan utara Semenanjung Tanah Melayu dikenali sebagai '*Malaya Lama*'.

Berasaskan kepada kepentingan untuk meningkatkan ekonomi dan dalam masa yang sama desakan terhadap keperluan buruh menyebabkan British menggalakkan kemasukan buruh-buruh asing khususnya penduduk-penduduk dari negara China dan India supaya bekerja di ladang-ladang getah dan lombong-lombong bijih timah di negara ini. Buruh-buruh dari negara China diambil melalui beberapa sistem seperti *sistem kredit tiket* dan *sistem Sinkheh* serta *Sistem Sewa*, suatu sistem yang melibatkan ketua atau *kheh-tau*.

Kesemua sistem ini bertujuan membawa masuk pendatang dari negeri China walaupun cara dan layanan yang diterima oleh buruh-buruh adalah buruk namun disebabkan masalah ekonomi dan politik yang tidak stabil yang sedang berlangsung di dalam negara asal mereka menyebabkan mereka memilih bekerja di Tanah Melayu (Mohd Idris Salleh, 1994).

Kesan kedatangan buruh asing khususnya buruh-buruh yang berbangsa Cina telah membesarkan saiz penduduk di Tanah Melayu terutama menjelang abad yang ke-20 di samping menambahkan komposisi penduduk di negara ini. Di Larut, Perak contohnya, sebelum tahun 1830 hanya terdapat kira-kira 3 orang Cina sahaja tetapi jumlah ini bertambah hingga ke angka 40,000 pada tahun 1877. Berikutan dengan pertambahan penduduk bukan Bumiputera dari luar, peratusan penduduk Melayu menjadi berkurangan iaitu sebanyak 52 peratus pada tahun 1871, berkurangan ke angka 41 peratus pada tahun 1891 dan terus merosot hingga ke angka 25 peratus pada tahun 1931. Manakala daripada segi peratusan tempat tinggal pula pada awal kurun yang ke-19, 90 peratus daripada kawasan di Semenanjung Tanah Melayu didiami oleh orang-orang Melayu tetapi pada tahun 1931, jumlah tersebut hanya tinggal kira-kira 45 peratus sahaja.

Sementara itu bagi penghijrahan rakyat dari India pula, walaupun sebelum ini telah wujud hubungan antara Tanah Melayu dengan India dalam konteks perdagangan antarabangsa khususnya semasa kerajaan Melayu Melaka, namun ia tidak melibatkan soal penghijrahan rakyat dari India secara bebas ke negara ini. Kedatangan mereka ke Tanah Melayu berlaku secara besar-besaran semasa penjajahan British. Kedatangan mereka diuruskan melalui tiga cara utama iaitu melalui *Sistem Buruh Kontrak*, *Buruh Kangani* dan *Buruh Bebas*.

Sistem Buruh Kontrak dijalankan oleh British sehingga tahun 1910. Dalam Sistem ini, buruh-buruh India perlu mengadakan perjanjian dengan majikan sebagai bayaran tambang kapal yang membawa mereka ke Tanah Melayu. Dalam perjanjian ini mereka akan bekerja dengan majikan tersebut dalam jangka masa yang tertentu dengan bayaran yang tetap iaitu antara 9-13 sen sehari. Sistem ini kemudiannya dihapuskan kerana terdapat banyak penindasan oleh pihak majikan.

Sistem Kangani pula adalah suatu sistem yang melantik seorang ketua ataupun mandur sebagai penghubung antara pekerja dan majikan. Mereka yang berperanan mendapatkan buruh-buruh dari India untuk majikan masing-masing.

Sistem buruh bebas pula adalah sistem di mana buruh-buruh yang datang ke Tanah Melayu dengan pembiayaan mereka sendiri. Secara umumnya, tidak ramai penduduk dari India yang mampu membiayai tambang mereka sendiri. Jumlah mereka yang berada di negara ini jauh lebih kecil berbanding dengan penduduk-penduduk berbangsa Cina iaitu hanya kira-kira 1000 orang pada tahun 1809 (Khoo Kay Kim, 1975).

Kepelbagaian kaum di negara kita tidak disertai oleh usaha-usaha yang komprehensif oleh pihak berkuasa pada masa itu bagi menyatukan mereka. Bersesuaian dengan pandangan mengenai masyarakat majmuk yang telah diberikan oleh Hagiwara dan sudah dinyatakan sebelum ini, kehidupan

masyarakat pelbagai kaum di Tanah Melayu adalah berdasarkan kepentingan masing-masing. Dasar pecah dan perintah British berjaya mencipta jurang perkauman yang cukup besar yang membatasi hubungan di kalangan mereka.

Konflik antara kaum menjadi semakin buruk dengan beberapa insiden sejarah yang terpaksa dilalui oleh Tanah Melayu. Contohnya, semasa pendudukan Jepun, jurang perkauman menjadi semakin lebar berikutan dengan layanan yang berbeza yang diberikan oleh tentera-tentera Jepun kepada orang-orang Melayu dan Cina. Sebahagian daripada orang-orang Melayu mendapat layanan yang baik malah istimewa dari Jepun. Mereka terdiri daripada orang-orang yang berkepentingan seperti para pemimpin masyarakat yang digunakan oleh Jepun bagi meraih sokongan daripada masyarakat Melayu. Selebihnya ialah orang-orang Melayu yang pro-Jepun. Manakala dalam masa yang sama rakyat di Tanah Melayu yang berbangsa Cina telah dizalimi oleh Jepun akibat daripada rentetan permusuhan Jepun dengan negara China dalam Perang China-Jepun ekoran daripada penaklukan Jepun ke atas Manchuria.

Keadaan ini mendatangkan kesan yang besar dalam hubungan kaum di Tanah Melayu pada zaman selepas perang. Ia terbukti apabila pihak Bintang Tiga yang didominasi oleh *Parti Komunis Malaya (PKM)* berpeluang berkuasa dalam tempoh dua minggu sewaktu berlaku pengosongan kuasa di Tanah Melayu selepas perang. Dalam tempoh ini pihak Bintang Tiga telah melakukan gerakan 'pembersihan etnik' ke atas orang-orang Melayu.

Hubungan yang tidak mesra yang berlangsung di kalangan kaum-kaum di Tanah Melayu pada masa itu yang didakwa sebagai antara punca yang menghalang British memberikan kemerdekaan kepada negara ini walaupun dalam masa yang sama iaitu di sekitar tahun-tahun 1940-an dan 1950-an, tuntutan-tuntutan ke arah kemerdekaan terutamanya di kalangan nasionalis Melayu contohnya di kalangan para pemimpin parti

Pertubuhan Melayu Bersatu atau *United Malays National Organization* (UMNO) kian ketara.

Dalam masa yang sama kaum-kaum Cina dan India juga kian mendapat aspirasi bagi mencapai kemerdekaan di Tanah Melayu melalui penubuhan parti-parti politik seperti *Malayan Chinese Association* (MCA) dan *Malayan Indian Congress* (MIC). Penubuhan parti-parti politik pelbagai kaum ini merupakan titik mula penting ke arah memupuk 'perasaan kesepunyaan' ataupun '*sense of belonging*' di kalangan bangsa-bangsa bukan peribumi ke atas Tanah Melayu.

Sehubungan dengan kesedaran untuk merdeka bersama dan galakan yang diberikan oleh British, apa yang paling penting ialah kesediaan yang ditunjukkan oleh pemimpin-pemimpin Melayu yang mewakili penduduk-penduduk Melayu supaya berkongsi kuasa di dalam satu negara. Penubuhan Parti Perikatan iaitu gabungan daripada UMNO, MCA dan MIC merupakan kemuncak kepada persetujuan perkongsian kuasa di kalangan kaum demi mencapai kemerdekaan. Persepakatan antara kaum ini telah dikanunkan dalam Perlembagaan Malaysia 1957. Persepakatan ini juga dikenali juga sebagai 'Quid Pro Quo' ataupun *Pakatan Murni*. Ia merupakan asas kepada perpaduan antara kaum di Malaysia (Rohani Abdul Ghani, 2000).

Perlembagaan Malaysia

Perlembagaan Malaysia 1957 telah digubal dikemukakan oleh *Suruhanjaya Reid* yang diketuai oleh Lord Reid. Suruhanjaya ini mula mengambil tugas pada Jun 1956 dan menyiapkan laporan perlembagaan menjelang bulan Februari 1957. Ia kemudiannya dibahaskan oleh parti-parti politik utama negara dan diluluskan oleh Majlis Perundangan pada Jun 1957. Perlembagaan Malaysia telah dikuatkuasakan pada 31 Ogos 1957.

Sebagaimana yang dinyatakan sebelum ini, asas Perlembagaan Malaysia ialah konsensus yang dibentuk di kalangan pemimpin-pemimpin pelbagai kaum di negara ini yang mewakili pandangan kaum masing-masing. Konsensus ini jelas apabila rakyat berbangsa Melayu bersetuju memberikan kerakyatan secara bebas ataupun '*jus soli*' kepada semua penduduk bukan Melayu di Malaysia pada masa itu. Manakala bagi pihak rakyat bukan Melayu pula mereka bersetuju menerima unsur-unsur tradisi dalam masyarakat Melayu sebagai perkara-perkara yang terdapat dalam Perlembagaan Malaysia. Ciri-ciri tersebut ialah (Mohd Idris Salleh, 1999):

Pemerintahan Raja Berperlembagaan

Ia bertujuan mengekalkan ketuanan Melayu sesuai dengan kedudukan mereka sebagai penduduk peribumi di negara ini. Orang Melayu merupakan kelompok manusia yang telah tinggal di negara ini sejak sekian lama dan sistem pemerintahan beraja merupakan identiti politik masyarakat Melayu. Raja bagi orang Melayu ialah lambang kekuatan, kekuasaan dan keabsahan politik mereka. Oleh yang demikian raja merupakan tempat orang-orang Melayu menumpahkan ketaatsetiaan mereka yang tidak berbelah bagi.

Raja merupakan suatu elemen penting dalam kehidupan dalam pemikiran politik dan sosial masyarakat Melayu dan adalah menjadi kepantasan utama bagi orang-orang Melayu menderhaka kepada raja. Sehubungan dengan itu penghormatan yang cukup tinggi diberikan oleh mereka terhadap raja-raja Melayu. Oleh yang demikian, tidak hairan jika Malayan Union 1945 telah ditentang hebat oleh orang-orang Melayu lantaran cadangan British menghapuskan kuasa Raja-Raja Melayu yang telah sedia dikurangkan berikutan dengan termeterainya Perjanjian Pangkor 1784.

Perlembagaan Persekutuan 1957 telah menetapkan sistem pemerintahan negara kita berbentuk Raja Berperlembagaan. Seri

Paduka Baginda Yang Dipertuan Agung sebagai Ketua Negara yang memerintah negara atas nasihat Perdana Menteri dan kabinet. Baginda juga pelindung kepada sebarang perkara yang melibatkan kepentingan agama Islam dan adat istiadat Melayu.

Agama Islam

Agama Islam dan orang Melayu merupakan dua perkara yang sinonim. Dalam Perlembagaan Malaysia, orang Melayu didefinisikan sebagai 'seseorang yang menganut agama Islam, bercakap bahasa Melayu dan mengamalkan adat-istiadat Melayu;

- Telah lahir sebelum merdeka dalam Persekutuan Tanah Melayu atau Singapura, atau semasa hari merdeka;
- Dia adalah berketurunan daripada seorang yang disebutkan ini (Perlembagaan Malaysia: Fasal 160).

Orang Melayu telah mengamalkan ajaran Islam sejak lebih dari 500 tahun dahulu. Selepas merdeka, Islam dijadikan sebagai agama Persekutuan. Sebagai agama rasmi, kerajaan berkuasa memperuntukkan sebahagian daripada perbelanjaan bagi menyediakan pembangunan agama Islam. Walaupun Perlembagaan telah menetapkan agama Islam sebagai agama rasmi negara, anutan dan pengamalan agama-agama lain juga boleh dilakukan secara bebas.

Bahasa Melayu

Antara ciri-ciri yang terdapat dalam Perlembagaan bagi menentukan orang Melayu ialah pertuturan dalam bahasa Melayu. Ia merupakan suatu identiti utama dan nilai dalam menentukan rupa bangsa bagi orang Melayu. Penggunaan bahasa Melayu telah diamalkan oleh orang Melayu sejak 300 tahun yang lalu. Bahasa Melayu juga telah muncul sebagai satu bahasa '*lingua-franca*' semasa zaman kegemilangan kerajaan Melayu Melaka di abad yang ke-16 dahulu. Malah bahasa Melayu tetap menjadi bahasa utama di Tanah Melayu walaupun semasa penjajahan. Di negeri-Negeri Melayu Tidak Bersekutu,

bahasa Melayu digunakan bagi mencatat minit-minit mesyuarat dan catatan tersebut dilakukan menggunakan tulisan jawi.

Bermula pada tahun 1946, bahasa Melayu dan bahasa Inggeris boleh digunakan dalam mesyuarat tetapi catatan minit mesyuarat mesti ditulis dalam bahasa Inggeris. Persekutuan Tanah Melayu 1948 juga masih menetapkan bahasa rasmi di Persekutuan ialah kedua-dua bahasa. Kepentingan bahasa Melayu sebagai pemangkin kepada perpaduan kian disedari apabila wujud masalah perpaduan dalam negara. Pada tahun 1956, bahasa Melayu telah disyorkan oleh Penyata Razak supaya digunakan dalam sistem pendidikan negara. Bahasa Melayu kemudiannya dipersetujui oleh semua kaum sebagai bahasa rasmi negara dalam Perlembagaan 1957.

Kedudukan Istimewa Orang Melayu

Kedudukan istimewa orang Melayu diletakkan sebagai suatu perkara dalam Perlembagaan Malaysia adalah sebagai salah satu pengiktirafan dan perakuan kepada orang Melayu sebagai rakyat asal di Malaysia. Dalam erti kata yang lain, mereka adalah pengasas kepada masyarakat yang sedia ada sebelum kedatangan bangsa-bangsa lain yang kemudiannya membentuk kepelbagaian dalam masyarakat melalui masyarakat majmuk.

Hak istimewa orang Melayu bukan merupakan satu bentuk diskriminasi ke atas bangsa-bangsa lain yang juga merupakan rakyat yang sah di Malaysia. Selain daripada itu, ia merupakan sebagai satu pengiktirafan dan perakuan sebagaimana yang dinyatakan sebelum ini, peruntukan ini juga merupakan pembelaan kepada orang-orang Melayu yang sudah jauh ketinggalan dalam segala aspek di Malaysia akibat daripada polisi-polisi dan diskriminasi yang dijalankan oleh penjajah British.

Kesemua peruntukan ini merupakan hasil permuafakatan antara kaum yang juga dikenali sebagai '*Permuafakatan 4+1*' iaitu empat unsur tradisi untuk orang Melayu yang sudah

dihuraikan di atas dan persetujuan supaya memberikan kerakyatan secara bebas kepada kaum-kaum lain. Persetujuan ini merupakan suatu hakikat yang tidak boleh dipertikaikan kepentingannya dan ia merupakan teras utama kepada perpaduan di negara kita.

Integrasi Kaum di Malaysia

Sebagai sebuah negara yang mempunyai masyarakat majmuk, cabaran yang paling utama yang terpaksa dipikul oleh para pemimpin negara ialah mengekalkan hubungan baik antara penduduk. Walaupun pada umumnya selepas mencapai kemerdekaan, Malaysia sering digambarkan sebagai sebuah negara yang aman dan masyarakatnya bersatu padu, namun gambaran ini musnah akibat berlakunya peristiwa rusuhan pada 13 Mei 1969.

Peristiwa ini meletus ekoran daripada senario pilihan raya umum 1969 yang berjalan dalam suasana yang penuh ketegangan. Ia disebabkan oleh tindakan parti-parti yang bertanding yang mengutarakan isu-isu yang berbentuk perkauman. Antara parti yang paling ketara ialah Parti Gerakan dan DAP atau *Democratic Action Party* yang kemudiannya memenangi sebanyak 35 kerusi. Kejayaan ini sekali gus menjadi saingan utama kepada Parti Perikatan yang menang tipis dalam pilihan raya ini. Kejayaan yang dicapai oleh DAP dan Gerakan dirayakan oleh mereka dengan cara menghina orang-orang Melayu dan ia menimbulkan kemarahan di kalangan pengundi-pengundi Melayu. Kemuncak kepada keadaan ini mencetuskan rusuhan antara kaum di beberapa bandar besar seperti di Kuala Lumpur dan beberapa tempat lain di Selangor.

Berikutan dengan ini kerajaan telah mengisytiharkan darurat dan Parlimen telah digantung. *Majlis Gerakan Negara (MAGERAN)* telah dibentuk pada 16 Mei 1969 yang diketuai oleh Timbalan Perdana Menteri Tun Abdul Razak. Pembentukan

MAGERAN bertujuan mengembalikan keamanan negara, membentuk pentadbiran yang licin dan teratur serta mengembalikan keharmonian hubungan antara kaum di Malaysia.

Peristiwa 13 Mei merupakan suatu peristiwa yang sangat penting dalam sejarah perkembangan negara dan bangsa Malaysia. Pada umumnya, kepentingan peristiwa tersebut menjadi satu titik utama ke arah pemikiran semula dasar-dasar negara dan proses *re-engineering* masyarakat dilakukan dengan komprehensif meliputi semua bidang iaitu ekonomi sosial dan politik. Ia bertujuan merapatkan semula jurang antara kaum yang selama ini wujud dalam hubungan sosial mereka.

Bagi melaksanakan proses pembangunan di Malaysia, para cendekiawan dan pemimpin negara sudah merancang beberapa agenda yang bakal mendatangkan faedah yang besar untuk negara. Keperluan agenda-agenda tersebut adalah bagi mengatasi masalah-masalah yang sedia ada, malah juga bagi mendatangkan kemajuan demi membangunkan negara. Antara dasar-dasar baru yang diperkenalkan ialah *Dasar Ekonomi Baru*, *Dasar Pendidikan Kebangsaan*, *Dasar Kebudayaan Kebangsaan* dan pengenalan kepada Rukun Negara yang merupakan ideologi nasional.

Rukun Negara

Rukun Negara merupakan salah satu daripada hasil penyatuan pemikiran cendekiawan dan pemimpin negara yang ingin melihat rakyat di negara ini peka kepada perlunya pembangunan bangsa yang bukan sahaja mempunyai identiti sendiri, bahkan mempunyai pegangan yang sama walaupun mempunyai asas kebudayaan dan cara hidup yang berbeza. Konsepnya yang sudah dibentuk oleh Majlis Gerakan Negara (MAGERAN) pada asasnya ialah untuk membentuk corak masyarakat Malaysia yang berdasarkan prinsip hidup yang sedia ada dan boleh

dijadikan sebagai pegangan masyarakat antara kaum di Malaysia. Rukun Negara telah diisytiharkan sebagai Ideologi Negara pada 31 Ogos 1981 (Asnarulkhadi Abu Samah, 1997).

Kepentingan Rukun Negara

Rukun Negara penting kepada negara ini kerana:

- Ia menjadi asas perpaduan rakyat (perpaduan Nasional) bagi memulihkan semula hubungan antara semua kaum dan rakyat Malaysia supaya terjamin kekal selama-lamanya selepas tragedi 13 Mei 1969.
- Ia menjadi ideologi negara yang melambangkan cara hidup rakyat Malaysia.
- Ia menjadi landasan yang menentukan bagaimana rakyat dapat berhubung antara satu sama lain, berhubung dengan negara dalam usaha mencari persamaan dan perseimbangan yang menjadi idaman dan hasrat rakyat yang berbilang kaum.
- Ia menjadi satu lambang yang menyuarakan bentuk rupa masyarakat dan bentuk rupa bangsa yang dikehendaki dan diinginkan oleh rakyat.

Berdasarkan garis panduan yang wujud dapat kita fahami Rukun negara ini penting sebagai menggambarkan kepercayaan, keazaman dan hasrat rakyat supaya sama-sama bersatu padu berusaha mencapai matlamat yang diidamkan.

Matlamat Rukun Negara

Rukun Negara dilahirkan dengan matlamat:

- Kehidupan yang lebih demokrasi.
- Mewujudkan masyarakat yang adil.
- Mengagihkan dan menikmati kekayaan negara dengan sama rata.
- Pendekatan kepada kebudayaan-kebudayaan tradisi dilakukan secara liberal.

- Pembinaan masyarakat yang progresif dengan menitikberatkan sains dan teknologi.

Usaha memastikan tercapainya matlamat-matlamat tersebut ialah dengan berpandukan kepada lima prinsip utama iaitu:

- Kepercayaan kepada Tuhan.
- Kesetiaan kepada Raja dan Negara.
- Keluhuran Perlembagaan
- Kedaulatan Undang-undang
- Kesopanan dan Kesusilaan

Kelima-lima prinsip ini diberikan kekuatan dan diperkukuhkan menerusi akta-akta yang wujud dalam Perlembagaan Malaysia. Kesedaran akan pentingnya Rukun Negara ini sebagai ideologi negara yang bermatlamatkan Perpaduan Nasional akan hanya tercapai menerusi sokongan yang berterusan daripada dasar-dasar kerajaan yang sedia wujud.

Dasar Pendidikan Negara dilihat sebagai alat utama yang dapat membantu merealisasikan cita-cita ini dengan melaksanakan penggunaan Bahasa Malaysia sebagai bahasa rasmi bagi sistem pendidikan negara. Di samping itu, *Dasar Kebudayaan Kebangsaan* pula dapat memberi kefahaman berkenaan aspek-aspek penting setiap kebudayaan yang dianuti setiap kaum. Adalah menjadi harapan dengan pemahaman rakyat dan sokongan daripada kerajaan, perpaduan yang ada dapat dikekalkan dan semoga tragedi berdarah 13 Mei 1969 tidak akan berulang lagi.

Rukun Negara berjaya menjadi instrumen perpaduan dan konsolidasi kaum di negara ini. Hari ini, rakyat berbilang kaum hidup muhibah dan saling menghormati antara satu sama lain. Mereka saling memahami kebudayaan kaum lain malah cuba mengintegrasikan cara hidup kaum lain ke dalam kehidupan mereka sehingga tercetusnya satu budaya Malaysia yang indah dan harmoni. Perpaduan di kalangan rakyat telah mencernakan

pertumbuhan ekonomi yang pesat sehingga membolehkan kerajaan menyediakan pelbagai prasarana, peluang pendidikan dan peluang pekerjaan. Kepentingan perpaduan dilihat sebagai suatu faktor yang paling utama ke arah mencapai kestabilan politik dan sosial. Oleh yang demikian dapat dikatakan bahawa asas kepada pencapaian negara di Malaysia ialah perpaduan kaum itu sendiri.

Dasar Kebudayaan Kebangsaan

Pada masa yang sama dalam usaha memupuk integrasi nasional di kalangan rakyat Malaysia, kerajaan juga telah memperkenalkan *Dasar Kebudayaan Kebangsaan*. Dasar ini difikirkan sebagai suatu instrumen yang penting yang boleh dijadikan alat ukur ke arah mencapai identiti Malaysia. Sebagai sebuah negara yang mempunyai masyarakat yang pelbagai bangsa, satu dasar yang khusus diperlukan bagi mencerminkan keperibadian negara. Ia juga penting dalam membentuk identiti negara di peringkat antarabangsa. Dasar Kebudayaan Kebangsaan adalah buah fikiran yang telah dikupas dan dicernakan oleh para cendekiawan dan budayawan tanah air. Ia kemudiannya menghasilkan resolusi-resolusi yang telah dicapai dalam Kongres Kebudayaan Kebangsaan yang diadakan pada Ogos 1971.

Objektif utama penggubalan dasar ini pada hakikatnya ialah:

- Bertujuan mencapai beberapa matlamat negara seperti mengukuhkan perpaduan bangsa dan negara melalui kebudayaan, memupuk dan memelihara keperibadian kebangsaan yang tumbuh daripada kebudayaan kebangsaan.
- Bertujuan memperkaya dan mempertingkatkan kualiti hidup kemanusiaan dan kerohanian yang seimbang dengan pembangunan sosioekonomi.

Penggubalan Dasar Kebudayaan Kebangsaan dibuat dengan mempertimbangkan fakta sejarah serantau dan kedudukan negara ini sebagai pusat pertemuan serta pusat perdagangan

sejak dua ribu tahun dahulu. Selaku pusat pertemuan, maka terjadilah proses interaksi, pengenalan, dan penerapan pelbagai unsur kebudayaan. Selanjutnya, kedudukan geografi yang strategik menjadikan rantau ini sebagai tempat penumpuan dan asimilasi unsur kebudayaan dunia. Selaras dengan itu dasar ini menggariskan tiga unsur utama sebagai sandaran dan asas kepada Dasar Kebudayaan Kebangsaan. Ketiga-tiga prinsip asas itu adalah hasil daripada Kongres Kebudayaan Kebangsaan 1971, iaitu:

- **Berteraskan Kepada Kebudayaan Rakyat Asal Serantau**

Sebagai sebuah dari negara di rantau Pasifik, Malaysia tidak dapat lari daripada kenyataan bahawa negara ini berkongsi banyak warisan negara kawasan lain di rantau ini. Penduduk yang berhijrah dari negara jiran seperti Indonesia, Kemboja, Brunei, Thailand dan Filipina banyak menghadirkan budaya dan adat resam baru yang perlu diambil kira. Masyarakat Melayu pula sebagai kaum yang diterima sebagai masyarakat bumiputera atau yang asal di negara ini perlu diambil kira sebagai unsur penting dalam membentuk kebudayaan kebangsaan yang seragam. Penerimaan masyarakat Melayu sebagai kaum asal di negara ini berdasarkan tamadun Melayu yang dibawa bersama pada ketika berada di negara ini dahulu. Oleh itu adalah jelas kebudayaan Melayu perlu menjadi teras kebudayaan Malaysia itu sendiri dengan disokong oleh kebudayaan saudara-saudara lain di rantau ini.

- **Unsur-unsur Kebudayaan Lain Yang Sesuai Dan Wajar Diterima**

Kebudayaan juga terbentuk hasil interaksi antara kaum yang ada di Malaysia hasil daripada proses penjajahan dan perjalanan sejarah. Maka adalah perlu juga diambil kira akan kewujudan budaya lain yang telah bercampur di negara ini dan mempunyai nilai-nilai yang tidak mencemar dan menyinggung kaum yang lain sebagai sebahagian daripada unsur yang dapat mewujudkan kebudayaan kebangsaan.

- **Islam Menjadi Unsur Yang Utama Dan Penting Dalam Pembentukan Kebudayaan Malaysia**

Agama Islam datang ke negara ini dan menjadi institusi penting dalam kehidupan masyarakat Malaysia terutamanya masyarakat Melayu. Selaras dengan itu Agama Islam sebagai agama Persekutuan wajar mendapat tempat utama sebagai unsur terpenting dalam membentuk satu kebudayaan kebangsaan di negara ini.

Sementara itu daripada segi matlamat dasar ini pula ialah:

- Menambahkan dan menggerakkan lagi aktiviti-aktiviti kebudayaan dalam negara.
- Menyediakan latihan dan menyokong pergerakan-pergerakan kebudayaan.
- Meninggikan mutu bidang seni nasional.
- Memupuk kesedaran kebangsaan.
- Memenuhi keperluan sosiobudaya negara.

Seperti dasar-dasar sosial yang lain, Dasar Kebudayaan Kebangsaan dirancang bagi mengukuhkan perpaduan bangsa dan rakyat melalui satu payung kebudayaan kebangsaan yang memupuk, memperkaya dan memelihara keperibadian kebangsaan, mempertingkatkan kualiti kehidupan dan kemanusiaan dan membentuk kerohanian yang seimbang dengan pembangunan sosioekonomi.

Dasar-dasar yang diperkenalkan oleh kerajaan hanya bertujuan sebagai memandu masyarakat Malaysia kepada matlamat yang ditetapkan. Namun apa yang lebih penting ialah kesediaan masyarakat supaya sama-sama berubah bagi mencapai matlamat integrasi nasional dalam usaha membentuk satu bangsa, satu negara di kalangan rakyat Malaysia kerana apabila ia dapat dicapai ia akan dapat membantu ke arah pembentukan negara-bangsa Malaysia ataupun *Malaysian nation-state*.

Perpaduan menjadi tonggak utama dalam membentuk ketahanan nasional negara kita terutama dalam menghadapi cabaran sama ada dari dalam ataupun luar negara. Ancaman-ancaman terhadap ketahanan dan keselamatan nasional merupakan suatu perkara yang tidak dapat dijangkakan. Dalam kata lain, ia boleh berlaku pada bila-bila masa sahaja. Oleh yang demikian, kita perlu sentiasa bersedia dan berwaspada dan senjata utama yang ada di kalangan rakyat Malaysia ialah perpaduan, perasaan muhibah dan persefahaman antara satu sama lain. Perpaduan sangat penting dalam menentang anasir luar terutamanya kerana ia akan dapat membentuk benteng yang kukuh di negara kita. Ibarat kata pepatah 'bersatu kita teguh, bercerai kita roboh'.

Kesimpulan

Perpaduan merupakan perkara yang paling perlu dalam sebuah negara yang mempunyai masyarakat majmuk seperti Malaysia. Kemajmukan ini adalah suatu ciri yang unik yang jarang dimiliki oleh negara-negara lain di dalam dunia ini. Apabila dalam keadaan masing-masing kaum bebas merencanakan aktiviti mereka masing-masing selagi ia tidak bercanggah dengan kepentingan nasional dan undang-undang. Kemajmukan ini akan dapat diolah sebagai suatu nilai tambah yang istimewa bagi negara kita sekiranya masyarakat Malaysia dapat membuktikan semangat perpaduan yang jitu lagi utuh dengan menggunakan pendekatan-pendekatan yang telah diterjemahkan dalam dasar-dasar negara.

Bibliografi

- Asnarulkhadi Abu Samah & Jayum A. Jawan. *Kenegaraan Malaysia*. Penerbit Universiti Putra Malaysia, Serdang, 1997.
- Fuziah Shafie & Ruslan Zainuddin. *Sejarah Malaysia*. Fajar Bakti, Kuala Lumpur, 2000.
- Khoo Kay Kim. *The Western Malay States 1850-1873*. Oxford University Press, Kuala Lumpur, 1975.

- Mohd Idris Salleh, Zulhilmi Paidi, Rohani Abdul Ghani et al. *Modul Kenegaraan Malaysia*. UPJJ-UUM. Sintok, 1999.
- Mohd Idris Salleh, Fuziah Shafie & Che Su Mustafa. *Sejarah Pembinaan Bangsa dan Negara*. Utusan Publications Sdn Bhd, Kuala Lumpur, 1994.
- INTAN. *Malaysia Kita*. Institut Tadbiran Awam Malaysia, Kuala Lumpur, 1991.
- INTAN. *Dasar-Dasar Pembangunan Kerajaan*. Institut Tadbiran Awam Malaysia, Kuala Lumpur, 1994.
- Joginder Singh Jessy. *History of Malaya*, United Publishers Penang: 1965.
- Rohani Abdul Ghani & Zulhilmi Paidi. *Kenegaraan Malaysia: Perkembangan dan Isu-Isu*. PTS Publications, Kuala Lumpur, 2001.
- Shellabear, W.G. *Sejarah Melayu*, Malaya Publishing House, Singapura : 1981
- Turnbull, C. Mary. *A Short History of Malaysia, Singapore and Brunei*. Graham Brash (Pte) Ltd, 1981.
- Winstedt, R.O. *The Malays, A Cultural History*. Routledge & Kegan Paul Ltd, London: 1965.
- Zainal Abidin bin Abdul Wahid et al. *Malaysia : Warisan dan Perkembangan*, Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur: 1970.

Kedaulatan Negara

Pengenalan

Malaysia sebagai sebuah negara merdeka dan berdaulat adalah warga kepada masyarakat dunia. Sebagai sebahagian daripada unit dalam masyarakat dunia, negara tidak dapat lari daripada hakikat mempunyai hubungan dengan negara-negara lain. Ini lebih-lebih lagi berdasarkan perkembangan dunia yang menuju ke arah dunia global atau globalisasi atau kesejagatan. Di dalam dunia baru ini hubungan antara negara adalah suatu kemestian dan semakin saling bergantung daripada aspek-aspek ekonomi, politik, teknologi dan ekologi. Hubungan ini semua kini menjadi suatu bentuk hubungan yang tiada sempadannya. Kerjasama dalam konteks antarabangsa ini penting bagi memastikan kemakmuran dan keamanan dunia.

Definisi Dasar Luar Negeri

Dalam pengertian yang luas, dasar luar negeri merangkumi matlamat, rancangan dan tindakan yang diambil oleh sesebuah negara sehubungan dengan negara-negara lain. Dalam

pengertian yang terhad, dasar luar negeri hanya mengutamakan aspek *tindakan* yang diambil oleh sesebuah negara bagi mempengaruhi keadaan-keadaan di luar bidang kuasanya. Dasar luar sesebuah negara bukan merupakan suatu perkara yang statik; ia *sentiasa berubah* mengikut perkembangan-perkembangan yang berlaku di dalam dan luar negeri.

Dasar Luar Malaysia

Dasar luar Malaysia adalah kesinambungan kepada dasar dalam negeri yang membawa tujuan melindungi dan memajukan kepentingan-kepentingan nasional, iaitu keselamatan dan kesejahteraan ekonomi dan lain-lain kepentingan negara. Dalam proses melaksanakan matlamat-matlamat utama dasar luarnya Malaysia mengamalkan *dasar berkecuali*, iaitu ia ingin mengadakan hubungan yang baik dengan semua negara tanpa mengira ideologi. Selain itu dasar luar negara ini menekankan kepada hubungan erat Malaysia dengan negara-negara Asia Tenggara terutamanya anggota-anggota Pertubuhan ASEAN. Bagaimanapun pada masa yang sama Malaysia juga tidak pernah mengabaikan tanggungjawabnya daripada segi hubungan dengan negara-negara lain di dunia.

Bagi mencapai maksud ini Malaysia mengambil peranan amat aktif dalam pelbagai pertubuhan kerjasama antarabangsa seperti Pertubuhan Persidangan Negara-Negara Islam (OIC), Persidangan Negara-Negara Berkecuali (NAM) dan Pertubuhan Negara-Negara Komanwel. Pada masa yang sama Malaysia juga tidak melupakan peranan kepentingan kerjasama ekonomi dalam membina pembangunan negara. Oleh yang demikian, daripada sudut elemen ataupun aspek ekonomi, Malaysia sentiasa berusaha memperluaskan pasaran hasil eksportnya serta meningkatkan pelaburan modal asing ke dalam ekonomi negara.

Kebanyakan pembentukan dasar luar negara ini secara lazimnya berusaha keras membantu perkembangan ekonomi

dalam negeri dengan membawa seberapa ramai pelabur-pelabur asing. Secara umumnya kesemua dasar luar negara kita lazimnya ditentukan oleh Perdana Menteri dengan bantuan Kabinet dan dilaksanakan oleh Wisma Putra (Kementerian Luar Negeri) sebagai pihak yang bertanggungjawab menasihatkan penentuan dasar luar negara.

Faktor-Faktor Penentuan Dasar Luar Malaysia

Malaysia sebagai sebahagian warga dunia perlu merancang dengan rapi hubungannya dengan negara-negara lain supaya dapat mewujudkan situasi aman dan harmoni sepanjang masa sambil memperoleh segala manfaat bagi mengembangkan pembangunan ekonomi dan negara dan rakyatnya. Berdasarkan itu kerajaan menerusi Wisma Putra menggariskan beberapa faktor penentu kepada dasar yang perlu dijalankan oleh negara ini (Ranjit Singh Malhi, 1989).

Kepentingan Nasional

Sebagai sebuah negara yang kecil dalam dunia yang terdapat pelbagai kuasa besar dan pengaruh, Malaysia sentiasa berwaspada dan berhati-hati dalam hubungan luarnya. Oleh kerana itu daripada sudut keselamatan, Malaysia sentiasa memastikan hubungan luarnya tidak mewujudkan sebarang ancaman terhadapnya dengan mengekalkan hubungan baik dengan semua negara. Bagi memastikan keadaan ini terjamin, Malaysia sentiasa berusaha memastikan dasar luarnya tidak berteraskan kekerasan.

Daripada sudut ekonomi, sebagai sebuah negara yang kaya sumber pertanian dan galian sememangnya Malaysia bergantung kepada perdagangan antarabangsa yang berorientasikan eksport. Justeru itu, Malaysia mengadakan hubungan baik dengan semua negara termasuk negara-negara komunis seperti Soviet Union, China dan negara-negara Eropah Timur.

Piagam Pertubuhan Bangsa-Bangsa Bersatu

Malaysia sebagai negara merdeka pada tahun 1957 telah menjadi ahli kepada Pertubuhan Bangsa-bangsa Bersatu (PBB). Sebagai anggota atau ahli PBB, Malaysia sentiasa menyokong kuat dasar-dasar pertubuhan ini kerana dasarnya yang jelas sebagai pelindung negara-negara kecil serta penggalak keamanan dan kemakmuran dunia.

Bagi memastikan dunia yang harmoni, Malaysia sentiasa berusaha berpegang teguh kepada prinsip-prinsip Piagam PBB yang menggalakkan ke arah pemeliharaan keamanan dunia, melindungi hak asasi manusia, menegakkan keadilan serta kewibawaan undang-undang dan menggalakkan perkembangan ekonomi dan sosial (INTAN, 1991). Pada masa yang sama bagi memenuhi hasrat dunia yang aman dan harmoni, Malaysia juga menganggotai agensi-agensi PBB yang lain seperti *United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO)* dan *United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD)*.

Malaysia sering menghantar unit perkhidmatan keselamatannya bagi membantu PBB mewujudkan keamanan di dunia. Malaysia terlibat dalam pasukan pengaman PBB di Congo, Bosnia, Kemboja dan Somalia bagi memastikan keamanan dapat dikekalkan dan diwujudkan. Malaysia juga pernah menduduki sebuah kerusi dalam Majlis Keselamatan Pertubuhan Bangsa-Bangsa Bersatu dan memainkan peranannya.

Kedudukan Geografi

Sejarah menggambarkan bagaimana keadaan negara ini dalam arena politik antarabangsa. Sejak beribu tahun dahulu negara ini merupakan wilayah penting yang terletak di tengah-tengah jalan perdagangan di antara Timur dan barat. Kepentingan wilayah ini jelas berdasarkan daripada sudut sumber dan hasil bahan mentahnya juga kedudukan tempat-tempat strategiknya.

Malaysia pernah dijajah di atas semua perkara tersebut dan sebagai sebuah negara yang merdeka Malaysia menyedari keadaannya yang sensitif dalam konteks antarabangsa pada hari ini. Ini lebih-lebih lagi apabila keadaan diburukkan dengan kewujudan ketidakstabilan politik dengan kehadiran kuasa komunisme di Indo China juga masalah seperti pelarian Kemboja dan Vietnam. Malaysia seperti negara-negara jiran lain bimbang kedaulatan masing-masing akan terancam apabila isu ataupun masalah seperti ini merebak. Justeru itu, Malaysia amat menjaga dan mengutamakan hubungan yang baik dengan semua negara terutamanya negara-negara Asia Tenggara.

Islam

Kehadiran Islam sebagai agama anutan sejak beratus-ratus tahun yang lalu telah membina tradisi Islam yang mantap di negara ini. Berasaskan kekukuhan dan kekuatan Islam dalam kehidupan masyarakat negara ini, ia telah dijadikan sebagai salah satu unsur paling penting dalam Perlembagaan Persekutuan. Kekuatan yang wujud di negara ini kemudiannya dipancarkan oleh Malaysia dalam konteks hubungan antarabangsa dengan sentiasa memberikan khidmatnya yang aktif membangunkan seluruh umat Islam di dunia.

Peranan paling penting yang dimainkan oleh Malaysia ialah apabila ia menjadi antara negara perintis kepada penubuhan Pertubuhan Persidangan Negara-Negara Islam (OIC). Bekas Perdana Menteri Malaysia yang pertama Tunku Abdul Rahman Putra Al-haj telah memikul tugas sebagai Setiausaha Agungnya yang pertama. Malaysia tidak hanya sekadar menjadi perintis dan anggota tetapi Malaysia sentiasa aktif menyokong projek-projek yang dijalankan OIC seperti penubuhan Bank Pembangunan Islam. Malaysia juga tidak ketinggalan dalam membantu mencari jalan menyelesaikan pelbagai konflik dan masalah yang berlaku di dalam dunia Islam seperti masalah

Israel-Palestin, Iran-Iraq, Iraq-Kuwait, Bosnia dan juga lain-lain.

Bekas jajahan British

Di samping itu atas asas negara ini sebagai bekas tanah jajahan British, Malaysia tidak ketinggalan dalam menganggotai Komanwel British. Seperti mana yang telah dipersetujui sewaktu proses kemerdekaan, Malaysia tetap meneruskan hubungan baik dengan Britain dan kerajaan-kerajaan Komanwel yang lain seperti Australia dan New Zealand menerusi pelbagai kerjasama yang dibentuk menerusi pertubuhan Negara-Negara Komanwel British ini.

Dasar Berkecuali

Selain itu sebagai sebuah negara yang tidak berasaskan kekuatan ketenteraan, Malaysia sentiasa cuba memastikan supaya dapat menjalinkan hubungan baik dengan semua negara di dunia. Pada era awal kemerdekaan hinggalah ke era 1990-an, negara tidak dapat lari daripada keadaan dunia yang terbentuk atas perlumbaan dan pertikaian dua kuasa besar iaitu Amerika Syarikat dan Soviet Union. Bagi mewujudkan keharmonian, Malaysia sentiasa melaungkan sikap dan Dasar Berkecuali dalam konteks hubungan antara negara. Malaysia sentiasa cuba mengadakan hubungan yang baik dengan semua negara yang mengamalkan dasar aman dan persahabatan tanpa mengira ideologi mereka.

Prinsip Hidup Bersama

Tidak ketinggalan juga Malaysia dalam membentuk dasar luar menekankan elemen kedaulatan yang dimiliki oleh setiap negara. Malaysia sentiasa memperjuangkan hak bagi setiap negara supaya menyelesaikan masalah dalamannya secara bersendirian tanpa campur tangan luar. Malaysia berpegang teguh kepada *prinsip hidup bersama* secara aman dan damai. Malaysia sentiasa yakin setiap rakyat di setiap negara tahu apa yang terbaik untuk negara mereka dan lebih memahami apa

yang diperlukan. Justeru itu, Malaysia menyokong perjuangan-perjuangan Pertubuhan Pembebasan Palestin, Kerajaan Campuran Demokratik Kampuchea dan pejuang-pejuang Mujahidin Afghanistan.

Perkembangan Dasar luar Malaysia

Malaysia telah merdeka selama 45 tahun dan dalam tempoh itu dasar luar Malaysia telah melalui beberapa perubahan. Bersesuaian dengan perkembangan tersebut, Dasar Luar Malaysia boleh dilihat dalam tiga tahap iaitu: (a) Era Tunku Abdul Rahman 1957-1970, (b) Era Tun Abdul Razak dan Tun Hussien Onn 1970-1980; (c) Era Datuk Seri Dr Mahathir Mohamad 1980-sehingga kini.

Era Tunku Abdul Rahman 1957-1969

Pada era awal kemerdekaan Persekutuan Tanah Melayu telah dipimpin Perdana Menteri yang Pertama Tunku Abdul Rahman Putra. Dasar luar Tanah Melayu pada ketika itu adalah jelas digambarkan sebagai pro-komanwel, demokrasi serta anti-komunis. Pendirian yang jelas ini ditonjolkan selaras dengan keadaan pada waktu itu yang sedang mengalami Perang Dingin antara Blok Demokrasi yang diketuai oleh Amerika Syarikat dengan Blok Komunis pimpinan Soviet Union. Pegangan Tanah Melayu pada ketika itu dapat difahami berdasarkan keadaan darurat akibat pemberontakan komunis yang berlaku dengan tujuan mengambil alih kuasa kerajaan secara kekerasan untuk menubuhkan Kesatuan Soviet di Tanah Melayu.

Bersesuaian dengan pendirian jelas Tanah Melayu pada ketika itu, Tunku merasakan hubungan yang kukuh antara negara Tanah Melayu dan Britain sebagai antara kuasa pro demokrasi adalah penting. Oleh yang demikian Tunku telah menandatangani Perjanjian Pertahanan Anglo-Malaya 1957 (*Anglo Malaya Defence Agreement – AMDA*) di mana Kerajaan British akan memberikan bantuan ketenteraan sekiranya Tanah

Melayu diserang oleh mana-mana negara. AMDA penting pada awal era kemerdekaan sebagai tulang belakang dasar keselamatan Tanah Melayu.

Sementara itu Tanah Melayu yang kemudiannya membentuk Persekutuan Malaysia bersama Singapura, Sabah dan Sarawak menyedari keadaan persekitaran negara-negara jiran. Lebih-lebih lagi apabila penubuhan Persekutuan Malaysia menjadi satu bentuk konflik di antara Malaysia, Filipina dan terutamanya Indonesia.

Usaha awal bagi menyelesaikan masalah ini dibuat dengan cadangan kerjasama antara ketiga-tiga negara yang dikenali sebagai MAPHILINDO. Malangnya usaha sama ini tidak berkesan. Tetapi negara ini tetap sedar dan memahami keperluan keamanan di rantau ini sentiasa berusaha mengadakan kerjasama dengan semua negara jiran dan menyelesaikan segala masalah dengan jalan perdamaian. Oleh kerana itu, negara ini kemudiannya terus memainkan peranan aktif hingga tertubuhnya pada tahun 1967, *Association of South East Asian Nations (ASEAN)* yang dianggotai pada ketika itu oleh Malaysia, Thailand, Filipina, Singapura dan Indonesia.

Daripada aspek ekonomi dasar luar, Tanah Melayu dan Malaysia kemudiannya melibatkan kerjasama-kerjasama yang bertunjangkan perekonomian bebas. Perjanjian-perjanjian pelaburan telah di tandatangani dengan negara-negara Jerman Barat, Amerika Syarikat dan Jepun. Tanah Melayu turut menyokong usaha-usaha di peringkat antarabangsa dalam pelbagai bidang seperti mengawal harga bahan-bahan mentah. Sebagai contoh, Malaysia menyertai Perjanjian Antarabangsa Bijih Timah, Pertubuhan Negara-Negara Pengeluar Getah Antarabangsa dan lain-lain.

Era Tun Abdul Razak dan Tun Hussien Onn 1970-1980

Selepas berlakunya Tragedi 13 Mei 1969, Tunku Abdul Rahman meletakkan jawatan pada tahun 1971 dan digantikan oleh Tun

Abdul Razak Hussien. Selaras dengan pertukaran tersebut berlaku sedikit sebanyak perubahan dalam dasar luar Malaysia.

Sewaktu proses pentadbiran *Majlis Gerakan Negara (MAGERAN)* yang diketuai oleh Tun Abdul Razak pada tahun 1970, Malaysia telah menghadiri *Persidangan Negara-Negara Berkecuali (NAM)* di Lusaka, Zambia di mana Tun Razak mengisytiharkan dasar utama Malaysia dalam hubungan antarabangsanya sebagai berkecuali dan tidak akan memihak kepada mana-mana blok dalam pertikaian Perang Dingin. Pada masa yang sama Malaysia yang masih lagi berhadapan dengan ancaman komunis mula lebih terbuka dalam dasarnya terhadap negara-negara Komunis. Ini dilakukan oleh Tun Razak dengan harapan pemberontakan Komunis yang masih berjalan di Malaysia dapat diakhiri dengan jalan perundingan tanpa perlu mengorbankan nyawa.

Dalam tahun 1971, Malaysia telah mengundi supaya negara China diterima memasuki PBB dan Malaysia kemudiannya mengorak langkah hubungan dengan negara-negara komunis. Dalam tahun-tahun 1972-73, Malaysia mula mengadakan hubungan diplomatik dengan Vietnam Utara, Korea Utara dan Jerman Timur. Pada tahun 1974 pula, Tun Abdul Razak melawat negara China dengan tujuan mengasaskan hubungan diplomatik.

Selain hubungan dengan negara-negara Komunis, Malaysia tidak mengabaikan hubungan sedia ada dengan negara pro demokrasi yang lain. Justeru itu, Malaysia sewaktu era Tun Abdul Razak sentiasa memperkukuhkan dan mengeratkan lagi kerjasama serantau dan hubungan Malaysia dengan negara-negara Islam dan Afrika. Malaysia memainkan peranan aktif dalam ASEAN, OIC dan NAM juga Pertubuhan Negara-Negara Komanwel.

Tun Abdul Razak meninggal dunia pada 14 Januari 1976. Dasar luarnya diteruskan oleh penggantinya, Tun Hussien Onn tetapi untuk masa lebih kurang lima tahun sahaja. Beliau dalam

dasar luarnya telah mengeratkan lagi kerjasama serantau dan hubungan dengan negara-negara Islam serta Dunia Ketiga.

Era Datuk Seri Dr. Mahathir Mohamad 1980-sehingga kini

Dr. Mahathir Mohamad telah menggantikan Tun Hussien Onn sebagai Perdana Menteri pada 16 Julai 1981. Sewaktu awal peralihan tampuk pentadbiran negara ini dasar luar Malaysia tidak mengalami perubahan daripada segi asas utamanya. Dasar luar Malaysia yang berkecuali mendapat keutamaan selain pengukuhan hubungan kerjasama serantau, hubungan dengan negara-negara Islam, negara-negara Berkecuali dan negara-negara Komanwel. Perubahan yang berlaku adalah daripada sudut penambahan penekanan Malaysia dalam hubungan luar yang memberi keutamaan atau berteraskan ekonomi berbanding hal-hal politik dan keselamatan. Wisma Putra disusun semula supaya menjadi kementerian luar negeri yang berorientasikan ekonomi.

Malaysia mula memainkan peranan aktif dengan tegas dalam isu-isu antarabangsa seperti sekatan-sekatan perdagangan yang dikenakan oleh negara-negara maju terhadap kemasukan barangan Dunia Ketiga. Pada masa yang sama Dr. Mahathir mula muncul memperjuangkan hak-hak kemanfaatan ekonomi untuk negara Dunia Ketiga dalam forum-forum antarabangsa.

Hubungan luar Malaysia turut diperluaskan oleh Datuk Seri Dr. Mahathir dengan mengadakan hubungan dengan negara-negara kecil Pasifik Selatan seperti Fiji dan Tonga bagi mengeratkan lagi hubungan ekonomi. Malaysia memberi bantuan teknik kepada negara-negara Pasifik Selatan, Afrika serta Asia Selatan dan Asia Barat melalui *Rancangan Kerjasama Teknikal* atau *Malaysian Technical Cooperation Programme*. Malaysia menitikberatkan kerjasama Selatan-selatan dan telah menganjurkan Persidangan Selatan-Selatan Kedua di Kuala Lumpur pada tahun 1986. Dr. Mahathir telah memainkan peranan penting dalam penubuhan Suruhanjaya Selatan-Selatan

yang diberikan tugas memperincikan langkah-langkah meningkatkan kerjasama dalam pelbagai bidang di kalangan Dunia Ketiga (Ranjit Singh Malhi, 1989).

Malaysia di bawah pentadbiran Datuk Seri Dr. Mahathir Mohamad turut meluaskan dasar luarnya dengan menyertai Persidangan Alam Sekitar di Rio de Janeiro pada tahun 1992 bagi memperjuangkan hak alam sekitar negara-negara membangun. Selain itu ASEAN sewaktu era ini juga telah berkembang lebih besar dan dianggotai oleh lebih banyak negara. Negara-negara ASEAN pada masa ini terdiri dari sepuluh buah negara Asia Tenggara iaitu Malaysia, Thailand, Indonesia, Filipina, Singapura, Myanmar, Laos, Kemboja, Vietnam dan Brunei Darus Salam.

Malaysia Dan Isu Antartika

Malaysia adalah antara negara terawal yang menimbulkan isu Antartika. Datuk Seri Dr. Mahathir melalui ucapan Datuk Seri Dr. Mahathir Mohamad di Perhimpunan Agung Pertubuhan bangsa-Bangsa Bersatu dalam bulan September 1982. Malaysia berpendapat bahawa *Antartika* dan *sumber-sumbernya* merupakan sebahagian daripada '*warisan bersama manusia*' dan ia harus diletakkan di bawah pemantauan bersama antarabangsa. Pada ketika ini pengurusan hal-ehwal Antartika terletak di tangan sebilangan negara yang menjadi ahli Perjanjian Antartika 1959. Pada pandangan Malaysia, pengurusan sebegini tidak mewakili semua pihak dalam konteks antarabangsa lebih-lebih lagi dalam masa yang sama negara-negara tersebut berminat mendapatkan hasil galian yang kaya di Antartika secara bersendirian.

Antartika mempunyai *potensi bekalan bahan-bahan galian* seperti besi, arang batu, kobalt, uranium, nikel dan minyak serta bahan-bahan makanan. Malaysia berpendapat bahawa bahan-bahan tersebut harus digunakan untuk faedah manusia sejagat. Antartika juga penting kerana ia mempengaruhi ekologi dan

cuaca dunia. Justeru itu, Malaysia berpendapat bahawa ekologi dan alam sekitar harus dijaga. Kebanyakan negara yang bukan merupakan ahli Sistem Perjanjian Antartika menyokong pendirian Malaysia (Ranjit Singh Malhi, 1989).

Oleh yang demikian Malaysia mengemukakan draf ketetapan pertama dalam Perhimpunan Pertubuhan Bangsa-Bangsa Bersatu yang meminta Setiausaha Agung badan dunia itu mengemas kini dan memperluaskan lagi kajian mengenai Antartika. Ia telah diterima tanpa sebarang undi yang menentang. Pada tahun 1987 PBB menerima resolusi anjuran Malaysia dan Perjanjian Antartika telah ditandatangani.

Malaysia Dan Zon Ekonomi Eksklusif (ZEE)

Sebagai sebuah negara berbentuk yang semenanjung dan kepulauan, Malaysia tidak terlepas daripada ancaman asing dan pertikaian negara-negara lain berdasarkan sempadan perairan antarabangsa. Seperti yang sedia dimaklumi Malaysia sentiasa berjuang demi keamanan dan pada masa yang sama kedaulatan negara terjamin. Oleh kerana itu Malaysia amat berpegang kepada sebarang undang-undang yang dipersetujui antarabangsa terutamanya yang dinyatakan oleh PBB.

Berasaskan pandangan itulah Malaysia berpegang kepada Konvensyen Bangsa-Bangsa Bersatu mengenai Undang-undang Laut pada tahun 1982. Konvensyen ini bersetuju secara umumnya bahawa setiap negara pantai mempunyai *hak eksklusif* ke atas zon ekonomi seluas 200 batu. *Zon Ekonomi Eksklusif (ZEE)* merupakan kawasan berdampingan seluas 200 batu dari pantai di mana negara pantai mempunyai hak kedaulatan untuk mengeksploitasi dan menguruskan sumber-sumber alam seperti perikanan dan petroleum yang terdapat di kawasan tersebut, termasuk dasar laut (INTAN, 1991).

Dalam proses ini, Malaysia berhadapan pelbagai cabaran kerana wilayah ZEE yang merangkumi kawasan laut sejauh 200

batu dari pantai Laut China Selatan yang dituntutnya turut menjadi rebutan negara-negara lain seperti Brunei, Filipina, Vietnam dan negara China. Sehingga hari ini proses penentuan sempadan perairan negara ini masih menjadi pertikaian dalam perundingan.

Hubungan Malaysia Dengan Negara-negara Islam

Kekukuhan Islam dalam negara ini menjadi tradisi yang sebatik juga dalam pentadbiran negara. Oleh itu Islam merupakan salah satu agenda utama Malaysia dalam hubungan luarnya terutamanya dalam membentuk hubungan baik antara negara Islam dan membangunkannya bersama-sama. Dalam proses itu Malaysia telah berperanan aktif dalam Pertubuhan Persidangan Islam (*Organisation of Islamic Conference-OIC*) yang bertujuan memupuk perpaduan dan kemajuan umat Islam. Pertubuhan ini ditubuhkan pada tahun 1969 di Rabat, Morocco.

Malaysia sering kali menganjurkan persidangan negara-negara Islam dari semasa ke semasa serta menyokong projek-projek seperti Bank Pembangunan Islam. Malahan Malaysia akan menjadi tuan rumah Persidangan OIC di Kuala Lumpur pada Oktober 2003. Bekas Perdana Menteri Malaysia, Tunku Abdul Rahman juga merupakan Setiausaha Agung Sekretariat Pertubuhan Persidangan Islam yang pertama. Sekretariat tersebut beribu pejabat di Jeddah. Malaysia sentiasa memberi sokongan kepada usaha membangunkan dunia Islam serta sama-sama terlibat dalam usaha perdamaian di Timur Tengah, Bosnia dan wilayah-wilayah yang didiami umat Islam.

Malaysia Dan Pergerakan Negara-Negara Berkecuali

Selain OIC Malaysia turut aktif menyertai Pergerakan Negara-negara Berkecuali (NAM). NAM merupakan satu gabungan

longgar negara-negara membangun di Asia, Afrika dan Amerika Latin. Prinsip dan objektif-objektifnya seperti ditetapkan dalam Persidangan Afro-Asia 1955 di Bandung, Indonesia adalah seperti berikut:

- Menghormati *hak asasi manusia* dan prinsip-prinsip Piagam Pertubuhan Bangsa-bangsa Bersatu;
- Menghormati *kedaulatan* dan *keutuhan wilayah* semua negara;
- Mengakui *persamaan* semua ras dan negara;
- *Mengelakkan campur tangan* dalam hal-hwal seluruh negara;
- Penyelesaian semua pertelingkahan antarabangsa *secara aman* seperti perundingan dan arbitrari;
- Memajukan *kepentingan-kepentingan* bersama.

Malaysia sememangnya menyokong kuat dasar-dasar Pergerakan negara-negara Berkecuali dan sentiasa aktif menyampaikan pendirian tegas NAM kepada dunia menerusi mesyuarat-mesyuarat yang pernah berlangsung di Kuala Lumpur, Jakarta, Algiers, Colombo, Havana, New Delhi dan Ruanda.

Malaysia Dan Kerjasama Serantau

Persekitaran serantau adalah persekitaran yang paling hampir buat Malaysia. Oleh kerana itu, Malaysia sememangnya tidak terlepas daripada kemestian mengadakan hubungan dan mewujudkan kerjasama antara negara serantau. Ini kerana kestabilan politik dan kemakmuran sesebuah negara bergantung dengan perkembangan persekitaran negara jiran serantaunya.

Usaha mewujudkan suatu organisasi kerjasama serantau sudah bermula sejak kemerdekaan oleh kebanyakan negara-negara rantau ini selepas Perang dunia Ke-2. Tunku Abdul Rahman pernah mencadangkan kepada Presiden Garcia

(Filipina) dalam bulan Januari 1959 supaya menubuhkan sebuah *persatuan bukan politik* di kalangan negara-negara Asia Tenggara bagi *meningkatkan kerjasama ekonomi dan sosial*. Cadangan Tunku ini kemudiannya telah merealisasikan penubuhan ASA yang dipersetujui oleh Filipina dan negara Thai pada tahun 1961. ASA tidak kekal lama kerana pertelingkahan akibat daripada kewujudan Persekutuan Malaysia.

Pertentangan Malaysia, Indonesia dan Filipina membawa kepada penubuhan MAPIHLINDO sebagai jalan tengah kepada konflik yang berlaku akibat Konfrontasi Malaysia-Indonesia dan Tuntutan Sabah oleh Filipina. Kerjasama ini turut gagal di tengah jalan. Usaha-usaha yang lebih serius bagi memupuk kerjasama serantau telah dilaksanakan selepas tamatnya konfrontasi antara Malaysia dengan Indonesia pada bulan Ogos 1966.

ASEAN

Hasil daripada usaha bersungguh-sungguh semua pihak terutamanya Malaysia akhirnya sebuah pertubuhan yang mewakili aspirasi negara-negara Asia Tenggara daripada sudut politik, ekonomi dan sosial berjaya ditubuhkan dan dikenali sebagai ASEAN atau *Association of Southeast Asian Nations*. ASEAN telah ditubuhkan pada 8 Ogos 1967 berdasarkan Deklarasi Bangkok yang dipersetujui dan ditandatangani oleh Indonesia, Malaysia, Filipina, Singapura dan Thailand.

Matlamat-Matlamat ASEAN

ASEAN bukan merupakan suatu pakatan tentera. Matlamat-matlamat ASEAN adalah seperti berikut:

- Mempercepatkan *pertumbuhan ekonomi, kemajuan sosial dan perkembangan kebudayaan* di rantau Asia Tenggara;
- Menggalakkan *keamanan dan kestabilan politik* di rantau Asia Tenggara dengan mematuhi prinsip-prinsip Piagam Bangsa-Bangsa Bersatu;

- Menyediakan *bantuan* antara satu sama lain dalam bentuk kemudahan-kemudahan latihan dan penyelidikan;
- Meningkatkan *taraf hidup* penduduk negara-negara ahli melalui kerjasama dalam bidang pertanian, perusahaan dan perdagangan;
- Mengadakan *hubungan yang erat dan menguntungkan* dengan persatuan-persatuan antarabangsa dan serantau yang lain.

ZOPFAN

Konsep Zon Aman, Bebas dan Berkecuali atau *Zone of Peace, Freedom and Neutrality*—ZOPFAN telah diumumkan oleh Menteri-menteri Luar negara ASEAN melalui Deklarasi Kuala Lumpur pada 27 November, 1971. Konsep ZOPFAN meliputi seluruh kawasan Asia Tenggara dan ia mula-mula dicadangkan oleh Malaysia. Tujuan utama konsep ZOPFAN ialah bagi *menjamin keamanan dan kestabilan politik* di Asia Tenggara dengan mengelakkan campur tangan politik dan ketenteraan kuasa-kuasa besar seperti Soviet Union, China dan Amerika Syarikat dalam hal-ehwal rantau tersebut (Ranjit Singh Malhi, 1989).

Menerusi konsep ini Malaysia memperjuangkan hak kedaulatan setiap negara yang tidak mahu urusan dalamnya dicampuri oleh kuasa asing. Ini bagi menghormati kedaulatan setiap negara dan menjaga kedamaian antara negara jiran. Konsep ini turut melibatkan pengunduran tentera asing dari kawasan Asia Tenggara. Sebarang campur tangan terutamanya daripada kuasa perang dingin dan kuasa besar lain harus dielakkan daripada terlibat bagi memastikan keamanan negara-negara di rantau Asia Tenggara. Semua dasar harus berasaskan kepada *Dasar Berkecuali* dan sebarang pertikaian harus diselesaikan secara aman dan bukan dengan menggunakan kekerasan.

Cabaran kepada konsep ZOPFAN ini hadir sewaktu pencerobohan Vietnam di Kampuchea sejak tahun 1978 dan konflik dalaman negara Myanmar yang melewati kemasukannya dalam ASEAN. Namun demikian, ASEAN tetap berusaha demi mencapai keamanan di Asia Tenggara melalui konsep ZOPFAN.

ASEAN dan Kerjasama Ekonomi, Politik dan Sosial

ASEAN telah berkembang maju semenjak tahun 1967 sehingga kini. Dalam tempoh itu ASEAN telah menghadapi pelbagai cabaran dan rintangan. Semua rintangan dan cabaran ini dihadapi dengan berani menerusi perancangan yang sistematik seperti yang telah dirancang. Ini semua terhasil dengan kerjasama erat negara-negara ASEAN daripada pelbagai aspek yang meliputi ekonomi, politik dan sosial.

Kerjasama Politik

Contoh kerjasama erat paling awal ASEAN telah dilahirkan dalam bentuk pendirian bersama bagi menentang pencerobohan Vietnam di Kampuchea. ASEAN telah memperjuangkan penyelesaian politik di Kampuchea serta pengunduran tentera Vietnam dari Kampuchea dan rakyatnya diberikan peluang menentukan nasib sendiri.

Kerjasama Ekonomi

Kerjasama Ekonomi antara negara ASEAN adalah amat penting. Kekukuhan ekonomi serantau ASEAN akan menjadi petunjuk kekuatannya ketika menghadapi cabaran dari negara perdagangan besar. Biar pun pada peringkat awalnya suasana adalah lembap tetapi pada tahun-tahun 1990-an empat buah negaranya telah menjadi negara besar ekonomi Asia yang digelar Harimau Asia. Tetapi kejatuhan ekonomi pada tahun 1997 telah menghancurkan kebanyakan perkembangan negara-negara ini. Kini usaha-usaha lebih mantap sedang diusahakan bagi

membantu kemajuan negara-negara ini semula. Kehadiran Kawasan Perdagangan Bebas ASEAN (AFTA) diharap dapat membuka peluang lebih besar untuk perkembangan ekonomi ASEAN. Biarpun begitu hakikat kerjasama ASEAN dalam ekonomi telah lama berlangsung dan pelbagai. Antara kerjasama yang telah diadakan antara negara ASEAN sejak penubuhannya ialah:

•Projek-projek Perindustrian ASEAN

ASEAN mencapai persetujuan dalam tahun 1976 bagi melaksanakan lima buah projek perindustrian secara usaha sama. Projek-projek tersebut ialah Projek Baja Urea ASEAN di Indonesia, Projek Baja Urea ASEAN di Malaysia, Projek Vaksin Hepatitis B ASEAN di Singapura dan Projek Garam Batuan – Abu Soda ASEAN (*ASEAN Rock Salt – Soda Ash Project*) di Filipina, Projek Vaksin Hepatitis B ASEAN di Singapura dan Projek Garam Batuan – Abu Soda ASEAN (*ASEAN Rock Salt – Soda Ash Project*) di negara Thai.

Projek Baja Urea ASEAN di Indonesia yang diberi nama P.T. ASEAN Aceh Fertilizer telah memulakan pengeluaran komersial pada 1 Januari 1984. Projek Baja Urea ASEAN di Malaysia yang diberi nama ASEAN Bintulu Fertilizer Sendirian Berhad pula telah memulakan pengeluaran komersial pada 22 September 1985. Projek Fabrikasi Tembaga ASEAN di Filipina masih belum memulakan pengeluaran. Projek Vaksin Hepatitis B ASEAN dan Projek Garam Batuan–Abu Soda akan digantikan dengan projek lain kerana kedua-duanya tidak lagi menguntungkan (Ranjit Singh Malhi, 1989).

•Usaha sama Perindustrian ASEAN

Terdapat juga *Skim Usaha sama Perindustrian ASEAN* atau *ASEAN Industrial Joint Venture-AIJV* bagi memupuk kerjasama perindustrian. Setakat ini, hanya tiga ataupun

empat projek di bawah skim ini telah dilaksanakan. Projek-projek AIJV menikmati keistimewaan PTA sehingga 70%.

•Skim Pelengkapan Perindustrian ASEAN

Pada tahun 1980, Menteri-menteri Luar ASEAN telah menandatangani Perjanjian Asas bagi Pelengkapan Perindustrian ASEAN (ASEAN Industrial Complementation –AIC). Menurut perjanjian tersebut, sesebuah projek di bawah skim ini mesti disertai oleh sekurang-kurangnya oleh empat buah negara anggota. Projek AIC juga menikmati keistimewaan PTA. Projek AIC yang telah dilaksanakan setakat ini ialah dalam industri automatif.

•Peraturan Perdagangan Istimewa

Peraturan Perdagangan Istimewa atau *Preferential Trading Arrangements* – PTA) yang ditandatangani pada 24 Februari 1977 bertujuan menambahkan perdagangan intra-ASEAN. Ia merangkumi kontrak kuantiti jangka panjang, perolehan istimewa oleh entiti kerajaan, pelonggaran langkah-langkah bukan-tarif dan perluasan tarif istimewa. Menjelang tahun 1984, sebanyak 18,933 barangan telah dimasukkan ke dalam senarai PTA. Namun demikian, perkembangan perdagangan intra-ASEAN masih lembap.

•Pendirian Bersama atas Isu Ekonomi Antarabangsa

Kerjasama ekonomi ASEAN juga jelas kelihatan dalam pendirian bersama atas isu-isu ekonomi antarabangsa. Antara lain, isu-isu tersebut ialah perluasan pasaran bagi barangan eksport AESAN, kestabilan harga komoditi dan masalah hutang luar negara.

•Sektor Kewangan

ASEAN telah menubuhkan *ASEAN Banking Council* bagi menyelaraskan kegiatan bank-bank perdagangan di rantau ASEAN. Lain-lain kerjasama dalam sektor kewangan ialah penubuhan Syarikat Kewangan ASEAN (*ASEAN Finance*

Corporation-AFC) di Singapura dalam tahun 1981 dengan modal sebanyak AS\$100 juta dan Majlis Urusan Bank ASEAN (*ASEAN Banking Council-ABC*). AFC memberi kemudahan kewangan kepada projek-projek usaha sama ASEAN manakala ABC bertanggungjawab menggubal dasar-dasar berkaitan dengan urusan bank mempercepatkan pembangunan di rantau ASEAN.

•Sektor Makanan dan Pertanian

Pada 4 Oktober 1979, Menteri-menteri Luar ASEAN telah bersetuju menubuhkan satu Simpanan Makanan Keselamatan ASEAN (*ASEAN Food Security Reserve*). Buat permulaan, simpanan makanan tersebut adalah dalam bentuk beras. Sehingga akhir tahun 1985, terdapat simpanan beras sebanyak 53,000 tan.

Berkaitan dengan kerjasama pertanian, ASEAN telah menubuhkan Pusat Perancangan Pembangunan Pertanian ASEAN (*ASEAN Agriculture Development Centre*) pada tahun 1981. Ia merupakan bank data ataupun pusat maklumat mengenai masalah pertanian di negara-negara ASEAN. Lain-lain kerjasama dalam bidang pertanian meliputi penubuhan Plant Quarantine Training Centre and Institute (PLANTI) di Serdang, Malaysia dan ASEAN Centre for Development of Agriculture Cooperative di Indonesia.

•Kawasan Perdagangan Bebas ASEAN (AFTA)

Dalam usaha menjadikan ASEAN lebih kukuh daripada sudut ekonominya, semua negara bersetuju mewujudkan Kawasan Perdagangan Bebas ASEAN (AFTA). Rancangan ini dijangkakan dapat dilengkapkan pada tahun 2005 sebagai persediaan menghadapi cabaran perdagangan bebas berbentuk Global yang dicadangkan oleh Organisasi Perdagangan Dunia (WTO). AFTA merupakan cabaran paling besar semua negara dalam konteks ekonomi masa depan.

Kerjasama Sosial dan Kebudayaan

ASEAN dalam proses mengukuhkan kerjasama antara negara melakukan pelbagai kegiatan termasuk kegiatan sosial. ASEAN percaya dengan pengukuhan rasa bersama dalam ASEAN akan mengukuhkan lagi setiap kerjasama lain yang diadakan. Kekukuhan ASEAN akan menjadikannya ia dihormati. Beberapa usaha yang dilakukan dalam kerjasama sosial ini ialah:

•Tabung Kebudayaan ASEAN

Dalam usaha mengurangkan jurang nasionalisme di kalangan negara ASEAN banyak rancangan berkaitan hubungan kebudayaan dibuat. Bagi menampung perbelanjaan ini, sebuah tabung bersama Kebudayaan ASEAN dibuat terutamanya bagi membiayai kegiatan-kegiatan kebudayaan. Rancangan pertukaran kebudayaan seperti Pesta Filem ASEAN dan Pesta Lagu ASEAN sering kali diadakan selain menggalakkan pertukaran rancangan-rancangan radio dan televisyen.

•Pendidikan dan Kesihatan

Negara-negara ASEAN juga mempunyai kerjasama dalam bidang pendidikan dan kesihatan. Beberapa seminar, program-program latihan dan penyelidikan dalam bidang-bidang tersebut telah dilaksanakan setakat ini.

•Dialog Dengan Negara-Negara Ketiga

Dialog diadakan dengan tujuan mewujudkan kerjasama dalam bentuk serantau dengan negara-negara maju supaya dapat membantu perkembangan ASEAN secara keseluruhan. Mesyuarat-mesyuarat berbentuk dialog sering diadakan dengan Australia, Kanada, Jepun, Kesatuan Ekonomi Eropah (EEC), New Zealand, Amerika Syarikat dan *United Nations Development Programme* (UNDP). Dalam mesyuarat-mesyuarat ini dialog menitikberatkan kerjasama ekonomi antara ASEAN dan negara tersebut dalam konteks

memperluas pasar bagi barang ekspor masing-masing, menstabilkan harga komoditi serta memperoleh bantuan pengurusan dan kewangan bagi projek-projek tertentu.

Masa Depan ASEAN

Secara keseluruhannya, ASEAN telah menjadi amat berjaya sejak penubuhannya pada tahun 1967. Kerjasama-kerjasama pelbagai bidang yang dibuat menjadikan ASEAN kukuh dan dihormati negara dan kuasa besar. Kerjasama politik ASEAN berjaya mengeratkan hubungan persahabatan dan menunjukkan kata sepakat dalam menghadapi isu-isu politik dan ekonomi antarabangsa.

Daripada sudut ekonomi terdapat perkembangan yang menggalakkan lebih-lebih lagi apabila *Kawasan Perdagangan Bebas ASEAN (AFTA)* menjadi lengkap pada tahun 2005. Peluang perdagangan yang lebih terbuka dan memberi ruang kepada banyak pihak supaya mengeksploitasi perdagangan di negara jiran. Biar pun menghadapi cabaran nasionalisme pada waktu kesejagatan ini tetapi toleransi dan niat kerjasama yang ikhlas menjadikan ASEAN sebagai kuasa ekonomi serantau yang semakin berkembang.

Daripada segi sosial, halangan-halangan antara negara sudah banyak dikurangkan dan kerjasama lebih ketara daripada segi rancangan pertukaran kebudayaan dan lain-lain. Halangan dan cabaran tidak dapat dinafikan, tetapi perkembangan ketara tetap terjadi di kalangan negara ASEAN dan kerjasama semakin erat. Masa depan ASEAN secara khususnya amat bergantung kepada pengurusan politik yang cekap dan penuh hikmat daripada pemimpin-pemimpin negara anggotanya demi memastikan halangan yang ada dapat diatasi manakala kerjasama yang sedia ada dikekalkan. Dengan sedikit pengorbanan daripada semua pihak, akhirnya akan meningkatlah kemakmuran bersama ASEAN dalam jangka panjang.

Kesimpulan

Secara keseluruhannya, kedaulatan negara adalah amat penting. Dalam proses mempertahankan kedaulatan negara setiap negara perlu mengambil langkah-langkah yang perlu dan ini memerlukan perancangan rapi. Malaysia seperti negara-negara lain telah menggariskan panduan tertentu bagi membentuk dasar luar negara yang mantap bagi menjamin keselamatan negara dan pada masa yang sama turut memberi manfaat ekonomi. Asas kepada dasar luar negara Malaysia adalah dasar berkecualinya dan hubungan kerjasama serantau dan dengan negara Islam yang erat.

Dalam usaha inilah Malaysia memainkan peranan aktif menyertai ASEAN, OIC dan NAM. Ini bagi memastikan suara negara dalam memperjuangkan sesuatu kepentingan yang akan didengar oleh masyarakat antarabangsa. Selain itu kerjasama sebegini juga akan dapat membantu membangunkan semua negara-negara ini dalam suatu bentuk perkongsian. ASEAN dalam konteks Malaysia merupakan tunjang utama kerjasama dengan negara luar.

Menerusi ASEAN, pelbagai kerjasama yang meliputi segala sudut dibuat dan memberikan manfaat keselamatan, kestabilan politik dan ekonomi. Menerusi ZOPFAN, Malaysia dan ASEAN dapat berdiri dan dihormati kuasa luar. Keteguhan kerjasama ini juga membawa manfaat besar kepada Malaysia dalam pembentukan dasar luarnya bagi menghadapi ancaman globalisasi masa depan.

Bibliografi

- Asnarulkhadi Abu Samah & Jayum A. Jawan. *Kenegaraan Malaysia*. Penerbit Universiti Putra Malaysia, Serdang, 1997.
- Fuziah Shafie & Ruslan Zainuddin. *Sejarah Malaysia*. Fajar Bakti, Kuala Lumpur, 2000.
- Mohd Idris Salleh, Zulhilmi Paidi, Rohani Abdul Ghani et al. *Modul Kenegaraan Malaysia*. UPJ-UUM. Sintok, 1999.

- Mohd Idris Salleh, Fuziah Shafie & Che Su Mustafa. *Sejarah Pembinaan Bangsa dan Negara*. Utusan Publications Sdn Bhd, Kuala Lumpur, 1994.
- INTAN. *Malaysia Kita*. Institut Tadbiran Awam Malaysia, Kuala Lumpur, 1991.
- INTAN. *Dasar-Dasar Pembangunan Kerajaan*. Institut Tadbiran Awam Malaysia, Kuala Lumpur, 1994.
- Joginder Singh Jessy. *History of Malaya*, United Publishers Penang, 1965.
- Rohani Abdul Ghani & Zulhilmi Paidi. *Kenegaraan Malaysia : Perkembangan dan Isu-Isu*. PTS Publications, Kuala Lumpur, 2001.
- Turnbull, C. Mary. *A Short History of Malaysia, Singapore and Brunei*. Graham Brash (Pte) Ltd, 1981.
- Zainal Abidin bin Abdul Wahid et al. *Malaysia : Warisan dan Perkembangan*. Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur, 1970.
- Zulhilmi Paidi. *British Policy During The Insurgency in Malaya 1948-1960, Dissertation for M.A. in Contemporary International Studies*, The University of Hull, 1996.

Hala Tuju Negara

Pengenalan

Wawasan 2020 telah dicadangkan oleh YAB Perdana Menteri Malaysia Datuk Seri Dr. Mahathir Mohammad di Mesyuarat Majlis Perdagangan Malaysia pada 28 Februari 1991. Cetusan idea berkenaan Wawasan 2020 ini disuarakan oleh Datuk Seri Dr. Mahathir sewaktu membentangkan kertas kerja yang bertajuk 'Malaysia – Melangkah ke Hadapan' (*Malaysia : The Way Forward*). Wawasan ini merupakan suatu pemikiran dan rangka kerja mengenai matlamat Malaysia menjadi sebuah negara maju pada tahun 2020.

Secara umumnya, Wawasan 2020 bukanlah suatu dasar khas tetapi lebih merupakan tindak balas kepada perkembangan ekonomi, sosial dan politik yang berlaku di peringkat nasional dan antarabangsa yang memberikan cabaran yang hebat kepada negara. Cetusan pemikiran ini seperti yang ditegaskan oleh YAB Perdana Menteri adalah berdasarkan kepada dasar Perindustrian yang sedia ada di mana dasar tersebut bermatlamatkan kepada Pembangunan Negara dengan mengambil kira bidang

perindustrian dan pembentukan Malaysia yang benar-benar maju berasaskan acuan negara ini sendiri.

Pembangunan dan Kemajuan yang dimaksudkan adalah meliputi aspek ekonomi, politik, sosial, kerohanian dan sektor-sektor kebudayaan. Negara maju yang dicita-citakan bukan hanya berjaya memberikan keselesaan kepada rakyatnya tetapi juga berupaya mengembangkan kekuatan akidah dan rohani serta mempertingkatkan pelaksanaan tanggungjawab sebagai hamba dan khalifah Allah.

Mengapa Wawasan Diperlukan?

Wawasan diperlukan berasaskan faktor-faktor berikut:

Fokus Kebangsaan

Ia dapat memberikan suatu '*fokus kebangsaan*' bagi setiap penduduk negara. Ini termasuk pemerintah dan rakyat di mana setiap anggotanya dapat memberikan suatu penumpuan yang padu ke arah mencapai satu-satu matlamat. Suatu wawasan yang jelas perlu supaya masyarakat umum dapat menerimanya di samping ia membantu kita berupaya bergerak ke hadapan dengan tumpuan yang lebih jelas yakin dan serentak. Menerusi wawasan yang sama juga sebarang perbezaan politik, ekonomi dan sosial dapat diketepikan demi kemajuan negara.

Konsensus Nasional

Wawasan juga diperlukan bagi mendapatkan satu konsensus nasional di mana ianya menjadi satu keperluan yang amat berharga kepada sebuah negara seperti Malaysia yang mewakili penduduk berbilang kaum dan keadaan geografinya yang berasingan di antara satu wilayah dengan wilayah yang lain. Di masa-masa lepas, perbezaan yang wujud dengan ketara ini sering mewujudkan perselisihan mengenai masa depan negara. Melalui persetujuan semua pihak terhadap apa yang diusahakan oleh kerajaan terutamanya aktiviti-aktiviti pembangunan negara

sudah pasti ia akan melicinkan lagi perjalanan usaha kerajaan sekali gus membentuk kemajuan buat negara ini dengan lebih jitu.

Perjanjian Sosiopolitik

Wawasan juga amat penting bagi memenuhi peranannya sebagai suatu alat bagi mewujudkan satu perjanjian sosiopolitik bagi negara ini. Dalam konteks negara ini, Malaysia memerlukan sebagai panduan utama untuk setiap rakyat membawa negara ini kepada kemajuan di masa hadapan. Di dalam perjanjian ini, rakyat secara dasarnya mempersetujui supaya menerima arah dan matlamat yang sama. Menerusi perjanjian ini juga semua pihak yang terlibat iaitu rakyat dan kerajaan saling faham-memahami di mana ini akan membantu kelancaran usaha pembangunan yang dilakukan tanpa ada gangguan.

Agenda Pembangunan Nasional

Wawasan diperlukan sebagai suatu garis panduan umum untuk negara membentuk agenda pembangunan nasional yang boleh dicerakinkan lagi melalui perancangan jangka pendek atau pertengahan seperti Rancangan Lima Tahun Malaysia dan Rangka Rancangan Jangka Panjang. Wawasan memberikan panduan bagi menghadapi cabaran yang dijangka ditemui oleh negara ini pada masa akan datang. Oleh yang demikian sebuah negara yang tiada perancangan yang rapi terhadap masa depannya sudah tentu sukar melalui cabaran-cabaran yang akan dihadapinya. Menerusi usaha seperti Wawasan 2020 ini semua pihak di dalam negara ini tidak kira pemimpin, rakyat atau organisasi-organisasi awam dan swasta akan tahu tanggungjawab yang perlu dipikul dan menjadi lebih bersedia.

Maka daripada itu jelas bahawa wawasan adalah suatu keperluan kerana ia adalah suatu pandangan jauh ke hadapan yang juga merupakan suatu bentuk persediaan bagi negara ini dalam menghadapi cabaran masa akan datang. Wawasan ini merupakan suatu arah aliran yang menjadi panduan induk dasar

pembangunan negara. Secara ringkasnya wawasan merupakan garis panduan utama bagi:

Menetapkan Arah Tujuan

Menerusi wawasan arah tujuan negara akan menjadi lebih terfokus dan lebih jelas. Tanpa arah tujuan yang jelas dan mantap, sukar untuk kerajaan dan juga rakyat bertindak dan bersedia dalam proses menghadapi sebarang cabaran semasa membangunkan negara ini.

Menetapkan Matlamat

Menerusi wawasan juga matlamat ditetapkan dan ini akan membantu kerajaan dan rakyat dalam menentukan usaha-usaha yang diperlukan bagi membangunkan negara. Menerusi matlamat yang sudah ditetapkan juga maka setiap pihak akan tahu tanggung jawab yang perlu dipikul semasa proses pembangunan negara.

Menetapkan Strategi

Wawasan juga merupakan alat bagi menetapkan strategi yang perlu dalam proses pembangunan. Strategi ini perlu ditetapkan menerusi perancangan yang rapi supaya apa yang dilaksanakan tidak merugikan negara secara keseluruhan. Melalui strategi sebenarnya negara akan lebih mantap dalam usaha menjadi sebuah negara maju kelak.

Menetapkan Jangka Masa

Wawasan pada masa yang sama juga adalah anggaran jangka masa bagi sesuatu usaha yang dijalankan. Menerusi '*time frame*' yang ditetapkan adalah lebih mudah bagi semua pihak menyediakan tugas yang perlu disiapkan dan bersedia dengan sesuatu cabaran yang akan tiba. Jangka masa memberi ruang untuk perancangan rapi dibuat dan pelaksanaan berjalan secara sistematik dan berkesan bagi memastikan kelancaran kerja. Ini secara automatik memberikan manfaat dan keuntungan kepada semua pihak secara keseluruhan.

Menetapkan Pencapaian

Selain itu menerusi wawasan juga pencapaian dapat ditetapkan dan dijangkakan. Ini dapat membantu proses kerja yang dijalankan supaya lebih mantap. Semua pihak tahu apa yang hendak dicapai dan dalam jangka masa yang bagaimana. Ini dapat membantu semua pihak bersedia dan bekerjasama serta bersatu padu bagi membentuk kejayaan bagi pencapaian yang hendak dicari.

Mengapa Tahun 2020?

Persoalan sering timbul, berkenaan pemilihan tarikh 2020 sebagai asas kepada wawasan negara ini. Mengapa harus tahun 2020 dan bukan sebelum ataupun selepasnya. Di sini ada beberapa garis panduan mengapa tahun ini dipilih pada teorinya.

- Jangka masa 30 tahun yang ditetapkan sehingga tahun 2020 mewakili kemunculan generasi baru dalam masyarakat Malaysia. Anak-anak yang dibangunkan mengikut panduan yang ada di dalam wawasan ini diharap dapat memberikan sumbangan yang bermakna kepada pembangunan negara.
- Jangka masa 30 tahun dirasakan sebagai suatu jangka masa yang munasabah dan praktikal untuk negara mencapai matlamat menurut perancangan Wawasan 2020.
- Berdasarkan 'Mega Trend' dunia hari ini dan dekad-dekad mendatang, pembangunan sains, teknologi dan komunikasi akan menentukan tahap kemajuan sesebuah negara. Justeru itu, satu wawasan yang bercita-cita tinggi adalah perlu supaya negara tidak akan ketinggalan di dalam arus kemajuan dunia yang sedia ada.
- Kewujudan pendapat daripada ahli-ahli fikir yang melihat dekad akan datang bakal menjadi garis pemisah dan titik tolak kemajuan ataupun kemunduran sesebuah negara itu di dalam pembangunan industri. Maka kerana itu kita perlu sedaya upaya mengelakkan daripada terus ketinggalan kerana

ianya bukan sahaja berkaitan dengan survival malah yang lebih ketara ialah maruah bangsa dan negara.

Definisi Wawasan 2020

Wawasan 2020 merupakan suatu wawasan strategik jangka panjang dan merupakan suatu garis panduan kepada arah dasar yang luas meliputi pelbagai aspek berkaitan dengan pembangunan negara. Ini meliputi aspek-aspek dalaman dan luaran. Dengan lain-lain perkataan ia memberi arah tujuan dan sasaran negara bagi mencapai suatu tahap negara maju sepenuhnya dengan nilai-nilai positif yang tersendiri. Ia juga menetapkan satu jangka masa 30 tahun sebagai panduan demi mencapai matlamat di atas (Mohd. Idris Salleh, 1999).

Cabaran-Cabaran Wawasan 2020

- **Membentuk Sebuah Negara Bangsa Yang Bersatu Padu**

Mewujudkan sebuah negara bangsa yang bersatu padu serta mempunyai matlamat dan masa hadapan yang dikongsi bersama. Negara bangsa itu mestilah sejahtera iaitu sebuah negara yang aman, bangsa yang berintegrasi di peringkat wilayah dan kaum, hidup dalam harmoni. Hidup bekerjasama sepenuhnya berdasarkan persamaan hak serta keadilan dan membentuk satu bangsa Malaysia yang mempunyai kesetiaan politik dan dedikasi kepada negara.

- **Membentuk Sebuah Masyarakat Malaysia Yang Bebas, Teguh dan Mempunyai Keyakinan Diri**

Mewujudkan sebuah negara yang rakyatnya berjiwa bebas, tenteram dan maju dengan keyakinan terhadap diri sendiri, bangga akan keadaannya kini dan segala apa yang dicapai serta gagah menghadapi pelbagai rintangan dan masalah. Masyarakat Malaysia yang mudah dikenali daripada sikap ingin mencapai kecemerlangan, sedar akan semua kemampuannya, tidak mengalah kepada sesiapa dan dihormati oleh rakyat negara lain.

- **Membentuk Masyarakat Demokratis Yang Matang**

Mewujud dan membangunkan masyarakat demokratik serta mengamalkan suatu bentuk persefahaman yang matang. Demokrasi yang dimaksudkan iaitu demokrasi Malaysia yang unggul, adalah berasaskan kepada muafakat dan musyawarah serta boleh menjadi contoh kepada banyak negara-negara membangun lain.

- **Membentuk Sebuah Masyarakat Yang Kukuh Moral Dan Etikanya Serta Utuh Nilai Keagamaannya**

Mewujudkan masyarakat yang bermoral dan beretika, kukuh dalam nilai agama dan kejiwaan serta didorong oleh tahap etika yang tinggi. Ini dilakukan dengan para warganya mempunyai nilai keagamaan dan kerohanian yang utuh dan ditunjangi oleh budi pekerti luhur.

- **Membentuk Masyarakat Yang Matang Dan Bersifat Toleran**

Mewujudkan masyarakat yang liberal dan bertolak ansur, di mana masyarakat pelbagai kaum di Malaysia bebas mengamalkan adat, kebudayaan dan kepercayaan agama mereka tanpa rasa tersisih daripada bangsa tersebut dan pada masa yang sama meletakkan kesetiaan mereka kepada satu negara.

- **Membentuk Masyarakat Yang Bersifat Sains Serta Progresif**

Mewujudkan sebuah masyarakat saintifik dan progresif. Masyarakat yang mempunyai daya penciptaan yang tinggi dan memandang jauh ke hadapan bukan sahaja memanfaatkan teknologi dengan hanya menjadi pengguna teknologi tetapi turut menjadi penyumbang kepada tamadun saintifik dan teknologi masa depan.

- **Membentuk Masyarakat Berbudi dan Berbudaya Penyayang**

Mewujudkan masyarakat penyayang dan budaya menyayangi, iaitu suatu sistem sosial di mana kepentingan masyarakat adalah lebih utama daripada diri sendiri, yang mana kebajikan insan tidak akan berkisar kepada orang perseorangan tetapi di sekeliling sistem keluarga yang kukuh.

- **Menjamin Pembentukan Sebuah Masyarakat Yang Adil Ekonominya**

Memastikan masyarakat yang adil dalam bidang ekonomi. Iaitu masyarakat yang melaksanakan pengagihan kekayaan negara secara adil dan saksama, yang mewujudkan perkongsian sepenuhnya bagi setiap rakyat dalam perkembangan ekonomi. Masyarakat sedemikian tidak akan wujud jika masih ada pengenalan kaum berdasarkan fungsi ekonomi dan kemunduran ekonomi berdasarkan kaum.

- **Membentuk Masyarakat Yang Makmur**

Mewujudkan masyarakat yang makmur, dengan ekonomi yang mampu menghadapi persaingan, bersifat dinamis, tangkas dan giat serta mempunyai daya ketahanan yang tinggi.

Dalam usaha menjadikan negara ini sebagai sebuah negara yang maju daripada segi ekonomi dan teknologi juga tinggi kualiti hidup, kita haruslah sentiasa mempelajari kelemahan dan kekuatan yang berlaku di negara-negara yang sudah sedia maju. Wawasan 2020 tidak meminta kita menjadi maju dengan meninggalkan nilai-nilai murni kehidupan atau menjadi sebuah negara Barat, tetapi sebuah negara yang baru dan lebih mantap dalam semua aspek kehidupan sama ada daripada segi politik, ekonomi dan sosial. Kita harus menggunakan kekuatan agama yang menjadi pegangan, juga kepercayaan dan kebudayaan kita sebagai panduan untuk kita menjadi negara maju mengikut acuan yang kita kehendaki

selari dengan erti kemajuan yang sebenarnya diidamkan oleh setiap manusia di jagat ini.

Cabaran-cabaran di atas sebenarnya membangkitkan beberapa isu utama yang harus dihadapi bagi membolehkan Malaysia mencapai sebagai sebuah negara maju. Isu-isu ini ialah:

- **Pembentukan Sebuah Negara Bangsa Malaysia**

Konsep negara bangsa bermaksud sebuah negara berdaulat yang rakyatnya tidak dipisahkan oleh pengenalan terhadap kaum, keturunan atau warna kulit. Pembentukan negara bangsa ini sesuatu yang sukar dicapai tetapi merupakan satu syarat penting sebelum matlamat kemajuan itu dapat dicapai. Dalam proses membina konsep ini pemahaman antara kaum juga kerjasama, toleransi, perpaduan dan kesetiaan kepada negara amat ditekankan. Hanya dengan mengamalkan perkara-perkara tersebut dapat membantu usaha kerajaan dalam merealisasikan konsep negara bangsa Malaysia itu.

- **Negara Perindustrian**

Wawasan 2020 jelas bermatlamat menjadi sebuah negara maju dengan mengamalkan cara hidup dan falsafah yang dirancang oleh negara ini sendiri. Ini bermaksud negara Malaysia tidak akan terburu-buru meniru perlakuan barat dalam proses menjadi negara maju kerana mungkin apa yang dilakukan itu tidak bersesuaian dengan norma-norma kehidupan di negara ini ataupun ia akan mengancam keadaan sedia ada negara ini.

Perihal Negara Perindustrian, ini adalah jelas seperti yang dinyatakan bahawa Perdana Menteri Datuk Seri Dr. Mahathir bahawa Wawasan 2020 sebenarnya adalah berasaskan kepada Dasar Perindustrian Negara yang telah dilancarkan sebelum Wawasan 2020 lagi. Dasar ini meletakkan matlamat menukar corak ekonomi negara daripada pertanian kepada

perindustrian. Dasar ini dibentuk dengan pelan induk perindustrian yang dirancang rapi. Kerajaan sedar negara maju adalah masyarakat yang di dokong oleh kemahiran dan kepakaran sains dan teknologi yang tinggi. Ini bukan sahaja dengan meniru, mencedok ataupun mengubahsuai ciptaan negara atau masyarakat lain tetapi juga mestilah boleh mencipta, mereka, menambah dan memperbaharui setiap ciptaan yang telah sedia ada. Dalam proses ini kerajaan amat sedar ini sudah tentu berkaitan dengan modal, pelaburan, daya saing, kualiti tenaga kerja dan kekentalan menghadapi cabaran. Justeru itu, dalam menjayakan Wawasan 2020 ini kerajaan perlu menekankan peranan yang sepatutnya dimainkan oleh pihak swasta.

• Keadilan Ekonomi dan Sosial

Pada masa yang sama kerajaan turut menyedari cabaran yang diwujudkan oleh Wawasan 2020 daripada suatu pembinaan negara bangsa. Dalam proses menjadi negara maju kerajaan tidak lupa sama sekali soal pengagihan ekonomi dan sosial yang adil penting dalam menentukan kejayaan wawasan ini. Ini kerana tanpa perpaduan dan rasa puas hati sukar diwujudkan keamanan dan ini akan mengancam ketidakstabilan sosial serta politik negara sekali gus mengancam perkembangan negara.

Tragedi 13 Mei 1969 telah melahirkan DEB, DPN dan seterusnya Wawasan 2020 ini yang menjadi garis panduan yang kental dalam usaha menjadi negara maju. Biar pun begitu, soal pengagihan ekonomi dan sosial secara adil ini sememangnya tugas yang amat mencabar kerajaan dan telah cuba dilaksanakan hampir 45 tahun. Justeru itu semua pihak perlu memahami setiap langkah yang diambil oleh kerajaan dalam soal pengagihan ini memerlukan toleransi, kerjasama dan saling faham memahami supaya tidak berlaku siap faham. Pengagihan harus dipertimbangkan daripada pelbagai sudut terutamanya perkembangan sejarah negara ini. Kerana

itu sejak DEB kemudiannya DPN dan DWN, soal pembasmian kemiskinan dan penyusunan semula masyarakat tetap menjadi tumpuan utama negara.

• Moral dan Etika

Selain daripada itu, soal moral dan etika juga turut merupakan cabaran yang tidak dapat dielakkan kehadirannya bersama kemajuan yang dicari. Menjadi negara maju tidak sepatutnya membuatkan negara terlupa soal moral dan etika yang merupakan benteng pertahanan kepada identiti kebangsaan yang dikongsi bersama oleh semua pihak. Dalam hal ini kerajaan menekankan kepada masyarakat negara ini, bahawa negara maju yang dicita-citakan itu adalah negara yang penduduknya berpegang kuat kepada ketinggian moral dan etika yang didasarkan kepada kepercayaan agama yang dianuti. Maka kerana itu dalam proses ini kerajaan mewujudkan pelbagai program dan aktiviti juga pelbagai organisasi bagi membantu menghadapi cabaran besar ini. Dasar penerapan nilai-nilai Islam dalam pentadbiran, *Bersih, Cekap* dan *Amanah* juga etika dalam pentadbiran awam diwarwarkan kepada masyarakat umum dan dilaksanakan secara menyeluruh menerusi agensi-agensi seperti Jabatan Kemajuan Islam (JAKIM), Institut Kefahaman Islam (IKIM) dan majlis-majlis agama Islam negeri.

• Pembangunan Masyarakat Berdasarkan Sistem Kekeluargaan

Wawasan 2020 telah mengetengahkan perkara pokok sistem sosial iaitu sistem kekeluargaan. Persoalan sistem kekeluargaan merupakan cabaran besar kerana kerajaan sedar keluarga merupakan unit paling penting dalam negara. Ini kerana keluargalah yang akan melahirkan individu-individu yang akan berperanan dalam perkembangan masyarakat dan negara. Mereka yang akan mencorakkan negara Malaysia yang bakal menjadi negara maju. Oleh yang demikian sudah

menjadi kemestian nilai dan cara hidup sebenar yang diperlukan negara ini diserapkan dan ditonjolkan sejak di peringkat awal lagi. Ini memerlukan rakyat secara keseluruhannya menyedari kepentingan institusi keluarga dan mewujudkan langkah-langkah yang perlu bagi mewujudkan keluarga dan masyarakat yang sempurna. Ini akhirnya akan dapat membantu negara berkembang di atas landasan yang betul sebagai sebuah negara maju berdasarkan acuan keperluan sendiri.

Bagi memastikan tercapainya Wawasan 2020 ini, pihak kerajaan telah melaksanakan dan merancang beberapa Rancangan Jangka Panjang (RRJP). Sewaktu Wawasan 2020 dimulakan ia telah menggunakan Dasar Pembangunan Nasional sebagai asas utama menggerakkan usaha mencapai cita-cita ini. Selepas tempoh DPN ini berakhir pada tahun 2000 ianya disambung dengan Rancangan Jangka Panjang yang terbaru iaitu Dasar Wawasan Negara. Dasar ini walaupun dilihat menjurus kepada usaha mencapai Wawasan 2020 tetapi ia tidak meninggalkan matlamat-matlamat utama yang diusahakan dalam DEB dan DPN.

Dasar Wawasan Negara

Rancangan Malaysia Kelapan (RMK 8) yang meliputi tempoh 2001-2005 merupakan fasa pertama pelaksanaan Rangka Rancangan Jangka Panjang Ketiga (RRJP3), 2001-2010 yang berteraskan kepada pencapaian objektif Dasar Wawasan Negara (DWN). 'Objektif Dasar Wawasan Negara adalah untuk mencapai pertumbuhan mapan dan pengukuhan daya tahan ekonomi serta mewujudkan masyarakat yang bersatu padu dan saksama'.

Dasar Wawasan Negara (DWN) menggabungkan strategi utama Dasar Ekonomi Baru (DEB) iaitu pembasmian kemiskinan tanpa mengira kaum dan penyusunan semula

masyarakat serta Dasar Pembangunan Nasional (DPN) yang menekankan pembangunan seimbang. Antara lain, dimensi baru yang diperkenalkan oleh DWN meliputi:-

- Membangunkan Malaysia sebagai sebuah negara yang mempunyai masyarakat berasaskan pengetahuan;
- Menjana pertumbuhan yang didorong oleh sumber dan kekuatan tempatan melalui pengukuhan pelaburan dalam negeri dan pembangunan keupayaan tempatan di samping penarikan pelaburan langsung asing atau *foreign direct investment (FDI)* yang berterusan ke dalam bidang strategik;
- Menjadikan sektor pertanian, pembuatan dan perkhidmatan lebih dinamik melalui penerapan pengetahuan yang lebih tinggi;
- Membasmi kemiskinan di kalangan kelompok kecil yang miskin di kawasan terpencil, Orang asli dan kumpulan minoriti Bumiputera di Sabah dan Sarawak serta meningkatkan pendapatan dan kualiti kumpulan pendapatan 30% terendah;
- Mencapai penyertaan Bumiputera yang berkesan serta pemilikan ekuiti sekurang-kurangnya 30% menjelang 2010;
- Meningkatkan penyertaan Bumiputera dalam sektor utama ekonomi;
- Mengorientasikan semula pembangunan sumber manusia bagi menyokong pembentukan masyarakat yang berasaskan pengetahuan.

Bagi memastikan semua dimensi baru yang diperkenalkan juga matlamat-matlamat asal DEB dan DPN dapat diteruskan maka DWN menggariskan beberapa teras utama pada dasar ini bagi memastikan usaha mencapai Wawasan 2020 akan terus bergerak dan akhirnya tercapai. Beberapa teras utama yang digariskan dalam DWN ialah:

Teras Utama Dasar Wawasan Negara (DWN)

- Membina bangsa yang berdaya tahan dengan memupuk perpaduan, menyemarakkan semangat patriotik, membentuk kematangan politik, membina masyarakat supaya lebih bertolak ansur dan penyayang yang tersemat dengan nilai positif serta meningkatkan kualiti hidup dan keutuhan ekonomi;
- Menggalakkan pewujudan masyarakat yang saksama melalui pembasmian kemiskinan dan pengurangan ketidakseimbangan di kalangan dan di dalam kumpulan etnik serta wilayah;
- Mengekalkan pertumbuhan ekonomi yang tinggi dengan memperkukuhkan sumber pertumbuhan, institusi kewangan dan korporat serta pengurusan ekonomi makro;
- Mempertingkatkan daya saing bagi menghadapi cabaran globalisasi dan liberalisasi;
- Membangunkan ekonomi berasaskan pengetahuan sebagai suatu langkah strategik meningkatkan nilai ditambah bagi semua sektor ekonomi dan mengoptimumkan daya pemikiran rakyat;
- Mengukuhkan pembangunan sumber manusia bagi menghasilkan tenaga kerja yang cekap, produktif dan berpengetahuan;
- Meneruskan pembangunan alam sekitar yang mapan bagi meneguhkan pertumbuhan jangka panjang.

Sewaktu DWN dalam tempoh RMK 8 ini, dijangkakan bahawa Malaysia akan menghadapi cabaran yang lebih besar akibat daripada peningkatan globalisasi dan liberalisasi serta kemajuan teknologi maklumat dan komunikasi. Bagi meningkatkan daya saing dan memperkukuhkan daya tahan ekonomi, usaha dipergiatkan bagi meningkatkan produktiviti faktor keseluruhan

serta pengetahuan (k-ekonomi). Keutamaan diberikan kepada meningkatkan usaha penyelidikan dan pembangunan.

Strategi Pelaksanaan

Bagi menangani cabaran yang dihadapi oleh negara, beberapa strategi telah digariskan dalam tempoh RMK 8 ini adalah seperti berikut:-

- Meneruskan pengurusan ekonomi makro yang mantap dan memastikan dasar kewangan dan fiskal yang berhemat serta meningkatkan usaha membangunkan ekonomi berasaskan pengetahuan;
- Memperkukuhkan dan menyelaraskan program serta strategi pengagihan bagi memastikan penyertaan yang seimbang di kalangan dan antara kumpulan etnik serta kumpulan pendapatan serta wilayah;
- Meningkatkan pertumbuhan produktiviti melalui pemantapan pengetahuan, kemahiran dan kepakaran pekerja serta mengukuhkan Penyelidikan dan Pembangunan (P&P) dan sains dan Teknologi (S&T);
- Meningkatkan daya saing dan daya tahan ekonomi dengan mempercepatkan peralihan sektor ekonomi utama kepada proses pengeluaran yang lebih cekap dan aktiviti nilai ditambah yang lebih tinggi;
- Memperluaskan penggunaan ICT dalam semua sektor ekonomi bagi mempercepatkan proses pertumbuhan;
- Memperkukuhkan asas sumber manusia bagi memastikan bekalan tenaga manusia yang mempunyai tahap pengetahuan, kemahiran teknikal dan kemahiran berfikir yang tinggi;
- Melaksanakan pendekatan menyeluruh dan bersepadu dalam menangani isu-isu sumber asli dan alam sekitar bagi mengekalkan pembangunan;

- Mempergiatkan usaha bagi memupuk dan menyemai nilai-nilai positif dan sifat murni di kalangan rakyat menerusi sistem pendidikan, pertumbuhan sosial dan agama serta media.

Teras utama DWN sewaktu tempoh RMK 8 adalah bertujuan mengubah strategi pertumbuhan daripada strategi yang didorong oleh input kepada strategi yang didorong oleh pengetahuan. Peralihan kepada strategi ini penting dalam usaha meningkatkan pertumbuhan potensi pengeluaran, mempercepatkan perubahan struktur sektor pembuatan dan perkhidmatan serta menggiatkan sektor pertanian dan memperkukuhkan kestabilan sosioekonomi melalui pengagihan kekayaan dan pendapatan negara yang saksama.

Kesimpulan

Wawasan 2020 jika tidak diteliti secara tepat dilihat seumpama dasar ekonomi. Seperti DEB, ia bukanlah semata-mata persoalan ekonomi yang menjadi tumpuan tetapi ia juga menekankan beberapa teras yang penting sebagai elemen membantu Malaysia menjadi negara perindustrian. Sekiranya dilihat secara teliti wawasan ini menekankan elemen sosial sebagai alat mencapai kejayaan ekonomi dan menjadi negara maju.

Wawasan ini secara jelas menyentuh aspek sosial seperti pembentukan dan keperibadian bangsa, moral, etika, budaya kebangsaan dan pembangunan sumber manusia yang sempurna. Oleh yang demikian memang tepat dan jelas bahawa Wawasan 2020 adalah untuk seluruh rakyat Malaysia. Semua lapisan masyarakat mesti menghadapi sembilan cabaran strategik yang dikemukakan dan semua mereka mempunyai hak dan tanggung jawab menghadapi cabaran yang besar ini. Selain daripada itu bagi mencapai matlamat perpaduan negara keseluruhannya, Malaysia berkehendakkan bukan hanya perkembangan ekonomi yang tinggi.

Dalam usaha memupuk tenaga bagi menghadapi pembangunan ekonomi yang cepat negara perlu menentukan keadaan masyarakat adalah adil, pembahagian pendapatan yang saksama dan peluang-peluang pekerjaan yang bertambah. Pada masa kini dasar-dasar yang ada di negara ini adalah berteraskan Wawasan 2020 sebagai memastikan hasrat menjadikan Malaysia sebagai sebuah negara '*framework of action*' bagi setiap rakyat mengambil langkah yang perlu bagi memastikan Malaysia menjadi negara maju seperti yang dicita-citakan.

Bibliografi

- Asnarulkhadi Abu Samah & Jayum A. Jawan. *Kenegaraan Malaysia*. Penerbit Universiti Putra Malaysia, Serdang, 1997.
- Fuziah Shafie & Ruslan Zainuddin. *Sejarah Malaysia*. Fajar Bakti, Kuala Lumpur, 2000.
- Mohd Idris Salleh, Zulhilmi Paidi, Rohani Abdul Ghani et al. *Modul Kenegaraan Malaysia*. UPJ-UUM. Sintok, 1999.
- Mohd Idris Salleh, Fuziah Shafie & Che Su Mustafa. *Sejarah Pembinaan Bangsa dan Negara*. Utusan Publications Sdn Bhd, Kuala Lumpur, 1994.
- INTAN. *Malaysia Kita*. Institut Tadbiran Awam Malaysia, Kuala Lumpur, 1991.
- INTAN. *Dasar-Dasar Pembangunan Kerajaan*. Institut Tadbiran Awam Malaysia, Kuala Lumpur, 1994.
- Joginder Singh Jessy. *History of Malaya*, United Publishers Penang: 1965.
- Rohani Abdul Ghani & Zulhilmi Paidi. *Kenegaraan Malaysia : Perkembangan dan Isu-Isu*. PTS Publications, Kuala Lumpur, 2001.
- Turnbull, C. Mary. *A Short History of Malaysia, Singapore and Brunei*. Graham Brash (Pte) Ltd, 1981.
- Zainal Abidin bin Abdul Wahid et al. *Malaysia : Warisan dan Perkembangan*, Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur: 1970.
- Zulhilmi Paidi. *British Policy During The Insurgency in Malaya 1948-1960, Dissertation for M.A. in Contemporary International Studies*, The University of Hull, 1996.

Bahagian Empat Negara Bangsa Dan Pendidikan

Profession Keguruan Dan Pembinaan Negara Bangsa

Pengenalan

Guru merupakan suatu profesion yang bertanggungjawab mendidik manusia. Mereka berperanan membentuk sahsiah para pelajar. Guru adalah golongan manusia yang memberikan kesan yang besar terhadap perkembangan personaliti, mental dan fizikal setiap manusia. Peranan guru sebagai pendidik ini bermula semenjak wujudnya tamadun manusia. Pada zaman tersebut, mereka lebih berfungsi sebagai pengajar dalam perkara-perkara yang berkait rapat dengan keperluan penerusan hidup seperti berburu, seni mempertahankan diri, strategi peperangan dan lain-lain sesuai dengan keperluan masyarakat manusia ketika itu.

Apabila tamadun manusia menjadi semakin tinggi dengan lahirnya para cendekiawan seperti dalam tamadun-tamadun Greek dan Yunani, tokoh-tokoh seperti Socrates dan Plato adalah antara para guru yang menyebarkan ilmu pengetahuan kepada manusia melalui sesi-sesi pengajaran mereka. Namun apa yang lebih penting ialah kelahiran mereka juga adalah hasil daripada

didikan dan jasa guru-guru mereka sendiri. Oleh yang demikian, dapat dikatakan bahawa guru adalah orang yang bertanggungjawab membentuk tamadun manusia di dalam dunia ini melalui ilmu yang disebarkan kepada masyarakat.

Guru dalam konteks tatasusila pula ialah orang yang menyebarkan ilmu pengetahuan di sesebuah institusi pendidikan peringkat rendah, menengah dan tinggi termasuklah guru terlatih yang bertugas dalam pentadbiran, organisasi dan penyeliaan pendidikan.

Tugas murni guru dapat dilihat dengan jelas melalui ikrar guru berdasarkan *Tatasusila Profesion Perguruan Malaysia* iaitu berusaha menuju ke arah pembentukan warganegara yang berilmu, yang taat setia, bertanggungjawab dan berkebolehan, yang menyedari betapa pentingnya usaha menuju ke arah kebenaran serta ke arah pencapaian hasrat yang gemilang, yang percaya kepada demokrasi, kebebasan perseorangan dan Prinsip-Prinsip Rukun Negara.

Profesion Perguruan

Profesion perguruan adalah antara profesion yang paling mendapat tempat di kalangan rakyat Malaysia. Guru adalah suatu profesion yang mempunyai ahli yang begitu ramai. Pada tahun 1999 sahaja jumlah guru yang terdapat di Malaysia ialah kira-kira 157, 415 orang manakala jumlah pelajar pula ialah 2,897,927 orang.

Jumlah guru kian meningkat dari masa ke semasa dan pada tahun 2000, terdapat lebih dari 200,000 orang guru di negara kita (Abd Rafie Mahat, 2000). Oleh yang demikian didapati hampir setiap keluarga di Malaysia mempunyai sekurang-kurangnya seorang penjawat awam yang bertugas sebagai guru. Bidang pendidikan termasuk perguruan adalah suatu bidang yang penting yang mendapat perhatian yang khusus daripada pihak kerajaan.

Dalam Laporan Tahunan 1999, anggaran perbelanjaan pendidikan berjumlah RM 10,477,808,500 atau 22.5 peratus bagi perbelanjaan mengurus manakala RM 3,047,298,840 atau 77.5 peratus bagi tujuan pembangunan. Peruntukan yang besar yang diberikan oleh kerajaan kepada bidang pendidikan kerana aspek pendidikan adalah penjana utama kepada kemajuan dan kemakmuran negara. Ia sekali gus menunjukkan bahawa guru dan murid juga adalah aset penting negara.

Bidang perguruan adalah suatu profesion yang memenuhi syarat-syarat yang ditetapkan sebagai suatu bidang yang berbentuk profesional yang memenuhi syarat-syarat berikut: (T. Marimuthu, 1996):

- Menawarkan khidmat sosial yang unik dan perlu bagi memenuhi suatu keperluan penting manusia.
- Menguasai suatu ilmu pengetahuan khusus yang teruji melalui penyelidikan saintifik.
- Penekanan diberikan ke atas teknik-teknik intelektual dalam melakukan khidmat tersebut.
- Mempunyai tempoh latihan profesional yang panjang.
- Menyediakan autonomi profesional yang panjang.
- Menyediakan kod etika bagi menguatkuasakan taraf perlakuan profesional yang tinggi.
- Mengawal kemasukan ahli baru. Suatu profesion menguatkuasakan moral dan etika yang tinggi serta hidup dalam masyarakat yang demokratik.
- Suatu profesion adalah *altruistic* iaitu menekankan pada khidmat yang bakal diberikan dan tidak pada keuntungan ekonomi pengamalannya.

Meskipun profesion perguruan di Malaysia memenuhi sejumlah syarat profesion sebagaimana yang dinyatakan, ia tidak mempunyai tahap autonomi profesion yang tinggi dan juga sebarang kawalan ke atas kemasukan dan pengeluaran ahli baru.

Sehubungan dengan itu, profesion perguruan di Malaysia menikmati taraf profesion yang terbatas.

Sebagaimana profesion yang lain, profesion perguruan mempunyai piagam pelanggan mereka yang berasaskan kepada *Piagam Pelanggan Kementerian Pendidikan Malaysia* iaitu:

- Menyediakan sistem pendidikan yang terbaik berdasarkan kepada budaya ilmu bagi memenuhi kehendak individu, masyarakat dan negara serta memenuhi matlamat perpaduan negara.
- Menentukan keluaran sistem pendidikan yang mempunyai nilai-nilai teras yang sudah ditetapkan dan ciri-ciri yang selaras dengan Falsafah Pendidikan Negara.
- Memberikan peluang yang sama kepada setiap kanak-kanak tanpa mengira latar belakang, agama dan keturunan bagi mendapatkan pendidikan yang sebaik-baiknya.
- Mewujudkan jentera dan sistem pengurusan pendidikan yang cekap, berkesan, cangguh, dinamik dan berteraskan kepada pembaharuan yang berterusan.
- Menguruskan kerja dengan cekap, pantas dan bijaksana.
- Menyediakan kakitangan yang mencukupi serta berdedikasi, komited, terlatih, berdisiplin, bertanggungjawab dan produktif.
- Menyediakan kemudahan-kemudahan pendidikan yang selesa, lengkap dan mencukupi berteraskan piawaian-piawaian yang tertentu selaras dengan pengamalan perkhidmatan penyayang.
- Memastikan kementerian sentiasa peka dan responsif kepada kehendak-kehendak dan keperluan pelanggan iaitu murid-murid, guru, masyarakat dan negara atau kerajaan.
- Meningkatkan kegemilangan dan martabat profesion keguruan bagi menarik individu-individu yang terbaik menyertai perkhidmatan pendidikan.

Peranan dan profesion keguruan dalam pembinaan negara juga jelas dapat dilihat melalui falsafah pendidikan guru itu sendiri. Ia antara lain menekankan kepada guru yang berpekeriti mulia, berpandangan progresif dan saintifik. Mereka juga perlu berfungsi sebagai kumpulan yang sentiasa bersedia menjunjung aspirasi negara serta menyanjung warisan kebudayaan negara. Tugas guru juga harus menjamin perkembangan individu dan memelihara suatu masyarakat yang bersatu padu, demokratik, progresif dan berdisiplin (Ramlah Abd. Wahab, 2002).

Pengakuan Menteri Pendidikan Malaysia, Tan Sri Musa bin Mohamad dalam perutusan tahun baru 2002, antara lain menyatakan bahawa "...*Sistem pendidikan yang kita amalkan selama ini mendukung Dasar Wawasan Negara (DWN)*... ". Ia jelas menggambarkan fungsi dan peranan bidang pendidikan dalam pembangunan negara. Bidang pendidikan juga penting bagi membangunkan kemampuan mencipta, menyesuaikan dan menyebarkan pengetahuan baru. Pendidikan asas yang kukuh adalah teras bagi melahirkan tenaga buruh yang sihat, berkemahiran dan pintar yang membolehkan negara bersaing dengan jayanya di pasaran luar. Sehubungan dengan itu, sistem pendidikan perlu sentiasa diperkemas kini, dikembangkan dan dimodenkan bagi memainkan peranan dan fungsinya dengan lebih cekap dan berkesan.

Sebagai pendukung DWN, fungsi dan peranan bidang pendidikan perlu sesuai menepati dan memenuhi dasar tersebut iaitu menjadikan Malaysia sebuah negara yang maju sepenuhnya, bersatu padu, mempunyai masyarakat yang berkeyakinan dan dilengkapi dengan nilai berfikiran terbuka, bertolak ansur, penyayang, saksama, serta progresif dan makmur. Ia juga selaras dengan sasaran Kementerian Pendidikan Malaysia yang menetapkan empat matlamat utama iaitu bagi melahirkan bangsa Malaysia yang taat setia dan bersatu padu.

Selain daripada itu, guru-guru juga berfungsi dalam memainkan peranan membentuk insan yang beriman dan

berakhlak mulia, berilmu, berketerampilan dan sejahtera. Di samping itu insan yang bakal dibentuk itu perlulah memiliki ciri-ciri sebagai warganegara yang berkebolehan menjadi sumber tenaga manusia bagi memenuhi keperluan kemajuan negara dan yang terakhir, mereka berperanan dalam memberikan peluang pendidikan untuk semua warganegara Malaysia.

Peranan Guru

Dalam apa jua proses pengajaran dan pembelajaran, guru memainkan peranan yang penting sebagai ejen perantara ilmu. Dengan itu, dalam proses menerapkan nilai-nilai Islam, guru terlebih dahulu perlu mempunyai sahsiah yang baik untuk dicontohi oleh para pelajar. Dalam hal ini, Mohd Kamal Hassan (1988) menjelaskan; “ *contoh teladan para pendidik inilah yang banyak membantu pembentukan akhlak pelajar. Merekalah yang seharusnya terlebih dahulu dilengkapi dengan ciri-ciri akhlak yang mulia walaupun masyarakat kurang menghargai watak-watak yang berbudi luhur*”.

Guru seharusnya dapat mengintegrasikan prinsip kepercayaan kepada Tuhan dalam semua mata pelajaran yang diajarnya. Ini akan memperkuat moral dan pegangan para pelajar dan menghalang pertumbuhan fahaman ateistik, materialistik sekularisme. Hal ini sejajar dengan peruntukan Perlembagaan Malaysia yang menyatakan Islam adalah agama rasmi negara dan diperkuatkan dengan penggubalan Prinsip Rukun Negara yang pertama iaitu *percaya kepada tuhan*. Pengintegrasian prinsip ini dapat menyedarkan para pelajar bahawa sesuatu pelajaran itu terpisah daripada Islam (Taaherah Zainuddin, Wan Zulkipli Wan Salleh dan Daud Mohamad, 1994).

Dalam Rangka Rancangan Pembangunan Pendidikan Negeri Selangor (RRPPS) 1994-2000, Kertas Sekolah Tanpa Kegagalan, Jabatan Pendidikan Negeri Selangor Darul Ehsan menyatakan bahawa, ‘*Falsafah Pendidikan Negara dan*

Reformasi Pendidikan menerusi KBSR dan KBSM boleh memenuhi pengisian Wawasan 2020 yang diharapkan dapat melahirkan manusia yang mampu membangunkan diri secara sepadu mengikut acuan Malaysia bagi menentukan kejayaan Malaysia sebagai negara maju pada tahun 2020 yang menegaskan keperluan melahirkan tenaga manusia yang 70 peratus berlatarbelakangkan pendidikan sains dan teknologi selaras dengan keperluan kemajuan negara dalam bidang perindustrian. Sehubungan dengan itu matlamat pendidikan negeri Selangor ialah membangunkan diri sepadu yang merangkumi aspek keagamaan: mempercayai, beribadat dan patuh kepada tuhan mengamalkan budaya ilmu dan berakhlak mulia'.

Manakala daripada aspek sahsiah pula ialah murid-murid perlu dibentuk menjadi individu yang serius dalam setiap usaha, kreatif, inovatif, produktif dan berdisiplin. Mereka juga merupakan individu yang berkeyakinan diri, berdaya saing, menghayati idealisme, kejayaan dan kecemerlangan serta kesejahteraan dan seterusnya membina manusia yang 'berbuat sendiri' ataupun *self actualize person*. Para pelajar juga perlu mempunyai nilai ketatanegaraan yang tinggi di samping memiliki aspek kesihatan mental dan fizikal yang berkualiti.

Matlamat seterusnya ialah membina masyarakat dan negara yang utuh. Dalam mencapai matlamat ini maka aspek perpaduan adalah suatu perkara yang sangat dititikberatkan. Oleh yang demikian, satu masyarakat yang bersifat satu rupa bangsa yang bersatu padu, taat setia kepada negara. Para guru juga perlu berfungsi sebagai mereka yang berupaya memupuk toleransi dan kerjasama di kalangan pelajar-pelajar di samping menanamkan budaya ikram dan harmonis.

Dalam usaha menuju ke arah negara industri, maka sebahagian daripada tugas juga dipikul oleh para guru. Walau bagaimana pun nilai-nilai beragama, bermoral tinggi, bermaruah, pengamal keadilan dan nilai murni sejagat,

kepercayaan kepada diri sendiri dan mengutamakan kecemerlangan terus dititikberatkan.

Peranan pendidik dalam konteks pembangunan negara merangkumi segala perkembangan yang berlaku semenjak kemerdekaan. Malah sebenarnya peranan guru yang sebenarnya telah bermula sejak zaman negara kita masih di bawah kuasa penjajahan lagi. Kesedaran mengenai kepentingan kemajuan di kalangan orang-orang Melayu terutama dalam bersaing dengan bangsa asing ditiup oleh golongan reformis agama yang dikenali sebagai *Kaum Muda*. Mereka kemudiannya mengasaskan madrasah supaya mengajarkan kaedah pengajaran dan pembelajaran yang baru di kalangan murid-murid berbangsa Melayu supaya selari dengan tuntutan ekonomi dan sosial pada zaman itu.

Golongan guru juga adalah antara mereka yang berperanan besar dalam meniupkan semangat kebangsaan dalam menuntut kemerdekaan daripada cengkaman British. Dalam soal ini kita sama sekali tidak boleh melupakan jasa-jasa para guru yang lahir dari Maktab Perguruan Sultan Idris (MPSI). Para guru merupakan pejuang nasionalis yang menjadi penggerak kepada gerakan massa dalam menentang Malayan Union dan juga dalam perjuangan-perjuangan mendaulatkan kepentingan Melayu walaupun selepas Malaysia mencapai kemerdekaan. Sepanjang tempoh tersebut mereka merupakan medium masyarakat yang cukup penting.

Awal dekad 80-an merupakan dekad yang penting dalam perkembangan pendidikan di negara kita. Ini kerana pada masa itu reformasi pendidikan telah dilaksanakan dan sebahagian daripada rancangan besar untuk membawa rakyat dan negara ini supaya mencapai kemajuan, kecemerlangan dan ketinggian martabat. Tokoh reformasi ini ialah Perdana Menteri Malaysia dan beliau yang bertanggungjawab menerbitkan Laporan Kabinet (1979) yang membuat perakuan yang menyeluruh ke atas pelaksanaan dasar pendidikan yang diikuti dengan

penggubalan semula kurikulum peringkat sekolah rendah (KBSR) dan peringkat sekolah menengah (KBSM) (Ahmad bin Mohammad Said, 1993).

Antara tugas Jawatankuasa Kabinet yang ditubuhkan adalah supaya mengkaji semula matlamat kesannya sistem pelajaran sekarang, termasuk kurikulumnya dan rangka dasar pelajaran kebangsaan yang wujud, dengan tujuan memastikan bahawa keperluan tenaga kerja negara dapat dipenuhi sama ada daripada segi jangka pendek mahu pun jangka panjang, lebih-lebih lagi bagi memastikan bahawa sistem pelajaran itu dapat memenuhi ke arah masyarakat yang bersatu padu berdisiplin dan terlatih.

Sementara itu wawasan Jawatankuasa Kabinet pula adalah untuk kepentingan pembangunan negara, tenaga rakyat yang diperlukan bukan sahaja perlu dilihat daripada segi bilangan, jenis pengetahuan dan kemahiran yang dimiliki bahkan perlu juga dilihat daripada segi nilai-nilai disiplin yang perlu diterima. Daripada segi sikap mereka perlu jujur dan dedikasi terhadap kerja. Mereka bukan sahaja perlu cekap bahkan perlu boleh berfikir dan bertindak dengan baik sama ada secara sendiri mahu pun secara beramai-ramai dengan berpandukan punca-punca akhlak yang mulia. Tegasnya, individu yang dilahirkan daripada sistem persekolahan negara perlu selaras dengan tujuan pembangunan kemanusiaan (Laporan Kabinet, 1993).

Laporan-laporan di atas mencerminkan hasrat dan penekanan serta hala tuju yang perlu dijayakan oleh sistem pendidikan negara. Penekanannya ialah pada konsep pembangunan manusia yang komprehensif iaitu manusia beragama, berilmu, berketerampilan, berakhlak, bertanggungjawab dan berdaya maju. Semenjak itu muncul dorongan yang kuat bagi mewujudkan suatu pernyataan falsafah pendidikan. Maka pada tahun 1988, Kementerian Pendidikan telah mengisytiharkan *Falsafah Pendidikan Negara*. Falsafah dan model pendidikan negara yang selari dan selaras dengan model pembangunan Wawasan 2020.

Para guru juga turut bertanggungjawab sepenuhnya dalam merealisasikan Wawasan 2020. Usaha pembangunan manusia perlu dijalankan secara bertahap dan berterusan untuk jangka panjang. Pembangunan manusia tidak dapat dijalankan mengikut jalan pintas. Ini hanya akan menghasilkan manusia yang nampaknya maju tetapi jiwanya kosong serta tidak mempunyai akar yang kuat untuk berpegang kepada nilai-nilai murni budaya dan agama. Ada beberapa tahap yang perlu disempurnakan bagi memenuhi Tahap-tahap pembangunan manusia bersepadu.

• Tahap Asas

Tahap Asas yang dimaksudkan di sini ialah tahap di mana pembinaan akidah, agama, akhlak, etika dan estetika diterapkan bagi membentuk insan yang baik. Ciri-ciri asas pembangunan insan ini selaras dan bertepatan sekali dengan cabaran keempat dalam Wawasan 2020 (Tajul Ariffin Noordin, 1995).

Kekuatan agama di sini bermaksud semua rakyat mestilah percaya dan patuh kepada Tuhan. Kekuatan agama hendaklah dibina dan dikembangkan bermula di peringkat pra sekolah, sekolah rendah, sekolah menengah, institusi pengajian tinggi dan seluruh masyarakat sama ada sektor awam mahupun sektor swasta. Ini bermaksud semakin tinggi pendidikan yang diikuti maka kekuatan agama seharusnya semakin tinggi dan kukuh. Di samping itu, kekuatan agama tidak cukup hanya sekadar mengetahui dan memahami ajaran agama. Apa yang penting ialah penghayatan dan amalan setiap ajaran agama dalam seluruh aktiviti hidup sama ada secara bersendirian ataupun ketika berada dalam masyarakat.

Etika dan estetika perlu ditekankan bagi memastikan generasi muda sentiasa berdisiplin serta mengamalkan gaya hidup yang bersih dan sihat berdasarkan nilai dan budaya kita. Ini membolehkan kita melahirkan masyarakat yang bersatu padu, bertoleransi, bersemangat patriotik, progresif,

penyayang dan mampu bersaing secara bersih dan sihat dengan itu dapatlah dilahirkan rakyat Malaysia yang maju, kuat dan bertamadun supaya menjadi contoh dan kebanggaan dunia.

• Tahap Dua

Pada tahap ini tumpuannya adalah kepada pembangunan sikap cinta dan setia kepada negara. Matlamatnya adalah bagi melahirkan rakyat yang sanggup berbakti dan berkorban demi mempertahankan agama, bangsa dan negara. Ini kemuncak akhlak dan moral yang tinggi yang disebut semangat patriotik. Adalah tidak bermakna andainya kita maju daripada segi ekonomi, sains dan teknologi sedangkan semangat patriotik berada di tahap rendah dan lemah. Biasanya semangat patriotik menjadi lemah akibat rakyat yang tidak sedar atau lupa terhadap sumbangan negara kepada kehidupan dalam bentuk keamanan, keharmonian dan kesejahteraan.

Kelunturan sikap ini kerap berpunca daripada hilangnya perasaan untuk bersyukur ke hadrat Allah SWT di atas segala nikmat yang dikurniakan kepada kita. Di samping itu, hilangnya budaya mengucapkan terima kasih kepada pihak yang berjasa khususnya pemimpin-pemimpin negara. Justeru itu, sikap bersyukur dan berterima kasih hendaklah dibina, dihayati dan perlu dibuktikan melalui program-program pendidikan.

Guru Dan Pembinaan Diri

Tugas sebagai pendidik memerlukan persediaan yang komprehensif baik daripada segi mental mahupun fizikal. Menurut Rohaty Mohd Majzub (1995), pendidik perlu menonjolkan estim sendiri yang tinggi kerana ada pendapat bahawa pendidik itu setakat mengajar dengan meluahkan atau menyampaikan ilmu pengetahuan. Estim sendiri yang tinggi bererti menonjolkan pada bila-bila masa kecekapan dan

keterampilan mendidik, mencerna dan membuat refleksi keilmuan, keterbukaan minda dan penyampaian perkhidmatan yang berkualiti. Dalam konteks pembinaan estim sendiri yang tinggi, pendidik itu perlu menonjolkan model positif yang pasti boleh dijadikan contoh teladan.

Pembelajaran sosial juga memerlukan model yang meyakinkan. Kerana itu, pendidik perlu ada kredibiliti akan keilmuannya dan keterampilan ke pendidikannya. Imej pendidik akan merosot jika pendidik itu menampilkan kredibiliti yang tidak begitu mantap dan keyakinan diri yang dicabar. 'Estim' ataupun imej yang lebih tinggi adalah dengan menonjolkan kepada dunia luar akan imej baru yang lebih mencabar. Sudah pasti amat terasa keterasingannya pada permulaan proses percambahan ilmu bagi meneroka bidang yang terasing. Walau bagaimanapun ini cabaran yang boleh diteruskan dengan kesungguhan dan motivasi yang tinggi.

Dalam proses memperoleh ciri-ciri global, pendidik perlu membina rangkaian dengan pendidik-pendidik lain di serata dunia. Rangkaian tersebut patut tidak terbatas antara pendidik dengan pendidik tetapi antara pendidik dengan personal lain dalam pihak swasta. Dialog di antara pendidik dengan pegawai daripada rangkaian lain dapat mewujudkan interaksi fizikal dan intelek. Proses interaksi ini akan mengembangkan minda pendidik dan 'horizon pemikiran'. Kemunculan sesuatu masalah memerlukan gabung jalin pengetahuan daripada pelbagai disiplin. Pendidik harus berupaya melihat sesuatu situasi secara holistik dan tinggi nilai utilitinya.

Mewujudkan interaksi fizikal dan intelek. Proses interaksi ini akan mengembangkan minda pendidik dan 'horizon pemikiran'. Pendidik perlu peka kepada proses integrasi dalam bidang ilmu pengetahuan. Kemunculan sesuatu masalah memerlukan gabung jalin pengetahuan daripada pelbagai disiplin. Pendidik harus berupaya melihat sesuatu situasi secara holistik dan interdisiplinari. Pendidik sentiasa perlu waspada

dan peka pada ilmu lain dan belajar merentasi disiplin lain dan memperolehnya melalui meta kognisi ataupun cara gaya ke perolehan ilmu yang merentasi pelbagai bidang dengan demikian maka imej pendidik dan wajah pendidik itu lebih global dan lebih tinggi nilai utilitinya.

Dalam memastikan hasil keluaran sistem pendidikan di negara kita merupakan hasil yang terbaik maka para guru perlu menggunakan beberapa pendekatan dalam menyampaikan ilmu kepada para pelajar. Antara pendekatan tersebut ialah:

- Guru mesti yakin berdasarkan potensi yang ada pada pelajar.
- Guru mesti yakin yang dirinya boleh, berkemampuan untuk mengajar.
- Guru mesti tahu atau menguasai berbagai teori dan kaedah mengajar.
- Guru mesti melaksanakan teori dan kaedah mengajar itu dengan penuh keazaman, bersungguh-sungguh dan berterusan.
- Guru mestilah sabar menghadapi kepayahan dalam proses pengajaran dan pembelajaran.

Pada umumnya potensi individu dalam diri setiap manusia boleh diperkembangkan. Ini kerana manusia secara semula jadi apabila dilahirkan dibekalkan dengan tujuh kecerdasan mengikut *Teori Pelbagai Kecerdasan* atau *Theory of Multiple Intelligences* yang dikemukakan oleh Howard Gardner dari University Harvard iaitu:

- Kecerdasan Linguistik
- Kecerdasan Logik Matematik
- Kecerdasan Muzik
- Kecerdasan Ruang
- Kecerdasan Kinestetik
- Kecerdasan Interpersonal

- **Kecerdasan Intrapersonal**

Kecerdasan yang sudah ada ataupun fitrah yang sedia ada perlu diasuh, dididik, diajar, dititisi ilmu dan kemahiran serta lain-lain supaya ia berkembang maju kerana manusia dengan anugerah kepintaran tidak boleh maju tanpa pendidikan ilmu/ pengetahuan dan lain-lain. Sehubungan dengan perkara ini guru merupakan pemangkin kepada kebolehan intelektual yang telah sedia ada dalam diri manusia.

Berdasarkan pepatah 'belakang parang diasah lagikan tajam' maka semua guru mesti yakin bahawa insan pelajar mesti lebih hebat daripada binatang apabila diasuh, diajar dan dididik kerana manusia adalah sebaik-baik kejadian. Dalam konteks pendidikan, setiap murid fitrahnya sebagai makhluk yang terbaik, setiap insan bertanggungjawab sebagai khalifah Allah dan setiap insan dibekalkan secara hakiki dengan berbagai-bagai kecerdasan.

Tanggungjawab Kepada Masyarakat Dan Negara

Dalam menjalankan tugas dan tanggungjawab demi kemajuan pendidikan guru-guru sekali gus bertanggungjawab kepada masyarakat dan bangsa. Oleh yang demikian mereka harus mengelakkan diri daripada menyebarkan sesuatu ajaran yang boleh merosakkan kepentingan pelajar, masyarakat atau negara, ataupun yang bertentangan dengan Rukun negara. Sebagai seorang pendidik yang telah menerima latihan secara khusus, para pendidik perlu bersikap profesional dalam menjalankan tugas mereka. Sebagai model kepada murid-murid sama ada di sekolah mahu pun di luar sekolah, guru-guru perlu mempunyai ilmu yang tinggi dan relevan, penampilan diri yang positif, berketerampilan dan mengamalkan budaya positif (Abd Rafie Mahat, 2002).

Selain daripada itu, guru-guru juga turut memikul tanggungjawab dalam memupuk dalam diri setiap pelajar sikap dan nilai yang boleh membantu dan membimbing mereka

menjadi warganegara yang taat setia, bertanggungjawab dan berguna, menghormati orang yang lebih tua dan menghormati adanya perbezaan kebudayaan, keturunan dan agama. Ciri-ciri ini perlu ada dalam diri setiap murid-murid supaya mereka boleh menjadi warganegara yang baik selari dengan usaha membentuk negara bangsa Malaysia. Ia juga akan dapat dicapai melalui pemupukan rasa perpaduan yang sejati di kalangan pelajar.

Perpaduan di kalangan pelajar dapat disuburkan melalui pendidikan mata pelajaran sejarah. Menurut Wan Mohd Zahid (1992), mata pelajaran sejarah wajar dijadikan sebagai mata pelajaran teras yang wajib diambil dan dipelajari oleh setiap pelajar bagi pembinaan negara dan bangsa. Menurut Abdul Razak Ahmad dan Abdullah Mohd Noor (2000), kandungan dalam mata pelajaran sejarah contohnya dalam Sukatan Pelajaran Sejarah Tingkatan 4 (1996) membolehkan pelajar:

- Memahami perkembangan tamadun dunia daripada segi politik, ekonomi dan sosial.
- Memahami dan menghargai ciri-ciri kemasyarakatan dalam pelbagai bangsa di dunia.
- Memahami peranan Malaysia dalam hubungan dengan masyarakat antarabangsa.
- Menganalisis, merumus dan menilai fakta-fakta sejarah negara dan dunia secara rasional.
- Memperlihatkan daya pemikiran dan kematangan berasaskan iktibar daripada pengalaman sejarah.
- Menanamkan unsur-unsur patriotisme, kemahiran berfikir dan seterusnya mencerna Wawasan 2020.

Guru-guru juga perlu menghormati masyarakat tempat mereka berkhidmat dan memenuhi segala tanggungjawab sebagai seorang warganegara dan sentiasa sanggup mengambil bahagian dalam sebarang kegiatan masyarakat. Mereka perlu meneruskan peranan pendidik yang pada satu masa dahulu merupakan golongan masyarakat yang sangat disegani dan mendapat tempat

yang tinggi di sisi masyarakat. Mereka juga perlu tampil sebagai agen penghubung antara rakyat dan kerajaan dan turut berperanan dalam menyelesaikan masalah-masalah ataupun kekeliruan yang wujud di kalangan rakyat.

Dalam konteks ini, guru-guru perlu muncul sekali lagi sebagai pemimpin masyarakat sebagaimana yang pernah dimainkan oleh mereka pada zaman-zaman sebelum negara kita mencapai kemerdekaan dan dalam zaman-zaman awal kemerdekaan dahulu. Sehubungan dengan itu juga mereka perlu terus memberi sumbangan cergas bagi meninggikan kehidupan moral, kebudayaan dan kecendekiawan masyarakat.

Menggalakkan kerjasama dan persefahaman di antara guru dengan ibu bapa, institusi pendidikan dengan masyarakat. Ia dapat dijalankan dengan baik dengan adanya hubungan yang erat antara mereka dalam Persatuan Ibu-Bapa dan Guru-Guru ataupun PIBG. Ia bersesuaian sekali dengan falsafah PIBG yang membantu meningkatkan kebajikan dan kemajuan pelajar serta imej sekolah memberikan gambaran yang jelas akan fungsi badan itu dalam pembangunan pemantapan pendidikan negara. turut pendidikan negara (Saharom Abd Aziz, 2002).

Di samping itu juga para guru turut bertanggungjawab terhadap rakan sejawat dan profesion perguruan. Dalam menjalankan tanggungjawab, ini guru-guru perlu mengelakkan diri daripada membuat sebarang kenyataan atau ulasan pelajar ataupun ibu bapa, ataupun berbuat sesuatu yang boleh menjatuhkan maruah seorang guru. Mereka juga dilarang melibatkan diri dengan kegiatan yang boleh menjejaskan kecekapan mereka sebagai guru.

Setiap guru perlu berusaha dengan sepenuh-penuhnya menunaikan tanggungjawab mereka dengan rajin dan bersungguh-sungguh dan mengekalkannya sejajar dengan kemajuan iktisas dan sosial. Setiap pendidikan yang mempunyai iltizam yang tinggi dan berwawasan perlu

mempersiapkan diri dengan pelbagai kemahiran yang diperlukan selari dengan cabaran-cabaran bidang perguruan kini.

Selain daripada itu para guru perlu sentiasa berusaha membantu rakan sejawat mereka terutamanya mereka yang baru dalam profesion perguruan. Para guru juga mesti bersatu dalam melaksanakan tugas yang diberikan. Ini kerana matlamat pendidikan negara tidak akan dapat dicapai tanpa kerjasama daripada semua warga guru di Malaysia. Selain daripada itu mereka juga perlu sentiasa mengawasi diri supaya tidak mencemarkan nama baik profesion perguruan dan setiap guru adalah ahli dalam sesebuah pertubuhan guru.

Kesimpulan

Pendidikan merupakan pelaburan yang penting dalam sesebuah negara. Pencapaian dalam sistem pendidikan akan menentukan hala tuju sebenar negara ke peringkat yang lebih maju. Tugas dan cabaran ini dipikul oleh para guru. Mereka adalah ibarat lilin membakar diri menerangi orang lain. Sesungguhnya kualiti generasi di masa hadapan sebahagian besarnya terletak di tangan guru-guru. Walau bagaimanapun pihak-pihak lain seperti ibu bapa dan masyarakat juga pemerintah perlu sama-sama memikul tanggung jawab dalam mencorakkan warganegara Malaysia yang berkualiti dalam usaha mencapai negara bangsa Malaysia di masa hadapan.

Bibliografi

- Abdul Razak Ahmad dan Abdullah Mohd Nor, *Kepelbagaian Gaya Pelajar dan pencapaian Akademik*, seminar Prosiding Pendidikan kebangsaan 2000, Siri Penerbitan Fakulti Pendidikan, Fakulti Pendidikan, Universiti Kebangsaan Malaysia, Bangi, 2000.
- Adnan Haji Nawang, *Pendidikan dan Kewarganegaraan Di Malaysia*, GPMS, Kuala Lumpur 1985.
- Ahmad bin Mohammad Said, *Wawasan 2020: Model Pembangunan Negara dan Implikasi Pendidikan*, **Jurnal Guru**, 16 Mei 1993.

- Haris Md. Jadi. *Etnik, Politik dan Pendidikan*. Dewan Bahasa dan Pustaka, 1990.
- Ramlah Abd. Wahab, *Seribu Cabaran Kepada Guru* Dewan Masyarakat, Mei 2002.
- Rohaty Mohd Majzub, *Imej dan Peranan Pendidik dalam Dunia Berlandaskan Pengetahuan dan Teknologi*, Seminar Kebangsaan negara Abad ke 21, Anjuran Fakulti Pendidikan , Universiti Kebangsaan Malaysia, Bangi, Selangor, 1995.
- Saharom Abd Aziz, *Peranan PIBG Terhadap Pendidikan Anak-Anak*, Dewan Masyarakat, Mei 2002.
- Tajul Arifin Noordin, *Strategi Pembinaan Generasi Muda Abad ke 21: Perspektif Pendidikan Bersepadu*, Seminar Kebangsaan negara Abad ke 21, Anjuran Fakulti Pendidikan, Universiti Kebangsaan Malaysia, Bangi, Selangor, 1995.
- Wan Zahid Mohd Nordin, *Sejarah Dalam Pendidikan*, Persatuan Sejarah Malaysia, Cawangan Wilayah Persekutuan, Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur, 1992.